

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยาดิการจังหวัดปทุมธานี

THE MODEL OF CAPACITY DEVELOPMENT FOR INTEGRATED
BUDDHIST PRACTICES OF PHRAVINAYADHIKARA
IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระมหานพพร ปุณฺณชโย (บุญญธรรม)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี

พระมหานพพร ปุณณชโย (บุญญธรรม)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Model of Capacity Development for Integrated Buddhist Practices of Phravinayadhikara in Pathumthani Province

Phramaha Nobborn Puññajayo (Boonyadhamma)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการ
จังหวัดปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(พระเมธาวิจารย์รส, รศ. ดร.)

(ผศ. ดร.อุทัย สติมั่น)

.....กรรมการ
(พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.)

.....กรรมการ
(พระราชปรียัติกวี, ศ. ดร.)

.....กรรมการ
(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระราชปรียัติกวี, ศ. ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหานพพร ปุณฺณชโย)

ชื่อคุณิพนธ์ : รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย : พระมหานพพร ปุณฺณชโย (บุญญธรรม)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สันติศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

: พระราชปรียัติกรวี (สมจินต์ สมมาปณโณ), ศ. ดร., ป.ธ. ๙,
ศษ.บ. (ศึกษาศาสตร์), พธ.ม. (ปรัชญา), พธ.ด. (ปรัชญา)

: พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ. ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (ปรัชญา),
ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์เล่มนี้เป็นงานวิจัยในรูปแบบ Research and Development หรือ (R and D) เป็นการพัฒนารูปแบบด้วยการนำองค์ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทและวิทยาการร่วมสมัยมาบูรณาการร่วมกันจากนั้นดำเนินการพัฒนาและทดสอบรูปแบบจนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อนำรูปแบบที่ได้ไปพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ภายใต้หัวข้อวิจัย “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ (๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานีและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย (๒) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท (๓) เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑) พระวินยาธิการของจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมีครบทุกตำบล ๆ ละ ๒ รูป รวมทั้งสิ้น ๖๒ รูป การประสานงานระหว่างเขตพื้นที่ราบรื่น เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี มีการประสานงานกับคณะสงฆ์อย่างใกล้ชิด มีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่เนื่องจากปทุมธานีเป็นจังหวัดที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ใกล้เคียงกรุงเทพฯ ความเจริญทางสังคมและชุมชนสูง การเดินทาง คมนาคม ขนส่ง สะดวก จึงเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้กระทำความผิดที่จะเข้ามาแฝงตัวอยู่ โดยมากพบคนปลอมบวชจากจังหวัดอื่นเข้ามากระทำความผิดในจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัยผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่า รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสวนหาความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการพัฒนา ถือว่าเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มืองค์ประกอบตรงตามท้องถื่นต้องการ

๒) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่าพระวินยาธิการมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจพระวินัย ลีขาบท และข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่พระพุทธรองค์ได้กำหนดขึ้น อีกทั้งพระวินยาธิการยังต้องมีคุณลักษณะของบุคคลผู้มีสันติตามหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งการได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในหลักการภายนอกและคุณลักษณะสันติภายในดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทได้แก่ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูปของภาวิต ๔ ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนาภายนอก ๒ ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล การพัฒนาภายใน ๒ ประการ คือ ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา

๓) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี **T-W-E-L-V-E Model** โดยมีกระบวนการพัฒนา (Development Process) ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการสร้างสันติภายใน ๒) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ๓) ด้านองค์ความรู้ ๔) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ๕) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ๖) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ พระวินยาธิการที่ผ่านการพัฒนาด้วย “T-W-E-L-V-E Model” จะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมตามแนวทางของ ภาวิต ๔ คือ งามศีลาจารวัตร ปฏิบัติสุจริต จิตเหมาะการทำงาน เชี่ยวชาญรอบรู้

ผลจากการนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป็นพระวินยาธิการจำนวน ๖๐ รูป พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม ทักษะด้านองค์ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๗.๓๐$, S.D. = ๐.๙๙) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ลำดับ คือ ด้านองค์ความรู้ ($\bar{x} = ๗.๓๐$, S.D. = ๐.๙๙) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = ๗.๒๘$, S.D. = ๐.๙๕) และด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ($\bar{x} = ๗.๒๖$, S.D. = ๐.๙๕) พระวินยาธิการมีระดับทักษะเมื่อผ่านการอบรมแล้ว อยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๗๘.๓๓ มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๒๑.๖๖

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ของมหาเถรสมาคม เป็นเครื่องมือที่พัฒนาขีดความสามารถของพระวินยาธิการได้จริง ตรงตามความต้องการของคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดและนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อื่นๆได้ต่อไป

Dissertation Title : The Model of Capacity Development for Integrated Buddhist Practices of Phravinayadhikara in Pathumthani Province

Researcher : Phramaha Nobborn Puññajayo (Boonyadhamma)

Degree : Doctor of Philosophy (Peace Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Phrarajpariyattikavi (Somjin Sammapanyo), Prof. Dr., Pali IX, B.Ed. (Secondary Education), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

: Phramaha Hansa Dhammhaso, Assoc. Prof. Dr., Pali VI, B.A. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : November 26, 2020

Abstract

This dissertation is a research work in the form of Research and Development or (R and D), which aims to develop a model by integrating Theravada Buddhism and modern science's theoretical framework to improve and test the model until its most effective. The obtained model will be used to develop the potential practices of Phravinayadhikara, Pathumthani province, under the topic "The Model of Capacity Development for Integrated Buddhist Practices in Pathum Thani Province." There are three objectives; (1) To study the context and problems of the practices of Phravinayadhikara in Pathumthani province and the model of capacity development regarding modern science principles, (2) To study the model of capacity development of Phravinayadhikara according to Theravada Buddhism, and (3) To develop and present the model of capacity development of Phravinayadhikara based on integrated Buddhism.

The results of this research are:

1) Phravinayadhikara of Pathumthani province, recently, there is a total of 62 monks conducting the duty of Phravinayadhikara in all sub-districts, two monks each. Coordination between zones is smooth. The Staff of the Buddhism Office, Pathumthani province, is closely collaborating with the Sangha. There is a variety of

people in the area. Since Pathumthani is a province that connects Bangkok and other provinces, there is a large economy near Bangkok, high social and community prosperity, and convenient transportation. This area is a target source for the offender to hide. Most of the time, local people found fake ordained monks from other provinces to commit offences in the province.

From the study of the capacity development model regarding modern science principles, the researcher claimed that a model is a conceptual tool used by individuals in their investigations to establish the job's objectives, especially the model of capacity development. Therefore, this model is considered a crucial model in human resource development to have elements that can meet the organization's needs.

2) The researcher found that Phravinayadhikara is necessary to understand the monk's disciplines, rules, and regulations, established by Lord Buddha, and have the characteristics of a person who can adopt the Buddhist of peaceful conflict resolution. The acquisition of such knowledge and understanding of external principles and intra-innate peaceful characteristics can be achieved using a development tool, namely "*Buddhist threefold training*". It consists of *Adhisila-Sikkha* (virtue), *Adhicitta-Sikkha* (mind), and *Adhipanya-Sikkha* (wisdom). As a result, there are four developments (Bhavit 4 approaches); two internals are physical development and moral development, and two externals are emotional development and intellectual development.

3) The researcher developed and presented the model of capacity development for integrated Buddhist practices of Phravinayadhikara in Pathumthani province, namely the '**T-W-E-L-V-E model**', by implementing six aspects as follows. (1) Building intra-innate peaceful, (2) A role model for Phravinayadhikara, (3) Knowledge assets, (4) Leadership and teamwork, (5) Communication skills, and (6) Understanding of information technology. Phravinayadhikara, who has passed the **T-W-E-L-V-E model**, will reach a behavioural attribute according to the Bhavit 4 approaches, including good moral conduct, right action, proper mentality, and knowledgeability.

The experimental result of applying the model of capacity development for integrated Buddhist practices of Phravinayadhikara in Pathumthani province with the sampling group of 60 monks found that the participants could gain their understanding after the training, knowledge assets of the participants was the highest of ($\bar{x} = 7.30$, S.D. = 0.99). The three highest mean values are knowledge assets ($\bar{x} = 7.30$, S.D. = 0.99), leadership and teamwork ($\bar{x} = 7.28$, S.D. = 0.95), and communication skills ($\bar{x} = 7.26$, S.D. = 0.95). The monks (Phravinayadhikara), who passed the training, were at a high percentage of 78.33 and a medium percentage of 21.66.

A Model for the Capacity Development of Integrated Buddhist Practices of Phravinayadhikara, Pathumthani Province, is new explicit knowledge in line with the Sangha administration's reform 2017 - 2021. It is a tool that can significantly develop the capabilities of Phravinayadhikara regarding the requirement of the Phravinayadhikara committees, Pathumthani province, and further develop and apply this model to suit other contextual areas.

กิตติกรรมประกาศ

ดุขุณินิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความเมตตาเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดีจาก คณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายท่าน

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.ประธานควบคุมดุขุณินิพนธ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.กรรมการควบคุมดุขุณินิพนธ์ คณาจารย์หลักสูตรสันติศึกษา ทุกท่านที่ได้เอาใจใส่เมตตาชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์และให้ห้องค้ความรู้ในการทำดุขุณินิพนธ์นี้ให้ สำเร็จอย่างมีคุณภาพ

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระธรรมรัตนารณ, ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ที่ได้เมตตาให้โอกาส สนับสนุนและเอาใจใส่ในทุกขั้นตอนของการทำดุขุณินิพนธ์ ขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานีทุกรูป เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักวิชาการศาสนาทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลพร้อมคำแนะนำเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

กราบขอบพระคุณ พระครูสังฆรักษ์ รังสฤษดิ์ อธิธิจินตโก เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย พระภิกษุทุกรูปและบุคลากรทุกท่าน ที่ได้เมตตาให้โอกาสและส่งเสริมการศึกษาจนกระทั่งสำเร็จตาม วัตถุประสงค์

กราบขอบพระคุณ พระครูสมุห์ สนิทวงศ์ วุฑฒิวโร ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร วัด พระธรรมกาย ที่ส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ทุกแขนง ขออนุโมทนาขอบคุณเพื่อน สหธรรมิกและญาติโยมทุกท่านที่ได้คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกตั้งแต่เริ่มเรียนวันแรกจนกระทั่ง ทำดุขุณินิพนธ์สำเร็จ ขอบคุณรุ่นพี่และเพื่อนนิสิตปริญญาเอกสันติศึกษา รุ่นที่ ๓ เจ้าหน้าที่สาขาวิชา สันติศึกษา และ IBSC ทุกท่านที่เป็นกัลยาณมิตรประคับประคองกันมาจนสำเร็จการศึกษาที่ตั้งใจ

อนึ่งการทำดุขุณินิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกับ พระครูมงคลกิจจารักษ์ (สันติชัย จิตตกาโร) อดีตเจ้าคณะอำเภอคลองหลวง ซึ่งท่านเป็น พระวินยาธิการต้นแบบที่เสียสละปฏิบัติหน้าที่เพื่อพระพุทศาสนาด้วยความเที่ยงธรรม เต็มกำลัง ความสามารถ คุณความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำดุขุณินิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศถวายแด่ พระครูมงคลกิจจารักษ์ ด้วยรำลึกถึงพระคุณของท่าน

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยอันไม่มีประมาณ จงดลบันดาลให้ผู้มีพระคุณ บุคคลอันเป็นที่รัก ตลอดจนคณาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอน หล่อหลอมขัดเกลาผู้วิจัยทุกท่านที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ประสบแต่ความสุข ความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมยิ่งขึ้นไป

พระมหานพพร ปุณณชโย (บุญญธรรม)

๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๘
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๙
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๙
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๓
๑.๗ กรอบการวิจัย	๑๔
๑.๘ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๖
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๓
บทที่ ๒ บริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยากรร่วมสมัย	๒๔
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระวินยาธิการ	๒๕
๒.๒ รายละเอียดและลักษณะพื้นที่จังหวัดปทุมธานี	๔๓
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา	๕๙
๒.๔ แนวคิดและความหมายของการพัฒนา	๗๒
๒.๕ แนวคิดและความหมายของศักยภาพ	๘๔
๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ	๙๒
บทที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒๒
๓.๑ รูปแบบสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล	๑๒๒

เรื่อง	หน้า
๓.๒ หลักการระงับอธิกรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๓๑
๓.๓ หลักพุทธสันติวิธีกับการจัดการปัญหาของสงฆ์	๑๗๔
๓.๔ แนวคิดเรื่องภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพ	๑๗๘
บทที่ ๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี	๑๘๘
๔.๑ บูรณาการสภาพปัญหาและสาเหตุของการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๑๙๑
๔.๒ บูรณาการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๒๑๑
๔.๓ ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๒๔๙
๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๒๖๔
๔.๕ การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี	๒๖๘
๔.๖ ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการหลังการพัฒนาศักยภาพ	๒๙๖
๔.๗ นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ	๓๐๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย	๓๐๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๓๐๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๓๑๔
บรรณานุกรม	๓๑๖
ภาคผนวก	๓๓๐
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๓๓๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์	๓๔๔
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ	๓๖๗
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์ และแบบทดสอบที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	๓๗๖
ภาคผนวก จ แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๓๙๒
ภาคผนวก ฉ ประมวลภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๓๙๔
ภาคผนวก ช ประมวลภาพการอบรม	๓๙๙
ประวัติผู้วิจัย	๔๐๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	แสดงหลักการวิธีการการระงับอิทธิพลตามกฎหมายคณะสงฆ์ ๔๒
๒.๒	จำนวนเขตการปกครองเนื้อที่และระยะทางจากอำเภอถึงจังหวัด จำแนกเป็น รายอำเภอ พ.ศ. ๒๕๕๙ ๔๗
๒.๓	ประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามเพศเป็นรายอำเภอและเขตการปกครอง พ.ศ.๒๕๕๗ ถึง ๒๕๕๙ ๔๘
๒.๔	จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากรจำแนกตามอำเภอ พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง ๒๕๕๙ ๕๐
๒.๕	จำนวนโรงเรียนห้องเรียนครูและนักเรียนจำแนกตามเพศ และสังกัดปีการศึกษา ๒๕๕๙ ๕๓
๒.๖	สถานศึกษาอาจารย์และนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจำแนกตาม เพศและสังกัดปีการศึกษา ๒๕๕๙ ๕๔
๒.๗	วัดสำนักสงฆ์โบสถ์คริสต์มัสยิดพระภิกษุและสามเณรจำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ. ๒๕๕๙ ๕๕
๒.๘	สถิติคดีอาญาจำแนกตามประเภทคดีที่รับแจ้งจังหวัดปทุมธานี พ.ศ ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๕๘ ๕๖
๒.๙	จำนวนทางหลวงจำแนกตามประเทศและหน่วยงานที่รับผิดชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ๕๙
๒.๑๐	การเปรียบเทียบระหว่างการศึกษา การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ๘๔
๓.๑	ประโยชน์และความสำคัญของการบัญญัติพระวินัย ๑๐ ประการ ๑๓๒
๓.๒	แสดงหลักการวิธีการการระงับอิทธิพลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๑๓๓
๓.๓	ความเชื่อมโยงระหว่างไตรสิกขาและภาวนา ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา ๑๘๕
๓.๔	แนวคิดหลักที่นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักธรรมภาวนา ๔ ๑๘๗
๔.๑	แสดงสรุปการสัมภาษณ์ ๒๔๐
๔.๒	คุณลักษณะเชิงศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี“T-W-E-L-V-E MODEL” ๒๕๒
๔.๓	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๑ T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน ๒๕๗
๔.๔	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๒ W (Worthy Model) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ๒๕๘
๔.๕	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๓ E (Education) ด้านองค์ความรู้ ๒๕๙
๔.๖	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๔ L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีม ๒๖๐

ตารางที่

หน้า

๔.๗	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๕ V (Viable Communication) ด้านการสื่อสาร อย่างเหมาะสม	๒๖๑
๔.๘	หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๖ E (E-learning & Technology) ด้านความเข้าใจ เทคโนโลยีสารสนเทศ	๒๖๒
๔.๙	ตารางแสดงจำนวน ร้อยละ ของข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล	๒๘๔
๔.๑๐	ระดับทักษะของพระวินยาศิการก่อนการอบรม รายด้าน (N=๖๐)	๒๘๖
๔.๑๑	ภาพรวมระดับทักษะของพระวินยาศิการก่อนการอบรม (N=๖๐)	๒๘๖
๔.๑๒	ระดับทักษะของพระวินยาศิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว รายด้าน (N=๖๐)	๒๘๗
๔.๑๓	ภาพรวมระดับทักษะของพระวินยาศิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว (N=๖๐)	๒๘๗
๔.๑๔	แสดงจำนวนร้อยละของความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาศิการ (N=๖๐)	๒๘๘
๔.๑๕	ระดับความพึงพอใจของพระวินยาศิการต่อการอบรม เป็นรายด้าน (N=๖๐)	๒๙๕
๔.๑๖	ระดับความพึงพอใจของพระวินยาศิการเมื่อผ่านการอบรม (N=๖๐)	๒๙๕
๔.๑๗	แผนการปฏิบัติงานประจำปีของพระวินยาศิการ จ.ปทุมธานี	๒๙๙
๔.๑๘	ตารางรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ	๓๐๐
๔.๑๙	รายงานการบันทึกเพื่อเป็นหลักฐาน	๓๐๓

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑.๑	กรอบการวิจัย ๑๕
๒.๑	แบบบัตรประจำตัวพระวินยาธิการ ๓๗
๒.๒	แผนที่แสดงขอบเขตจังหวัดปทุมธานี ๔๕
๒.๓	ความหนาแน่นของประชากร พ.ศ. ๒๕๕๙ ๔๙
๒.๔	รูปแบบการออกแบบและพัฒนารูปแบบของสตรีกแลนด์ (Strickland) ๖๘
๒.๕	องค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ ๕ ส่วน ๙๑
๒.๖	ตัวแบบพื้นฐานของการสื่อสาร SMCR Model ของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ๑๐๘
๒.๗	SMCR Model แบบจำลองการสื่อสารของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ๑๐๙
๓.๑	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (อิทธิกรณ ๔) กับการแก้ปัญหา (อิทธิกรณสมณะ ๗) ๑๔๕
๓.๒	แสดงวิธีการแก้ปัญหาตามหลักอิทธิกรณสมณะ ๗ ๑๕๔
๓.๓	ความเชื่อมโยงระหว่างไตรสิกขาและภาวนา ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา ๑๘๔
๔.๑	ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเชิงพุทธบูรณาการ ๑๙๐
๔.๒	ภาพแสดงกรอบแนวคิดของร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพฯ ๒๕๕
๔.๓	ภาพแสดงกระบวนการพัฒนาของร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพฯ ๒๕๖
๔.๔	ภาพแสดงร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ๒๕๖
๔.๕	กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๒๖๔
๔.๖	กระบวนการพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของ พระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๒๖๗
๔.๗	รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๒๖๘
๔.๘	ภาพแสดงรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๓๐๕
๕.๑	กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๓๑๐
๕.๒	กระบวนการพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของ พระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ๓๑๒

ภาพที่

หน้า

- ๕.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี
เชิงพุทธบูรณาการ

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๙๗.

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.(ไทย)	= วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.ชา. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธัมมบท (ภาษาไทย)
ขุ.สุ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรมตถโชติกา สุตตนิปาตอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ขุ.อ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทานปาลิ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิการวรรค (ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.สี.ฐีกา. (บาลี)	= ทีฆนิกาย	สีลกขณธวคคฐีกา	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ. (บาลี)	= ทีฆนิกาย	สมุจจลวิลาสิณี สีลกขณธวคคอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	= มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี มัชฌิมปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.มฺ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.มฺ.อ. (บาลี)	= มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี มูลปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปริปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.อ.อ. (บาลี)	= มัชฌิมนิกาย	ปปญจสุทนี มูลปณณาสกอฏฐกถา	(ภาษาบาลี)

มิลินท. (ไทย)	=	มิลินทพกรณ์	(ภาษาบาลี)
สํ.นิ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สํยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.นิ.อ. (บาลี)	=	สํยุตตนิกาย สารตถุปภาสีนํ นิทานวคคอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
สํ.ม. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สํยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก สํยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
สารตถ.ฎีกา. (บาลี)	=	สารตถทีปนี วินยปิฎกฎีกา	(ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.อ. (บาลี)	=	องคุตตรนิกาย มโนรณปุรณี จตุกกนิบาตอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.อ. (บาลี)	=	องคุตตรนิกาย มโนรณปุรณี ติกนิบาตอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.อ. (บาลี)	=	องคุตตรนิกาย มโนรณปุรณี ทสกนิบาตอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.อ. (บาลี)	=	องคุตตรนิกาย มโนรณปุรณี ปญจกนิบาตอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาตปาลี	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.อ. (บาลี)	=	องคุตตรนิกาย มโนรณปุรณี ปญจกนิบาตอนุรกถา	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ. (ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก บุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภิ.ปญจก.อ. (บาลี)	=	อภิธัมมปิฎก ปญจปกรณอนุรกถา	(ภาษาบาลี)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้ว่า “ศาสนธรรม ทั้งสิ้นงามในเบื้องต้นด้วยพุทธสุโพธิตา ความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า งามในท่ามกลางด้วยธัมมสุธัมมตา ความเป็นธรรมดีของพระธรรม งามในที่สุดด้วยสังฆสุปฏิบัติ ความปฏิบัติดีของพระสงฆ์”^๑ พระศรีคัมภีรญาณ, รศ.ดร. ได้อธิบายองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาด้วยบริบทของสังคมปัจจุบันไว้ ๔ ประการ กล่าวคือ ๑) ศาสนบุคคลและศาสนสถาน ได้แก่ ภิกษุ สามเณร รวมทั้งองค์กรซึ่งเป็นกรอบการบริหารจัดการนำพาหมู่คนหรือสงฆ์ให้ดำเนินไป ๒) ศาสนธรรม ได้แก่ หลักพระธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ๓) ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ได้แก่ พระพุทธรูป เจดีย์ กุฏิ วิหารวัด เป็นต้น ๔) ศาสนพิธี ได้แก่ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา สถาบันสงฆ์ไทย ย่อมหมายรวมถึง พระสงฆ์ไทยแต่ละรูปที่มีตำแหน่งฐานะในสถาบันด้วย ถือเป็นศาสนบุคคลผู้มีฐานะและบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม บำรุงปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ประกอบศาสนพิธีที่ถูกต้องเพื่อรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เป็นต้น สถาบันสงฆ์ไทยมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระสงฆ์ไทยจึงถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา เพราะอยู่ในฐานะเป็นบุคคลตัวตนเราเขา ที่มีชีวิตจิตใจ มีสามัญสำนึกและมีมโนธรรม สามารถที่จะไปทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติตาม และเผยแผ่ศาสนธรรม ไปทำหน้าที่บำรุงปฏิสังขรณ์ ก่อสร้าง บำรุง รักษา ศาสนวัตถุ ศาสนสถานให้ดำรงคงอยู่ตราบนานเท่านาน ไปทำหน้าที่ประกอบศาสนพิธี ให้มีการสืบทอดต่อไปจากยุคสู่ยุค จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบตั้งแต่ (๒) ถึง (๔) ปราภฏกเกิดมีขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปได้เพราะมีองค์ประกอบที่ (๑) คือศาสนบุคคล ศาสนสถาน^๒

^๑ คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรค แปล ภาค ๑ ตอน ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓๖-๒๔๘.

^๒ พระศรีคัมภีรญาณ, รศ.ดร., “ความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์: ปริมาณหรือคุณภาพ”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทัศน์, ฉบับพิเศษ, (๒๕๕๖): หน้า ๓๓๕.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นเจ้าของพระธรรมคำสั่งสอนได้ปรินิพพานไปแล้วเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี คงเหลือแต่พระธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันกับโลก ไม่ว่าในห้วงระยะเวลานั้นจะมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้หรือไม่ก็ตาม พระธรรมก็ยังคงมีอยู่แต่เพราะพระธรรมนั้นเป็นนามธรรมที่มีสภาวะลึกซึ้งยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจโดยง่ายด้วยตนเอง ยิ่งเป็นโลกุตรธรรมแล้วยิ่งมีสภาวะที่เข้าใจยากยิ่งขึ้นไปอีก ยิ่งไปกว่านั้นถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องก็ไม่มีทางจะเข้าถึงได้เลย ฉะนั้นในความคิดของประชาชนทั่วไป พระพุทธเจ้าและพระธรรมจึงมีลักษณะสูงส่ง เร้นลับ รู้ได้ยาก เข้าถึงได้ยาก คงมีแต่พระสงฆ์เท่านั้นที่ยังคงจำเป็นต้องมองเห็น พุตกุศลได้ ทั้งยังมีสถานะที่อยู่ใกล้กับพระพุทธเจ้าและพระธรรมมากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งพระสงฆ์นั้นนอกจากจะมีหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังต้องนำคำสั่งสอนนั้นมาสั่งสอนประชุมชนอีกต่อหนึ่ง เพราะเหตุที่พระสงฆ์เป็นผู้รักษาพระธรรมวินัย ศึกษาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ พระพุทธศาสนาจึงยังคงดำรงอยู่ตราบกระทั้งทุกวันนี้

จากการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่พระอุตรครณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) ได้รวบรวมมูลเหตุความเสื่อมของพุทธศาสนาไว้ ๗ ประการ ดังนี้ ๑) พระภิกษุสงฆ์เกิดแตกสามัคคี ชิงดีชิงเด่นแย่งกันเป็นใหญ่ หลงใหลในลาภ ยศ สักการะ ไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัย ติดอยู่ในพิธีกรรม มากกว่าการศึกษาและปฏิบัติธรรม เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสอนเดิม เพิ่มเติมใหม่ ทำให้เกิดลัทธิธรรมปฏิรูป จะเห็นว่าสังคายนาแต่ละครั้งที่ทำในอินเดียย่อมมีมูลเหตุมาแต่การแตกแยกของพระภิกษุสงฆ์ ๒) ขาดผู้อุปถัมภ์ พระพุทธศาสนาเจริญและดำรงมาได้ก็เพราะมีพระเจ้าแผ่นดินให้ความอุปถัมภ์บำรุง เมื่อสันักษัตริย์ผู้มีความเลื่อมใส พระพุทธศาสนา ก็เหมือนกับต้นไม้ขาดน้ำและปุ๋ย ๓) ถูกศาสนาอื่นๆ เบียดเบียน เช่น ศาสนาฮินดู ที่เป็นคู่แข่ง เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ฮินดูประกาศคำสอนของตนเป็นการใหญ่ ส่วนพระพุทธศาสนามีแต่ตั้งรับ บางครั้งก็เปิดช่อง หรือไม่ก็หลอมตัวเข้าหา เท้ากับทำลายตัวเอง และถูกคนอื่นทำลาย ๔) เพราะคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ทวนกระแส คือตรงดิ่งสู่ความจริง เป็นการฝืนใจคน ต้องดึงคนเข้าหาหลัก มิใช่ดึงหลักเข้าหาคน ไม่บัญญัติหรือสอนไปตามความชอบพอของคนบางคน แต่สอนไปตามความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา จึงทำให้ผู้มักง่ายเกิดความเอือมระอา พากันหันไปหาคำสอนที่ถูกต้อง ๕) พุทธศาสนาปฏิเสธวรรณะ ขัดต่อความคิดเห็นของคนชั้นสูงและคนชั้นต่ำ ที่ยึดมั่นอยู่ในลัทธิประเพณี คนชั้นสูงต้องการคงวรรณะไว้ คนชั้นต่ำก็คิดเช่นเดียวกัน ๖) เพราะพระพุทธศาสนาได้รับเอาลัทธิตันตระของฮินดูมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นการขัดต่อคำสอนอันดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา และ ๗) สมัยที่มุสลิมเข้ามามีอำนาจ กษัตริย์มุสลิมได้แผ่อำนาจไปในที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและพร้อมกันนั้น อิทธิพลของศาสนา

อิสลามก็ได้แผ่ตามไปด้วย เป็นเหตุให้พระพุทธรูปศาสนาที่กำลังจะล้มพับอยู่แล้วก็ถึงกาลอวสาน^๓ จะเห็นได้ว่าการเสื่อมถอยลงของพระพุทธรูปศาสนาจากมูลเหตุหลายประการก็จริง แต่มูลเหตุประการสำคัญข้อแรกเริ่มต้นที่พระสงฆ์ก่อน ในประเทศที่พระพุทธรูปศาสนาเสื่อมโทรมนั้นปรากฏว่าพระสงฆ์มีจำนวนน้อยและพระสงฆ์ที่มีอยู่ก็ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ เพิกเฉย ละเลย หรือประพฤติดิพพระธรรมวินัย ฉะนั้นพระสงฆ์จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้พระพุทธรูปศาสนา เสื่อมโทรมลง ยังคงอยู่ ดับสูญไป หรือเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่พระภิกษุบางรูปได้ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดภาวะวิกฤติศรัทธานั้น มาจากตัวแปรที่น่าสนใจหลายประการ เช่น (๑) ศรัทธาวิปริต จึงก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา เพราะพุทธศาสนิกชนสนับสนุน หรือส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยม และ บริโภคนิยม (๒) บุญวิปริต การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศล โดยแปลงบุญให้เป็นเรื่อง ของวัตถุนิยม และบริโภคนิยม แทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้าง ความอึดใจ และชำระใจ (๓) การสอนวิปริต พระภิกษุบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่า ปาฏิหาริย์แห่งธรรม การสอนให้มนุษย์ขึ้นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าตัวเอง ทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนว่า “ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด” เพราะมนุษย์ที่ฝึกแล้วสามารถเป็นครูของเทวดา และเทวดาขึ้นชมอาศัย ดังจะเห็นได้จากกรณีของพระพุทธเจ้าและอนาถปิณฑิกะเศรษฐี (๔) การใช้สื่อที่วิปริต สื่อไอทีต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้พระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งได้ใช้สื่อไอทีเป็นเครื่องมือในการศึกษาธรรมและเผยแผ่ธรรม แต่มีพระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกันใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทันและขาดการระมัดระวัง ทั้งการพูด สื่อข้อความ การนำเสนอภาพและคลิปเสียงที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นนักบวช จะเห็นว่ามีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระภิกษุได้โพสต์หรือนำเสนอในพื้นที่ของอินเทอร์เน็ต เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ก และบล็อก ดังนั้น เมื่อกล่าวตามหลักการของอิทัปปัจจยตา ที่เน้นอธิบายถึงความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อกันและกันนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นของพุทธศาสนิกชนมีศรัทธาที่วิปริต หรือพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติดิพไม่เหมาะสมจนเป็นที่มาของวิกฤติศรัทธา ย่อมส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการปฏิบัติและความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธรูปศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กร^๔

^๓ พระอุดมการณ์การ (ชวินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓๐.

^๔ พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส, รศ.ดร., สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริต หรือวิกฤติศรัทธา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/460> [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัยสามารถสร้างความศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีแสดงออกหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธ โดยเฉพาะตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล กลุ่มบุตรจะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยดังนั้นเมื่อมีการบรรพชาอุปสมบทกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้นการที่มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบการบริหารเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะการปกครองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในงานวิชาการเกี่ยวกับความหมายของการปกครอง ประเภทของการปกครอง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงการใช้อำนาจในรูปแบบพระวินัยบัญญัติกับรูปแบบตามอำนาจของรัฐซึ่งตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่าง ๆ และวิวัฒนาการการปกครองในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ นำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบเรียบร้อยเป็นแบบอย่างการปกครองของสังคมทั่วไป ซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป^๕

สมัยพุทธกาลนั้นพระภิกษุสงฆ์ไม่มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายใด ๆ ซึ่งรัฐได้ตราขึ้นเพื่อใช้เป็นกฎและกติกาในการจัดระเบียบการปกครองพระภิกษุสงฆ์ไว้เป็นการเฉพาะ มีแต่พระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองพระภิกษุสงฆ์อย่างอิสระ เมื่อกาลล่วงไปสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะสิ่งแวดล้อม สถาบันพระภิกษุสงฆ์ได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น มีลาภสักการะบริบูรณ์ พระภิกษุสงฆ์ยุคหลังบางรูปไม่สิ้นกิเลสอาสวะเกิดทุกข์กันมาก คณะสงฆ์ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นตามลำพังพระธรรมวินัยได้ จึง

^๕ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

จำเป็นต้องขอการอารักขาจากรัฐ ดังนั้นรัฐจึงต้องอาศัยกฎหมายเป็นกลไกในการรักษาความบริสุทธิ์แห่งคณะสงฆ์ ความเรียบร้อยของสังคม และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นการณ์ไกลแห่งปัญหาเหล่านั้นที่จะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ในเบื้องต้นจึงได้ตรัสอนุญาตไว้ให้ระบบการปกครองพระภิกษุสงฆ์นั้นได้อนุมัติไปตามการปกครองกฎหมาย ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของรัฐในแต่ละประเทศนั้น ๆ ตามหลักการมีชัยมาปฏิปทาธรรม ดังนั้นคณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมรัฐนั้น ตามพุทธภาษิตที่ได้ตรัสไว้ว่า “อนุชานามิ ภิกขเว ราชนัน อนุวตติตุ” แปลความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คล้อยตามพระราช ทำให้พระภิกษุสงฆ์ซึ่งนอกจากต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังจะต้องปฏิบัติตามการปกครอง กฎหมาย ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีของบ้านเมืองของแต่ละประเทศนั้นด้วย^๖

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรกลางของคณะสงฆ์ที่มีคณะสงฆ์มหานิกายและธรรมยุตบริหารปกครองร่วมกัน คณะสงฆ์ได้แบ่งออกเป็น ๖ ระดับตามเขตพื้นที่ เรียงจากระดับใหญ่สุดไปหาเล็กสุดคือ หน ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบลและวัด พระภิกษุผู้ทำหน้าที่บริหารงานปกครองแต่ละระดับมีชื่อตำแหน่งเรียกเป็นการเฉพาะว่า เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ทุกตำแหน่งเรียกชื่อรวมว่าเป็นพระสังฆาธิการ ซึ่งมีสถานภาพเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา พระสังฆาธิการแต่ละระดับมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ยกเว้นตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ในมาตรา ๓๖ และมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหาร จำเป็นต้องรับผิดชอบสภาพความเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย การปกครองคณะสงฆ์ในระดับจังหวัดมีเจ้าคณะจังหวัดรับผิดชอบบริหารปกครองดูแลวัด พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดโดยภาพรวมทั้งจังหวัด ซึ่งครอบคลุมระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัด

การปกครองคณะสงฆ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคย่อมเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหน้าที่การสอดส่องดูแลบริหารจัดการให้เกิดความเรียบร้อยดีงามขึ้นในสังฆมณฑลนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการหรือผู้บริหารปกครองสงฆ์โดยตรงที่จะต้องรับผิดชอบ ในสังคมนั้นย่อมมีทั้งผู้ประพฤติดีและไม่ดีปะปนกันอยู่ คนดีกับคนไม่ดีมีอยู่ทุกสังคม บรรดาพระภิกษุสามเณรในสังฆมณฑลของเรานั้นก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีทั้งผู้ประพฤติดีและไม่ดีรวมกันอยู่คู่กันตลอดไป ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองสงฆ์ที่จะคอยสอดส่องดูแลแก้ไขให้พระภิกษุสามเณรในเขต

^๖ พระมหาชานนท์ อ่อนโพชา, “วินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิปทาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (วิทยาลัยศาสนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๒.

ปกครองของตน ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบและคำสั่ง ถึงแม้จะทำได้ไม่หมด เพียงให้ลดจำนวนพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติปฏิบัติมิชอบลงได้บ้างก็ถือว่า เป็นการเสริมสร้างความเรียบร้อยดีงามให้เกิดขึ้นแก่หมู่คณะ สร้างศรัทธาปสาทะให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน สร้างความมั่นคงให้แก่อำเภอบ้านสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวม” การดูแลคณะสงฆ์ให้เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีความสงบเรียบร้อยตามพระวินัยนั้น จะอาศัยเพียงเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้นจนถึงเจ้าอาวาสซึ่งมีหน้าที่ปกครองดูแลโดยตรงอาจยังไม่ทั่วถึงทันการณ์ จำเป็นต้องมีพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้เสียสละเพื่อพระศาสนาเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะผู้ปกครองคอยตรวจตรา ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และนำพระภิกษุสามเณรให้รักษาพระธรรมวินัยตามสมควรแก่สมณสาธูป ให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป”

ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ พระสุเมธาธิบดี (บุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ) เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร (ในขณะนั้น) จึงได้ประชุมพระสังฆาธิการเพื่อศึกษารวบรวมรายละเอียดแนวทางและความเป็นไปได้ในการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาทำหน้าที่ช่วยดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรในเขตกรุงเทพมหานคร ในที่สุดจึงได้แต่งตั้งพระภิกษุชั้นคณะหนึ่งเรียกว่า “พระวินยาธิการ” เพื่อแบ่งเบาภาระเจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์^๙ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกพระวินยาธิการประจำเขต มีอำนาจหน้าที่ตรวจตราดูแลเฉพาะเขตของตน ส่วนที่ ๒ พระวินยาธิการส่วนกลาง มีอำนาจหน้าที่สามารถออกตรวจตราดูแลได้ทั่วกรุงเทพมหานคร โดยที่ทั้งสองส่วนนี้จะต้องทำหน้าที่ตรวจตราชี้แจงแนะนำพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และนำพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนส่งมอบให้ผู้ปกครองสงฆ์ในเขตนั้น ๆ พิจารณาตามแต่กรณี อย่างไรก็ตามพระวินยาธิการที่แต่งตั้งขึ้นนี้มีเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น และได้แต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม^{๑๐} พระวินยาธิการมีหน้าที่ในการป้องปราม สอดส่อง ดูแลความประพฤติที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปและดำเนินการตามหลักพระวินัย นอกจากนี้พระวินยาธิการยังมีบทบาทสำคัญในการ

^๙ ส่วนคุ้มครองพระพุทธศาสนา, คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการ คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร, (นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๑๐} พระวิจิตร สมคำภา, “บทบาทการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการ พระวินยาธิการในการตรวจตราดูแลพระภิกษุสามเณร ที่ประพฤติไม่เหมาะสม”, สารนิพนธ์ สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

^{๑๑} พระธรรมวัฒน์ พรหมเลิศ, “การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ สาขาพัฒนศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗.

^{๑๒} อ้างแล้ว.

ส่งเสริมการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรโดยการชี้แจงข้อบัญญัติพระวินัยที่พระสงฆ์ควรประพฤติให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพื่อลดการกระทำความผิดให้น้อยลง^{๑๑}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต) เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ได้อธิบายความหมายของคำว่า “วินยาธิการ” ไว้ว่า คำว่า “วินยาธิการ” มาจาก (วินย + อธิ + การ แปลว่า เจ้าการพระวินัย) พระวินยาธิการเป็นคำใหม่ที่ใช้เรียกพระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัด โดยเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยด้านการปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร หรือเรียกกันเป็นภาษาปากว่า ตำรวจพระ หมายถึงพระภิกษุชาวไทยผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามพระวินัย ซึ่งหน้าที่ของพระวินยาธิการคือตรวจตราแนะนำ ตักเตือนและชี้แจงระเบียบปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรในจังหวัดหรือที่เข้ามาในเขตจังหวัด ซึ่งหากพบบรรดาพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เรียบร้อยและไม่ปฏิบัติตาม ข้อระเบียบหรือพบการกระทำความผิด ก็มีอำนาจจับกุม ส่งตัวให้เจ้าคณะผู้รับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่นั้น ๆ หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจในการให้ละสมณเพศ

นายสมเกียรติ ธงศรี รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า พระวินยาธิการเป็นชื่อที่ใช้เรียกพระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัด มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดโดยเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย การปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นภารกิจหลักอีกด้านหนึ่งที่นอกเหนือจากการเทศนาธรรม หรือสั่งสอนพุทธศาสนิกชนตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่จะครองตนอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยเท่านั้น ยังจะต้องมีจริยวัตรที่งดงาม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุ สามเณร และเป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของญาติโยมอีกด้วย^{๑๒}

ในปัจจุบันปรากฏข้อมูลข่าวสารนำเสนอกรณีพระภิกษุสงฆ์กระทำความผิดพระธรรมวินัย การเรียไรโดยไม่ได้รับอนุญาต ปักกลดในย่านชุมชน นุ่งห่มจีวรไม่เรียบร้อยขณะบิณฑบาต เทียวเตรเร่ร่อนเป็นต้น หรือปฏิบัติตนเข้าข่ายโลภวิชชะ อีกทั้งยังมีบุคคลที่แต่งกายเลียนแบบสงฆ์ประพฤติไม่เหมาะสมเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงการใช้โซเชียลมีเดียของพระภิกษุหรือบุคคลที่แสดงตนเป็นพระภิกษุแล้วประพฤติตนไม่เหมาะสม ละเมิดกฎหมาย สร้างความเสื่อมเสียให้เกิดขึ้นแก่ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์โดยรวม พระวินยาธิการจึงมีบทบาทและเป็นกลไกที่สำคัญของคณะสงฆ์ในการปฏิบัติ

^{๑๑} พระมหาเจริญ จันทร์จรัส, “บทบาทของพระวินยาธิการ ในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๑๒} สมเกียรติ ธงศรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG190522201633246 [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

หน้าที่ช่วยเหลือเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตรวจตรา สอดส่อง ดูแล แนะนำแก้ไขให้พระภิกษุสามเณร ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ปกป้องคุ้มครองไม่ให้พระพุทธศาสนา โดยรวมเกิดความเสียหาย อีกทั้งด้วยสภาพของสังคม พลวัตของโลกและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการละเมิดพระธรรมวินัยด้วยพฤติกรรมกระทำความผิดในรูปแบบใหม่ที่ ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานเป็นผู้ช่วยพระวินยาธิการ ร่วมสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ ได้เล็งเห็นว่าเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์พระพุทธศาสนาในสังคม ปัจจุบัน พระวินยาธิการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจให้เท่าทันกับบริบทของสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งต้องมีทักษะในการจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นกว่าเดิม ข้อคิดเห็นนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายของมหาเถรสมาคมที่ได้เล็งเห็นถึงบทบาทที่สำคัญของคณะ “พระวินยาธิการ” จึงได้ออกระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ทำให้การ ดำเนินงานของพระวินยาธิการขับเคลื่อนไปอย่างเป็นรูปธรรม มีโครงสร้างการทำงาน และมีขอบเขต การปฏิบัติงานกว้างขวางครอบคลุมไปทั่วประเทศ อีกทั้งยังทำให้พระวินยาธิการที่ได้รับแต่งตั้งมีสถานะ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติ หน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เพื่อหาแนวทางพัฒนาพระวินยาธิการให้ มีขีดความสามารถในการตรวจตรา สอดส่อง ดูแล แก้ไขให้พระภิกษุสามเณรในเขตปกครองประพฤติ ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบคำสั่ง พร้อม ทั้งรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและภาพลักษณ์ขององค์กรคณะสงฆ์โดยรวม

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัด ที่ส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้องต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และในส่วนที่เป็นปัญหา อุปสรรค ต่อการปฏิบัติ หน้าที่ของพระวินยาธิการ

- ๑) บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัดเป็นอย่างไร
- ๒) สิ่งส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ
- ๓) สิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๑.๒.๒ การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ตามแนววิทยาการร่วม สมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัย

- ๑) บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ และวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ใน ระเบียบมหาเถรสมาคม มีอย่างไรบ้าง

- ๒) ศักยภาพของพระวินยาธิการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอย่างไร
- ๓) การพัฒนาศักยภาพในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ ตามหลักวิชาการสมัยใหม่เป็นอย่างไร
- ๔) การพัฒนาคุณลักษณะเชิงสันติวิธี ที่พระวินยาธิการควรมีจะพัฒนาหรือสร้างให้มากขึ้นในตนได้อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานีและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๓.๓ เพื่อพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้จัดทำในรูปแบบ Research and Development หรือ (R and D) เป็นการพัฒนารูปแบบด้วยการนำองค์ความรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทและวิทยาการร่วมสมัยมาบูรณาการร่วมกัน โดยมุ่งศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด แบบสุ่มโดยวิธีเจาะจงในเขตจังหวัดปทุมธานี ในประเด็นสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พระเถระในองค์กรสงฆ์ ผู้บริหารในองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ในประเด็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการที่เหมาะสมกับปัญหาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน และศึกษาในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ การพัฒนาศักยภาพ และรูปแบบการพัฒนาสำหรับการศึกษาขั้นแนวคิดและทฤษฎีนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นอรรถกถาฎีกาพร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเป็นอย่างไร มีสาเหตุจากอะไร มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่อย่างไร ศึกษาแนวคิดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการที่เหมาะสมกับปัญหาสังคมสงฆ์ในปัจจุบันอย่างไร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้จัดไว้เป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ประกอบด้วย พระเถระและผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการปกครอง คณะสงฆ์ พระธรรมวินัย ด้านพระพุทธศาสนา ด้านกฎหมายและด้านที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถพัฒนานาองค์ความรู้ที่ได้รับมาเป็นข้อมูลแนวทาง วิธีการในการบูรณาการกระบวนการด้านพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองกับหลักพุทธสันติวิธีเข้าด้วยกันเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้เหมาะสมกับสภาพพระพุทธศาสนาในสังคมปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) เป็น ๒ กลุ่มหลัก ดังนี้

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Primary Key Informants) ได้แก่

กลุ่มพระวินยาธิการ ใน จ.ปทุมธานี ที่ได้รับแต่งตั้ง ๗ อำเภอ รวม ๖๐ รูป ประกอบไปด้วยพระวินยาธิการใหม่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครั้งแรก และพระวินยาธิการที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและทัศนคติในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มากนัก ทั้งนี้จะได้รับการพิจารณาจากหัวหน้าพระวินยาธิการประจำอำเภอให้มาเป็นผู้ให้ข้อมูล

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง (Secondary Key Informants) มี ๓ กลุ่ม ได้แก่

ก. กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง

- (๑) พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง
- (๒) พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑
- (๓) พระธรรมรัตนารักษ์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
- (๔) พระมหาถาวร ถาวรจิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย
- (๕) พระมหาจุมพล จิตตพล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา
- (๖) พระครูวิจิตรอาภากร เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี
- (๗) พระครูวิบูลสรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี
- (๘) พระครูสุจิตร์ธนากร ดร. เจ้าคณะอำเภอนองเสือ จ.ปทุมธานี
- (๙) พระครูวรธรรมวาที เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี
- (๑๐) พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภोधัญบุรี
- (๑๑) พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

ข. กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

(๑) ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

(๒) นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

(๓) นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

(๔) นายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ปทุมธานี

(๕) พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี

(๖) พ.ต.ต.สุรียา สิงห์กลม รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด

ค. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา

(๑) พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

(๓) พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

(๔) พระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

(๕) ศ.พิเศษ ร้อยโท ดร. บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา

(๖) รศ.พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้มาพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการด้วยพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย

๑. พระธรรมรัตนาภรณ์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

๒. พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอกสาขาสันติศึกษา ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระมหาจุมพล จิตตพล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เจ้าคณะอำเภอสามโคก
๕. พระปราโมทย์ วาทโกวิโท ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. พระแสนพล พลยุตโต พระวินยาศิการ จ.ปทุมธานี
๗. รศ.พิเศษ ดร.อานาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย
๘. ผศ.พิเศษ ดร.วิระศักดิ์ ฮาดดา นายกสมาคมองค์กรบริหารท้องถิ่นแห่งประเทศไทย

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ Research and Development (R and D) อันประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) หรือการวิจัยเชิงเอกสารและกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีเหตุผลประการสำคัญของการนำระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมาใช้เป็นวิธีการวิจัย อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน อีกทั้งศึกษาในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎี ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพสำหรับวิธีการในการศึกษาขั้นแนวคิดและทฤษฎีนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกและเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นอรรถกถาฎีกาพร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษจากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

๑. ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช.”
๒. Thailand Library Integrated System (ThaiLIS)
๓. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๕. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๖. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหิดล
๗. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร

พร้อมทั้งเอกสาร ข้อเขียน หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการอธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งขยายความให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำกลุ่มแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดทางฝั่งตะวันตก แนวคิดทางฝั่งตะวันออก และคำสอนในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการร่วมกันเพื่อให้เกิดร่างกระบวนการพัฒนาอันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๕.๒ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีการออกแบบข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำเอาคำสำคัญ (Keyword) มาใช้ประกอบในการขึ้นคำสัมภาษณ์ และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการตลอดจนบุคคลที่มีความสำคัญหรือมีส่วนเกี่ยวข้องตอบข้อคำถามได้ตรงตามข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ และจะเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายและครอบคลุมในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติความลึกและความกว้างในเรื่องที่เกี่ยวกับงานวิจัย และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มและการประชุมร่วมกันของผู้เชี่ยวชาญ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างองค์ประกอบทางความคิดและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญของเรื่องที่จะศึกษา

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการ ขั้นตอนในการทำให้การปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ศักยภาพ หมายถึง พลังขับเคลื่อนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของพระวินยาธิการให้เป็นผลสำเร็จ

การปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง หน้าที่ ๓ ประการของพระวินยาธิการ ได้แก่ การตรวจตราชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ช่วยเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ ดำเนินการสอบสวนตามควรแก่กรณีหรือตามที่เจ้าคณะมอบหมาย

พระวินยาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะผู้ปกครองให้เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครอง

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ไทย นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาสขึ้นไปจนถึงเจ้าคณะใหญ่

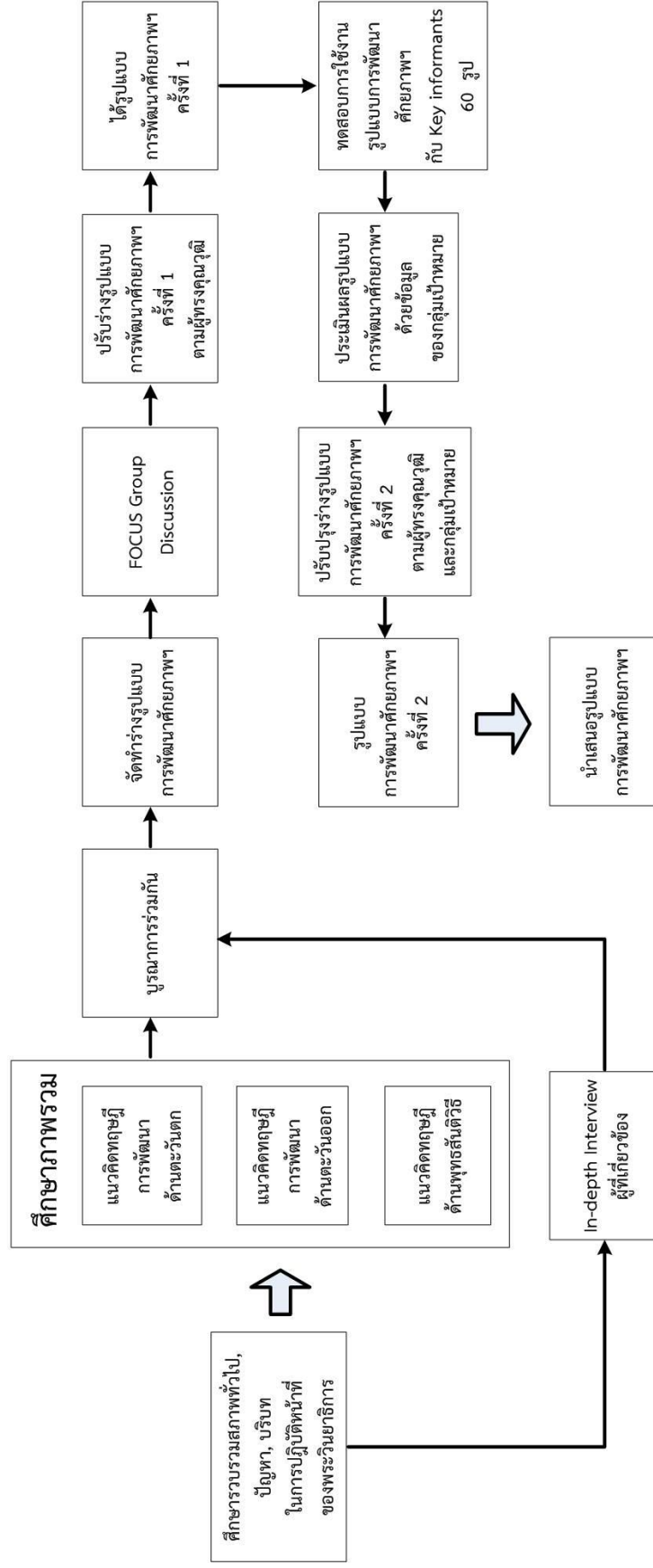
พุทธสันติวิธี หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติ หัวข้อธรรม หรือชุดของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้สั่งสอนเวไนยสัตว์ เช่น ความสันติ ความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม และเที่ยงธรรม เป็นต้น

ตำราจพระ หมายถึง พระวินยาธิการ เป็นคำที่ประชาชนทั่วไปใช้เรียกพระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งพระวินยาธิการ

๑.๗ กรอบการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิธีดำเนินการวิจัยแล้ว เพื่อเป็นการประมวลความคิดรวบยอดของงานวิจัยที่แสดงลำดับ ความสอดคล้องเกี่ยวข้อระหว่างปัจจัยต่าง ๆ หลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำวิจัย รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงได้จัดทำกรอบการวิจัย (Research Process) ไว้ดังนี้

กรอบการวิจัย
(Research Process)

ภาพที่ ๑.๑ กรอบการวิจัย

๑.๘ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูสังฆรักษ์ ปัญญาพล ปญญาพโล ได้ศึกษาเรื่องกลไกการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นหัวหน้าพระวินยาธิการประจำจังหวัดดูแลเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการเป็นอย่างดี มีการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลทุกตำบลในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นพระวินยาธิการ ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในเขตปกครองคณะสงฆ์ของตนเอง และมีการประชุมกันทุกเดือน ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานคือ ยังขาดงบประมาณสนับสนุนในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ อาทิเช่น ค่าพาหนะในการเดินทาง ค่าประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระวินยาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการมีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านสมรรถนะในการทำงาน ด้านคุณลักษณะพื้นฐาน และด้านปัจจัยในการทำงานตามลำดับ

กลไกการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการประกอบด้วย ๕ กลไก คือ (๑) ศึกษาจัดทำข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานให้เป็นระบบ ฐานข้อมูลจำนวนพระภิกษุสามเณรในจังหวัด ฐานข้อมูลพระวินยาธิการในจังหวัด (๒) จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพด้วยการส่งพระวินยาธิการไปศึกษาหลักสูตรพระวินยาธิการ, นิติศาสตร์บัณฑิต (๓) พัฒนาขีดความสามารถตามหลักไตรสิกขา ศีล ส่งเสริมให้พระวินยาธิการมีศีลาจารวัตรเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี สมาธิ พระวินยาธิการต้องนั่ง ไม่เอนเอียงตามอคติ และปัญญา พระวินยาธิการต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ต้องแม่นยำพระธรรมวินัยและกฎหมาย (๔) การให้คำปรึกษาด้วยการจัดตั้งสำนักงานพระวินยาธิการกลาง และมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ และ (๕) การติดตามและประเมินผล มีการติดตามผลการปฏิบัติงานและรายงานเจ้าคณะผู้ปกครองทราบ^{๓๓}

พระครูพินิจปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒ โดยในขั้นตอนการมีส่วนร่วม พบว่า พระวินยาธิการขาดความรู้ในการแก้ปัญหายาเสพติดในชั้นหาวิธีแก้ไข ได้แก่ จัดอบรม

^{๓๓} พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญญาพโล, “กลไกการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

ถวายความรู้ เพิ่มอำนาจหน้าที่ให้พระวินยาธิการในชั้นปฏิบัติการ ได้แก่ ควรจัดหลักสูตรถวายความรู้พระวินยาธิการ เพื่อเป็นผู้นำแนวทางวัดสีขาวสู่การปฏิบัติ^{๑๔}

พระครูใบฎีกา สุพรรณ ปสนนมน ได้ทำการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ๑. พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ การศึกษาทางธรรม และอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ๓. ปัญหาและอุปสรรคต่อการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิพบว่า พระวินยาธิการไม่ขยันออกตรวจตามหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย เมื่อพระสงฆ์ทำผิดและสึกแล้วกลับมาบวชใหม่อีกใช้ใบสุทธิเล่มเดิม พระวินยาธิการ บางรูปไม่เข้าใจบทบาทตัวเองและไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ การประสานงานยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยสรุปข้อเสนอแนะการส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิดังนี้ พระวินยาธิการควรขยันหมั่นออกตรวจตราในพื้นที่รับผิดชอบให้มากขึ้น ควรยึดใบสุทธิและทำลายเสียและแจ้งให้ทุกพื้นที่รู้ว่าได้สึกไปแล้ว ควรให้ผู้ที่จะเป็นพระวินยาธิการดำรงตำแหน่งด้วยความสมัครใจ และพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ ควรเพิ่มความร่วมมือระหว่างพระวินยาธิการด้วยกันให้มากขึ้น^{๑๕}

พ.ต.ท. ดร.พิชิต พันธ์วัฒนา ได้ทำการศึกษาเรื่อง พระวินยาธิการ : ดำรวจพระ ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของพระวินยาธิการหรือตำรวจพระมีศูนย์ปฏิบัติการครอบคลุมเกือบทั่วทั้งประเทศ แต่ผู้ปฏิบัติงานในหลายพื้นที่ยังขาดแคลนเนื่องจากขอบเขตอำนาจหน้าที่ของพระวินยาธิการที่บัญญัติไว้ไม่ชัดเจน อีกทั้งขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้การตรวจตราพระภิกษุสามเณรกระทำไม่ได้ทั่วถึง ผู้มีอำนาจในเรื่องนี้ควรจัดการให้มีสวัสดิการค่าตอบแทนหรือการพิจารณาเลื่อนยศตำแหน่งเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่พระภิกษุที่ทำหน้าที่พระวินยาธิการ และที่สำคัญ

^{๑๔} พระครูพินิจปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม), “เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาดุสิตาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

^{๑๕} พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนมน (สีกลาง), “การส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), บทคัดย่อ.

ต้องกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่หรือบทบาทให้แก่พระภิกษุที่ปฏิบัติหน้าที่วินยาธิการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม เนื่องจากตำแหน่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดูแลความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา^{๑๖}

พระบุญทอด สีนวนนา ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการของพระวินยาธิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค ๙ โดยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๙ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ ปัจจัยด้านสถานการณ์ช่วยในการทำงาน ปัจจัยด้านการมีเหตุผลในเชิงจริยธรรม และปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่^{๑๗}

พระมหาวันชัย สีสเตโช ได้รวบรวมผลจากการศึกษาบทบาทของพระวินัยธรในพุทธปรัชญาเถรวาทโดยสรุปว่า สำนักพระอุบาลีหรือสำนักพระวินัยธรนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะคณะพระสงฆ์ผู้รักษาพระวินัย ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของคณะสงฆ์เถรวาทเพราะเหตุแห่งการยึดถือและปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ดังนั้น สำนักพระวินัยธรจึงมีส่วนในการดูแลความประพฤติและการปฏิบัติของหมู่สงฆ์ อาจกล่าวได้ว่าสำนักพระวินัยธรเป็นปฐมบทของการกำเนิดพระวินยาธิการและเป็นที่มาของลักษณะหน้าที่ในการรักษาพระวินัยโดยการสอดส่องดูแลความประพฤติของหมู่สงฆ์ให้เป็นไปตามครรลองพระวินัยนับแต่สมัยพุทธกาล และได้เสนอแนะให้ศึกษาบทบาทของพระวินยาธิการในการทํารับผิดครั้งต่อไป^{๑๘}

พระมหาสุรศักดิ์ สุวรรณ ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาบทบาทพระวินยาธิการกับการลดปัญหาคณะสงฆ์ กรณีศึกษาเฉพาะในเขตพญาไทและเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าพระวินยาธิการส่วนใหญ่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป มีพรรษา ๒๖ พรรษาขึ้นไป มีระดับการศึกษานักธรรมเอก และมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส บทบาทของพระวินยาธิการกับการลดปัญหาคณะสงฆ์เขตพญาไทและห้วยขวาง พบว่าอยู่ในระดับสูง

^{๑๖} พ.ต.ท. ดร.พิชิต ปันธุ์วัฒนา, “พระวินยาธิการ : ตำรวจพระ”, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑), หน้า ๑๘๗.

^{๑๗} พระบุญทอด สีนวนนา, “ประสิทธิผลการบริหารจัดการของพระวินยาธิการ เพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค ๙”, ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^{๑๘} พระมหาวันชัย สีสเตโช, “บทบาทของพระวินัยธรในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

บทบาทของพระวินยาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่าบทบาทของพระวินยาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ที่ควรจะเป็นหรือพัฒนาส่งเสริม ได้แก่ ๑) บทบาททางด้านศีลจารวัตร ๒) บทบาททางด้านผู้นำ/หน้าที่/ความร่วมมือ ๓) บทบาททางการศึกษา/ความรู้ ๔) บทบาททางด้านการกระบวนกรยุติธรรม ๕) บทบาททางด้านความปลอดภัยในชีวิต ๖) บทบาทด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/งบประมาณ

นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่เป็นปัญหาในตัวพระวินยาธิการ คือ ความตั้งใจทำงานที่หวังผลตอบแทนและความเห็นแก่ตัว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า แนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการนั้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ ๑) มีเรื่องการประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อขอความร่วมมือ ๒) ควรให้มีสื่อประชาสัมพันธ์ของพระวินยาธิการ ๓) ควรมีการจัดอบรมเป็นพิเศษและให้มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน^{๑๙}

พระธวัชณ์ พรหมเลิศ ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสอบสวนมีระเบียบขั้นตอนอย่างโปร่งใส มีการยึดหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม คำสั่งเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร เป็นต้น^{๒๐}

พระครูปลัด ทะเล มหณฺโณ ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนของคณะสงฆ์ในเขตพญาไทกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มประชากรคือ พระภิกษุที่อาศัยอยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท กรุงเทพมหานคร ทั้งหมดจำนวน ๓๐๙ รูป พบว่ามีทัศนเกี่ยวกับบทบาทของพระวินยาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก อันดับแรกได้แก่ ด้านกระบวนการทางยุติธรรม (กฎหมาย) รองลงมาด้านภาวะผู้นำและด้านการประสานงาน/การมีส่วนร่วม และสุดท้ายด้านหน้าที่ ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ พระวินยาธิการบางรูปไม่เข้าใจบทบาทตัวเอง และไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดถึงจำนวนในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการยังไม่เพียงพอต่อภาระงาน ส่วนข้อเสนอแนะในบทบาท คือ พระวินยาธิการต้องเข้มแข็ง ตั้งใจทำงานให้สมกับคำว่าผู้นำ มีความรับผิดชอบเอาใจใส่

^{๑๙} พระมหาสุรศักดิ์ สุวรรณ, “การศึกษาบทบาทพระวินยาธิการกับการลดปัญหาคณะสงฆ์กรณีศึกษาเฉพาะ ในเขตพญาไทและเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศาสนศึกษา, (วิทยาลัยศาสนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๐} พระธวัชณ์ พรหมเลิศ, “การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ต่อหน้าที่ได้รับมอบหมาย ควรเลือกผู้ที่ชอบ รัก และพร้อมทั้งเต็มใจที่จะเป็นพระวินยาธิการ พระวินยาธิการต้องมีจิตสำนึกต่อหน้าที่เสมอ ควรให้ผู้ที่จะเป็นพระวินยาธิการที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เข้าใจบทบาทความเป็นผู้นำที่จะต้องทำ และพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ^{๒๑}

พระมหาเฉลิมชัย จำปาโต ได้ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติดิฉัตรธรรมวินัย โดยพบว่าลักษณะการกระทำผิดวินัยของพระสงฆ์คือ การเรียไรโดยไม่ได้รับอนุญาต ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการส่วนใหญ่เห็นว่ามาตรการป้องกันและสอดส่องความประพฤติของพระสงฆ์ไม่เคร่งครัด และขาดแคลนยานพาหนะในการเดินทาง แนวทางแก้ไขในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการส่วนใหญ่เห็นว่าควรปรับปรุงระเบียบของพระวินยาธิการให้รัดกุมยิ่งขึ้น และมีข้อเสนอแนะในการศึกษาคือคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติคนเห็นความสำคัญของพระวินัยอธิการ เช่น การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานพระสงฆ์ทุกรูปควรตระหนักและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ศูนย์ปฏิบัติการของพระวินยาธิการควรมีการจัดทำทะเบียนพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศในระบบข้อมูลสารสนเทศ และควรมีการกำหนดกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระวินยาธิการที่ออกปฏิบัติหน้าที่ให้ได้รับความปลอดภัยและให้อำนาจในการจับกุมพระสงฆ์ผู้กระทำความผิด^{๒๒}

พระมหาเจริญ จันทร์จรัส ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของพระวินยาธิการในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าพระวินยาธิการส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า พระวินัยบัญญัติว่าด้วยระเบียบแห่งความประพฤติของพระสงฆ์ในการดำเนินไปสู่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา ควรใช้พระวินัยในการดูแลความประพฤติของพระสงฆ์และพิจารณาความผิด ส่วนบทบาทของพระวินยาธิการส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลพระสงฆ์ที่ประพฤติดิฉัตรธรรมวินัย และร่วมพิจารณาตัดสินอธิกรณ์ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของพระวินยาธิการในการปฏิบัติหน้าที่พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย เช่น ยานพาหนะ อุปกรณ์

^{๒๑} พระครูปลัด ฑะเล มหณณโว, “บทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนะของคณะสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๒๒} พระมหาเฉลิมชัย จำปาโต, “บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติดิฉัตรธรรมวินัย”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

สื่อสารต่าง ๆ รวมถึงงบประมาณ และได้เสนอให้มหาวิทยาลัยและข้าราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่^{๒๓}

อำนวย ยัสโยธา ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบซึ่งเป็นการวิจัยเอกสารในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์โดยจำกัด กรอบเนื้อหาให้อยู่ในขอบเขต ดังนี้ ๑. บทบาทของกฎหมายกับบทบาท พระธรรมวินัยต่อการกำหนดความผิดและโทษ ๒. กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษในกฎหมายกับพระวินัย ๓. ลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดที่มีโทษทางกฎหมายกับในพระวินัย ๔. ความผิดและโทษที่จะได้รับจากการล่วงละเมิดกฎหมายกับพระวินัย ๕. กระบวนการพิจารณาคดีในกฎหมายและในพระวินัย

จากการศึกษาพบว่า ทั้งกฎหมายและพระวินัยต่างมีบทบาทที่จะพิจารณาความผิดที่เกิดขึ้นได้แตกต่างกัน ดังนี้ ๑. กฎหมายและพระวินัยมีบทบาทอย่างมากต่อการจัดระเบียบสังคม เป็นเกณฑ์บังคับความประพฤติให้เป็นไปตามที่กฎหมายและพระวินัยที่ต้องการและต่างก็มีข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบต่อกันในบางประเด็น ถ้าจะให้เกิดผลดีและเที่ยงธรรมต้องใช้ควบคู่กันไป ๒. กระบวนการบัญญัติความผิดและโทษ การบัญญัติกฎหมายในอดีตก่อนการเปลี่ยนมาเป็นการปกครองในรูปแบบระบอบรัฐสภาเช่นทุกวันนี้ พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวในการตรากฎหมายใด ๆ บังคับใช้ หรือทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น แต่ในสมัยการปกครองด้วยระบอบรัฐสภาการร่างกฎหมายกระทำได้โดยผ่านระบบรัฐสภา ส่วนพระวินัยของพระสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้บัญญัติขึ้นก็ต่อเมื่อมีมูลเหตุ แห่งกระทำผิดเกิดขึ้นโดยเรียกประชุมสงฆ์ เมื่อได้ข้อมูลที่เป็นจริงแล้วก็จะทรงชี้เหตุผลให้เห็นถูกเห็นผิดแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นเรียกว่า “ปฐมบัญญัติ” ภายหลังเมื่อภิกษุกระทำผิดอีกก็ทรงบัญญัติ “อนุบัญญัติ” ขึ้นอีกภายหลัง ๓. ลักษณะของการกระทำความผิดและรับโทษในกฎหมายถือว่าต้องรับโทษก็ต่อเมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและต้องรับโทษตามความหมายองค์ประกอบส่วนพระวินัยถือว่ามีความผิดก็ต่อเมื่อลักษณะของการกระทำนั้นมีองค์ประกอบ คือ สจิตตะ ได้แก่ มีความจงใจหรือเจตนา และอจิตตะ ได้แก่ ไม่จงใจ หรือ ไม่เจตนา ๔. ความผิดและโทษทางอาญาแบ่งได้ ๑๒ ลักษณะและมี ๕ สถาน ส่วนในทางพระวินัยแบ่งตามชนิดของโทษ (อาบัติ) ที่จะได้รับ คือ อาบัตินัก ได้แก่ ปาราชิก ๔ มี ๔ สิกขาบท อาบัตಿಯ่างกลาง ได้แก่ สังฆาติเสส มี ๑๓ สิกขาบท และอาบัตಿಯ่างเบา ได้แก่ ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ และทุพภาสิต ซึ่งแตกต่างกัน ๕. กระบวนการพิจารณาในกฎหมายเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาเป็นที่สุด ส่วนในพระวินัยครั้งพุทธกาล เมื่อมีภิกษุรูปใด

^{๒๓} พระมหาเจริญ จันทร์จริง, “บทบาทของพระวินยาธิการ ในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

กระทำผิดก็จะมีกรฟ้องร้องด้วยคำพูดแล้วมีการไต่สวนตามลำดับขั้นตอนจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยเพื่อลงนิคหกรรมคำวินิจฉัยของพระพุทธเจ้าเป็นที่สุด ในปัจจุบันให้ดำเนินไปตามกฎของมหาเถรสมาคม^{๒๔}

สมเกียรติ พูลทอง ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติดุติวินัย ศึกษาเฉพาะกรณีเขตพระนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจากมิติทั้ง ๓ ด้านคือ ๑) มิติด้านบุคลากร ๒) มิติด้านงาน ๓) มิติด้านความร่วมมือ ศึกษาจากภาคเอกสารและภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามพระวินยาธิการจำนวน ๓๕ รูป จากการศึกษาพบว่า ๑. มิติด้านบุคลากร โดยภาพรวมพบว่าด้านทักษะความชำนาญ ความรู้ความสามารถในเรื่องพระวินัยของพระวินยาธิการนั้นอยู่ในระดับสูง แต่ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับกลาง ๒. มิติด้านงานความปลอดภัยในการปฏิบัติงานพบว่าอยู่ในระดับกลาง โดยได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร ส่วนด้านความซับซ้อนในการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่ามีความยุ่งยากในการรวบรวมข้อมูล การไม่เข้าใจกฎระเบียบทั้งของสงฆ์และบ้านเมืองอยู่ในระดับต่ำ ๓. มิติด้านความร่วมมือ พบว่ามีความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในระดับสูงในเรื่องของการฝึกอบรมแนะนำวิธีการต่าง ๆ ด้านความร่วมมือกับประชาชนพบว่าอยู่ในระดับสูง โดยได้รับแจ้งเมื่อพบเห็นพระสงฆ์ผู้กระทำความผิด แต่ในด้านความร่วมมือกับมหาเถรสมาคมพบว่าอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในเรื่องของการประสานงานต่าง ๆ^{๒๕}

พระมหาจรัญ เมลิกุล ศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนากับสังคมไทย ศึกษากรณีของพระวินยาธิการในเขตดุสิต ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ บทบาทอุปสรรค ความสำเร็จ และแนวโน้มในอนาคตของพระวินยาธิการ จากการศึกษาพบว่า แนวความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ในเขตดุสิตที่มีต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการแก้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรสงฆ์ ตลอดจนถึงการทำงานของพระวินยาธิการในมิติ ๓ ด้านพบว่า มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เช่น มิติด้านบุคลากรเกี่ยวกับทักษะ ความชำนาญ และความรู้ มิติด้านงานที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และมิติด้านความร่วมมือประสานงานเกี่ยวกับพระวินยาธิการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และความร่วมมือกับ

^{๒๔} อำนวย ยัสโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”, วิทยานิพนธ์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

^{๒๕} สมเกียรติ พูลทอง, “ปัจจัยที่ส่งผลในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ ที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติดุติวินัย”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ.

ประชาชนพบว่ามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับสูง ส่วนที่เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างพระวินยาธิการกับมหาเถรสมาคมพบว่ามีความเห็นด้วยอยู่ในระดับต่ำ^{๒๖}

พระวิจิตร สมคำภา ได้ศึกษาเรื่องบทบาทการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการ พระวินยาธิการในการตรวจตราดูแลพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เหมาะสม โดยศึกษาบทบาทจริงและบทบาทในอุดมคติ ตลอดจนปัญหาของการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการในการตรวจตราพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เหมาะสมในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าพระวินยาธิการมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน แต่ขาดแรงจูงใจและการสนับสนุน อีกทั้งยังขาดการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนเป็นแบบแผน^{๒๗}

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปและบริบทในปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี

๑.๙.๒ ได้กระบวนการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ให้กับพระวินยาธิการตามแนววิทยาการสมัยใหม่และพุทธสันติวิธี

๑.๙.๓ นำรูปแบบที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี

๑.๙.๔ นำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในพื้นที่อื่นๆ

^{๒๖} พระมหาจรรุญ เมาลิกุล, “พระพุทธศาสนากับสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

^{๒๗} พระวิจิตร สมคำภา, “บทบาทการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการในการตรวจตราดูแลพระภิกษุสามเณร ที่ประพฤติไม่เหมาะสม”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

บทที่ ๒

บริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยากรร่วมสมัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยโดยจัดลำดับเนื้อหา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระวินยาธิการ

๒.๑.๑ ประวัติความเป็นมาและความหมายของพระวินยาธิการ

๒.๑.๒ ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒

๒.๑.๓ โครงสร้างและบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จ.ปทุมธานี

๒.๑.๔ หลักการระงับปัญหาอธิกรณ์ตามกฎหมายสงฆ์

๒.๒ รายละเอียดและลักษณะพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา

๒.๓.๑ ความหมายของรูปแบบ

๒.๓.๒ องค์ประกอบของรูปแบบ

๒.๓.๓ ประเภทของรูปแบบ

๒.๓.๔ รูปแบบการพัฒนา

๒.๓.๕ การตรวจสอบรูปแบบ

๒.๓.๖ ความสำคัญของรูปแบบการพัฒนา

๒.๔ แนวคิดและความหมายของการพัฒนา

๒.๔.๑ ความหมายจากรูปศัพท์

๒.๔.๒ ความหมายของการพัฒนาในบริบทต่างๆ

๒.๔.๓ แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๒.๕ แนวคิดและความหมายของศักยภาพ

๒.๕.๑ ความหมายของศักยภาพ

๒.๕.๒ องค์ประกอบของศักยภาพ

๒.๕.๓ ประเภทของศักยภาพ

๒.๕.๔ ความสำคัญของศักยภาพในการทำงาน

๒.๕.๕ การนำศักยภาพไปใช้ในองค์กร

๒.๕.๖ องค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ

๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ

๒.๖.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม

๒.๖.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

๒.๖.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

๒.๖.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระวินยาศีการ

๒.๑.๑ ประวัติความเป็นมาและความหมายของพระวินยาศีการ

พระวินยาศีการ เคยมีดำริจัดตั้งในสมัยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) วัดสามพระยา มาแล้วครั้งหนึ่ง แต่ด้วยเหตุผลประการใดไม่ปรากฏชัด เรื่องพระวินยาศีการจึงถูกละเลยไปโดยไม่ทราบสาเหตุ ต่อมาในสมัยที่ พระวิสุทธาธิปัตติ (ไสว ฐิตญาโณ) เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร มีความคิดริเริ่มที่จะจัดตั้งคณะพระวินยาศีการขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง สืบเนื่องมาจากมีเรื่องราวปรากฏว่าสถาบันสงฆ์ถูกวิพากษ์วิจารณ์อันเนื่องมาจากความเสียหายของพระสงฆ์ซึ่งมีข่าวทางเสื่อมเสียต่อเนื่องไม่ขาดสายโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ชาวเกี่ยวกับการประพฤติดิพระวินัยและทำตัวไม่เหมาะสมของพระภิกษุสามเณรบางรูปบางคนได้ถูกสื่อมวลชนจำนวนมากลงข่าววิจารณ์กันไปอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์เสียหาย มีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในองค์กรคณะสงฆ์และจิตใจของชาวพุทธเป็นอย่างมาก

ผู้มีความห่วงใยในสถาบันสงฆ์จึงได้พยายามหาทางแก้ไขความเสียหายอันเกิดจากการประพฤดิไม่เหมาะสมของพระบางรูป โดยเฉพาะทางคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการประชุมพระสังฆาธิการเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อที่จะได้ระดมความคิดเห็นหาทางป้องกันแก้ไข ซึ่งในการประชุมครั้งนั้น พระครูบวรพัฒนโกศล เจ้าอาวาสวัดราชสิงขร ได้เสนอความคิดเห็นในที่ประชุมว่า สมควรที่จะมีพระสงฆ์คณะหนึ่งหรือชุดหนึ่งมาช่วยทำหน้าที่ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้มีความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน พร้อมกับให้หาพระภิกษุจำนวนหนึ่งที่มีความอดทนเสียสละในงานด้านนี้เพื่อพระพุทธานุชาสนาช่วยงาน ในที่สุดที่ประชุมพระสังฆาธิการได้เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว พระวิสุทธาธิปัตติ เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร จึงได้นำข้อเสนอนี้ไปศึกษาในรายละเอียดถึงหลักการและแนวทางความเป็นไปได้ แต่ทว่าในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ พระวิสุทธาธิปัตติได้ถึงแก่กรรมภาพเสียก่อนเรื่องจึงได้เงียบหายไป

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ มหาเถรสมาคมได้แต่งตั้ง พระธรรมมหาวิราณวัตร (บุญเลิศ ทตตสุทธิ) รองเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกรุงเทพมหานครแทนรูปเดิมที่มรณภาพไป เมื่อเข้ารับตำแหน่งแล้ว พระธรรมมหาวิราณวัตรได้เรียกประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับในเขตกรุงเทพมหานคร และปรารภเกี่ยวกับสภาพการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ที่ผ่านมาว่า เป็นอย่างไร มีงานอะไรบ้างที่อดีตเจ้าคณะกรุงเทพมหานครได้เคยทำไว้แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ พระครูบวรพัฒนโกศล เจ้าอาวาสวัดราชสิงขร จึงได้กราบเรียนเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานครที่ผ่านมา โดยเฉพาะแนวคิดที่จะให้มีพระสงฆ์คณะหนึ่งหรือชุดหนึ่งขึ้นมารับผิดชอบดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรเกี่ยวกับพฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ ที่อดีตเจ้าคณะกรุงเทพมหานครยังไม่ได้ดำเนินการ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ พระธรรมมหาวิราณวัตรได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระสุเมธาธิบดี จึงได้แต่งตั้งพระสังฆาธิการชุดหนึ่งขึ้นมาศึกษาความเป็นไปได้เกี่ยวกับพระวินยาธิการอีกครั้ง คณะทำงานชุดนี้เรียกว่าคณะกองงานเจ้าคณะกรุงเทพฯ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการ ๗ รูป ได้แก่ ๑) พระราชรัตนโสมภณ วัดนางนอง ๒) พระครูบวรพัฒนโกศล วัดราชสิงขร ๓) พระครูไพศาลวิหารการ วัดอมรินทราราม ๔) พระครูศรีรัตนคุณ วัดแก้วฟ้าจุฬามณี ๕) พระครูวรกิจวิวัฒน์ วัดภาษี ๖) พระครูศรีปริยัติคุณ วัดศรีบุญเรือง ๗) พระครูนครเขตบริรักษ์ วัดหัวลำโพง โดยมีพระครูศรีรัตนคุณ วัดแก้วฟ้าจุฬามณี เป็นผู้ศึกษารวบรวมรายละเอียดและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ จากนั้นได้ยกร่างนำเสนอพระสังฆาธิการอีกคณะหนึ่งเพื่อเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบระเบียบวาระและหลักการในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย เจ้าคณะเขตฝั่งพระนคร ๓ รูป เจ้าคณะเขตฝั่งธนบุรี ๓ รูป ในที่สุดคณะกรรมการได้เห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าวจึงได้นำเสนอเจ้าคณะกรุงเทพมหานครเพื่อประกอบการพิจารณาลงความเห็น และเมื่อพระสุเมธาธิบดี เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร ในขณะนั้น พิจารณาเห็นว่า การดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนกรุงเทพมหานคร จะให้เกิดความเรียบร้อยดีงามตามเจตนาของคณะสงฆ์โดยรวมจะอาศัยเพียงเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้นจนถึงเจ้าอาวาสที่มีหน้าที่ปกครองโดยตรงนั้นยังไม่อาจให้เกิดความเรียบร้อยด้วยดีได้ จึงจำเป็นจะต้องมีพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้เสียสละเพื่อพระศาสนาเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะปกครองคอยตรวจตราดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย และนำพระภิกษุสามเณรในเขตกรุงเทพฯ ให้สำรวมระวังรักษาพระธรรมวินัยตามสมควรแก่สมณสาธูปให้เป็นที่ตั้งแห่ง

ความศรัทธาของประชาชน ตามแนวทางตามที่คณะกรรมการได้นำเสนอมาจึงได้แต่งตั้งพระวินยาธิการขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๓๒^๑

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ พระสุเมธาธิบดี อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๔ (๑) แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๑๕ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ ว่าด้วยระเบียบการปกครองสงฆ์ จึงมีคำสั่งเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖ ให้ตั้งศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์กรุงเทพฯ ตั้งอยู่ตามวัดและเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้การปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการนั้น ทางศูนย์ได้วางแนวทางการปฏิบัติงานดังนี้คือ ออกปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณวิสัยปฏิบัติ ผิดกฎข้อบังคับระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคมหรือคำสั่งคณะสงฆ์กรุงเทพฯ เพื่อป้องกันการผิดพลาดของศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการของคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร ผู้ออกปฏิบัติงานควรปรึกษาหารือกับฝ่ายสังฆาธิการกรรมการศาสนาและเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เพื่อหาช่องทางและวิธีการดำเนินการที่เหมาะสมในการสอบสวน^๒

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต) เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ได้อธิบายความหมายของคำว่า “วินยาธิการ” ไว้ว่า คำว่า “วินยาธิการ” มาจาก (วินย + อธิ + การ, แปลว่า เจ้าการพระวินัย) พระวินยาธิการเป็นคำใหม่ ที่ใช้เรียกพระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดโดยเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยด้านการปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณรหรือเรียกกันเป็นภาษาปากว่า ตำรวจพระ หมายถึงพระภิกษุชาวไทยผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามพระวินัย ซึ่งหน้าที่ของพระวินยาธิการ คือ ตรวจตราแนะนำตักเตือนและชี้แจงระเบียบปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรในจังหวัดหรือที่เข้ามาในเขตจังหวัด ซึ่งหากพบบรรดาพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เรียบร้อยและไม่ปฏิบัติตามข้อระเบียบหรือพบการกระทำความผิด ก็มีอำนาจจับกุม ส่งตัวให้เจ้าคณะผู้รับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่นั้น ๆ หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจในการให้ลงโทษ

คำว่า “**พระวินยาธิการ**” เป็นคำใหม่ที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาใช้อย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้โดยเจ้าคณะกรุงเทพฯ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๔ (๑) แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์จึงได้อธิบายไว้ว่า วินย, วินัย (น.) คือระเบียบสำหรับความประพฤติให้เป็นระเบียบแบบแผนอันเป็นหนึ่งเดียวกัน ส่วนพระวินัยธร คือ พระผู้ทรงพระวินัย

^๑ พระธรรมาภรณ์ พรหมเลิศ, “การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ สาขาพัฒนศึกษา**, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒). หน้า ๓๗.

^๒ พระครูปลัด ทะเล มหณฺโณ, “บทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

ได้แก่พระที่มีความรู้ ความชำนาญในการทรงจำพระวินัยนั่นเอง และอีกคำหนึ่งคือคำว่า อธิการ หมายถึง ผู้อำนวยการ, ผู้ที่เป็นผู้ปกครอง, เจ้าวัด หรือผู้ที่เป็นใหญ่ ดังนั้นเมื่อรวมกันแล้ว พระวินยาธิการ จึงหมายถึงพระที่ทรงไว้ซึ่งพระวินัย หรือพระภิกษุที่คอยกำกับดูแลให้ผู้ประพฤติตามมีความเป็นระเบียบมากขึ้นดังนั้นรวมความหมายจึงหมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะผู้ปกครองให้เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครอง^๓

ถวัลย์ ทงมี ได้กล่าวว่า “พระวินยาธิการ” นั้นนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะปกครองเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามแก่คณะสงฆ์ การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในจารีต ธรรมเนียม ประเพณี และพระวินัย กฎ และระเบียบของมหาเถรสมาคมเป็นอย่างดี รวมถึงการตรวจตรา สอบสวน และจัดการ นำผู้กระทำความผิดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามกฎหมายตามสมควรแก่กรณี เพื่อให้คงไว้ซึ่งศรัทธาปสาทะของพุทธศาสนิกชนผู้พบเห็น^๔

นายสมเกียรติ ธงศรี รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า “พระวินยาธิการ” เป็นชื่อที่ใช้เรียกพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัด มีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดโดยเฉพาะหน้าที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย การปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นภารกิจหลักอีกด้านหนึ่งที่นอกเหนือจากการเทศนาธรรม หรือสั่งสอนพุทธศาสนิกชนตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่จะครองตนอย่างเคร่งครัด ตามพระธรรมวินัยเท่านั้น ยังจะต้องมีจริยวัตรที่งดงาม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุ สามเณร และเป็นที่น่าถือศรัทธาของญาติโยมอีกด้วย^๕

พ.ต.ท.พงศพร พรหมณ์แสน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า “พระวินยาธิการ” คือพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสูงสุดในจังหวัดนั้นๆ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับ ช่วยตรวจตรา ดูแล ชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชา

^๓ พระครูปลัด ทะเล มหณโณ, “บทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

^๔ ถวัลย์ ทงมี, *คู่มือพระวินยาธิการ*, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕๖.

^๕ สมเกียรติ ธงศรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG190522201633246 [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

สมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อการปกป้องคุ้มครองและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป^๖

“พระวินยาธิการ” มีหน้าที่ในการป้องปรามสอดส่องดูแลความประพฤติที่ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปและดำเนินการตามหลักการของพระวินัย นอกจากนี้พระวินยาธิการยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรโดยการชี้แนะข้อบัญญัติ และพระวินัยที่พระสงฆ์ควรประพฤติให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันเพื่อลดการกระทำผิดให้น้อยลง^๗

“พระวินยาธิการ” ถือว่าเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของการปกครองสงฆ์ที่คอยช่วยเหลือเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ทำหน้าที่คอยตรวจตราแนะนำดูแลแก้ไขให้พระภิกษุสามเณรประพฤติตามหลักพระธรรมวินัย กำจัดคนพาล อภิบาลคนดี ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนามีให้เกิดความเสียหาย โดยส่วนรวมในฐานะที่พระวินยาธิการมีส่วนร่วมสำคัญในการทำหน้าที่ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา ดังนั้นพระวินยาธิการจะต้องมีความรู้มีความสามารถและฉลาดในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติและมีหลักปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันของพระวินยาธิการ^๘

งานของ “พระวินยาธิการ” นั้นเป็นงานที่ต้องเสียสละและเป็นงานที่ต้องเสี่ยงเป็นอย่างมาก เสียสละความสุขส่วนตัว เสียสละเวลา เสียสละงานที่ตนจะพึงได้พึงถึง แม้แต่ค่ารถค่าพาหนะที่จะออกตรวจงานในหน้าที่ก็เสียสละเอง เป็นต้น ด้วยความรักและห่วงใยพระศาสนาจึงได้เข้ามาเป็นพระวินยาธิการเพื่อปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา มิให้ใครย่ำยีทำลายพระศาสนาให้เสียหาย พระนอกรีตพระนอกแถวพระปลอมบวชมีอยู่มาก เขาไม่ได้รับพระศาสนา เขาไม่เข้าใจด้วยว่าสิ่งที่เขาทำสิ่งที่พวกเขาประพฤติและที่เขากำลังทำอยู่นั้นเป็นการทำลายพระพุทธศาสนาด้วยการทำลายศรัทธาของประชาชน เมื่อประชาชนเสื่อมคลายศรัทธาพระนอกรีตและคนในคราบผ้าเหลืองซึ่งปลอมบวชก็เท่ากับเสื่อมศรัทธาในพระศาสนา ย่อมเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนาอย่างใหญ่หลวง^๙

เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มหาเถรสมาคมได้เล็งเห็นถึงบทบาทที่สำคัญของพระวินยาธิการ ในการประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๑๓/๒๕๖๑ มติที่ ๓๑๖/๒๕๖๑

^๖ กลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระวินยาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒), คำนำ.

^๗ พระมหาเจริญ จันทร์จรัส, “บทบาทของพระวินยาธิการ ในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^๘ พระธรรมสุธี, **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^๙ พระเทพสิทธิเมธี, **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า พระพรหมมุนี กรรมการมหาเถรสมาคม ได้ปรารภว่า “พระวินยาธิการ” คือพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะผู้ปกครองให้เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับชั้น ช่วยตรวจตรา ดูแล ชี้แจง และแนะนำพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎ กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อการปกป้องคุ้มครองและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป ดังนั้นเพื่อให้งานด้านการปกครองของมหาเถรสมาคมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเสนอแต่งตั้งกรรมการ ประกอบด้วย

พระพรหมมุนี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต วัดประยุรวงศาวาส ที่ปรึกษา

พระพรหมโมลี วัดปากน้ำ ประธานกรรมการ

ผู้แทนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กรรมการ

ผู้แทนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรรมการ

รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรรมการ

ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรรมการและเลขานุการ

ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้แทนกลุ่มนิติการ กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎ ระเบียบ พระวินยาธิการ แล้วนำเสนอคณะกรรมการร่างกฎพิจารณาต่อไป ต่อมาเมื่อการยกร่างระเบียบฯดังกล่าวได้จัดทำสำเร็จแล้ว จึงได้นำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๓๐ น. ซึ่งการร่างระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.๒๕๖๒ ได้ผ่านการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง จากคณะกรรมการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๒ มหาเถรสมาคมได้มีมติที่ ๑๘๗/๒๕๖๒ เห็นชอบตามระเบียบฯ ที่เสนอ และให้ดำเนินการประกาศใช้ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ.๒๕๖๒ โดยเหตุผลในการประกาศใช้ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศมหาเถรสมาคมตามบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๖๕ ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติรองรับที่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของ

พระวินยาธิการเกิดความเรียบร้อยดีงามตามเจตนารมณ์แห่งการรักษาหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายจึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้^{๑๐}

๒.๑.๒ ระบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒

การออกระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยระเบียบนี้มี ๒๘ ข้อ แบ่งออกเป็น ๖ หมวด ซึ่งมหาเถรสมาคมได้วางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้เลขาธิการมหาเถรสมาคมรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด ๑ บททั่วไป

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“พระวินยาธิการ” หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะปกครองในการดำเนินการตามระเบียบนี้

“เจ้าคณะปกครอง” หมายถึง เจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานคร เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร

“สำนักงาน” หมายถึง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

“คณะกรรมการพระวินยาธิการ” หมายถึง คณะกรรมการพระวินยาธิการหนกลาง คณะกรรมการพระวินยาธิการหนเหนือ คณะกรรมการพระวินยาธิการหนตะวันออก คณะกรรมการพระวินยาธิการหนใต้ และคณะกรรมการพระวินยาธิการคณะธรรมยุต

“คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานคร

“ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัด” หมายถึง สำนักงานที่ทำการพระวินยาธิการประจำจังหวัดและสำนักงานที่ทำการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานคร

“เจ้าคณะใหญ่” หมายถึง เจ้าคณะใหญ่หนกลางเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

“เจ้าคณะจังหวัด” หมายความว่า เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร

^{๑๐} กลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *คู่มือพระวินยาธิการ*, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒), หน้า ๙.

“เจ้าคณะอำเภอ” หมายความว่ารวมถึงเจ้าคณะเขต

“เจ้าคณะตำบล” หมายความว่ารวมถึงเจ้าคณะแขวง

“พระสังฆาธิการ” หมายถึง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

“ตำบล” หมายความว่ารวมถึงแขวงในกรุงเทพมหานคร

หมวด ๒ คณะกรรมการพระวินยาธิการ

ข้อ ๕ ให้มีคณะกรรมการพระวินยาธิการตามเขตปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบปกครองคณะสงฆ์จำนวน ๕ คณะประกอบด้วย คณะกรรมการพระวินยาธิการหนกลาง คณะกรรมการพระวินยาธิการหนเหนือ คณะกรรมการพระวินยาธิการหนตะวันออก คณะกรรมการพระวินยาธิการหนใต้ และคณะกรรมการพระวินยาธิการคณะธรรมยุต โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการพระวินยาธิการในแต่ละคณะประกอบด้วย

(๑) เจ้าคณะใหญ่เป็นประธานกรรมการ

(๒) เจ้าคณะภาคในเขตปกครองเจ้าคณะใหญ่เป็นกรรมการ

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเจ้าคณะใหญ่แต่งตั้งมาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหนึ่งด้านใดหรือหลาย ๆ ด้าน ดังนี้ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัยกฎหมาย หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓ รูป/คนเป็นกรรมการ

(๔) เลขานุการเจ้าคณะใหญ่เป็นกรรมการและเลขานุการ

(๕) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

(๖) ข้าราชการสังกัดสำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคมที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ กรรมการตาม (๓) ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปีนับแต่วันแต่งตั้งและอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่อีกได้ในระหว่างที่ยังไม่ได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งนั้นดำรงตำแหน่งได้เท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตำแหน่งที่ว่าง หากวาระที่เหลืออยู่ไม่ถึง ๙๐ วัน จะไม่แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนก็ได้

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้คณะกรรมการพระวินยาธิการประกอบด้วยกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใหม่

ข้อ ๖ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) มรณภาพหรือตาย

(๒) ลาออก

(๓) เจ้าคณะใหญ่มีคำสั่งให้ออก

ข้อ ๗ คณะกรรมการพระวินยาธิการมีหน้าที่และอำนาจในเขตดังนี้

(๑) กำหนดนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ

(๒) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัดดำเนินงานตามนโยบายและแผนแม่บท

(๓) พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงานและงบประมาณ

(๔) ออกประกาศคำสั่งมติคู่มือการปฏิบัติหรือข้อปฏิบัติอื่นใดเกี่ยวกับการดำเนินงานพระวินยาธิการ

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย

ข้อ ๘ การประชุมคณะกรรมการพระวินยาธิการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการที่เป็นพระภิกษุซึ่งมาประชุมรูปหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากกรรมการท่านหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

การประชุมคณะกรรมการพระวินยาธิการในแต่ละปีปฏิทินให้แบ่งเป็น ๔ ไตรมาส ในแต่ละไตรมาสต้องมีการประชุมอย่างน้อยไตรมาสละ ๑ ครั้ง

ข้อ ๙ ให้สำนักงานเจ้าคณะใหญ่ทำหน้าที่เป็นศูนย์พระวินยาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการสำนักงานเลขานุการและบริหารงานทั่วไปให้เจ้าคณะใหญ่ทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลศูนย์พระวินยาธิการนั้น

หมวด ๓ คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด

ข้อ ๑๐ ในกรุงเทพมหานครและทุกจังหวัดให้มีคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดมีองค์ประกอบดังนี้

(๑) เจ้าคณะจังหวัด เป็นประธานกรรมการ

(๒) รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ

(๓) เจ้าคณะอำเภอที่เจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งไม่เกิน ๕ รูปเป็นกรรมการ

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งมาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหนึ่งด้านใดหรือหลาย ๆ ด้าน ดังนี้ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา ด้านพระธรรมวินัย ด้านกฎหมาย หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓ รูป/คนเป็นกรรมการ

(๕) เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

(๕) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

(๖) ข้าราชการสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ในกรุงเทพมหานคร กรรมการตาม (๖) ให้หมายถึงผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคมเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการและ (๗) ให้หมายถึงข้าราชการสังกัดสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคมที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๑๑ ให้นำความในข้อ ๕ วรรคสองและวรรคสามและข้อ ๖ มาใช้บังคับกับกรรมการตามข้อ ๑๐ วรรคหนึ่ง (๓) และ (๔) โดยอนุโลม

ข้อ ๑๒ ให้นำความในข้อ ๘ มาใช้บังคับกับการประชุมคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดโดยอนุโลม

ข้อ ๑๓ คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดมีหน้าที่และอำนาจดังนี้

(๑) ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ

(๒) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครและพระวินยาธิการประจำจังหวัดให้ดำเนินงานไปตามนโยบายและแผนแม่บท

(๓) จัดทำแผนงบประมาณการดำเนินงานพระวินยาธิการประจำกรุงเทพฯและพระวินยาธิการประจำจังหวัด

(๔) ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครและพระวินยาธิการประจำจังหวัด

(๕) แก้ไขข้อขัดข้องของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ให้เป็นไปโดยชอบ

(๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเสนอแก่คณะกรรมการพระวินยาธิการตามเขตปกครองสงฆ์หนั้นๆ

(๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการพระวินยาธิการมอบหมาย

ข้อ ๑๔ ให้สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทำหน้าที่ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการ สำนักงานเลขานุการ และงานบริหารงานทั่วไป ให้เจ้าคณะจังหวัดทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัด

หมวด ๔ การส่งเสริมสนับสนุนพระวินยาธิการ

ข้อ ๑๕ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนคณะกรรมการพระวินยาธิการและพระวินยาธิการให้บรรลุวัตถุประสงค์ให้สำนักงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการพระวินยาธิการจัดทำแผนงบประมาณส่งเสริมและสนับสนุนเสนอมหาเถรสมาคมให้ความเห็นชอบ

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่งให้สำนักงานอุดหนุนงบประมาณสำหรับการจัดการส่งเสริมและสนับสนุนคณะกรรมการพระวินยาธิการและพระวินยาธิการตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ข้อ ๑๖ ให้ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัดจัดทำทะเบียนพระวินยาธิการและฐานข้อมูลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนางานพระวินยาธิการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หมวด ๕ พระวินยาธิการ

ข้อ ๑๗ ให้มีพระวินยาธิการปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะปกครองในการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน

ข้อ ๑๘ จำนวนและเขตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการดังนี้

- (๑) ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่งให้มีพระวินยาธิการจำนวน ๒ รูป
- (๒) ให้พระวินยาธิการปฏิบัติหน้าที่ในเขตที่ได้รับแต่งตั้ง

ข้อ ๑๙ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระวินยาธิการต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นพระสังฆาธิการ
- (๒) เป็นเปรียญหรือมีความรู้ชั้นธรรมชั้นเอก
- (๓) มีร่างกายสมบูรณ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้
- (๔) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย

ในกรณีไม่สามารถแต่งตั้งพระสังฆาธิการผู้มีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) ได้ หรืออาจแต่งตั้งได้แต่ไม่เหมาะสมประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครหรือประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดแล้วแต่กรณีอาจยกเว้นคุณสมบัติตามวรรคหนึ่ง(๑) และ(๒)ได้โดยให้ระบุเหตุผลไว้ในคำสั่งแต่งตั้ง

ข้อ ๒๐ ให้ประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครพิจารณาแต่งตั้งพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานคร ประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดแต่งตั้งพระวินยาธิการประจำจังหวัด ตามข้อเสนอของเจ้าคณะปกครองตามลำดับ

ในกรณีการตั้งพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุตามข้อ ๑๙ วรรคสอง ต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าอาวาส

เมื่อได้มีการแต่งตั้งพระวินยาธิการตามวรรคหนึ่งแล้วให้ประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครและประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดแล้วแต่กรณีแจ้งคำสั่งแต่งตั้งให้เจ้าคณะปกครองตามเขตอำนาจหน้าที่ของพระวินยาธิการทราบ

ข้อ ๒๑ พระวินยาธิการอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่พระวินยาธิการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระให้พระวินยาธิการซึ่งได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

ข้อ ๒๒ นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระพระวินยาธิการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) ย้ายออกไปนอกเขตที่ดินมีสำนักอยู่

(๕) ประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำกรุงเทพมหานครหรือประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดแล้วแต่กรณีมีคำสั่งให้ออก

ข้อ ๒๓ พระวินยาธิการมีหน้าที่และอำนาจ ดังนี้

(๑) ตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนใน (๑) มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเขตนั้นๆ แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ

(๓) ในกรณีพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนใน (๑) ไม่ยินยอมให้พระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขอารักขาต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

(๔) ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวนแล้วแต่กรณี

(๕) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่เจ้าคณะปกครองมอบหมาย

ข้อ ๒๔ ให้มีบัตรประจำตัวพระวินยาธิการตามแบบท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๒๕ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้พระวินยาธิการแสดงตนหรือบัตรประจำตัวเพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าเป็นพระวินยาธิการปฏิบัติการตามหน้าที่

ข้อ ๒๖ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้พระวินยาธิการจัดทำบันทึกการปฏิบัติงานเพื่อเป็นหลักฐานและรายงานให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบ

ข้อ ๒๗ ให้เจ้าอาวาสอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามสมควร

หมวด ๖ เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๒๘ พระวินยาธิการที่ได้รับแต่งตั้งก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งพระวินยาธิการขึ้นใหม่ตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๗ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ให้อำนาจมหาเถรสมาคมตรากฎหมายมหาเถร

สมาคม ออกข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศมหาเถรสมาคมตามบทบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๖๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติรองรับที่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเกิดความเรียบร้อยดีงามตามเจตนารมณ์แห่งการรักษาหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายจึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้

ด้านหน้า

รูปถ่าย
๒.๕ x ๓
ซ.ม.

ลายมือชื่อ
หนูโลहित.....

เลขประจำตัวประชาชน
๐-๐๐๐๐-๐๐๐๐๐-๐-๐

ชื่อ ฉายา

ตำแหน่ง พระวินยาธิการ
สังกัด ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัด.....

(.....)

ประธานกรรมการพระวินยาธิการ
ประจำจังหวัด.....

ดวงตราประจำตำแหน่ง
ประธานกรรมการ
พระวินยาธิการประจำ
จังหวัด ขนาดเส้นผ่าน
ศูนย์กลาง ๓.๕ ซม.

๕.๕ ซม.

๘.๕ ซม.

ด้านหลัง

บัตรประจำตัวพระวินยาธิการ

เลขที่ / ๒๕.....

ศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัด.....

วันออกบัตร...../...../..... บัตรหมดอายุ...../...../.....

รูปแบบดวงตราประธานกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด

ภาพที่ ๒.๑ แบบบัตรประจำตัวพระวินยาธิการ

๒.๑.๓ โครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ จ.ปทุมธานี

ครั้งเมื่อระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พระธรรมรัตนารักษ์ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีเจ้าอาวาสวัดเขียนเขต พระอารามหลวง จึงได้จัดโครงสร้างการบริหารงานและการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยได้ออกคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ ๑๐/๒๕๖๒ ณ วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการประจำจังหวัดเกิดความเรียบร้อยดีงามตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๔ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังนี้

- ๑) เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ประธานกรรมการ
- ๒) รองเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี รองประธานกรรมการ
- ๓) เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว กรรมการ
- ๔) เจ้าคณะอำเภอลองหลวง กรรมการ
- ๕) เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา กรรมการ
- ๖) เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี กรรมการ
- ๗) เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ กรรมการ
- ๘) พระมหาถาวร ธีรจิตโต (ป.ธ.๙) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย กรรมการ
- ๙) พระมหาจุมพล จิตตพโล (ป.ธ.๙) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา กรรมการ
- ๑๐) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย กรรมการ
- ๑๑) เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี กรรมการและเลขานุการ
- ๑๒) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑๓) ข้าราชการในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานีที่ได้รับมอบหมาย ผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่และอำนาจ ดังนี้

- ๑) ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ
- ๒) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมพระวินยาธิการประจำจังหวัดให้ดำเนินงานไปตามนโยบายและแผนแม่บท
- ๓) จัดทำแผนงบประมาณการดำเนินงานของพระวินยาธิการประจำจังหวัด
- ๔) ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการประจำจังหวัด
- ๕) แก้ไขข้อขัดข้องของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ให้เป็นไปโดยชอบ

๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเสนอแก่คณะกรรมการพระวินยาธิการตามเขตปกครองคณะสงฆ์หนั้น ๆ

๗) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการพระวินยาธิการมอบหมาย

คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด (ฝ่ายบริหาร) มีหน้าที่และอำนาจดังนี้

๑. ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ

๒. กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมพระวินยาธิการให้ดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายและแผนแม่บท

๓. จัดทำแผนงบประมาณการดำเนินงานของพระวินยาธิการ

๔. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ

๕. แก้ไขข้อขัดข้องของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ให้เป็นไปโดยชอบ

๖. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเสนอแก่คณะกรรมการพระวินยาธิการตามเขตปกครองคณะสงฆ์หนั้น ๆ

๗. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการพระวินยาธิการมอบหมาย

การส่งเสริมสนับสนุนพระวินยาธิการ (ฝ่ายบริหาร)

เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดและพระวินยาธิการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแผนแม่บทตามความเหมาะสม และความจำเป็นให้มีศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัดเพื่อดำเนินการ ดังนี้

๑. ดำเนินการจัดทำทะเบียนพระวินยาธิการภายในจังหวัดนั้น ๆ

๒. ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลและปฏิทินการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ (ฝ่ายปฏิบัติงาน)

๓. จัดให้มีการประชุมปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์นั้น ๆ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของพระวินยาธิการให้ดียิ่งขึ้น

เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี และช่วยเหลือสนับสนุนเจ้าคณะผู้ปกครองในการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีจึงได้อาศัยอำนาจความตาม ในข้อ ๒๐ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ออกคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ ๑๑/๒๕๖๒ แต่งตั้งพระวินยาธิการประจำจังหวัดปทุมธานีทั้ง ๗ อำเภอ ๓๑ ตำบล โดยกำหนดให้ทุกตำบลในเขตปกครองมีพระวินยาธิการประจำตำบล ๆ ละ ๒ รูป รวมทั้งสิ้น ๖๒ รูป ได้แก่

๑. อำเภอมืองปทุมธานี ๑๔ รูป

๒. อำเภอสามโคก ๑๒ รูป

๓. อำเภอลาดหลุมแก้ว ๖ รูป

๔. อำเภอลองหลวง ๘ รูป

๕. อำเภอลำลูกกา ๑๒ รูป

๖. อำเภอธัญบุรี ๔ รูป

๗. อำเภอหนองเสือ ๖ รูป

พร้อมกำหนดระเบียบในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการไว้ ดังนี้

๑. ตรวจตราแนะนำชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒. นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเขตนั้น ๆ แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ

๓. ในกรณีพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ ไม่ยินยอมให้พระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่คอยอารักขาพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

๔. ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวนแล้วแต่กรณี

๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่เจ้าคณะปกครองมอบหมาย และได้วางกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการไว้ ดังนี้

๑. ให้พระวินยาธิการในเขตตำบลนั้น ๆ ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งแล้วดำเนินการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลเข้าร่วมประชุมในฐานะที่ปรึกษาด้วยเพื่อวางแผนในการปฏิบัติงาน

๒. ให้พระวินยาธิการประจำตำบลนั้น ๆ ออกตรวจเยี่ยมพระภิกษุสามเณรวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตของตนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๓. ให้พระวินยาธิการออกปฏิบัติการณ์เมื่อมีผู้แจ้งพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติฝ่าฝืนพระธรรมวินัย ฯลฯ โดยทันที

๔. ให้พระวินยาธิการมีบัตรประจำตัวพระวินยาธิการทุก ๆ รูปเมื่อออกปฏิบัติหน้าที่ให้แสดงบัตรประจำตัว เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าพระวินยาธิการปฏิบัติตามหน้าที่

๕. ให้พระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการณ์ได้จัดทำบันทึกการปฏิบัติงานไว้ทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานเสร็จแล้วให้รายงานเจ้าคณะผู้ปกครองทราบไตรมาสละ ๑ ครั้ง

จรรยาบรรณของพระวินยาริการ

๑. ต้องมีความอดทน อดกลั้น ใจเย็น และสุ่มรอบคอบ
๒. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่รักหน้าที่ และปฏิบัติตามหน้าที่โดยถือหน้าที่เป็นสำคัญ
๓. ต้องเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่และเสียสละ
๔. ต้องให้ความเคารพความยำเกรง และเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา
๕. ต้องพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งแล้วโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎหมายและกฎหมายอาญา
๖. ต้องสุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล ใช้ปิยาจา และมีสมณสัญญาเพียบพร้อม
๗. ต้องปฏิบัติงานเพื่องาน เพื่อการคณะสงฆ์ และเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๒.๑.๔ หลักการระงับอธิกรณ์ตามกฎหมายสงฆ์

การตรากฎหมายมีจุดประสงค์เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนพระวินัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้การปกครองคณะสงฆ์รัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในส่วนของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์โดยอนุโลมระบอบการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยโดยถือหลักพระธรรมวินัยเป็นข้อสำคัญ การกระทำทุกอย่างมุ่งหมายไปในทางรักษาพระวินัยให้เคร่งครัด ส่วนการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เห็นว่าการดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันพึงแบ่งแยกอำนาจ ดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลแห่งอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมาย เป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมเพื่อปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย

วิวัฒนาการของการตรากฎหมายเพื่อมาช่วยเสริมสนับสนุนฝ่ายพุทธจักรให้เข้มแข็ง โดยเกิดจากความเสื่อมของภิกษุที่มีความคิดเห็นแตกแยกในเรื่องธรรมและในเรื่องวินัย มีนิกายต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายมีเดียรฉัตรปลอมปนเข้ามาสู่สังคมสงฆ์ มีการประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยมากขึ้น การใช้หลักพระธรรมวินัยโดยลำพัง ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสังคมสงฆ์ได้ มีการลงโทษทางอาญาสำหรับผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย มีการเอาผิดทางอาญากับภิกษุผู้รักษาศีลไม่บริบูรณ์ ซึ่งในครั้งหลังพุทธปรินิพพาน ฝ่ายอาณาจักรได้เข้ามาอารักขาพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้

กฎหมายลงโทษผู้กระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยให้ชัดหลาบซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมาย โดยสามารถสรุปหลักวิธีการระงับอธิกรณ์ตามกฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้ในปัจจุบันได้ดังนี้^{๑๑}

ตารางที่ ๒.๑ แสดงหลักวิธีการการระงับอธิกรณ์ตามกฎหมายคณะสงฆ์

หลักการระงับอธิกรณ์	วิธีการระงับอธิกรณ์
๑. การกำหนดประเภทของปัญหา - เฉพาะการฟ้องร้องกล่าวหาทั้งเรื่องการล่วงละเมิด พระธรรมวินัยในศีลวิบัติ อาจารวิบัติ ทิฐิวิบัติ และอาชีววิบัติ (ทั้งลหุกาบัติและครุกาบัติ) ๒. การกำหนดเครื่องมือจัดการกับปัญหา - ได้ตรากฎหมายเถรสมาคม กำหนดขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติและการกำหนดโทษในบทบัญญัติของ กฎหมายสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยหรือทัณฑกรรม หรือสังฆานัตินอกจากพระวินัยได้อีก ๓. การกำหนดผู้มีอำนาจจัดการปัญหา - ยึดตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์เป็นสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ซึ่งมีพรรษาพ้น ๕ และพ้น ๑๐ เป็นผู้ฉลาดในการปกครองเป็นสำคัญ ไม่ได้กลั่นกรองจากผู้มีความรู้ความเข้าใจในพระวินัยแต่ประการใด ๔. กำหนดผู้มีอำนาจฟ้องให้คดีหลักฐานชัดเจนเรื่องฟ้องร้องกล่าวหาภิกษุสงฆ์ได้ ๕. กระบวนการขั้นตอนเน้นซ้ำ มุ่งพิสูจน์ความจริงตามข้ออุกกล่าวหา อาศัยหลักกฎหมาย มุ่งเน้นการลงโทษให้พ้นสภาพ ๖. มาตรการบังคับ ใช้หลักการทางกฎหมายมาบังคับ โดยสังคมสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วม สงฆ์จึงขาดความสามัคคีปรองดองกัน ไม่สอดคล้องตามพุทธประสงค์	๑. การนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณา (การฟ้อง) - ต้องมีการโจทโดยผู้เสียหาย หรือผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้กล่าวหา หรือภิกษุผู้ปกครองสงฆ์เป็นผู้แจ้งความผิด ๒. กระบวนการพิจารณาคำฟ้องและลักษณะโจทก์ ๒.๑ การตรวจคำฟ้อง ๒.๒ การตรวจลักษณะของโจทก์ ๒.๓ การตรวจลักษณะคำฟ้องของโจทก์ ๓. การไต่สวนมูลฟ้อง ๔. การวินิจฉัย/ปรับอาบัติ/ลงโทษ ๕. การยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัย/ผลการวินิจฉัย ๖. การยื่นฎีกาคำวินิจฉัย/ผลการวินิจฉัย ๗. การบังคับตามคำวินิจฉัย/ปาราชิก กระบวนการทางกฎหมาย - มุ่งพิสูจน์ความจริงตามข้ออุกกล่าวหาอาศัยหลักกฎหมาย กระบวนการขั้นตอนเน้นซ้ำ มุ่งเน้นการลงโทษให้พ้นสภาพ ไม่สอดคล้องหลักพระธรรมวินัย ใช้หลักการทางกฎหมายมาบังคับ โดยสังคมสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วม สงฆ์จึงขาดความสามัคคีปรองดองกัน ไม่เป็นเอกภาพ ขาดความเข้มแข็ง ไม่เป็นไปตามพุทธประสงค์

^{๑๑} ศาสดาจารย์ คำสอนหา, “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”, *คฤณนิพนธ์ พุทธศาสนคฤณบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๗๘.

๒.๒ รายละเอียดและลักษณะพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

๒.๒.๑ ความเป็นมา

เดิมจังหวัดปทุมธานีเป็นถิ่นฐานบ้านเมือง มาแล้วไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ปี นับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา คือเมื่อประมาณพุทธศักราช ๒๒๐๒ มังนันทมิตรได้กวาดต้อนครอบครัวมอญจากเมืองเมาะตะมะอพยพหนีภัยจากพม่า เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมชาวมอญเหล่านั้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก จากนั้นมาชุมชนสามโคกก็ได้พัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี ชาวมอญได้อพยพหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอีกเป็นครั้งที่สอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านสามโคก และครั้งสุดท้ายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการอพยพชาวมอญครั้งใหญ่จากเมืองเมาะตะมะเข้าสู่ประเทศไทย เรียกว่า “มอญใหญ่” พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญบางส่วนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคกอีกเช่นเดียวกัน ฉะนั้นจากชุมชนขนาดเล็กบ้านสามโคกจึงกลายเป็นเมืองสามโคกในการต่อมา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเอาพระทัยใส่ดูแลทำนุบำรุงชาวเมืองมอญ เมืองสามโคกมิได้ขาดครั้งเมื่อเดือน ๑๑ พุทธศักราช ๒๓๕๘ ได้เสด็จประพาสออกเยี่ยมพสกนิกรที่เมืองสามโคกและประทับที่พลับพลาริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายเยื้องเมืองสามโคก ยังความปลาบปลื้มใจให้แก่ชาวมอญเป็นล้นพ้น จึงได้พากันหลังไหลนำดอกบัวขึ้นทูลเกล้าถวายเป็นราชสักการะอยู่เป็นเนืองนิตย์ ยังความซาบซึ้งในพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่งจึงบันดลพระราชหฤทัยให้พระราชทานนามเมืองสามโคกเสียใหม่ว่า “เมืองประทุมธานี”

จากการตรวจสอบเอกสารทางประวัติศาสตร์โดยกรมศิลปากรสันนิษฐานว่านามเมือง “ประทุมธานี” น่าจะมีที่มาจากการที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าพระราชทานเมื่อคราวที่เสด็จไปรับบัวจากชาวมอญในเทศกาลประเพณีรับบัวที่สามโคก ซึ่งจัดขึ้นในเดือน ๑๑ จ.ศ. ๑๑๗๗ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดอกบัวออกดอกเป็นจำนวนมาก จึงได้พระราชทานนามให้สมกับเป็นแหล่งบัวชุม อย่างไรก็ตามสำหรับวันที่แน่นอนของการพระราชทานนามเนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่ได้ระบุไว้จึงมีการสันนิษฐานเทียบเคียงจากวันที่เริ่มประเพณีรับบัว วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ เรื่อยไปจนถึงวันออกพรรษา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากรได้สรุปว่า ถ้าถือว่าประเพณีรับบัวเริ่มขึ้นในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ก็พอจะอนุมานได้ว่าวันพระราชทานนาม “เมืองประทุมธานี” ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๘ อย่างไรก็ตามการที่จะนำข้อสรุปว่าวันพระราชทานนาม “เมืองประทุมธานี” ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๘ ไปใช้อ้างอิงต้องระบุให้เข้าใจโดยทั่วกันว่าเป็นการสันนิษฐาน

แบบอนุโลมเท่าที่มีข้อมูลปรากฏ เนื่องจากยังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนในการบันทึกเรื่องนี้ (กรมศิลปากร)

ครั้น พ.ศ. ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทนคำว่า “เมือง” ดังนั้น “เมืองประทุมธานี” จึงเป็น “จังหวัดประทุมธานี” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยเปลี่ยนการเขียนใหม่ด้วยคือ “ประทุมธานี” เป็น “ปทุมธานี” ขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเก่า มีเขตการปกครอง ๓ อำเภอคือ อำเภอบางกะดี อำเภอสามโคก และอำเภอเชียงราก ทั้งสามอำเภอยุริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ ๆ กัน และมีอาณาเขตการปกครองของแต่ละอำเภอเป็นแนวลึกไปทางตะวันตก ซึ่งไม่เหมาะแก่การปกครองเป็นอย่างยิ่ง ทางราชการจึงได้ประกาศให้แบ่งเขตการปกครองเสียใหม่ และให้ย้ายอำเภอเชียงรากไปตั้งที่ตำบลระแหงทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอไทรน้อยจังหวัดนนทบุรีเรียกว่า “อำเภอรระแหง” ไปก่อนตามหนังสือศาลากลางเมืองประทุมธานี ที่ ๘๒๔/๓๒๒๘ ลงวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ และเปลี่ยนชื่อ “อำเภอรระแหง” เป็น “อำเภอลาดหลุมแก้ว” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทางราชการมีคำสั่งให้ยุบจังหวัดชัยบุรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้จังหวัดปทุมธานีมีเขตพื้นที่อีก ๔ อำเภอเพิ่มเข้ามารวมเป็น ๗ อำเภอ คือ อำเภอบางกะดี อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอชัยบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอบางหวาย อำเภอหนองเสือ (สำหรับอำเภอบางหวาย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอคลองหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อทางราชการโดยบริษัทชุดคลองแลคูนาสยามได้ชุดคลองที่ ๒ เชื่อมคลองรังสิตทางใต้กับคลองระพีพัฒน์ทางทิศเหนือแล้วเสร็จ เนื่องจากตัวอาคารที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ริมคลองที่หลวง (ราชการ) ได้ชุดขึ้น) เมื่อนายสุธี โอบอ้อม มาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี ได้สนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองปทุมธานีเป็นอย่างมาก ได้สำรวจค้นหาศาลหลักเมืองปทุมธานี และสอบถามชาวเมืองปทุมธานีแล้ว ปรากฏว่าเมืองนี้ได้โยกย้ายตัวเมืองอยู่หลายครั้งและไม่เคยมีศาลหลักเมืองมาก่อนเหมือนเมืองอื่น ๆ จึงดำริเห็นเป็นสำคัญว่า ควรจะสร้างศาลหลักเมืองไว้ให้มั่นคงเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวปทุมธานีพร้อมครั้งให้เกิดความรักสามัคคีกันให้มากยิ่งขึ้น ทั้งยังจะนำความสงบสุขร่มเย็นมาสู่เมือง ด้วยความดำรินี้จึงเห็นพ้องต้องกันระหว่างข้าราชการพ่อค้าและประชาชนได้ร่วมกันสละทรัพย์คนละเล็กคนละน้อย เมื่อดำเนินการสร้างศาลหลักเมืองขึ้นเป็นศาลหลักเมืองแบบจตุรมุขยอดปราสาทเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้ประกอบพิธียกเสาหลักเมืองจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยมีฯพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานในพิธี มีการสมโภชเฉลิมฉลองเป็นงานใหญ่อย่างเอิกเกริก ศาลหลักเมืองจึงตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดปทุมธานี มีผู้คนมากราบไหว้บูชากันอยู่ไม่ได้ขาด นับว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมใจของชาวปทุมธานีให้มีความรัก

๒. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคกเป็นระยะทาง ๒๗ กิโลเมตร ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก กับฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วนของอำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และบางส่วนของอำเภอสามโคก โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้าง และก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก สามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่า

๓. ข้อมูลการปกครอง/ประชากร

๑) การปกครอง

จังหวัดปทุมธานีแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น ๗ อำเภอประกอบไปด้วย อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอลำลูกกา อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก และอำเภอหนองเสือ มีจำนวนตำบล ๖๐ ตำบล หมู่บ้านนอกเขตเทศบาลจำนวน ๓๔๕ หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๖๕ แห่งประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๙ แห่ง เทศบาลตำบล ๑๗ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๓๗ แห่ง

ตารางที่ ๒.๒ จำนวนเขตการปกครองเนื้อที่และระยะทางจากอำเภอถึงจังหวัด จำแนกเป็นรายอำเภอ
พ.ศ. ๒๕๕๙

อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ระยะทาง จากอำเภอ ถึงจังหวัด (กม.)	เขตการปกครอง					
			เทศบาล นคร	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	องค์การ บริหาร ส่วนตำบล	ตำบล	หมู่บ้าน (นอกเขต เทศบาล)
จังหวัดปทุมธานี	๑,๕๒๕.๘๕๖	-	๑	๙	๑๗	๓๗	๖๐	๓๔๕
เมืองปทุมธานี	๑๒๐.๑๕๑	๑	-	๒	๘	๕	๑๔	๒๗
คลองหลวง	๒๙๙.๑๕๒	๒๒	-	๒	-	๕	๗	๗๑
ธัญบุรี	๑๑๒.๑๒๕	๓๔	๑	๒	๑	-	๖	-
หนองเสือ	๔๑๓.๖๓๒	๔๗	-	-	๑	๗	๗	๖๖
ลาดหลุมแก้ว	๑๘๘.๑๒๐	๑๖	-	-	๓	๕	๗	๔๖
ลำลูกกา	๒๙๗.๗๑๐	๓๒	-	๓	๒	๖	๘	๘๙
สามโคก	๙๔.๙๖๗	๕	-	-	๒	๙	๑๑	๔๖

๒) ประชากร

ข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนประชากร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๑,๑๒๙,๑๑๕ คน จำแนกเป็นชาย ๕๓๖,๐๐๓ คน และหญิง ๕๙๓,๐๘๒ คน อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ ๔๙.๑๑ นอกเขตเทศบาลร้อยละ ๕๐.๘๙ โดยอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดได้แก่ อำเภอลำลูกกา รองลงมาคือ อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสสามโคก และอำเภอหนองเสือตามลำดับ

ตารางที่ ๒.๓ ประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามเพศเป็นรายอำเภอและเขตการปกครอง พ.ศ.
๒๕๕๗ ถึง ๒๕๕๙

อำเภอและเขต การปกครอง	๒๕๕๗			๒๕๕๘			๒๕๕๙		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวมยอด									
ในเขตเทศบาล	๕๓๑,๔๕๔	๒๔๙,๗๓๙	๒๘๑,๗๑๕	๕๓๙,๗๗๒	๒๕๓,๗๗๒	๒๘๖,๐๐๐	๕๔๕,๗๕๔	๒๕๖,๕๗๑	๒๘๙,๑๘๓
นอกเขตเทศบาล	๕๔๒,๕๕๔	๒๖๐,๕๒๒	๒๘๒,๐๓๒	๕๕๕,๔๗๗	๒๖๖,๒๖๖	๒๘๙,๒๑๑	๕๖๕,๖๒๒	๒๗๑,๓๗๔	๒๙๔,๒๔๘
อำเภอเมือง									
ปทุมธานี	๑๙๐,๕๗๖	๙๐,๘๓๙	๙๙,๗๓๗	๑๙๔,๔๒๙	๙๒,๕๘๖	๑๐๑,๘๔๓	๑๙๗,๕๕๕	๙๓,๙๗๑	๑๐๓,๖๒๔
ในเขตเทศบาล	๕๓,๕๖๖	๒๕,๕๘๕	๒๗,๙๘๑	๕๔,๖๘๕	๒๖,๐๔๔	๒๘,๖๔๑	๕๕,๓๘๙	๒๖,๓๖๑	๒๙,๐๒๘
นอกเขตเทศบาล	๑๓๗,๐๑๐	๖๕,๒๕๔	๗๑,๗๕๖	๑๓๙,๗๔๔	๖๖,๕๕๒	๗๓,๑๙๒	๑๔๒,๑๖๖	๖๗,๖๑๐	๗๔,๕๕๖
อำเภอคลอง									
หลวง	๒๕๗,๗๗๗	๑๒๐,๑๖๕	๑๓๗,๖๑๒	๒๖๓,๗๘๑	๑๒๓,๐๓๘	๑๔๐,๗๔๓	๒๖๘,๕๒๓	๑๒๕,๔๖๙	๑๔๓,๐๕๔
ในเขตเทศบาล	๑๒๘,๙๐๒	๕๘,๙๔๐	๖๙,๙๖๒	๑๓๑,๖๓๕	๖๐,๑๙๖	๗๑,๔๓๙	๑๓๓,๖๕๗	๖๑,๓๙๘	๗๒,๒๕๙
นอกเขตเทศบาล	๑๒๘,๘๗๕	๖๑,๒๒๕	๖๗,๖๕๐	๑๓๒,๑๔๖	๖๒,๘๔๒	๖๙,๓๐๔	๑๓๔,๘๖๖	๖๔,๐๗๑	๗๐,๗๙๕
อำเภอธัญบุรี									
ในเขตเทศบาล	๑๙๘,๒๙๓	๙๓,๒๕๘	๑๐๕,๐๓๕	๒๐๑,๔๘๔	๙๔,๙๕๔	๑๐๖,๕๓๐	๒๐๓,๖๕๒	๙๕,๘๘๒	๑๐๗,๗๗๐
นอกเขตเทศบาล	๑๙๘,๒๙๓	๙๓,๒๕๘	๑๐๕,๐๓๕	๒๐๑,๔๘๔	๙๔,๙๕๔	๑๐๖,๕๓๐	๒๐๓,๖๕๒	๙๕,๘๘๒	๑๐๗,๗๗๐
อำเภอหนองเสือ									
ในเขตเทศบาล	๕๑,๙๑๐	๒๕,๗๕๑	๒๖,๑๕๙	๕๒,๔๕๕	๒๖,๐๒๑	๒๖,๔๓๔	๕๓,๐๖๑	๒๖,๓๓๕	๒๖,๗๒๖
นอกเขตเทศบาล	๒,๗๗๗	๑,๓๔๒	๑,๔๓๕	๒,๗๙๕	๑,๓๓๘	๑,๔๕๗	๒,๘๑๐	๑,๓๕๖	๑,๔๕๔
อำเภอลาดหลุม									
แก้ว	๔๙,๑๓๓	๒๔,๔๐๙	๒๔,๗๒๔	๔๙,๖๖๐	๒๔,๖๘๓	๒๔,๙๗๗	๕๐,๒๕๑	๒๔,๙๗๙	๒๕,๒๗๒
อำเภอลาดหลุม									
แก้ว	๖๒,๗๔๒	๓๐,๕๑๔	๓๒,๒๒๘	๖๓,๗๕๑	๓๑,๐๑๐	๓๒,๗๔๑	๖๔,๖๘๕	๓๑,๕๐๘	๓๓,๑๗๗
ในเขตเทศบาล	๙,๖๔๓	๔,๕๙๐	๕,๐๕๓	๙,๘๒๐	๔,๖๘๘	๕,๑๓๒	๑๐,๐๑๕	๔,๗๙๘	๕,๒๑๗
นอกเขตเทศบาล	๕๓,๐๙๙	๒๕,๙๒๔	๒๗,๑๗๕	๕๓,๙๓๑	๒๖,๓๒๒	๒๗,๖๐๙	๕๔,๖๗๐	๒๖,๗๑๐	๒๗,๙๖๐
อำเภอลำลูกกา									
ในเขตเทศบาล	๒๕๘,๘๖๒	๑๒๓,๕๕๗	๑๓๕,๓๐๕	๒๖๔,๒๓๑	๑๒๖,๐๑๖	๑๓๘,๒๑๔	๒๖๙,๑๘๓	๑๒๘,๒๗๗	๑๔๐,๙๐๖
นอกเขตเทศบาล	๑๒๘,๑๑๔	๖๑,๐๓๘	๖๗,๐๗๖	๑๒๙,๑๕๖	๖๑,๔๙๑	๖๗,๖๖๕	๑๒๙,๗๘๗	๖๑,๖๘๐	๖๘,๑๐๗
อำเภอสามโคก									
ในเขตเทศบาล	๑๓๐,๗๔๘	๖๒,๕๐๙	๖๘,๒๓๙	๑๓๕,๐๗๔	๖๔,๕๒๕	๗๐,๕๔๙	๑๓๙,๓๙๖	๖๖,๕๕๗	๗๒,๘๓๙
นอกเขตเทศบาล	๕๓,๘๙๘	๒๖,๑๘๗	๒๗,๗๑๑	๕๔,๑๑๙	๒๖,๓๒๗	๒๗,๗๙๒	๕๔,๖๓๗	๒๖,๕๓๓	๒๘,๑๐๔
อำเภอสามโคก									
ในเขตเทศบาล	๑๐,๑๖๔	๔,๙๘๖	๕,๑๗๘	๑๐,๑๙๗	๕,๐๑๕	๕,๑๘๒	๑๐,๔๐๔	๕,๐๙๖	๕,๓๐๘
นอกเขตเทศบาล	๔๓,๗๓๔	๒๑,๒๐๑	๒๒,๕๓๓	๔๓,๙๒๒	๒๑,๓๑๒	๒๒,๖๑๐	๔๔,๒๓๓	๒๑,๔๔๗	๒๒,๗๘๖

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร อัตราการ
เพิ่มของประชากรค่อนข้างสูงกว่าจังหวัดอื่น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีอัตราการเพิ่มของประชากรตาม
ทะเบียนราษฎรร้อยละ ๑.๖ โดยเฉพาะในเขตอำเภอคลองหลวง อำเภอลำลูกกา และอำเภอเมือง
ปทุมธานี จะมีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด เนื่องจากการขยายตัวของ

ตารางที่ ๒.๔ จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากรจำแนกตามอำเภอ พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึง ๒๕๕๙

อำเภอ	ประชากร			อัตราการเปลี่ยนแปลง			ความหนาแน่น ของประชากร (ต่อ ตร.กม.)
	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	
รวมยอด	๑,๐๗๔,๐๕๘	๑,๐๙๔,๒๔๙	๑,๑๑๑,๓๗๖	๒.๐	๑.๙	๑.๕๕	๗๓๐.๗๖
เมืองปทุมธานี	๑๐๙,๕๗๖	๑๙๔,๔๒๙	๑๙๗,๕๕๕	๒.๑	๒.๐	๑.๖๒	๑,๖๔๔.๕๖
คลองหลวง	๒๕๗,๗๗๗	๒๖๓,๗๘๑	๒๖๘,๕๒๓	๒.๖	๒.๓	๑.๗๘	๘๘๗.๖๑
ธัญบุรี	๑๙๘,๒๙๓	๒๐๑,๔๘๔	๒๐๓,๖๙๒	๑.๓	๑.๖	๑.๐๙	๑,๘๑๖.๖๗
หนองเสือ	๕๑,๙๑๐	๕๒,๔๕๕	๕๓,๐๖๑	๑.๒	๑.๐	๑.๑๕	๑๒๘.๒๘
ลาดหลุมแก้ว	๖๒,๗๔๒	๖๓,๗๔๑	๖๔,๖๘๕	๑.๗	๑.๖	๑.๔๕	๓๕๓.๒๔
ลำลูกกา	๒๕๘,๘๖๒	๒๖๔,๒๓๐	๒๖๙,๑๘๓	๒.๓	๒.๑	๑.๘๖	๙๐๔.๑๘
สามโคก	๕๓,๘๘๘	๕๔,๑๑๙	๕๔,๖๓๗	๐.๗	๐.๔	๐.๙๕	๕๗๕.๓๗

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๔. ข้อมูลเศรษฐกิจ

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Province Product)

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Province Product : GPP) ๓๔๖,๗๒๓ ล้านบาท ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคน (GPP Per Capita) ประมาณ ๒๓๕,๕๙๖ บาทต่อคน อยู่ลำดับที่ ๑๒ ของประเทศ

จังหวัดปทุมธานี เป็นที่ตั้งของศูนย์การค้าส่งสินค้าทางเกษตรประเภทพืชผักและผลไม้ขนาดใหญ่ของประเทศไทยได้แก่ตลาดไทย ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดผลไม้เกรดคัดพิเศษที่ตลาดไอยรา และยังเป็นที่ตั้งของศูนย์การค้าขนาดใหญ่ได้แก่ฟิวเจอร์พาร์ครังสิต ศูนย์การค้าไอทีขนาดใหญ่ที่เชียรรังสิต ตลอดจนห้างค้าปลีกสมัยใหม่ขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากทำเลที่อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร และมีการขยายตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาที่ผ่านมาการค้าส่ง และค้าปลีกเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับประชาชนในจังหวัดปทุมธานีเป็นจำนวนมาก โดยมีผู้ทำงานในภาคนี้ประมาณ ๑๖๙,๐๒๔ คน หรือร้อยละ ๑๘.๒ ของผู้มีงานทำและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับจังหวัดเป็นอันดับ ๒ รองจากภาคอุตสาหกรรมการผลิต ทั้งนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ มีมูลค่า ๔๙,๙๑๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) และมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓.๒ ในปี ๒๕๕๖ เป็นร้อยละ ๕.๖ ในปี ๒๕๕๗

๕. ด้านการท่องเที่ยว

จังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร รวมไปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ และหออัครศิลปิน สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม รวมถึงศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษารังสิต สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังมีสนามกอล์ฟจำนวน ๑๓ แห่ง และมีแหล่งที่เป็นศูนย์ประชุมระดับนานาชาติหลายแห่งพร้อมที่จะจัดสัมมนาและศึกษาดูงาน

จังหวัดปทุมธานียังมีจุดเด่นในเรื่องอาหารการกินรวมถึงธรรมชาติและชุมชนริมน้ำวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายมอญที่น่าสนใจรวมทั้งยังรักษาเอกลักษณ์การเป็นเมืองการเกษตรควบคู่กับความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมและการบริการไว้ได้ จังหวัดปทุมธานีมีความหลากหลายทางด้านประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละ ชุมชน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวภายในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นวัดต่าง ๆ มากมาย เช่น วัดหงษ์ปทุมवास วัดศาล เจ้าวัดไผ่ล้อม ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี

สำหรับภาพลักษณ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับของจังหวัดปทุมธานีนอกจากดอกบัวแล้วคือ “ตุ่มสามโคก” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญสามโคก นอกจากนี้จังหวัดปทุมธานียังมีสินค้า OTOP ที่สำคัญ เช่น เครื่องปั้นดินเผาเบญจศิริ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย-ญี่ปุ่น น้ำมันงาเปลือกไข่จิตร กระจ่างรองเท้าหนัง หมูทุบ และน้ำพริกคลองรังสิต

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จังหวัดปทุมธานีมีผู้มาเยี่ยมเยือนจำนวน ๑,๘๙๖,๕๔๙ คน เป็นชาวไทยจำนวน ๑,๓๔๖,๖๘๐ คน เป็นชาวต่างประเทศจำนวน ๕๔๙,๘๖๙ คน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน ๒,๘๗๖.๐๔ ล้านบาท

๖. ลักษณะทางสังคม

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมจากเดิมที่เป็นสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง และมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากภาคเกษตรกรรมเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรม สภาพการณดังกล่าวทำให้จังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งรองรับการเข้ามาหางานทำจากคนในทุกภูมิภาคของประเทศ รวมถึงแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาหางานทำ นอกจากนี้การที่จังหวัดปทุมธานีเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาทั้งในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาหลายแห่ง ทำให้มีเยาวชนเข้ามาศึกษาในจังหวัดปทุมธานีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจังหวัดปทุมธานีจึงเป็นแหล่งรองรับปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยดังกล่าว อาทิเช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และมลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และการที่จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดในปริมาณพล ซึ่งอยู่ใกล้ความเจริญจึงทำให้เกิดการเรียกร้องต้องการในการรับบริการและแก้ไขปัญหา

ความเดือดร้อนจากส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูง โดยแบ่งมิติทางสังคมออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการศึกษา

จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย) ทั้งสิ้น ๒๗๕ โรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) จำนวน ๑๙๒ โรงเรียน สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำนวน ๘๓ แห่งโรงเรียนมีห้องเรียนจำนวน ๕,๐๒๘ ห้อง ครู ๗,๔๕๑ คน นักเรียนรวม ๑๕๐,๗๗๘ คน เป็นชาย ๗๔,๔๙๒ คน และหญิง ๗๖,๒๘๖ คน อยู่ในระดับก่อนประถมศึกษาจำนวน ๒๓,๘๑๐ คน (ร้อยละ ๑๘.๖) ระดับประถมศึกษาที่มีจำนวนมากที่สุด ๗๐,๙๔๔ คน (ร้อยละ ๔๗.๑) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๓๒,๓๑๗ คน (ร้อยละ ๒๑.๕) และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๑๙,๔๑๕ คน (ร้อยละ ๑๒.๙)

ตารางที่ ๒.๕ จำนวนโรงเรียนห้องเรียนครูและนักเรียนจำแนกตามเพศ และสังกัดปีการศึกษา ๒๕๕๙

โรงเรียน/ห้องเรียน/ครู/นักเรียน	รวม	สังกัด	
		สพฐ	สช
โรงเรียน	๒๗๕	๑๙๒	๘๓
ห้องเรียน	๕,๐๒๘	๓,๓๘๑	๑,๖๔๗
ครู	๗,๔๕๑	๔,๙๗๙	๒,๔๗๒
ชาย	๑,๘๓๗	๑,๔๙๑	๓๔๖
หญิง	๕,๖๑๔	๓,๔๘๘	๒,๑๒๖
นักเรียนรวม	๑๕๐,๗๗๘	๑๐๓,๙๗๒	๔๔,๐๗๑
ชาย	๗๔,๔๙๒	๕๑,๖๓๗	๒๒,๘๕๕
หญิง	๗๖,๒๘๖	๕๒,๓๓๕	๒๑,๒๑๖
ก่อนประถมศึกษา	๒๘,๑๐๒	๑๑,๓๒๑	๑๔,๐๘๑
ชาย	๑๓,๑๙๓	๕,๙๐๓	๗,๒๙๐
หญิง	๑๔,๙๐๙	๕,๔๑๘	๖,๗๙๑
ประถมศึกษา	๗๐,๙๔๔	๔๕,๖๘๐	๒๕,๒๖๔
ชาย	๓๖,๗๗๕	๒๓,๘๐๓	๑๒,๙๗๒
หญิง	๓๔,๑๖๙	๒๑,๘๗๗	๑๒,๒๙๒
มัธยมต้น	๓๒,๓๑๗	๒๙,๑๓๗	๓,๑๘๐
ชาย	๑๖,๓๗๔	๑๔,๖๐๕	๑,๗๖๙
หญิง	๑๕,๙๔๓	๑๔,๕๓๒	๑,๔๑๑
มัธยมปลาย	๑๙,๔๑๕	๑๗,๘๓๔	๑,๕๘๑
ชาย	๘,๑๕๐	๗,๓๒๖	๘๒๔
หญิง	๑๑,๒๖๕	๑๐,๕๐๘	๗๕๗

ที่มา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต ๑, ๒ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔ ปทุมธานี

การศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาทั้งสิ้น ๒๐ แห่ง นักศึกษารวม ๑๖๒,๙๐๐ คน อาจารย์ ๖,๘๓๔ คน มีสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่เป็น
ของรัฐ ๓ แห่ง นักศึกษา ๕,๖๔๖ คน อาจารย์ ๒๗๖ คน ของเอกชน ๖ แห่ง นักศึกษา ๓,๘๖๔ คน
อาจารย์ ๑๕๑ คน สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐทั้งสิ้น ๔ แห่ง ได้แก่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสถาบันการพลศึกษาประจำวิทยาเขตกรุงเทพ มีนักศึกษารวม ๗๘,๖๑๕

คน อาจารย์ ๓,๖๗๐ คน สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนอีกจำนวน ๗ แห่ง นักศึกษารวม ๗๔,๗๓๙ คน
อาจารย์ ๒,๗๕๗ คน

ตารางที่ ๒.๖ สถานศึกษาอาจารย์และนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาจำแนกตามเพศ
และสังกัดปีการศึกษา ๒๕๕๙

สังกัด	จำนวน สถานศึกษา	อาจารย์			นักศึกษา		
		รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
รวมยอด	๑๙	๖,๘๕๔	๓,๔๔๖	๓,๔๐๘	๑๖๒,๙๐๐	๗๐,๔๖๔	๙๒,๗๐๗
สำนักงาน คณะกรรมการการ อาชีวศึกษา	๓	๒๗๖	๑๓๔	๑๔๒	๕,๖๔๖	๓๔๙๘	๒,๔๑๘
สำนักบริหารงาน คณะกรรมการการ ส่งเสริมการศึกษา เอกชน	๖	๑๕๑	๗๖	๗๕	๓,๘๖๔	๒,๔๓๔	๑,๔๓๑
สถาบันอุดมศึกษาของ รัฐ	๒	๒,๑๙๗	๑,๑๙๙	๙๙๘	๔๑,๒๓๓	๑๕,๖๙๘	๒๕,๕๓๕
สถาบันอุดมศึกษาของ เอกชน	๗	๒,๗๕๗	๑,๓๒๘	๑,๔๒๙	๗๔,๗๓๙	๓๒,๙๘๒	๔๑,๗๕๗
มหาวิทยาลัยราชภัฏ	๑	๕๐๒	๑๙๒	๓๑๐	๑๑,๙๒๘	๔,๐๗๕	๗,๘๕๓
มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล	๑	๙๗๑	๕๑๗	๔๕๔	๒๕,๔๙๐	๑๑,๗๗๗	๑๓,๗๑๓

ที่มา: สำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๑, ๒ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๔ ปทุมธานี และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

๒) ด้านศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดปทุมธานีนับถือศาสนาพุทธ ข้อมูลจากสำมะโน
ประชากรและเคหะสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า มีประชากรประมาณร้อยละ ๙๕.๘ ที่นับถือศาสนา
พุทธ รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๒.๗ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๐.๗ และศาสนาอื่น ๆ ในส่วน
ที่เหลือร้อยละ ๐.๘ ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนศาสนสถานประกอบด้วยวัดจำนวน ๑๙๕
แห่ง โบสถ์คริสต์ ๓๙ แห่ง มัสยิด ๓๐ แห่ง พระภิกษุ ๔,๕๕๐ รูป สามเณร ๕๐๘ รูป จังหวัดปทุมธานีไม่
มีปัญหาความขัดแย้งเรื่องความแตกต่างด้านเชื้อชาติหรือศาสนาแต่อย่างใด

ตารางที่ ๒.๗ วัดสำนักสงฆ์โบสถ์คริสต์มัสยิดพระภิกษุและสามเณรจำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ.

๒๕๕๙

อำเภอ	วัด	สำนักสงฆ์	โบสถ์คริสต์	มัสยิด	พระภิกษุ	สามเณร
รวมยอด	๑๙๕	-	๓๙	๓๐	๔,๕๕๐	๕๐๘
เมืองปทุมธานี	๔๔	-	๕	๓	๖๓๐	๔๐
คลองหลวง	๒๘	-	๑๐	๔	๒,๔๘๖	๒๖๖
ธัญบุรี	๑๓	-	๑๒	๑	๑๓๐	๒๐
หนองเสือ	๒๓	-	๑	๓	๒๖๙	๓๙
ลำลูกกา	๓๓	-	๘	๖	๕๕๔	๘๒
ลาดหลุมแก้ว	๒๐	-	๒	๑๑	๓๓๑	๖๑
สามโคก	๓๔	-	๑	๒	๑๕๐	๑๖

ที่มา: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี

๓) ด้านแรงงานต่างด้าว

นอกจากลูกจ้างผู้ใช้แรงงานคนไทยที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นชาวต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยปัจจุบันมีคนงานต่างด้าวและผู้ติดตามที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานจัดหางานจังหวัดทั้งสิ้น ๑๙๗,๙๑๔ คน เป็นผู้เข้าเมืองโดยถูกกฎหมาย ๑๓๖,๕๕๑ คน และผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ๖๑,๐๖๓ คน โดยจำนวนแรงงานต่างด้าวได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในแต่ละปี จากข้อมูลเห็นได้ว่ารายงานต่างด้าวเพิ่มจำนวนขึ้นมากกว่าเท่าตัวในช่วงเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๔- ๒๕๕๘ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๐ ต่อปี) เนื่องจากมีความต้องการใช้แรงงานของผู้ประกอบการในภาคการค้าส่งการค้าปลีกก่อสร้างอุตสาหกรรมการผลิตและภาคการเกษตรมีเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาแรงงานต่างด้าวส่งผลก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคม การสาธารณสุข สวัสดิการสังคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหาความมั่นคงและการค้ามนุษย์ จังหวัดปทุมธานีได้จัดตั้งศูนย์บริการรวบรวมข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่ตลาดไทย โดยมีการบูรณาการแก้ไขปัญหาดังกล่าวระหว่างผู้ประกอบการที่มีการใช้แรงงานต่างด้าวกับหน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมีข้อมูลในการติดตามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ และเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจะต้องพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการต่อไป

๔) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

จังหวัดปทุมธานีมีคดีประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สูงขึ้นเป็นระยะ สาเหตุมาจากการที่มีจำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากประชาชนต่างท้องถิ่นต่างเข้ามาทำงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร และห้างสรรพสินค้า รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาในเขตจังหวัด โดยที่ปัญหาอาชญากรรมที่ประกอบโดยเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะเป็นการมีเพศสัมพันธ์ มั่วสุมยาเสพติด ทะเลาะวิวาท ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรืออาชญากรรมรุนแรงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั้งในแง่ความรุนแรงและปริมาณ ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าเด็กและเยาวชนไทยมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่นำไปสู่อาชญากรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเลียนแบบพฤติกรรมที่มีการเผยแพร่ทางสื่อที่ไร้พรมแดน และจากค่าครองชีพที่สูงขึ้นการใช้จ่ายเกินตัวนั้นเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลบางกลุ่ม จึงทำให้มีการก่ออาชญากรรมในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ สำหรับปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองจะเกิดปัญหาในชุมชนแออัดเพราะสถานที่ดังกล่าวมีบุคคลหลายประเภท ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถเข้าออกชุมชนได้ตลอดเวลา เป็นแหล่งรวมบุคคลประเภทติดยาเสพติดคนจรจัดที่ยากต่อการควบคุม

ตารางที่ ๒.๘ สถิติคดีอาญาจำแนกตามประเภทคดีที่รับแจ้งจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. ๒๕๕๖ ถึง ๒๕๕๘

กลุ่มคดี/ประเภทคดี	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
กลุ่มคดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ	๑๐๐	๘๔	๖๙
ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา	๔๒	๓๘	๓๖
ปล้นทรัพย์	๑๓	๒๐	๑๐
ชิงทรัพย์	๔๑	๒๑	๒๑
ลักพาเรียกค่าไถ่	-	-	-
วางเพลิง	๔	๕	๒
กลุ่มคดีที่เกี่ยวกับชีวิต/ร่างกาย	๕๐๘	๔๘๑	๔๗๓
ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา	๔๒	๓๘	๓๖
ฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา	๑๒	๒๐	๑๓
ทำให้ตายโดยประมาท	๖	๔	๕
พยายามฆ่า	๗๓	๖๓	๘๘
ทำร้ายร่างกาย	๓๐๕	๒๘๗	๒๙๓
ข่มขืนกระทำชำเรา	๗๐	๖๙	๓๘

กลุ่มคดี/ประเภทคดี	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
กลุ่มคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์	๑,๔๒๗	๑,๐๗๘	๑,๔๑๔
ลักทรัพย์	๑,๒๑๗	๙๕๘	๑,๒๕๑
วิ่งราวทรัพย์	๗๕	๓๔	๕๑
ริดเอาทรัพย์	-	-	-
กรรโชกทรัพย์	๔	๓	๖
ชิงทรัพย์ (รวม)	๔๑	๒๑	๒๑
บาดเจ็บ	๕	๕	๗
ไม่บาดเจ็บ	๓๖	๑๖	๑๔
ปล้นทรัพย์	๑๓	๒๐	๑๐
รับของโจร	๒	๓	๔
ทำให้เสียหาย	๗๕	๓๘	๗๑
กลุ่มคดีอาญาที่น่าสนใจ	๘๙๐	๖๕๑	๖๗๑
โจรกรรมรถจักรยานยนต์	๒๓๒	๒๔๕	๒๓๔
โจรกรรมรถยนต์	๑๐๓	๕๔	๘๗
โจรกรรมเครื่องมือเกษตร	๒	-	-
ปล้น-ชิงรถยนต์แท็กซี่	๑	-	-
ลักพาเรียกค่าไถ่	-	-	-
ฉ้อโกง	๓๔๔	๑๘๗	๑๘๕
ยักยอกทรัพย์	๒๐๘	๑๖๕	๑๖๕
กลุ่มคดีที่รัฐ เป็นผู้เสียหาย	๑๑,๘๔๐	๙,๔๔๖	๖,๒๙๓
พ.ร.บ.อาวุธปืน	๖๓๕	๕๕๗	๕๑๘
อาวุธปืนธรรมดา	๖๒๐	๕๓๕	๔๙๙
อาวุธปืนสงคราม	๑๕	๒๒	๑๙
พ.ร.บ.การพนัน	๑,๙๓๕	๒,๑๓๕	๒,๑๖๓
การพนันทั่วไป	๑,๗๙๗	๒,๐๖๔	๒,๑๐๓
การพนันสลากกินรวบ	๑๓๘	๗๑	๖๐
พ.ร.บ.ยาเสพติด	๙,๒๕๒	๖,๗๓๔	๓,๕๗๕
พ.ร.บ.ปราบปรามค้าประเวณี	๘	๑๗	๓๖
มีและเผยแพร่วัตถุลามก	๑๐	๓	๑

ที่มา: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๕) ด้านการคมนาคม

เส้นทางคมนาคมที่สำคัญได้แก่

- ทางหลวงหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) เป็นทางหลวงสายหลักเชื่อมระหว่างกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอลองหลวง

- ทางหลวงหมายเลข ๓๔๖ (ปทุมธานี-ลาดหลุมแก้ว) เชื่อมโยงจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว

- ทางหลวงหมายเลข ๓๔๗ (บางพูน-ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร) เป็นทางหลวงสายหลักด้านทิศเหนือที่เชื่อมโยงกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและภาคเหนือผ่าน อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก

- ทางหลวงหมายเลข ๓๔๕ เป็นโครงข่ายทางหลวงสายหลักด้านทิศใต้ที่สำคัญของทางหลวงวงแหวนรอบนอก ทำให้สามารถติดต่อกับภาคใต้ภาคตะวันตกและภาคเหนือ

- ทางหลวงหมายเลข ๓๐๖ เป็นทางหลวงสายหลักในแนวเหนือใต้เชื่อมโยงกับจังหวัดนนทบุรี ผ่านย่านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมที่สำคัญของจังหวัด ความหนาแน่นของรถสูงประสบปัญหาการจราจรมาก

- ทางหลวงหมายเลข ๓๐๗ เป็นทางหลวงสายหลักในเขตฝั่งเมืองรวม เป็นแนวเหนือใต้เชื่อมโยงรอบนอกที่สำคัญได้แก่ ทางหลวงหมายเลข ๓๔๕, ๓๔๖ และ ๓๐๖ ผ่านย่านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และสถานที่ราชการของจังหวัด มีการพัฒนาพื้นที่สองข้างทางเป็นอย่างมาก ทำให้ในปัจจุบันประสบปัญหาการจราจร

- ทางด่วนแจ้งวัฒนะ-บางพูน

- การคมนาคมทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟสายเหนือและสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน โดยมีจุดจอดรถที่สถานีรถไฟรังสิตและสถานีเชียงราก อีกทั้งยังมีจุดจอดรถรับส่งผู้โดยสารระยะสั้นไปยังกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงที่หมู่บ้านรัตนโกสินทร์ และขณะนี้ในพื้นที่ปทุมธานีอยู่ระหว่างการก่อสร้างรถไฟฟ้าเชื่อมโยกับกรุงเทพมหานครจำนวน ๒ เส้นทาง ได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีแดง (บางซื่อ-รังสิต) และสายสีเขียว (หมอชิต-สะพานใหม่-คูคต)

ตารางที่ ๒.๙ จำนวนทางหลวงจำแนกตามประเทศและหน่วยงานที่รับผิดชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙

รายการ	รวม	จำแนกตามประเภท		จำแนกตามปริมาณของจราจร			
		คอนกรีต	ลาดยาง	หนึ่งช่องจราจร	สองช่องจราจร	สี่ช่องจราจร	มากกว่าสี่ช่อง
แขวงทางหลวงปทุมธานี							
จำนวน (เส้นทาง)	๑๖	๙	๗	๒	๒	๒	๑๐
ระยะทาง (กม.)	๒๕๒.๑	๙๙.๑	๑๕๓.๑	๒๘.๐๕	๕๔.๔๘	๗๑.๗๔	๙๗.๗๙
แขวงทางหลวงชนบทปทุมธานี							
จำนวน (เส้นทาง)	๓๗	๘	๒๙	-	๒๗	-	-
ระยะทาง (กม.)	๔๘๐.๑๘	๑๗.๗๕	๔๖๒.๘๐	-	๔๓๐	-	-

ที่มา : แขวงทางหลวงปทุมธานี และแขวงทางหลวงชนบทปทุมธานี

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา

๒.๓.๑ ความหมายของรูปแบบ

ทิตนา แชมมณี กล่าวว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง แผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจนขึ้น^{๑๒}

ฟอร์ส และริชเชอร์ (Forcese and Richer) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึงการย่อหรือเลียนแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้น รูปแบบจึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไป เช่นการจำแนกประเภท (Typology) กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) การแยกเป็นชนิด (Taxonomy)^{๑๓}

^{๑๒} ทิตนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๒๐.

^{๑๓} D.P. Forcese and S. Richer, **Social Research Methods**, (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1973), p. 5.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพัทธ์ ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึง รูปแบบของจริงรูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กหรือใหญ่กว่าปกติ นักวิชาการที่ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะนี้ ซึ่งสอดคล้องกัน^{๑๔}

เยาวดี วิบูลศรี กล่าวว่า รูปแบบ คือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้สื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด แผนภูมิ หรือแผนผังต่อเนื่อง ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย โดยสามารถนำเรื่องราวหรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ ดังนั้น “โมเดล” หรือ “รูปแบบ” จึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ คือ ๑) เป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ ๒) เป็นตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง ๓) เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ ๔) เป็นแผนผังของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์เชิงระบบ^{๑๕}

วิลเลอร์ (Willer) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rational) ของระบบรูปนัย (Formal System) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง^{๑๖}

บาร์โด และฮาร์ดแมน (Bardo and Hardman) กล่าวถึงรูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่าเป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ บรรยายคุณสมบัติ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม รูปแบบจะมีรายละเอียดมากนักน้อยเพียงใดหรือควรมีองค์ประกอบใดบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว แล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร^{๑๗}

เบญจพร แก้วมีศรี ได้อธิบายความหมายของคำว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนของความ เป็นจริงในการทำให้ความสลับซับซ้อนสามารถเข้าใจง่ายขึ้น การสะท้อนบางส่วนของปรากฏการณ์ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องและความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องมาไว้ด้วยกันโดยจะต้องใช้ข้อมูลเหตุผลและฐานคติมาประกอบ การแสดงรูปแบบสามารถทำได้หลาย

^{๑๔} ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพัทธ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

^{๑๕} เยาวดี วิบูลศรี, การประเมินโครงการ: แนวคิด และแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^{๑๖} D. Willer, *Scientific Sociology: Theory and Methods*, (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1980), p. 3.

^{๑๗} Bardo & Hardman, *Urban sociology: A systematic introduction*, (USA: F.F. Peacock, 1982), p. 70.

ลักษณะตั้งแต่กายภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้านภาษาหรือสัญลักษณ์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ารูปแบบ หมายถึง รูปแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจใช้ประโยชน์ในการพยากรณ์ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป^{๑๘}

อุทุมพร จามรมาน กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยงานต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบหรือโมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า ๑ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์ หรือเชิงเหตุและผล^{๑๙}

พูนสุข สิงหนานนท์ กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่จะศึกษา^{๒๐}

แคปแลนด์ (Caplan) กล่าวว่า รูปแบบอาจเป็นแนวความคิดหรือแบบคณิตศาสตร์ก็ได้ บางครั้งรูปแบบมีความหมายเช่นเดียวกับทฤษฎี โดยเฉพาะถ้าเป็นแบบข้อมูล ทั้งรูปแบบและทฤษฎีต่างก็เป็นการเลียนแบบหรือการย่อจากความจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดระเบียบความคิดเกี่ยวกับความเป็นจริงเพื่อให้เข้าใจสาระของความเป็นจริงง่ายขึ้น^{๒๑}

โทซี และคาร์รอล (Tosi and Carroll) ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง มีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ารูปแบบ หมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือ

^{๑๘} เบญจมาพร แก้วมีศรี, “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐.

^{๑๙} อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”, *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๔๑), หน้า ๔.

^{๒๐} พูนสุข สิงหนานนท์, “การนำเสนอรูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙.

^{๒๑} A. Caplan., *The Conduct to Inquiry: Methodology for Behavioral Science*, (San Francisco: Chandler Publishing, 1964), p. 264.

ผู้เสนอรูปแบบศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายหรือแสดงปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และใช้ในการพยากรณ์ ปรากฏการณ์ หรือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๒๒}

ดาฟท์ (Daft) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนอย่างง่ายที่ใช้อธิบายมิติที่สำคัญบางมิติขององค์การ^{๒๓}

กู๊ด (Good) รวบรวมความหมายของรูปแบบไว้ในพจนานุกรมการศึกษา ๔ ประการ คือ ๑) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ ๒) เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น การออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น ๓) เป็นแผนภูมิหรือรูปสมมติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด ๔) เป็นชุดของการวิจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวเป็นตัวย่อยและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม หรือจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้^{๒๔}

เจ คีฟส์ (Keeves) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร^{๒๕}

อุทัย บุญประเสริฐ ให้ความหมายของแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^{๒๖}

สมิธ และคนอื่นๆ (Smith and Other) กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงการย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลง เพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น รูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น^{๒๗}

^{๒๒} Tosi and Carroll, **Management**, 2nd ed., (New York: John Wiley and Sons, 1982), p. 162.

^{๒๓} R.L. Daft, **Organization theory and Design**, (Singapore: Info Access, 1992), p. 20.

^{๒๔} C.V. Good., **Dictionary of Education**, 3rd ed., (New York: McGaw-Hill, 1973), p. 16.

^{๒๕} P.J. Keeves, **Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook**, (Oxford: Pergamum Press, 1988), p. 599.

^{๒๖} อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑.

^{๒๗} R.H. Smith and Other, **Management: Making Organizations Perform**, (New York: Macmillan, 1980), p. 3.

๒.๓.๒ องค์ประกอบของรูปแบบ

บราวน์ และโมเบอร์ก (Brown and Moberg) ได้วิเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย ๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ๒) เทคโนโลยี (Technology) ๓) โครงสร้าง (Structure) ๔) กระบวนการจัดการ (Management Process) ๕) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๒๘}

มาลี สิบกระส่าย ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The model of organization and management) โดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก^{๒๙}

เจ คีฟส์ (Keeves) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ ๑) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ คือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์การทดสอบได้ ๒) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้นได้ ๓) รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelation) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ ๔) รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)^{๓๐}

^{๒๘} W.B. Brown and D.J. Moberg, *Organization Theory and Management: A macro Approach*, (New York: John Wiley and Sons, 1980), p. 16-17.

^{๒๙} มาลี สิบกระส่าย, “การพัฒนาแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๓๐} P.J. Keeves, *Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook*, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p. 387.

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับว่าจะศึกษา และวิเคราะห์เรื่องใด สรุปว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วยข้อมูลนำเข้า สิ่งแวดล้อม บริบท ของสังคม มีโครงสร้างของรูปแบบ มีกระบวนการ มีการประเมินรูปแบบ

๒.๓.๓ ประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการที่ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้หลากหลายลักษณะ มีดังนี้

เจ คีฟส์ (Keeves) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบ โดยยึดแนวทางของ Caplan and Tutsuoka และพัฒนาการของการใช้รูปแบบทางการศึกษาเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑) รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) ลักษณะเป็นรูปแบบเชิงกายภาพ สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเทียบเคียงโครงสร้างรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายคลึงกันและทำให้ รูปแบบสอดคล้องกับข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนั้น อีกทั้งรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบชัดเจนเพื่อ ทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์และหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้ เช่น รูปแบบของจำนวนประชากร นักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเทียบเคียงกับลักษณะของแท่งก้นน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อ น้ำออก ส่วนจำนวนนักเรียนออกจากโรงเรียนประกอบด้วย อัตราการออกเนื่องจากพันกณฑ์ อัตรา การย้ายออก อัตราการออกจากโรงเรียนตามระบบ เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบเพื่ออธิบายการ เปลี่ยนแปลงของประชากรนักเรียนของโรงเรียน

๒) รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) ลักษณะเป็นการแสดงความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบในรูปแบบในรูปของข้อความ รูปแบบเชิงข้อความใช้หลักการเทียบเคียงเชิงแนวคิด ปรากฏการณ์และใช้ข้อความในการอธิบาย จึงทำให้เกิดความกระจำมากขึ้นแต่จุดอ่อนคือขาดความ ชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ รูปแบบนี้ถูกนำมาใช้ทางการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

๓) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ลักษณะเป็นการแสดง ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะ นำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้นโดยเฉพาะในการวัดผลทางการศึกษา รูปแบบสามารถนำไปสู่ การสร้างทฤษฎี ทั้งนี้เพราะสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานได้ และส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิง ข้อความ

๔) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่มาจากการนำเทคนิคการ วิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ไปศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้ สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดที่สำคัญของรูปแบบนี้คือต้อง สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรงแต่ละ สมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน สภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) รูปแบบ

ระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียว โดยไม่มีการสัมพันธ์ย้อนกลับ ๒) รูปแบบเชิงสาเหตุเส้นคู่ (Non-Recursive Model) คือรูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรตัวหนึ่ง อาจจะเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางย้อนกลับได้^{๓๑}

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil) ได้จัดแบ่งประเภทรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แบ่งรูปแบบไว้ ๔ รูปแบบ ได้แก่

๑) Informational-Processing Model เป็นรูปแบบที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดเก็บข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒) Personal Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหมด

๓) Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔) Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้^{๓๒}

ฮูเซน และโพสเลทเวท (Husen and Postlethwaite) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบ ๕ ประการ

๑) รูปแบบเชิงเทียบเคียงหรือเปรียบเสมือน (Analogue Models) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ใช้ทางการศึกษา คือ ขนาดของโรงเรียนหรือจำนวนของนักเรียนในโรงเรียน เช่น ตามเกณฑ์อายุ ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ปกครอง รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคตซึ่งสามารถใช้ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายได้

^{๓๑} P.J. Keeves, *Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook*, (Oxford: Pergamum Press, 1988), p. 561.

^{๓๒} Joyce & Weil, *Model of teaching*, 2nd ed., (New Delhi: Prentice-Hill of India Private limited, 1985), p. 74.

๒) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูด ภาษา ท่าทาง รูปแบบ เป็นหลัก แต่รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ขาดความชัดเจนแน่นอนที่ยากต่อการทดสอบ ฉะนั้น รูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการใช้ภาษา

๓) รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วยงานและกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยา

๔) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Models) รูปแบบคณิตศาสตร์นี้มีประโยชน์ที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงปริมาณ และการทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบคณิตศาสตร์สามารถเขียนความสัมพันธ์ได้ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้

๕) รูปแบบเชิงเหตุผล (Casual Models) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. ๑๙๗๐ และนิยมใช้ในการวิจัยมากขึ้น เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการโครงสร้างอย่างง่ายของสาเหตุกับตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้การให้เหตุผลการตัดสินใจ^{๓๓}

สมิธ และคนอื่น ๆ (Smith and other) จำแนกประเภทของรูปแบบออกเป็นดังนี้

๑) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่ ๑.๑) รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลองหุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า ๑.๒) รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนที่จะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ๒.๑) รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อรรถาธิบายในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น ๒.๒) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

^{๓๓} Husen & Postlethwaite, *The international encyclopedia of education*, 2nd ed., (New York: Paramon, 1994), p. 386-387.

สรุปว่าประเภทรูปแบบหมายถึงตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรม หรือ ลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ในเรื่องหนึ่ง เรื่องใดโดยเฉพาะ สิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายหรือแสดงให้เห็นโครงสร้างทางความคิด หรือ ความสัมพันธ์องค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๓๔}

๒.๓.๔ รูปแบบการพัฒนา

นักวิชาการที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาไว้หลากหลายลักษณะ มีดังต่อไปนี้

เจ คีฟส์ (Keeves) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนารูปแบบอย่างกว้าง ๆ ไว้ ๔ ประเด็น ดังนี้

- ๑) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไป นั้นก็มีประโยชน์เฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
- ๒) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
- ๓) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้การอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
- ๔) นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้าง มโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ใน เรื่องที่เราากำลังศึกษาดูด้วย^{๓๕}

จอยส์ และวีล (Joyce and Weil) ได้จัดแบ่งประเภทรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการ เสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก แบ่งรูปแบบไว้ ๔ รูปแบบ ได้แก่

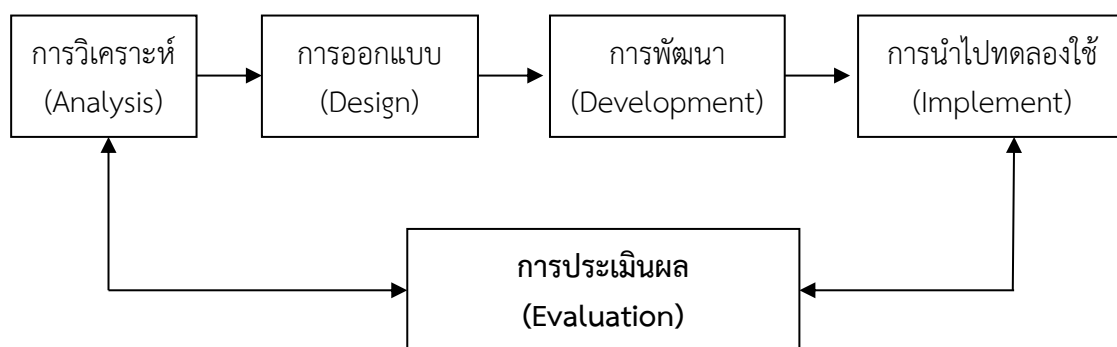
- ๑) Informational-Processing Model เป็นรูปแบบที่ยึดหลักความสามารถใน กระบวนการประมวลผลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดเก็บข้อมูลให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๒) Personal Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและ การพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย ๓) Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์

^{๓๔} R.H. Smith and other, *Management: Making Organizations Perform*, (New York: Macmillan, 1980), p. 461.

^{๓๕} P.J. Keeves, *Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook*, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p. 560.

ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม ๔) Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้^{๓๖}

สตรีกแลนด์ (Strickland) ได้เสนอขั้นตอนการออกแบบพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย การดำเนินการอย่างเป็นระบบ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การวิเคราะห์ (Analysis) ๒) การออกแบบ (Design) ๓) การพัฒนา (Development) ๔) การนำไปทดลองใช้ (Implement) ๕) การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE Model” ดังที่แสดงในภาพ

ภาพที่ ๒.๔ รูปแบบการออกแบบและพัฒนารูปแบบของสตรีกแลนด์ (Strickland)^{๓๗}

๒.๓.๕ การตรวจสอบรูปแบบ

นักวิชาการได้กล่าวถึงการตรวจสอบรูปแบบ ไว้ดังนี้

อัมพร เรืองศรี ได้กล่าวว่า การตรวจสอบหรือประเมินรูปแบบมีความสำคัญยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพ รูปแบบต้องมีประสิทธิภาพประสิทธิผลที่เที่ยงตรง เชื่อถือได้ โดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะทำการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลขเหล่านั้น อาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีเสียอีก การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบอาจกระทำได้ ๔ ลักษณะ ได้แก่ ๑) การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง ๒) การประเมิน

^{๓๖} Joyce & Weil, **Model of teaching**, 2nd ed., (New Delhi: Prentice-Hill of India Private limited, 1985), p. 74.

^{๓๗} Strickland, **ADDIE**, Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education. Source: <http://www.dd.isu.edu./index.html> [March 2, 2014].

การสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ ๓) การประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย และศีลธรรมจรรยา ๔) การประเมินความน่าเชื่อถือและได้สารครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง^{๓๘}

อุทุมพร จามรมาน ได้กล่าวถึงการตรวจสอบรูปแบบว่า ตรวจสอบคุณลักษณะ ๒ อย่าง คือ การตรวจสอบความงามน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และหาเหตุผลระหว่างตัวแปร การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบสามารถนำไปสู่คำตอบ ๒ ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่และการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม^{๓๙}

เจ คีฟส์ (Keeves) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของการทดสอบแบบจำลองนั้น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแบบจำลองในการปฏิบัติจริง แบบจำลองทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ จะทำการทดสอบโดยการพิสูจน์ตามสูตรหรือสมการหรือตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะดำเนินการทดสอบแบบจำลองด้วยวิธีทางสถิติ ผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธแบบจำลองนั้นและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไปแต่การทดสอบแบบจำลองบางเรื่องนั้นไม่สามารถกระทำด้วยวิธีการดังกล่าวได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ^{๔๐}

ไอส์เนอร์ (Eisner) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบรูปแบบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

๑) การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินของเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ จะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการ

^{๓๘} อัมพร เรืองศรี, “การพัฒนากระบวนการพัฒนาคูณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๗.

^{๓๙} อุทุมพร จามรมาน, *วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พันธ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

^{๔๐} P.J. Keeves, *Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook*, (Oxford: Pergamon Press, 1988), p. 589-590.

พิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

๒) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ใน เรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามากจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าไม้อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมา ได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

๓) เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือว่าคุณผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรมและมีคุณพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิตนเอง

๔) เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ^{๔๑}

๒.๓.๖ ความสำคัญของรูปแบบการพัฒนา

กิตติทัศน์ ผกาทอง ได้อธิบายว่า การพัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ Development แปลว่า การทำให้ดีหรือให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งมีคำที่เป็นไวพจน์ของคำว่า การพัฒนา คือ ๑) ความเจริญก้าวหน้า (Progress) ๒) ความทันสมัย (Modernization) ๓) ความมีอารยธรรม (Civilization)

การพัฒนาโดยทั่วไปแบ่งออกเป็นลักษณะ ๒ ลักษณะ คือ

๑) การพัฒนาทางวัตถุ (Material Development) หมายถึง การพัฒนาเกี่ยวกับสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำ อาคาร สถานที่ และถาวรวัตถุ เน้นการพัฒนาเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้มนุษย์มีความสะดวกสบาย

^{๔๑} Eisner, Educational connoisseurship and criticism: Their from and functions in education evaluation, (n.p. 1976), p. 192-193.

๒) การพัฒนาจิตใจ (Mental Development) หมายถึง การพัฒนาเชิงคุณภาพ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือ ทาน ศีล และภาวนา เพื่อให้มนุษย์มีคุณธรรมและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลัก โดยมีการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยรอง ดังกรณีที่มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญและการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อสร้างถนน หากสังคมไทยละเลยการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อีกหน่อยจะกลายเป็นสังคมแห่งความขัดแย้ง^{๔๒}

ยนต์ ชุ่มจิต ได้อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้า ความเจริญงอกงาม การทำได้ดี ให้เจริญเติบโต การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่าเดิม องค์กรพัฒนาเอกชน (AIT NGDO, ๑๙๙๘) ได้เสนอความคิดว่า การพัฒนาตามแนวความคิดใหม่จะมีลักษณะ “มุ่งไปที่คน เป็นกระบวนการ เน้นการจัดความดี้อย เน้นความยั่งยืน” การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นการดำเนินความพยายามใด ๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพในเชิงสร้างสรรค์ของบุคคลแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคลผู้นั้นกระทำ การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรเป็นการเสริมความรู้ ความเข้าใจให้แก่พนักงานในองค์กรจนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม^{๔๓}

รูปแบบของการพัฒนาด้านการศึกษาทางสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับมิติของโครงสร้างทางสังคมมีปฏิสัมพันธ์ในระบบความสัมพันธ์ตั้งแต่ครอบครัวจนถึงโลก รูปแบบของการพัฒนาที่เชื่อมโยงโยงศาสนาจะคำนึงมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยมองผ่านมิติของกระบวนการและรูปแบบการพัฒนาเป็นหลัก องค์ประกอบของการพัฒนาคือ ผู้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ วิธีการ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา โดยแบ่งเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาออกเป็น ๓ มิติคือ ๑) มิติของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาความเป็นอยู่ มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาความมั่นคงทางด้านจิตใจ ๒) มิติของการพัฒนาทางสังคม เป็นการพัฒนาด้านจิตใจและคุณภาพชีวิต พัฒนาการศึกษ พัฒนาบุคลากรในองค์กร พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมสุขภาวะ ๓) มิติของการพัฒนาทางการเมือง เป็นการพัฒนาความเท่าเทียมกันเสมอภาคในสิทธิทางการเมือง วางกฎเกณฑ์ให้เกิดการตรวจสอบ ยอมรับคนส่วนใหญ่ในสังคม^{๔๔} สรุปรูปแบบการพัฒนาทางด้านจิตใจถือว่าเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญมากใน

^{๔๒} กิตติทัศน์ ผกาทอง, **ธรรมนิเทศ: หลักการเทศน์และการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๘), หน้า ๔๕.

^{๔๓} ยนต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘-๓๐.

^{๔๔} ชลวิทย์ เจียรจิตต์, **ศาสนากับการพัฒนา: Religion and Development**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดีไซน์ ดีไลท์ จำกัด, ๒๕๖๐), หน้า ๔๖-๔๗.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เป็นมิติของการพัฒนาทางสังคม เป็นการพัฒนาด้านจิตใจและคุณภาพชีวิต เช่น การพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสุขจำเป็นต้องมีรูปแบบในการพัฒนาให้เกิดความเหมาะสม

๒.๔ แนวคิดและความหมายของการพัฒนา

คำว่า **การพัฒนา (Development)** นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาเมือง การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาตนเอง การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไปดังกล่าว ประเทศไทยได้รับทฤษฎีหรือแนวคิดการพัฒนามาจากประเทศทางตะวันตกผ่านทางนักวิชาการ ตำราหนังสือ ตลอดจนการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้ความหมายของการพัฒนานั้นได้มีผู้ให้นิยามไว้อย่างหลากหลายทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันซึ่งอาจจำแนกออกได้ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายจากรูปศัพท์

โดยรูปศัพท์การพัฒนามาจากคำภาษาอังกฤษว่า Development แปลว่าการเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กละน้อยโดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๓๘ หน้า ๒๓๘ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนา หมายถึงการทำความเจริญการเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้นการคลี่คลายไปในทางที่ดีถ้าเป็นกริยาใช้คำว่า พัฒนาหมายความว่าทำให้เจริญคือทำให้เติบโตได้งอกงามทำให้งอกงามและมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาไว้อย่างหลากหลาย เช่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้นั่นเองล่วงหน้า (planned change)^{๔๕}

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึงการกระทำให้เกิดขึ้นคือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^{๔๖}

^{๔๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

^{๔๖} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๓๘.

วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดีการพักผ่อนหย่อนใจการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพ เพื่อให้เห็นว่า “การพัฒนา” ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๔๗}

พัทยา สายหู กล่าวว่า การพัฒนาแปลว่าการทำให้เจริญ การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงปรารถนา^{๔๘}

อมร รักษาสัตย์ และ ชัตติยา กรณสูต ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนา ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง ด้านคุณภาพ (qualitative changes) ส่วนการแปลงรูป (transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำการ (environmental changes) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น การคมนาคมของประเทศไทย เมื่อแรกเริ่มได้มีการใช้รถเทียมม้า และปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้เครื่องจักรไอน้ำมาทำรถไฟ และค่อย ๆ ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นเร็วยิ่งขึ้น เปลี่ยนแปลงจากรถม้ามาเป็นรถไฟหรือเป็นรถยนต์หรือเครื่องบินจนเป็นจรวดก็ดี นับได้ว่าเป็นการพัฒนา^{๔๙}

คินเคิลเบอร์เกอร์ (Kindleberger) กล่าวถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจว่า เป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ใช้ค่านิยมของแต่ละสังคมเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนาว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด ตัวอย่างเช่น คนไทยบางส่วนมี

^{๔๗} วิทยากร เชียงกุล, อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สายธาร, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

^{๔๘} พัทยา สายหู, การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของชุมชนในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐๙-๑๑๘.

^{๔๙} อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรณสูต, ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๕๗.

ความเชื่อหรือมีค่านิยมว่าเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่แสดงความเจริญ หรือแสดงว่าประเทศไทยเป็นประเทศพัฒนา ดังนั้นจึงพยายามที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ภายในประเทศให้มาก เป็นต้น^{๕๐}

ฮูจเวิร์ลท์ (Hoogvelt) เชื่อว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้การแบ่งโลกออกเป็นโลกที่พัฒนาและไม่พัฒนา ซึ่งเขาอธิบายว่าการพัฒนามีอยู่ ๓ ฐานะ ได้แก่

๑. การพัฒนาในฐานะที่เป็นกระบวนการ ในความหมายนี้หมายถึง กระบวนการวิวัฒนาการของความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์รวมทั้งองค์กรทางวัฒนธรรม ด้วยการพัฒนาในฐานะนี้เกี่ยวกับทฤษฎีวิวัฒนาการทั้งแนวเก่า แนวใหม่ ความแตกต่างทางสังคม การผสมผสาน และการปรับตัวด้วยการทำให้ดีขึ้น ตลอดจนขั้นตอนของวิวัฒนาการทางสังคม

๒. การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิสัมพันธ์ ในฐานะนี้มองการพัฒนาว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของสังคมด้วยการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมต่าง ๆ เขาได้อธิบายถึงการพัฒนาของสังคมที่ค่อยพัฒนาด้วยการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าระบบพาณิชย์ ระบบอาณานิคมอาณานิคมยุคใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างของสังคมดั้งเดิม ด้วยการเป็นสมัยใหม่ภายใต้ลัทธิอาณานิคม การแพร่กระจายทัศนคติค่านิยม สถาบันต่าง ๆ ภายใต้ลัทธิอาณานิคม และการขาดตอนของกระบวนการวิวัฒนาการ

๓. การพัฒนาในฐานะที่เป็นการปฏิบัติการ การพัฒนาในฐานะนี้ถือว่าการพัฒนาจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ และตรวจสอบกระบวนการแห่งความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายให้เลือกสำหรับการพัฒนาหลาย ๆ เป้าหมายรวมทั้งรูปแบบของการพัฒนา เป็นต้น^{๕๑}

บรูคฟิลด์ (Brookfield) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นด้านเศรษฐกิจว่าหมายถึง ความก้าวหน้าที่ยั่งยืนสวัสดิการ เป็นต้นว่า การลดความยากจนและลดการว่างงาน การลดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ คำว่าพัฒนาในความหมายของกลุ่มมาร์กซิสต์ซึ่งเน้นด้านเศรษฐกิจมองในแง่ที่ว่า การพัฒนาของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมยุโรปตะวันตก ในความเป็นจริงต้องอาศัยประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สาม ซึ่งในแง่นี้ประเทศโลกที่สามไม่เป็นประเทศอุตสาหกรรม

^{๕๐} Charles Kindleberger, *International Economics*, 4th ed., (Illinois: Richard D. Irwin Inc., 1971), p. 4.

^{๕๑} A.M.M. Hoogvelt, *The Third World in Global Development*, (London: Macmillan Publisher, 1982), p. 81.

จะกลายเป็นประเทศบริวารที่ต้องพึ่งพาประเทศที่เจริญก้าวหน้ากว่า ทำให้เศรษฐกิจของประเทศโลกที่สามถูกครอบงำ^{๕๒}

ที.อาร์.แบ็ตเทิน (T.R. Batten) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

จากความหมาย “การพัฒนา” ที่ยกมาข้างต้นนี้สามารถจัดการพัฒนาออกได้เป็น ๕ กลุ่มความหมายดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ มีความเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (growth) อันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (social system) และสิ่งแวดล้อม (environment) เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่ ๒ มีความเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (development is change in the with performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบการบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่ ๓ มีความเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็นการบริหารจัดการก็ต้องบริหารจัดการโดยวัตถุประสงค์ (management by objectives) คือการปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับที่วัตถุประสงค์ว่า ผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะได้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้าวัตถุประสงค์ของประเทศ ประชาชนในประเทศก็น่าจะมีส่วนรับรู้และสนับสนุนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนาและด้วย

กลุ่มที่ ๔ มีความเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผนและการนำแผนไปดำเนินการ เพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้น ๆ

กลุ่มที่ ๕ มีความเห็นว่าการพัฒนาหมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ ด้วยคุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด คือทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กันไปเสมอ ในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุจับต้องได้และวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง ส่วนในแง่คุณภาพจับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก

^{๕๒} Brookfield, S.D., “Self-Directed Adult Learning : Critical Paradigm”, *Adult Education Quarterly*, 35, 2 (1984), p. 71.

เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัย และความสะอาด เป็นต้น การพัฒนาจำต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านที่รู้เรื่องเฉพาะสาขาที่ตนชำนาญ การวัดผลพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของ คนพัฒนาเป็นส่วนใหญ่^{๕๓}

๒.๔.๒ ความหมายของการพัฒนาในบริบทต่างๆ

จากการศึกษาแนวคิดและความหมายของ “การพัฒนา” สามารถสรุปความหมายของ “การพัฒนา” โดยนำบริบทที่เกี่ยวข้องมากำหนดและจำแนกความหมายของการพัฒนาออกเป็นด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

๑. ความหมายโดยทั่วไป การพัฒนาที่เข้าใจโดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับ ความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ^{๕๔} ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่ง หนึ่งในช่วงเวลาที่ต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่าสมบูรณ์กว่า ก็แสดงว่า เป็นการพัฒนา^{๕๕}

การพัฒนาในความหมายโดยทั่วไปจึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิด คุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไปเพราะนำมาใช้มากกว่า ความหมายอื่น ๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม^{๕๖}

๒. ความหมายทางการวางแผน ในการวางแผนพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน การกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังจึงเป็นไป ตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นวงจรโดยไม่มีการสิ้นสุด^{๕๗} ดังนั้น การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการ

^{๕๓} T.R. Batten, *Community and Their Development*, (London: Oxford University Press, 1959), p. 2.

^{๕๔} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

^{๕๕} ปกรณ์ ปรียากร, *ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๕๖} สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๕๗} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๖๒.

วางแผนที่ดีมีการบริหารงานและการจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาในความหมายของนักวางแผนจะเป็นไปอีกแนวทางหนึ่ง โดยอาจสรุปได้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้าในลักษณะของแผนและโครงการและบริหาร หรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ไม่ใช่การพัฒนาในความหมายนี้^{๕๘}

๓. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ ในขั้นของการปฏิบัติการพัฒนามาหมายถึง การชักชวนหรือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจังและเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจรไม่มีการสิ้นสุด^{๕๙}

การพัฒนาในความหมายของการปฏิบัตินี้เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการนำแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้วแต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนามาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้^{๕๙}

๔. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าหมายถึง ความเจริญเติบโตโดยเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เช่น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้นประชากรมีรายได้เพียงพอที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้^{๖๐}

นักเศรษฐศาสตร์ได้กำหนดความหมายของการพัฒนาโดยใช้ความหมายจากรูปศัพท์และความหมายทั่วไป หมายถึง ความเจริญเติบโตแต่เป็นความเจริญเติบโตที่เน้นไปทางเศรษฐกิจตาม

^{๕๘} สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^{๕๙} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วังนะภูมิ, “ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท”, *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ ๑-๗*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๑๓.

^{๖๐} เสถียร เขยประดับ, *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศด้อยพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๕๔.

เนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นการเน้นความหมายเชิงปริมาณ คือการเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ^{๖๑}

๕. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ^{๖๒} การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงานการเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือ มนุษย์กลุ่มทางสังคมการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพระพุทธศาสนาคือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุขและมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกว่าการบริหารและการจัดการนั่นเอง^{๖๓}

๖. ความหมายทางเทคโนโลยี ในทางเทคโนโลยีการพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบอุตสาหกรรมและการผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้วยนักวิทยาศาสตร์และนักประดิษฐ์ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีนิยมเป็นสังคมสมัยใหม่^{๖๔}

จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาในทางเทคโนโลยีแตกต่างออกไปจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นด้วย หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นความหมายอีกแนวหนึ่ง^{๖๕}

๗. ความหมายในทางพระพุทธศาสนา พระราชวรมุนี^{๖๕} ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่าในทางพระพุทธศาสนาการพัฒนามาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออก

^{๖๑} สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙.

^{๖๒} จิตยา สุวรรณขุ, *สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐.

^{๖๓} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ, “ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน”, *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ ๑-๗*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๐.

^{๖๔} สนธยา พลศรี, *เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒.

^{๖๕} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐), หน้า ๑๖-๑๘.

ได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า วัฒนา หรือ พัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็น เรื่องของการเพิ่มพูนขยายทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่าคำว่า การ พัฒนา หรือคำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้นแต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น น สียา โลภทณโน แปลว่า อย่า เป็นคนรกรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือต้องไม่เกิดปัญหา ติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลงไม่เป็นการพัฒนาแต่เป็นหายนะซึ่งตรง ข้ามกับการพัฒนา

กล่าวได้ว่า การพัฒนา ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงการพัฒนาคนให้มีความสุข มี สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนา ในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมาย ทางด้านการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่ วิธีการดำเนินงานส่วนพระพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นคือความสุขของมนุษย์เท่านั้น^{๖๖}

๒.๔.๓ แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อทุกองค์การ ได้แก่ บุคคล (Man) เงินทุน (Money) วัตถุดิบ (Material) และวิธีการ (Methods) รวมเรียกว่า ๔Ms ดังนั้น องค์การที่สามารถจัดการ ทรัพยากรที่มีอยู่ในอัตราส่วนที่เหมาะสมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์การ โดยทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือ “คน” หรือ “ทรัพยากรมนุษย์” (Human Resource) เพราะถ้า องค์การขาดบุคลากรที่มีความรู้ทักษะความสามารถและทัศนคติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์การ ก็ จะส่งผลให้องค์การนั้นขาดศักยภาพ ในการปฏิบัติงานและอาจส่งผลถึงความล้มเหลวในการ ดำเนินงานขององค์การในระยะยาว ทรัพยากรบุคคลจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้้องค์การ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรบุคคลได้ หุ้มเห้ค้นหาแนวทางในการคัดเลือก ดูแล และรักษาพัฒนา บุคลากรอย่างเต็มที่ต่อเนื่องยอมส่งผล อย่างเป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนกิจการขององค์การ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) การพัฒนากำลังคน (Manpower Development) หรือการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ (Training & Development) คือกระบวนการที่พัฒนาและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถความเข้าใจมี ทักษะในการปฏิบัติงานตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ดี ขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

^{๖๖} สนธยา พลศรี, ทัศนคติและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๔.

นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยังนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์กรเจริญเติบโต และยังมีผลในการรักษาบุคลากรให้อยู่กับองค์กรได้นานที่สุด เพื่อให้บุคลากรในองค์กรนั้นมีประสิทธิภาพด้านทักษะความชำนาญในงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้บุคลากรในองค์กรนั้น ๆ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่และมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรร่วมกัน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรที่น่าสนใจไว้ดังนี้

วูลเนอร์ (Woolner) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร คือ การพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) แนวคิดนี้จะเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และการทำงานเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถนำมารวมกันได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบใน ๓ ส่วน คือ ในระดับบุคคล (Individual) ระดับกลุ่มหรือทีมผู้ปฏิบัติงาน (Work Groups of Team) และระดับโดยรวม (The System)^{๖๗}

สก็อต และมิตเชลล์ (Scott and Mitchell) ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรในเชิงพฤติกรรมว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่จะช่วยเสริมสร้างให้บุคคลแต่ละคนมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ดีกว่าเดิมยิ่งขึ้นมีความสัมพันธ์กับองค์กรที่ดีสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี^{๖๘}

กิลลีย์ และเอ็กแลนด์ (Gilley and Eggland) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรคือการนำกิจกรรมที่มีการกำหนดและวางรูปแบบอย่างมีระบบมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะความสามารถและปรับปรุงพฤติกรรมของพนักงานให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาใน ๓ ส่วน คือ

- ๑) การพัฒนาบุคคล (Individual)
- ๒) การพัฒนาสายอาชีพ (Career Development)
- ๓) การพัฒนาองค์การ (Organization Development)

ทั้งนี้องค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วนจะมีจุดหมายร่วมกันคือการปรับปรุงการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาบุคลากร^{๖๙}

^{๖๗} Woolner, P., “ The purposes and stages of the learning organization ” , *Dissertation*, 1992, p. 14.

^{๖๘} Scott, W.G. & Mitchell, T.R., *Organization Theory: A Structural and Behavioral Analysis*, 3rd ed., (Illinois: Homewood, 1976), p. 78.

^{๖๙} Gilley, J. W. and Eggland, S.A., *Principles of Human Resource Development*, (New York: McGraw-Hill, 1992), p. 14.

แนดเลอร์ (Nadler) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการให้บุคลากรได้ ประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อที่จะได้นำความรู้มาปรับปรุงความสามารถในการทำงานให้ดีขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร ๓ กิจกรรม คือ

๑) กิจกรรมการฝึกอบรม

๒) กิจกรรมการศึกษาต่อ

๓) กิจกรรมพัฒนาตนเอง แนวคิดนี้มีเป้าหมายโดยรวมของการพัฒนาบุคลากรอยู่ที่ การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน (Improving Job Performance) และส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงาน^{๗๐}

พาเซ สมิท และมิลล์ (Pace, Smith and Mill) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการ พัฒนาบุคลากรในองค์การเพื่อนำไปสู่คุณภาพที่ดีขึ้นผลผลิตที่มากขึ้น และต้องเกิดความพึงพอใจกับ ผู้ปฏิบัติงานผู้จัดการและบุคคลต่าง ๆ ในองค์การ ซึ่งจะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ตัวบุคคลโดย ใช้วิธีบูรณาการผสมผสานบทบาทต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง (Individual Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development) และการพัฒนาองค์การ (Organization Development) เพื่อให้สมาชิกขององค์การทำงานได้ตามเป้าหมายขององค์การ โดยมุ่งเน้นการ พัฒนาระบบ (ชีวิต-องค์การ-สังคม) ให้ดีขึ้นนอกจากนี้ยังมีแนวคิดสมมติฐานในการพัฒนาบุคลากรไว้ ๗ ประการ (Seven Basic Assumptions) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Worth of the Individual) องค์การที่มี คุณภาพจะตัดสินใจจากการที่องค์การให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของบุคลากรในองค์การ

๒) บุคลากรในฐานะทรัพยากร (Employees as a Resource) ไม่ว่าจะปฏิบัติงานใน ตำแหน่งใดในองค์การล้วนมีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์การ ควรจะได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูน ทักษะให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง

๓) สภาพแวดล้อมในการทำงานที่มีคุณภาพดี (Quality Work Environment) จัดเป็นภารกิจขององค์การที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ถูก สุขลักษณะ และเจริญตาเจริญใจ

๔) ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน (Employee Satisfaction) เป็นสิ่งที่พึงเกิดขึ้น ในองค์การ โดยองค์การจะต้องพยายามให้ได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งสภาพความพึงพอใจของบุคลากรที่มี ชีวิตจิตใจ ด้วยการออกแบบลักษณะงานให้เหมาะสมและเอื้อต่อสภาพการทำงานที่พึงประสงค์

^{๗๐} Nedler, L., & Nadler, Z, *Developing human resources*, (California: Jossey-Bass, 1989),

๕) ความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning Need) กิจกรรมฝึกอบรมและพัฒนาจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคลากรมีทักษะความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงจะต้องมีการปรับปรุงให้ทันกับภาวะการณ์และสามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและทันเวลา ๖) การเตรียมโอกาสสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Change Opportunities Preparation) สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดความต้องการบุคลากรที่มีคุณสมบัติทักษะและความรู้ความสามารถที่แตกต่างไปจากเดิม องค์กรจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะก้าวสู่ตำแหน่งงานใหม่

๗) ขอบเขตกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่กว้างไกล (Broad Scope of HRD Concern) กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรมเพื่อให้พนักงานสามารถทำงานได้เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงความเข้าใจในพฤติกรรม การแสดงออกของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าที่ปรากฏในตำแหน่งหน้าที่การงานที่องค์กรจะต้องให้ความสำคัญ^{๗๑}

เกรียงศักดิ์ ชะเอมไทย กล่าวถึงแนวคิดของศาสตราจารย์เลียวนาร์ด เนดเลอร์ แห่งมหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล (Human Resource Development) ว่าจะต้องมองบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสามารถใช้ประโยชน์อย่างมากต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานขององค์กร จะต้องประกอบด้วยแนวคิดและกิจกรรม ๓ ประการ คือ

- ๑) การฝึกอบรม (Training) โดยมีจุดเน้นของการพัฒนาบุคลากรที่งาน
- ๒) การศึกษา (Education) โดยมีจุดเน้นของการพัฒนาบุคลากรที่ตัวบุคคล
- ๓) การพัฒนา (Development) โดยมีจุดเน้นของการพัฒนาบุคลากรที่องค์กรและสังคม^{๗๒}

สมาน รังสิโยภษณ์ ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความสามารถมีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติในการทำงานอันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นหรืออีกนัยหนึ่ง การพัฒนาบุคคล

^{๗๑} Pace R.W, Smith P.C and Mills G.E., Human Resource Development -The Field-, (USA.: Prentice Hall, 1991), p. 10-11.

^{๗๒} เกรียงศักดิ์ ชะเอมไทย, **ความคิดเห็นและความต้องการของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ต่อการพัฒนาบุคลากร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒.

เป็นกระบวนการที่จะสร้างเสริมและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทักษะ และวิธีการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน^{๗๓}

दन्य तेनपुन ให้ความหมายว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นการพัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถทัศนคติและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพร้อมที่จะรับผิดชอบงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากรไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในงานปัจจุบัน แต่มุ่งหมายให้บุคลากรได้ก้าวหน้าและเติบโตต่อไปในอนาคตด้วย^{๗๔}

สมคิด บางโม กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี มีกำลังใจ รักงาน และให้มีความคิดที่จะหาทางปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น^{๗๕}

ธัญญาพันธ์ สิทธิพงษ์ ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการวางแผนล่วงหน้าเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะความสามารถและปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากรในการทำงานให้แก่บุคลากรนั้น โดยองค์การเป็นผู้จัดขึ้นให้แก่บุคลากร^{๗๖}

วราภรณ์ แต่งผล กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า เป็นกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ดีอันจะส่งผลให้งานของหน่วยงานที่ปฏิบัติอยู่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล^{๗๗}

^{๗๓} สมาน รังสิโยภักดิ์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๓๕), หน้า ๓๔.

^{๗๔} ดนัย เทียนพูน, การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๑.

^{๗๕} สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ: Organization and management, (กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

^{๗๖} ธัญญาพันธ์ สิทธิพงษ์, “ความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรสังกัด องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดตาก”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

^{๗๗} Waraporn T., “Guidelines for personnel’s development municipality, Maesot District, Tak Province”, (MEd thesis: Kamphaeng Phet Rajabhat University, 2011), p. 11.

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาบุคลากรจะเกี่ยวเนื่องกับชุดความคิดหลัก ๓ ข้อ ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกันมาก จึงได้แสดงตารางเปรียบเทียบ ระหว่างชุดความคิดหลักต่อมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร ไว้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ การเปรียบเทียบระหว่างการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

	การฝึกอบรม	การศึกษา	การพัฒนา
๑. จุดเน้น	๑. มุ่งงาน	๑. มุ่งบุคคล	๑. มุ่งองค์กร
๒. วัตถุประสงค์	๒. เพิ่มความรู้ ทักษะ ทักษะคน	๒. เพิ่มความรู้ สติปัญญา การปรับตัว	๒. เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน
๓. ระยะเวลา	๓. ใช้เวลาสั้นๆ	๓. ใช้เวลานาน	๓. ใช้เวลาสั้น ต่อเนื่อง
๔. เกณฑ์	๔. พิจารณางานที่ทำ	๔. พิจารณาอายุและ สติปัญญา	๔. พิจารณาศักยภาพ
๕. กลุ่มเป้าหมาย	๕. พนักงานระดับปฏิบัติการ	๕. บุคคลทั่วไป	๕. ผู้บริหาร
๖. การประเมินผล	๖. วัดผลที่การทำงาน	๖. วัดผลที่การสอบ	๖. วัดผลที่ความสำเร็จ

๒.๕ แนวคิดและความหมายของศักยภาพ

๒.๕.๑ ความหมายของศักยภาพ

ความหมายของคำว่าศักยภาพคำว่าศักยภาพตรงกับภาษาอังกฤษว่า Potential หรือ Competency ตามความหมายของรูปศัพท์แปลว่าภาวะแฝงอำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือทำให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้^{๗๘} และได้มีผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของศักยภาพไว้ในลักษณะที่สอดคล้องกัน อาทิเช่น

เดวิด ซี แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) ได้ให้ความหมายของคำว่าศักยภาพว่าหมายถึงบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคลซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนเองรับผิดชอบ^{๗๙} ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายกันกับ

^{๗๘} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘๐.

^{๗๙} McClelland, David C, (1973), "Testing for Competence rather than Intelligence.", American Psychologist, [Online], Source: www.ei.Haygroup.com [December 11, 2005].

แนวคิดของ สก็อต พารี (Scott Parry) ที่ได้กล่าวไว้ว่าศักยภาพหมายถึงองค์ประกอบของความรู้ ทักษะและทัศนคติของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้น นั้นเป็นบทบาทและความรับผิดชอบซึ่งสัมพันธ์กับผลงานและสามารถวัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มาตรฐานสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม^{๘๐} ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ **ธารพรพร สัตยารักษ์** ที่ได้กล่าวไว้ว่า ศักยภาพ (Competency) หมายถึง กลุ่มของความรู้ความสามารถทักษะพฤติกรรมทัศนคติและ ค่านิยมที่ส่งผลต่อการทำงานใดงานหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ^{๘๑}

โลเฮาส์ และไคลน์มันน์ (Lohaus and Kleinmann) กล่าวว่า ศักยภาพ หมายถึง กำลังทั้งหมด (Power) หรือความสามารถทั้งหมด (Ability) ของบุคคลที่สามารถทำงานให้บรรลุ ความสำเร็จตามที่กำหนดและใช้เป็นสิ่งบอกขีดความสามารถ (Capacity) สูงสุดของบุคคลในการ ทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย^{๘๒}

เพชรน้อย ม่วงงาม ได้ศึกษาคำจำกัดความของศักยภาพโดยสรุป หมายถึง พลัง ความสามารถที่แฝงอยู่และสามารถทำให้ปรากฏได้ความสามารถที่แสดงหรือปรากฏเป็นได้ทั้งเครื่องชี้ หรือสะท้อนศักยภาพในอดีตและเป็นเครื่องบ่งบอกศักยภาพภายในอนาคต การปรากฏของพลัง ศักยภาพของสิ่งใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกอย่างน้อยสองส่วน คือ พลังความสามารถ ของสิ่งนั้นและเงื่อนไขบริบทที่เป็นไปได้ทั้งตัวชัดเจนหรือตัวหนุนเสริมการปรากฏออกมาของ ศักยภาพนั้น ที่สำคัญคือเงื่อนไขเชิงบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ^{๘๓}

พิมพ์มล พลเวียง ได้นิยามว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังอำนาจหรือความสามารถที่ซ่อน เร้นอยู่ภายในตัวบุคคล และสามารถดึงออกมาใช้ได้หากได้รับการกระตุ้นจากภายนอก^{๘๔}

^{๘๐} Scott B. Parry, *Evaluation the impact of Training*. Alexandria, (VA: American Society for training and Development, 1998), p. 150.

^{๘๑} ธารพรพร สัตยารักษ์, *หลักการและมุมมองจากมืออาชีพ*, (กรุงเทพมหานคร: งานดี, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗.

^{๘๒} Lohaus, D., & Kleinmann, M., *Analysis of Performance Potential*, In Sonnentag (ed), *Psychological Management of Individual Performance*, (New York: John Wiley & Sons Ltd., 2002), p. 157.

^{๘๓} เพชรน้อย ม่วงงาม, “ศักยภาพของชุมชน : กรณีการจัดตั้งหมู่บ้านปลอดภัยจังหวัดสุพรรณบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖-๗.

^{๘๔} พิมพ์มล พลเวียง, “ศักยภาพและผลในการดำเนินงานพัฒนาระบบการบริหารงานของสถาน สงเคราะห์เด็กในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์”, (กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ ได้ให้ความหมายของศักยภาพว่า ศักยภาพ (Competency) หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristic or Attributes) ที่ทำให้บุคคลผู้นั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนได้ดีกว่าผู้อื่น^{๘๕}

จากการศึกษาแนวคิดและความหมายของศักยภาพ จึงสามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถ ความพร้อมหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งสามารถทำให้ปรากฏหากได้รับการพัฒนาหรือกระตุ้นจากภายนอกอันจะส่งผลต่อความสำเร็จและความพึงพอใจสูงสุด

๒.๕.๒ องค์ประกอบของศักยภาพ

เดวิด ซี แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) ได้จำแนกองค์ประกอบของศักยภาพไว้โดยสรุปมีที่มาจาก ๕ ส่วน คือ

Skill คือ สิ่งที่บุคคลทำได้ดี และฝึกปฏิบัติประจำจนเป็นความชำนาญ

Knowledge คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล

Self-Concept คือ ทศตนคติ ค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น

Trait คือ บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล หมายถึง ลักษณะนิสัยใจคอของบุคคลที่เป็นพฤติกรรมถาวร

Motive คือ แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน หมายถึง พลังขับเคลื่อนที่เกิดจากภายในจิตใจของบุคคล ที่จะส่งผลกระทบต่อการกระทำ^{๘๖}

๒.๕.๓ ประเภทของศักยภาพ

ณรงค์วิทย์ แสนทอง ได้แบ่งศักยภาพออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่

๑) ศักยภาพหลัก (Core Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทักษะทัศนคติความเชื่อและอุปนิสัยของคนในองค์กรโดยรวมที่จะช่วยสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ได้

^{๘๕} สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ, **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency**, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๔๕.

^{๘๖} McClelland, David C., **Business Drive and National Achievement**, (New York: D. Van Nostrand, 1962), p. 72.

๒) ศักยภาพตามสายงาน (Job Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทัศนคติความเชื่อและอุปนิสัยที่จะช่วยส่งเสริมให้คนนั้น ๆ สามารถสร้างผลงานในการปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นได้สูงกว่ามาตรฐาน

๓) ศักยภาพส่วนบุคคล (Personal Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทักษะทัศนคติความเชื่อและอุปนิสัยที่ทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้โดดเด่นกว่าคนทั่วไป เช่น สามารถอ่านหนังสืออยู่กับแมงป่องหรือสรพิษได้ เป็นต้น ซึ่งเรามักจะเรียกศักยภาพส่วนบุคคลนี้ว่าความสามารถพิเศษส่วนบุคคล^{๘๗}

จิรประภา อัครบวร ระบุว่า ศักยภาพในตำแหน่งหนึ่งจะประกอบไปด้วย ๓ ประเภทได้แก่

๑) ศักยภาพหลัก (Core Competency) คือ พฤติกรรมที่ดีที่ทุกคนในองค์กรต้องมี เพื่อแสดงถึงวัฒนธรรมและค่านิยมหลักขององค์กร

๒) ศักยภาพบริหาร (Professional Competency) คือ คุณสมบัติความสามารถด้านการบริหารที่บุคลากรในองค์กรทุกคนจำเป็นต้องมีในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ และสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์วิสัยทัศน์ขององค์กร

๓) ศักยภาพเชิงเทคนิค (Technical Competency) คือ ทักษะด้านวิชาชีพที่จำเป็นในการนำไปปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จโดยจะแตกต่างกันตามลักษณะงาน ซึ่งสามารถจำแนกได้ ๒ ส่วนย่อยได้แก่ ศักยภาพเชิงเทคนิคหลัก (Core Technical Competency) และศักยภาพเชิงเทคนิคเฉพาะ (Specific Technical Competency)^{๘๘}

จึงอาจสรุปได้ว่า ศักยภาพแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทหลัก คือ ศักยภาพหลัก (Core Competency) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พนักงานทุกคนในองค์กรจำเป็นต้องมี ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ความรอบรู้เกี่ยวกับองค์การความซื่อสัตย์ความใฝ่รู้และความรับผิดชอบ เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งคือ ศักยภาพตามสายงาน (Functional Competency) ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พนักงานที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ควรมีเพื่อให้งานสำเร็จและได้ผลลัพธ์ตามต้องการ

๒.๕.๔ ความสำคัญของศักยภาพในการทำงาน

ในการดำเนินงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังเช่นปัจจุบัน องค์กรและผู้ประกอบการต่างให้ความสำคัญกับการสนองต่อความพึงพอใจความต้องการและความ

^{๘๗} ณรงค์วิทย์ แสนทอง, การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ ภาคปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๓๑.

^{๘๘} จิรประภา อัครบวร, สร้างคนสร้างผลงาน, (กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๘.

คาดหวังของกลุ่มเป้าหมาย และเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ว่า “ความสามารถของทรัพยากรบุคคล” เป็นต้นทางและหัวใจสำคัญของความสำเร็จขององค์กร

ศักยภาพในการทำงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ปฏิบัติงานและองค์กร ดังนี้^{๘๙}

๑. ความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงาน

ศักยภาพในการทำงานมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงาน ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ความสามารถของตนเอง ศักยภาพในการทำงานมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานในเชิงการวิเคราะห์ความสามารถหรือสมรรถนะของตนเอง เช่น ตรวจสอบความพร้อมของตนเองที่เกี่ยวกับความรู้ทักษะและพฤติกรรมการทำงาน หรืออาจวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเองในการปฏิบัติงาน และถ้าผู้ปฏิบัติงานยอมรับในความไม่พร้อมหรือจุดด้อยของความรู้ทักษะหรือพฤติกรรมของตนเองจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถเพื่อให้มีศักยภาพสำหรับความก้าวหน้าในตำแหน่งงานหรืออาชีพ การวิเคราะห์ความสามารถของตนเองทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบช่องว่างความสามารถและรู้สึกตระหนักต่อความสามารถของตนเองว่าตรงกับความต้องการขององค์กรหรือสถานประกอบการหรือมาตรฐานงานอาชีพหรือไม่

๒) ความต้องการในการพัฒนาตนเอง ศักยภาพมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานในการตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาตนเอง เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติงานมีความต้องการในการพัฒนาความสามารถของตนเองจะเกิดเป็นแรงผลักดันหรือแรงจูงใจในการแสวงหาวิธีการในการพัฒนาตนเอง เช่น การฝึกอบรมหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเป็นต้นเพื่อเพิ่มคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของตนเองให้เป็นไปตามมาตรฐานตำแหน่งงานอาชีพ

๓) ทักษะที่ดีต่อตนเองและต่องานอาชีพ ศักยภาพมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานในเชิงการสร้างทัศนคติที่ดีและความรู้เชิงบวกต่อตนเองและงานอาชีพผู้ปฏิบัติงานจะมีความภาคภูมิใจในการทำงานที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและผู้ร่วมงานการรู้สึกถึงคุณค่าหรือความภาคภูมิใจในตนเองส่วนหนึ่งมาจากความมั่นใจว่าตนเองมีความสามารถที่จะทำให้ธุรกิจเจริญเติบโตได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตคือ

๓.๑) ทักษะที่ดีต่อตนเอง เป็นความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อภาพลักษณ์และความสามารถของตนเองเช่นความเชื่อมั่นในตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่าได้รับการยอมรับ เป็นต้น

๓.๒) ทักษะที่ดีต่องานอาชีพ เป็นความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่องานอาชีพที่ทำหรือรับผิดชอบเมื่อผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกที่ดีต่องานที่ทำก็ย่อมทำงานด้วยความสุขและ

^{๘๙} Brophy, M. and Kiely, T. “Competencies: A New Sector”. *Journal of European Industrial Training*. Vol. 26 No. 2 (2002).; Cizel et al., (2007); Sui, (1998), p. 165.

สนับสนุนกับงานที่ทำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนางานที่ทำให้ดียิ่งขึ้นเช่นมีความกระตือรือร้นในการทำงานมีอัตราเสียไม่ตรีที่ตึงามต่อลูกค้า เป็นต้น

๔) การปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง ศักยภาพมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งการที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จะเป็นการช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานได้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถในการทำงานของตนเองให้ตรงกับความต้องการขององค์กร และยังเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรฐานและคุณภาพของงานที่ทำโดยรวมไม่ให้มีข้อผิดพลาด

๕) คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อพนักงานได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาความสามารถของตนเองจะเกิดแรงบันดาลใจในการตั้งเป้าหมายที่มีคุณค่าสำหรับการเติบโตของอาชีพ มีการปรับตัวเพื่อความก้าวหน้าในสายงานและอาชีพของตนเอง เกิดความมั่นใจ และมั่นคงในงานและชีวิต จะเป็นการเติมเต็มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒. ความสำคัญต่อองค์กร ประกอบด้วย^{๙๐ ๙๑}

๑) กลยุทธ์ทางธุรกิจ ศักยภาพในการทำงานของบุคลากรหรือพนักงาน ช่วยสะท้อนให้ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการทราบถึงขีดความสามารถที่แท้จริงขององค์กรที่เกิดจากศักยภาพของกำลังพลที่มีอยู่ และเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจวางแผนกลยุทธ์ทางธุรกิจได้เหมาะสม

๒) ภาพลักษณ์ขององค์กร ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นในใจของประชาชนที่มีต่อองค์กรหรือสถาบัน ซึ่งเน้นเฉพาะภาพลักษณ์ของสถาบันหรือองค์กรเพียงส่วนเดียวไม่รวมถึงสินค้าหรือบริการที่จำหน่าย ดังนั้น ภาพลักษณ์ประเภทนี้จึงเป็นภาพที่สะท้อนถึงการบริหารและการดำเนินงานขององค์กรทั้งในแง่ระบบบริหารจัดการบุคลากร (ผู้บริหารและพนักงาน) ความรับผิดชอบต่อสังคมและการทำประโยชน์แก่สาธารณะ องค์กรที่มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของสังคมและลูกค้าส่วนหนึ่งมาจากบุคลากรขององค์กรที่มีศักยภาพในการช่วยกันพัฒนาองค์กร

๓) การสรรหาบุคลากรเข้ามาทำงานในองค์กร ศักยภาพในการทำงานของบุคลากรคือพนักงาน มีความสำคัญต่อการพัฒนาการสรรหาขององค์กร หลายองค์กรกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรที่ต้องการตามความเป็นจริง ไม่เฉพาะแต่คุณวุฒิการศึกษา แต่เน้นความสามารถทางสติปัญญา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น หรือแม้แต่การกล้าคิด

^{๙๐} Brophy, M. & Kiely, T., “Competencies: A New Sector”, *Journal of European Industrial Training*, Vol. 26 No. 2 (2002), p. 165-167.

^{๙๑} Raybould, M., & Wilkins, H., “Over qualified and under experienced: Turning graduates into hospitality managers”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 17 No. 3 (2005): 203-216.; Cizel et al., (2007), p. 176-177.

นอกกรอบ หรือการประกาศการสรรหาว่าคนลักษณะใดที่องค์กรต้องการ เป็นการสร้างความรู้สึกท้าทายสำหรับคนเก่งที่ต้องการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ

ดังนั้น องค์กรในยุคปัจจุบันจึงได้มุ่งสนใจในเรื่องของศักยภาพของบุคลากรและมีแนวคิดในการที่บริหารศักยภาพของบุคลากรโดยการนำเครื่องมือต่าง ๆ มาช่วยในการพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้มีศักยภาพตรงตามที่ต้องการ

๒.๕.๕ การนำศักยภาพไปใช้ในองค์กร

ความสามารถขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคลากรภายในองค์กรจะต้องมีคุณภาพซึ่งมีทักษะและความสามารถต่าง ๆ ตามที่ต้องการต้องการ รวมไปถึงระบบการบริหารภายในองค์กรจะต้องมีประสิทธิภาพด้วย ซึ่งได้มีการนำแนวคิดเรื่องศักยภาพ (Competency) ไปใช้ในองค์กรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ใช้ในการคัดเลือกและคัดสรรบุคลากรเพื่อเข้ามาทำงานในองค์กรและการเลือกสรรบุคลากรเหล่านั้นให้ทำงานในตำแหน่งหน้าที่ที่เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากรเหล่านั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

๒) ใช้ในการฝึกอบรมและการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรในองค์กร เป็นการสร้างและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร

๓) ใช้ในการให้รางวัล (Reward)

๒.๕.๖ องค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลซึ่งหันมามุ่งเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคล (People) มากกว่างานที่ปฏิบัติ (Task) เพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานมากขึ้น ทำให้แนวคิดของการพัฒนาด้านสมรรถนะที่เน้นคุณลักษณะพื้นฐานของสมรรถนะของบุคคลจึงจะต้องมี คือ^{๙๒ ๙๓}

๑) ความรู้ (Knowledge) คือข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในความรู้ด้านนั้น ๆ ที่ตนเองรับรู้เป็นอย่างดีเป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ความรู้ของพนักงานต้อนรับโรงแรม ต้องรู้เกี่ยวกับการให้บริการการใช้เทคโนโลยีระบบการจัดการห้องพักและการสื่อสารภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี เป็นต้น

^{๙๒} McClelland, David C., (1973), “Testing for Competence rather than Intelligence.”, *American Psychologist*, [Online], Sorce: www.ei.Haygroup.com [December 11, 2005].

^{๙๓} Chisholm, Margaret E. and Ely, Donald P., *Media Personnel in Education : A Competency Approach*, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1976), p. 135.

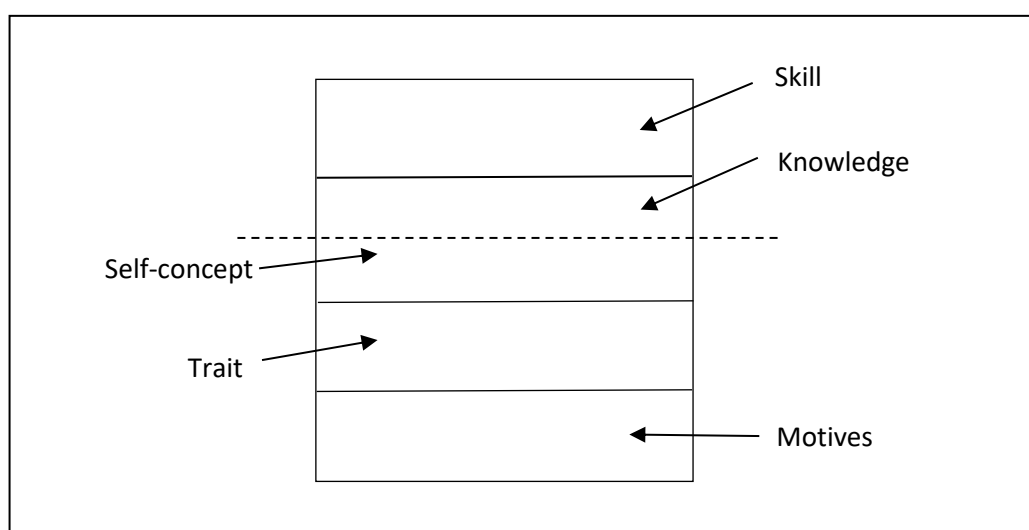
๒) ทักษะ (Skill) คือความสามารถทั้งทางกายภาพและจิตสภาพที่จะปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ ความสามารถทางกายภาพสะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมทางกายที่จะปฏิบัติงาน ส่วนความสามารถทางจิตสภาพจะเป็นด้านของทักษะเชิงความคิด

๓) มโนภาพหรือความคิดความเชื่อแห่งตน (Self-Concept) เป็นส่วนประกอบรวมของทัศนคติหรือเจตคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และความเป็นตัวตนของบุคคลในแง่ความรู้สึกและอารมณ์หรือที่เรียกว่าจิตภาพ (Self-Image) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลรวมทั้งหมดของลักษณะประจำตัวแต่ละบุคคล ตัวอย่าง คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองก็จะแสดงให้เห็นถึงความคิดความเชื่อและทัศนคติว่าเขาจะสามารถทำให้เกิดความสำเร็จได้ในสถานการณ์ใดที่ต้องเผชิญ

๔) อุปนิสัย (Traits) เป็นลักษณะทางกายภาพของบุคคลที่แสดงอย่างสม่ำเสมอในการตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน

๕) แรงขับจากภายใน (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดถึงหรือมีความต้องการที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นตัวผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายของตนและที่แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ

องค์ประกอบทั้งหมดสามารถแสดงความเชื่อมโยงและอธิบายด้วยภาพ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๕ องค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ ๕ ส่วน

จากภาพองค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะจะพบว่า ส่วนที่อยู่เหนือน้ำคือ ความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skill) ส่วนที่อยู่บนหมายถึงว่าทั้งความรู้และทักษะสามารถพัฒนาขึ้นได้โดยไม่ยาก โดยวิธีการศึกษาการอบรม การค้นคว้า การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง และมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ อีกส่วนที่อยู่ใต้น้ำประกอบด้วย ความคิดที่เกี่ยวกับตนเอง อุปนิสัย และแรงขับ

จากภายใน รวมเข้าเป็นกลุ่มเรียกว่า คุณลักษณะ (Attributes) เป็นส่วนบุคคลซ่อนเร้นไว้ไม่ให้คนอื่นได้รู้จะเป็นส่วนที่พัฒนาค่อนข้างยากและต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เพราะฝังลึกอยู่ในนิสัยประจำตัว และเป็นส่วนซ่อนเร้นของบุคคลนั้นมาเป็นเวลานาน

องค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะที่นำเสนอซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในศัพท์เฉพาะว่า KSSOs (Knowledge, Skill, Abilities และ Other Attributes) ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ และคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล

๒.๖ แนวคิดและทฤษฎีร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ

๒.๖.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม

๑) ความหมายและวัตถุประสงค์ของการทำงานเป็นทีม

ทีมนั้นเป็นหน่วยงานย่อยที่จะสร้างสรรค์ความสามัคคีในกลุ่มของพนักงานทุกคนทั้งองค์กรทีมใช้ความคิดจากสมาชิกในกลุ่มที่จะใช้พัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นทีมจะมีความสำคัญต่อการทำงานในองค์กร ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับทีม ดังนี้

พาร์คเกอร์ (Parker) ได้ให้ความหมายว่า ทีมเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพากันเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ คนกลุ่มนี้มีเป้าหมายร่วมกัน และยอมรับว่าวิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จได้คือ การทำงานร่วมกัน^{๙๔}

วูดค็อก (Woodcock) ได้ให้ความหมายว่า ทีม คือ การที่แต่ละบุคคลมารวมกันเพื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้มากกว่าการที่จะทำงานตามลำพัง^{๙๕}

ลูกซ์ และโพลเซอร์ (Luecke and Polzer) ให้ความหมายว่า ทีม หมายถึง การมีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การร่วมมือกัน และความเท่าเทียมกันของสมาชิกในทีมด้วย

การทำงานส่วนมากในองค์กร จะมีลักษณะเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีมที่หลากหลาย สำหรับการทำงานเป็นกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้จัดการหรือหัวหน้าคนเดียว และสมาชิกของกลุ่มสามารถทำงานของตนให้เสร็จลงได้โดยไม่ต้องมีการประสานงานกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม แต่ในทางกลับกัน ทีมจะเป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีทักษะการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นทักษะที่เติมเต็มซึ่งกันและกันและมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

^{๙๔} ปองปรัชญ์ ปือราแง, “การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศองค์กร: กรณีศึกษาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล”, การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์), หน้า ๗.

^{๙๕} อ้างแล้ว.

โดยสมาชิกในทีมทุกคนต่างก็มีส่วนในการรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้การทำงานเป็นทีมยังต้องอาศัยการประสานงานระหว่างสมาชิกในระดับสูง^{๙๖}

จากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ทีม (Team) หมายถึงกลุ่ม ๆ หนึ่ง ที่มีสมาชิกตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป ใช้ความคิดและทักษะต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยต้องพึ่งพาอาศัยทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่รับผิดชอบร่วมกัน

การทำงานเป็นทีม (Team Work) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันในการทำงาน ซึ่งทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้เกิดผลสำเร็จร่วมกันตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันจึงเป็นความร่วมมือและร่วมใจของบุคคลในกลุ่ม การที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของทีม พยายามที่จะสร้างความสำเร็จของตนเอง ก็จะเป็นการช่วยสร้างความสำเร็จของทีมด้วยเช่นกัน

การทำงานเป็นทีม หรือ Team Work ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้อย่างต่าง ๆ กันดังนี้ คือ

วราภรณ์ ตระกูลสฤณี ได้ให้ความหมายว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่บุคคลมารวมกันเพื่อร่วมมือกันในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยการร่วมมือกันประสานงานกัน มุ่งตั้งศักยภาพที่มีจากบุคคลแต่ละคนภายในกลุ่มออกมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมให้งานบรรลุเป้าหมาย

การทำงานในองค์การส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานเป็นทีม สมาชิกในกลุ่มจะมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวกัน และปฏิบัติงานของตนให้เสร็จ หากสมาชิกในกลุ่มของตนมีส่วนในการรับผิดชอบต่อเป้าหมายของทีมร่วมกัน การทำงานก็ต้องอาศัยการประสานงานกันด้วย^{๙๗}

ลูกซ์ และโพลเซอร์ (Luecke and Polzer) อธิบายว่า ทีมที่สามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย ความสามารถพิเศษ (talent) ความรู้ (knowledge) การมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในองค์การ ประสพการณ์ และความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานในเชิงเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการทำงานของทีม โดยทีมปฏิบัติงานได้ดีนั้นต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความสามารถที่สำคัญสำหรับทีม และหากทีมมีจุดอ่อนหรือขาดแคลนความสามารถที่สำคัญสำหรับทีม และหากทีมมีจุดอ่อนหรือขาดแคลนความสามารถที่จำเป็นในการทำงาน ก็จะเป็นผลทำให้ทีมไม่สามารถก้าวไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ทีมต้องแก้ไขจุดบกพร่องของตนเอง หรือสรรหาสมาชิกคนใหม่ที่มี

^{๙๖} ลูกซ์, ริชาร์ด และ โพลเซอร์, เจฟฟ์, การบริหารจัดการทีมงาน, แปลโดย สุริพร พึ่งพุทธรุณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมมลการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘.

^{๙๗} วราภรณ์ ตระกูลสฤณี, การทำงานเป็นทีม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

ความสามารถตรงกับความต้องการของทีม ทั้งนี้ ทีมที่ประสบความสำเร็จจะดำเนินการในลักษณะดังกล่าว เมื่อพวกเขาประสบปัญหาในการทำงาน^{๙๘}

วูดค็อก (Woodcock) ได้อธิบายว่าลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ จะมีลักษณะสำคัญ ๑๑ ประการด้วยกัน เรียกว่า “Building Blocks” รายละเอียดดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน (Clear objectives and agreed goal) คือ การมีจุดหมายของการปฏิบัติงาน และใช้เป็นเครื่องมือวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการทำงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ดี ควรให้ผู้นำและสมาชิกในทีมมีส่วนร่วมในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

๒. ความเปิดเผยต่อกันและการเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหา (Openness and confrontation) คือ การที่สมาชิกในทีมกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา รวมทั้งสมาชิกต้องกล้าที่จะเผชิญหน้าในการช่วยกันแก้ไขปัญหาอย่างเต็มที่ และทุกคนสามารถพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ได้ มีความเชื่อถือและมีความไว้วางใจต่อกัน เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี

๓. การสนับสนุนและความไว้วางใจต่อกัน (Support and trust) คือ การที่สมาชิกในทีมได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะทำให้สมาชิกในทีมเกิดความไว้วางใจต่อกัน กล้าเปิดเผยและกล้าเผชิญหน้าเพื่อแก้ไขปัญหาต่อกัน

๔. ความร่วมมือและการใช้ความขัดแย้ง (Cooperation and conflict) คือ การที่สมาชิกในทีมต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และต้องให้สมาชิกในทีมได้รับส่วนร่วมกับข้อขัดแย้งกันภายในทีม สาเหตุของความขัดแย้ง เช่น การสนองตอบต่อความต้องการของทุกคนไม่ได้ จนเกิดการชิงดีชิงเด่นระหว่างสมาชิกในทีม หรือสมาชิกในทีมมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน วิธีการแก้ความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ควรใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่พูดในลักษณะที่แสดงให้ว่าตนเหนือกว่าผู้อื่น หรือไม่พูดในลักษณะที่ทำให้ผู้อื่นอับอาย เจ็บใจ หรือเสียหน้า

๕. กระบวนการการทำงาน และการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม (Sound working and decision procedures) คือ มีวิธีการบริหารงานและการตัดสินใจแก้ปัญหา โดยที่ผู้นำเอาปัญหามาให้สมาชิกในทีมอภิปราย แล้วให้สมาชิกในทีมเป็นผู้ตัดสินใจ หรือสมาชิกในทีมอาจจะมอบหมายให้คนใดคนหนึ่งเห็นว่าเหมาะสมตัดสินใจได้ ขั้นตอนในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การทำความเข้าใจอย่างชัดเจนในเหตุผลสำหรับการตัดสินใจ การวิเคราะห์ลักษณะของปัญหาที่

^{๙๘} Luecke & Polzer, **การบริหารจัดการทีมงาน**, แปลโดย สุริพร พิงพทุธคุณ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมมลการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๗.

จะตัดสินใจการตรวจสอบทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาถึงผลที่จะเกิดตามมาด้วย และการนำเอาผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ

๖. ภาวะผู้นำที่เหมาะสม (Appropriate leadership) คือ การทำงานในทีมจะต้องมีหัวหน้าทีมที่มีบทบาทของผู้นำ ทำหน้าที่แบ่งงาน กระจายงานให้กับสมาชิกในทีม ต้องพร้อมที่จะทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยนำให้ทีมประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานเป็นทีมอีกด้วย

๗. การตรวจสอบทบทวนผลงานและวิธีในการทำงาน (Regular review) คือ การทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอในระหว่างปฏิบัติงานหรือภายหลังการทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้ เพื่อเป็นการประเมินการทำงานหรือปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องการทำงาน ช่วยเพิ่มการสนับสนุน การไว้วางใจ การเปิดเผย ความซื่อสัตย์ และเพิ่มประสิทธิภาพของภาวะผู้นำในทีม

๘. การพัฒนาตนเอง (Individual development) คือ การจัดให้สมาชิกในทีมได้มีการพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกในทีม กิจกรรมด้านการพัฒนาตนเองที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การสนับสนุนให้สมาชิกในทีมได้ศึกษาเพิ่มเติมในการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์การ การฝึกอบรมอย่างมีระบบและต่อเนื่อง การสนับสนุนให้สมาชิกในทีมไปศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่ตนปฏิบัติทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจ การจัดประชุมหรือสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้มีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น การสับเปลี่ยนหมุนเวียนสมาชิกในทีมในการทำงานเพื่อให้ได้มีโอกาสเรียนรู้งานหลาย ๆ ด้าน และหากเกิดปัญหาขาดแคลนกำลังคนก็สามารถหาคนที่เรียนรู้งานนั้นมาแทนได้ การมอบหมายงานที่แตกต่างไปจากงานประจำที่ทำอยู่ เพื่อส่งเสริมทักษะในการแสดงความคิดเห็นและการทำงานร่วมกับคนอื่น การให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อให้มีโอกาสแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องของตนเองและปรับปรุงความรู้ความสามารถของตน

๙. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่ม (Sound Inter-group relations) คือ การที่สมาชิกในทีมมีการทำงานและบรรยากาศสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในทีมเข้าใจปัญหาและความคิดเห็นของผู้อื่นมีการร่วมมือให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการนำความคิดเห็นของคนอื่นมาใช้ในทีม

๑๐. การกำหนดบทบาทของสมาชิกอย่างชัดเจนและสมดุล (Balanced role) คือ การที่สมาชิกในทีมแต่ละคนมีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง การจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานต่าง ๆ บทบาทของสมาชิก ได้แก่ บทบาทตามหน้าที่ เช่น บทบาทของหัวหน้าทีมมีหน้าที่สั่งการ ตัดสินใจ และควบคุมงาน บทบาททั่วไป เช่น พฤติกรรมในการทำงาน การตั้งใจทำงาน การมาทำงานตรงตามเวลา เป็นต้น

๑๑. การติดต่อสื่อสารที่ดี (Good communication) คือ การติดต่อสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน โดยทั่วไปจะต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชากับ

ผู้ได้บังคับบัญชาอันจะก่อให้เกิดสัมพันธที่ดี ซึ่งสมาชิกในทีมทุกคนต้องได้รับการพัฒนาทักษะและได้รับข้อมูลข่าวสารในการติดต่อสื่อสารอย่างเพียงพอ การสื่อสารถ้าเป็นคำพูด ผู้พูดต้องใช้ศิลปะทั้งการพูดและการเขียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร ถ้าการสื่อสารที่ไม่ดีจะทำให้เข้าใจไม่ตรงกัน การติดต่อสื่อสารมี ๒ วิธี ได้แก่ การติดต่อสื่อสารแบบเป็นทางการ เช่น ใบสมัครงาน คำสั่ง จดหมายของทางราชการ และการติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การทักทายปราศรัยพูดคุยกันระหว่างเพื่อนร่วมงานเหมาะสำหรับการติดต่อสื่อสารที่ต้องการความเร่งด่วน^{๙๙}

๒) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการทำงานเป็นทีม

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ทีมงานประสบความสำเร็จนั้น **นุชนาฏ** ได้กล่าวไว้ดังนี้

๑. บรรยากาศของการทำงานมีความเป็นกันเอง มีความกระตือรือร้น สร้างสรรค์ ทุกคนช่วยกันทำงานอย่างจริงจัง อบอุน

๒. ความไว้วางใจกัน (Trust) คือ หัวใจสำคัญของการทำงานเป็นทีม ทุกคนในทีมควรไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ สื่อสารกันอย่างเปิดเผย และซื่อสัตย์ต่อกันและกัน

๓. การมอบหมายงานอย่างชัดเจนทุกคนในทีมเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยอมรับภารกิจหลักของทีม

๔. บทบาท (Role) ทุกคนในทีมแต่ละคนเข้าใจ ปฏิบัติตามบทบาทของตน และเรียนรู้เข้าใจในบทบาทของผู้อื่น ซึ่งทุกบทบาทมีความสำคัญ

๕. วิธีการทำงาน (Work Procedure) สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณา คือ

๕.๑ การติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนและทุกคนกล้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๕.๒ การตัดสินใจร่วมกัน ทุกคนในองค์การยอมเกิดความผูกพันที่จะทำในสิ่งที่ตนเองได้มีส่วนร่วม

๕.๓ ภาวะผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นควรส่งเสริมให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ

๕.๔ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะถือต่อการทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมาย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ร่วมกัน

๕.๖ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ทำให้สมาชิกได้ทราบความก้าวหน้าของงาน ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น

^{๙๙} Woodcock, M., **Team Development Manual**, 2nd ed., (Worcester, Great Britain: Billing & Son), p. 75.

๕.๗ การพัฒนาทีมงานให้เข้มแข็ง ด้วยการจัดกิจกรรมสร้างพลังทีมงานให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ และควรสนับสนุนการให้รางวัลแก่การทำงานเป็นทีมในลักษณะการให้รางวัลกับกลุ่ม^{๑๐๐}

๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม

หลักการการทำงานเป็นกลุ่ม หรือ Team Work ตามหลักทฤษฎีของ ดักส์ลาส แมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ได้กล่าวไว้มี ๑๑ ข้อ ดังนี้

๑. บรรยากาศขององค์กรเป็นแบบอโรปนาย องค์กรมีลักษณะตามสบาย ไม่มีแนวตั้งเครียด ซึ่งเป็นบรรยากาศที่คนทำงานมีความเกี่ยวข้อง และสนใจไม่มีท่าทีของความเบื่อหน่าย ท้อแท้เกิดขึ้นในขณะทำงาน

๒. มีการอภิปรายกันอย่างเปิดเผย ในการมีส่วนร่วมของแต่ละคน อาจมีการอภิปรายกันอย่างเปิดเผย แต่สุดท้ายงานส่วนรวมต้องเป็นของกลุ่ม ถ้าหากการอภิปรายออกนอกกรอบนอกทางคนในทีมคนหนึ่งในกลุ่มจะเป็นผู้ดึงกลับมา

๓. งานหรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มมีเข้าใจอย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ขององค์กร/กลุ่ม ทุกคนจะต้องเข้าใจ และได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความอิสระเสรีในการอภิปรายปัญหาในประเด็นต่าง ๆ จนในที่สุดอาจจะออกมาในด้านที่ทุกคนยอมรับ และมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ

๔. บรรดาสมาชิกในกลุ่มยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน อภิปรายปัญหาไม่เป็นการโจมตีกันเป็นการส่วนตัว แต่มีการรับฟังปัญหาต่าง ๆ ทุกคนไม่กลัวจะถูกหาว่าโง่ในการแสดงความคิดเห็นออกมา โดยเฉพาะความคิดริเริ่มและต้องสร้างสรรค์ต่อกลุ่ม

๕. แม้จะมีการขัดแย้งกัน คนในกลุ่มก็ยังมีความรู้สึกที่จะยอมอยู่ร่วมงานกันต่อไป กลุ่มแม้จะมีความขัดแย้งก็ไม่คิดหลบหนี หลีกเลียง เพื่อปิดบังอำพราง ไม่ตกลงกัน ไม่มีการบีบบังคับกันและกันในกลุ่ม ได้มีการตรวจสอบเหตุผลกันอย่างระมัดระวัง ทะนุถนอมรักษาความสามัคคีของกลุ่ม และกลุ่มพยายามที่แก้ปัญหาข้อขัดแย้งแทนที่จะหนีไปเสียให้พ้น

๖. มีการตัดสินใจด้วยความเห็นร่วมกันส่วนใหญ่ การตัดสินใจซึ่งทุกคนเห็นด้วยว่าไปด้วยกันได้

^{๑๐๐} นุชนาฏ จันทรา, “รูปแบบภาวะผู้นำของคณบดีตามทัศนคติและความคาดหวังของบุคลากร: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), หน้า ๖๓.

๗. การวิจารณ์เป็นไปอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา สมาชิกในกลุ่มไม่มีการโจมตีกัน เป็นการส่วนตัวทั้งต่อหน้าและลับหลัง การวิจารณ์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาในการทำงานของกลุ่มให้สำเร็จ

๘. ทุกคนมีอิสระเสรีและแนวคิด การแก้ปัญหาสมาชิกมีอิสระในการแสดงความรู้สึกและแนวคิดในการที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ทั้งปัญหาส่วนบุคคลและการทำงานของกลุ่ม ทุกคนเข้าใจความรู้สึกของกันและกันในประเด็นต่าง ๆ ที่ถกเถียงกัน

๙. การมอบหมายงานรายบุคคล เมื่อมีความจำเป็นในการปฏิบัติงาน การมอบหมายการทำงานได้รับการยอมรับเป็นอย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๑๐. ประธานหรือสมาชิกไม่ใช้อิทธิพลหรืออำนาจส่วนตัวเหนือสมาชิกของกลุ่มหรือกลุ่มก็ได้ใช้อิทธิพลเหนือประธานของกลุ่มเช่นเดียวกัน แต่ภาวะผู้นำเปลี่ยนไปทุกขณะแล้วแต่สถานการณ์ แต่ละคนแสดงบทบาทเป็นส่วนหนึ่งที่มีประโยชน์ของกลุ่ม เขาจะแสดงเป็นผู้นำเมื่อถึงโอกาส ไม่มีการต่อสู้เพื่ออำนาจส่วนตัว ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่า ใครควบคุม แต่กลับอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะทำงานได้ผลดี

๑๑. กลุ่มอิสรภาพในการทำงาน เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงานจะมีการตรวจสอบผลงานของตนเองเป็นระยะ ๆ ว่าจะทำงานให้ดีขึ้นอย่างไร อาจจะเป็นกระบวนการบุคคล กลุ่ม หรือวิธีการก็ตาม ย่อมแล้วแต่งานและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

๒.๖.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

๑) ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ

เวลาใดที่ผู้นำได้แสดงบทบาทหน้าที่โดยการใช้อำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลสามารถโน้มน้าวชักจูง ชี้แนะ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้แสดงพฤติกรรมอันมีผลต่อความสำเร็จความล้มเหลวของกลุ่มแล้ว ลักษณะที่ผู้นำแสดงออกมาก็คือความเป็นภาวะผู้นำนั่นเอง ซึ่งมีผู้ให้ความหมายภาวะผู้นำไว้หลายลักษณะที่สอดคล้องกัน ซึ่งเป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของกลุ่ม คำนิยามดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นเป็นนัยว่าภาวะผู้นำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

ความหมายของผู้นำมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงผู้นำไว้ว่า บุคคลที่จะมาประสานให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันด้วยดีสู่จุดหมายที่ติงาม ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดีตามองค์ประกอบเหล่านั้นคือ ตัวผู้นำ ผู้ตาม จุดหมายหลักการและวิธีการ สิ่งที่จะทำและประสพการณ์ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมสิ่งที่จะประสพหรืออยู่

ภายนอกกว่า จะทำอะไรจึงจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ประสบ เช่น ปัญหา^{๑๐๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ผู้นำ คือ ผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ ปัญหาของผู้นำก็คือทำอย่างไรจะให้เป็นที่ยอมรับของผู้ตาม ผู้นำจะประสบความสำเร็จตามขั้นดังกล่าวได้ก็ต้องมีธรรมะประจำใจ ธรรมะข้อหนึ่งสำหรับผู้นำก็คือ “นิวาตะ” หมายถึงการอ่อนน้อมถ่อมตน คำว่า นิวาตะ แปลตามตัวอักษรว่า ไหลมออก บางคนพอได้รับเลือกเป็นผู้นำหรือเป็นกรรมการบอร์ดต่างๆ ชักกร่างวางท่าพองลมด้วยทิฐิมานะว่า ข้าเป็นผู้นำแล้วนะ สวมหัวโขนแล้วใส่ประจำไม่เคยถอดไปไหนก็ใส่หัวโขนข่มคนอื่น คนประเภทนี้ต้องไหลมออกบ้าง คือ หักถอดหัวโขนออกบ้างแล้วจะสบายขึ้น^{๑๐๒}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวถึงผู้นำไว้ว่า นายสารถิ คือ ผู้ที่สามารถขับรถเทียมม้าให้สามารถบรรทุกสิ่งของได้มาก ไปถึงจุดหมายปลายทางได้รวดเร็วและปลอดภัยเพราะมีคุณสมบัติของนายสารถิที่ดี หรือนายวงดนตรีที่ดี คือ สามารถควบคุมดนตรีหลายชิ้นเป็นวงใหญ่ ให้บรรเลงเพลงได้ไพเราะเพราะพริ้ง สะกดใจผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้ม เป็นสุข หรือบรรเลงเพลงได้เร้าใจ ถูกใจผู้ฟัง ให้สนุกสนาน เพราะเป็นนายวงดนตรีที่มีความสามารถ กล่าวคือ มีภาวะการเป็นผู้นำสูงฉันทให้หัวหน้าฝ่ายบริหารตลอดถึงหัวหน้างานทุกระดับขององค์กรที่จะสามารถปกครองบังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และสามารถบริหารจัดการกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ขององค์กรให้บรรลุผลดี มีประสิทธิภาพสูง ก็จะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี คือ มีประมุขศิลป์^{๑๐๓}

สมคิด บางโม ให้ความหมาย ผู้นำ หมายถึง สมาชิกของกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เป็นผู้ที่แผ่อิทธิพลไปยังคนอื่นมากกว่าการที่คนอื่นจะแผ่อิทธิพลมายังตนและสมาชิกคนอื่น ๆ ยอมรับโดยสมัครใจว่า บุคคลนี้เป็นผู้นำของกลุ่มและนำกลุ่มบรรลุ^{๑๐๔}

ยงยุทธ เกษสาคร กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะเด่นกว่าผู้อื่นในกลุ่ม และมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในหน่วยงาน ทั้งสามารถสร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้

^{๑๐๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๔), หน้า ๔๒.

^{๑๐๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

^{๑๐๓} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, (โรงพิมพ์มงคลชัยพรินติง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

^{๑๐๔} สมคิด บางโม, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาพัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๙.

เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น ๆ ได้ ดังนั้น ผู้นำ จึงหมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่ม เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มที่มีอิทธิพลและอำนาจ สามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้^{๑๐๕}

ลีปบนน์ เกตุทัต ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ จะต้องวิเคราะห์ตัดสินใจโดยมองอย่างนก มองภาพรวมทั้งหมด และปฏิบัติตนอย่างหนอน เอากาย ใจ และสมองเข้าสัมผัส สามารถวางแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน และแผนเงินให้เข้ากัน การกระจายและมอบให้เป็น ตลอดจนการควบคุมนโยบายต่าง ๆ หรือแผนงานองค์กรให้สามารถดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย^{๑๐๖}

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลหรือกลยุทธ์ ที่สามารถชี้แนะแนวทางและสร้างความไว้วางใจให้กับกลุ่มบุคคลหรือสังคมให้การยอมรับให้เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ พร้อมทั้งสร้างความเคารพนับถือให้แก่กลุ่มโดยการควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น รวมทั้งสามารถชักจูง โน้มน้าวจิตใจให้คนในองค์กรปฏิบัติตามเป้าหมายจนบรรลุผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้

สรุปได้ว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มาประสานให้คนทั้งหลาย ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ในทางที่ถูกต้อง เพื่อทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ ที่สำคัญผู้นำต้องเป็นบุคคลที่สังคมเคารพนับถือให้การยอมรับ และสามารถชักจูง โน้มน้าวจิตใจคนในองค์กรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้อย่างเป็นระบบ

๒) แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของแนวคิดภาวะผู้นำไว้ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

ภาวะผู้นำ (Leadership) ถือเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในการแสดงถึงตัวตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ได้ให้ความสนใจศึกษามาเป็นเวลานาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำ ความมีอำนาจ และความสามารถของบุคคลที่สามารถใช้เทคนิคส่วนบุคคลในการสั่งการในการบริหารงานที่มีการตั้งเป้าหมายขององค์กรเอาไว้จนประสบความสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารและการจัดการทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นจะต้องมีผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีในการนำผู้อื่นในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่วาง

^{๑๐๕} ยงยุทธ เกษสาคร, ภาวะผู้นำและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๖.

^{๑๐๖} ลีปบนน์ เกตุทัต, วิสัยทัศน์กว้างไกล ปฏิบัติได้ผลจริง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๑) หน้า ๓๒.

ไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายขององค์กร มีนักวิชาการบางส่วนได้กล่าวถึงแนวคิดที่สำคัญในการแสดงออกถึงคุณสมบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม^{๑๐๗}

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ และคณะ ให้ความหมายว่า “ภาวะผู้นำ” คือ ศิลปะในการชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มใจ เต็มความสามารถ และกระตือรือร้น หรือภาวะผู้นำคือผู้ที่เป็นแบบอย่างและมีความสามารถพิเศษ แสดงบทบาทในการสั่งการและออกคำสั่งที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น^{๑๐๘}

กิติ ตยัคคานนท์ ให้ความหมายว่า “ภาวะผู้นำ” คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่สูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกันร่วมใจกับตน ดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๐๙}

ทวี วงศ์พุ่ม ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำ ว่า การที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย^{๑๑๐}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาที่มีความสามารถมีเทคนิคในการบริหาร มีคุณลักษณะที่ดี และใช้ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ย่อมสามารถกระตุ้นแรงจูงใจให้บุคคลในหน่วยงานได้^{๑๑๑}

^{๑๐๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

^{๑๐๘} ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ และคณะ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘.

^{๑๐๙} กิติ ตยัคคานนท์, เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บัดเตอร์ฟลายการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

^{๑๑๐} ทวี วงศ์พุ่ม, ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓.

^{๑๑๑} เอกชัย กี่สุขพันธ์, การบริหารทักษะและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๘.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม คอยทำงานร่วมกับกลุ่มและยังหมายความรวมถึงอำนาจหน้าที่ที่ติดมากับตำแหน่งผู้บังคับบัญชาเคารพและเชื่อถือในตัวผู้บังคับบัญชา^{๑๑๒}

สวัสต์ จิรัฏฐิติการ ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ (Leadershi) หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจบารมี หรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งพฤติกรรมของผู้นำอาจดำเนินไปได้โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) และอำนาจบารมี (Power) เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย^{๑๑๓}

กิตติพันธ์ รุจิรกุล ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า หมายถึง บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ใช้ความสามารถของตนชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตน และดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายของตนได้^{๑๑๔}

ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์ ได้ให้ความเห็นว่า ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือกระบวนการที่มีอิทธิพลเหนือคน กระตุ้นให้ความร่วมมือปฏิบัติงานตามผู้นำ ด้วยความศรัทธาเชื่อถือ ด้วยความเต็มใจอย่างประสานสัมพันธ์กันจนงานสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง^{๑๑๕}

ราฟ สโตร์คคิล (Ralph M. Stogdill) ให้ความหมายไว้ว่า “ภาวะผู้นำ” หมายถึง กระบวนการใช้อิทธิพลของกลุ่มในองค์การ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้^{๑๑๖}

เรนซิส ลิเคิร์ต (Rensis Likert) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคิดหวัง ค่านิยม และความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจากันของบุคคลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น เพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่า ควรสนับสนุนในความสามารถของเขา^{๑๑๗}

^{๑๑๒} วิฑูรย์ สิมะโชคดี, *ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน*, (กรุงเทพมหานคร: ซีเ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๔.

^{๑๑๓} สวัสต์ จิรัฏฐิติการ, *ภาวะผู้นำและการประยุกต์ใช้เพื่อทรัพยากรมนุษย์*, (เอกสารอัดสำเนา), หน้า ๔๓.

^{๑๑๔} กิตติพันธ์ รุจิรกุล, *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑.

^{๑๑๕} ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์, *องค์การและการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: นนทชัยการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๖.

^{๑๑๖} Ralph M. Stogdill, *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*, (New York: The Free Press, 1974), p.7.

^{๑๑๗} Rensis Likert, *The Human Organization*, (New York: McGraw – Hill, 1967), p.172.

อาร์ ชมิทท์ (R. Schmidt) ให้ความหมายว่า “ภาวะผู้นำ” หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนคนหนึ่ง (ผู้นำ) กับกลุ่ม (ผู้ตาม) และความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เกิดจากการที่ผู้นำกับผู้ตามมีผลประโยชน์ร่วมกัน^{๑๑๘}

จอห์น เอ็ม พีฟฟ์เนอร์ (John M. Piffner and Robert V. Presthus) ให้ความหมายไว้ว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นวิธีการใช้อิทธิพลโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ นำไปสู่เป้าหมายขององค์กร^{๑๑๙}

คุนท ฮาร์โรลด์ และซีริล ดอนเนล (Koontz Harold and Cyril Donnell) ให้ความหมายว่า “ภาวะผู้นำ” คือ ผู้ที่มีอิทธิพลและใช้อิทธิพลนั้นให้คนทำตามเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้^{๑๒๐}

เนลสัน และควิก (Nelson & Quick) ให้ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) ว่าหมายถึง กระบวนการในการแนะแนวและนำทางพฤติกรรมของคนในสภาพของการทำงาน^{๑๒๑}

จากที่ได้กล่าวมา ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลหนึ่งที่จะชักนำจิตใจต่อบุคคลอื่นผู้ร่วมงานในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการกำหนดแนวทางของกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ในการบริหารจัดการโดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานั้น ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานภายในองค์กร คือ การมีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่จะสามารถนำพาองค์กรให้มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันที่ปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ภาวะผู้นำเปรียบเสมือนอาวุธประจำกายของผู้บริหารและผู้นำที่เป็นนักบริหารมืออาชีพ ที่จะสามารถสร้างอำนาจชักนำและมีอิทธิพลได้เหนือผู้อื่น ตัวชี้วัดการนำของผู้บริหารจัดการที่ได้ชื่อว่ามีอาชีพ คือ ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน ภาวะผู้นำจึงเป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพของงาน

^{๑๑๘} R. Schmidt, **Leadership**, (New York: The Macmillan, 1984), p. 282.

^{๑๑๙} John M. Piffner and Robert V. Presthus, **Public Administration**, (New York: The Ronald Press Company, 1960), p. 92-93.

^{๑๒๐} Koontz Harold and Cyril O. Donnell, **Principles of Management**, 2nd ed., (New York: McGraw-Hill Book Company, 1959), p. 434.

^{๑๒๑} Nelson. D.L. & Quick. J.C., **Organizational Behavior Foundations Realities**, (New York: McGraw-Hill Book Company, 1997), p. 65.

จากความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนักวิชาการยังได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ โดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน การศึกษาภาวะผู้นำจากทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย ผู้วิจัยจะขอนำเสนอทฤษฎีจากนักวิชาการที่ได้อบรมไว้และคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

วาสนา สุขประเสริฐ ได้ให้แนวคิดทฤษฎีผู้นำเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำมี ๒ มิติ คือ ด้านกิจสัมพันธ์ และด้านมิตรสัมพันธ์ โดยได้อธิบายดังนี้

๑) ด้านกิจสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้นำกับสมาชิกของกลุ่มและเน้นดำเนินงานให้เป็นระเบียบ ช่องทางการติดต่อสัมพันธ์ให้เป็นไปตามสวยงาม

๒) ด้านมิตรสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์การเป็นผู้นำกับสมาชิกของกลุ่ม ในลักษณะการเป็นมิตร เคารพนับถือซึ่งกันและกัน^{๑๒}

ดิน ปรัชญาฤทธิ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีภาวะผู้นำที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (Greatman Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้นำต้องมีคุณลักษณะพิเศษบางประการที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง และมีพลังศีลธรรม ที่สืบเนื่องมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมที่เกิดแต่ละยุคแต่ละสมัย เช่น นโปเลียน เลนิน ฮิตเลอร์ เป็นต้น

๒) ทฤษฎีสภาพแวดล้อม (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในหน้าที่และความชำนาญ (Abilities and Skill) ขณะนั้น ว่ามีความสามารถที่จะแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ในยามวิกฤตได้ ภาวะผู้นำ จะสืบเนื่องมาจากภาวะทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ลักษณะผู้นำในกลุ่มทฤษฎีนี้ เช่น มหาตมะคานธี และมาร์ตินลูเธอร์คิง จูเนียร์ เป็นต้น

๓) ทฤษฎีบุคคลสถานการณ์ (Personal Situational Theories) ทฤษฎีนี้ได้นำเอาทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นมารวมกัน คือ ภาวะผู้นำจะสืบเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้นำเอง และสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวของผู้นำ ปัจจัยสำคัญที่นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ สถานภาพปฏิภานโต้ตอบ การรับรู้ และพฤติกรรมบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตาม

๔) ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีนี้มุ่งที่จะพัฒนาสถาบันให้มีประสิทธิภาพและมีความเป็นปึกแผ่น โดยเน้นความสำคัญที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้บุคคลในสถาบันมีความเป็นอิสระ เสรี สามารถสนองความต้องการของตนเองและสถาบันได้ เป้าหมายของภาวะผู้นำตามทฤษฎีนี้ก็คือ การปฏิบัติเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลงานและน้ำใจจากผู้ร่วมงานในเวลาเดียวกัน

^{๑๒} วาสนา สุขประเสริฐ, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐.

๕) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการที่ผู้ตามยินยอมหรือให้การยอมรับผู้นำ ก็เพราะทั้งสองฝ่ายมีสัญญาที่จะแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งภายในกลุ่มได้รับการยกย่องหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้นำ ทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ มีความพึงพอใจยอมรับผู้นำคนนั้นด้วย^{๑๒๓}

จากการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำนั้น สรุปใจความได้ว่า ผู้นำต้องมีลักษณะพิเศษทั้งพลังกาย พลังสมอง และพลังของศีลธรรม บุคคลที่จะก้าวไปเป็นผู้นำได้ต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถรับรู้พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มของผู้นำและผู้ตามได้เป็นอย่างดี

ฮอดจ์ และจอห์นสัน (Hodg and Johnson) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนสมมติฐานต่าง ๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Traitist Theory) โดยมีสมมติฐานว่า ผู้นำที่ประสบผลสำเร็จ จะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

๒) ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situationist Theory) โดยมีสมมติฐานว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์สถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

๓) ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Followship Theory) โดยมีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือคุณภาพของผู้ตาม ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินค่าของผู้นำ คือ การวิเคราะห์ผู้ตามนั่นเอง

๔) ทฤษฎีของผลรวม (Electic Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากการนำเอาคำอธิบายของทฤษฎีทั้ง ๓ ข้างต้นมารวมกัน เพื่อจะทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ^{๑๒๔}

บาร์บารา เคลแมน (Barbara Kelleman) ได้สรุปความหมาย ทฤษฎีภาวะผู้นำต่าง ๆ เอาไว้เป็นหมวดหมู่ ๑๐ หมวด คือ

๑) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการกลุ่ม ภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมของกลุ่ม

^{๑๒๓} ดิน ปรัชญาพฤทธิ, “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๖๓๕-๖๓๗.

^{๑๒๔} Hodge Billey J. & erber J. Johnson, **Management and Oganization Behavior**, (New York: John Willey & sons, 1985), p. 255-259.

๒) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพ และผลกระทบจากสิ่งนี้เอง ภาวะผู้นำ จึงเป็นการเชื่อมโยงภาพพจน์ในอันที่ทำให้ปัจเจกบุคคล สามารถที่จะทำการจูงใจบุคคลอื่น ๆ ให้มีการทำหน้าที่ได้สอดคล้องกับภาวะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๓) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปะที่ใช้ในการชี้ ภาวะผู้นำ จึงเป็นการแสดงออกในบริบทของอำนาจหรืออิทธิพล ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะให้กลุ่มนั้นเป็นไปตามแนวทางหรือเจตนารมณ์ของตัวบุคคลที่เป็นผู้นำนั้น

๔) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล การเป็นผู้นำนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบรรดาผู้ตามนั้น เป็นไปในลักษณะของการตอบสนองต่อกันภายใต้ความสมัครใจ

๕) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในขณะที่เข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกเรื่องกิจกรรมกลุ่ม

๖) ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นรูปแบบของการชักชวน ภาวะผู้นำ ยังเป็นการบริหารคนด้วยการใช้วิธีการจูงใจและมีการสร้างจุดหมายร่วมกันโดยไม่ใช้วิธีการบังคับ

๗) ภาวะผู้นำในฐานะที่มีการใช้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคล โดยในแนวทางนี้ต้องยอมรับว่า อำนาจระหว่างบุคคลนั้น เป็นผลมาจากการมีพลังอำนาจบังคับสูงสุด ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นมาบังคับบุคคลอีกคนหนึ่งให้ลดการต่อต้านเท่าที่จะลดลงได้มากที่สุด ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้

๘) ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุจุดหมาย โดยที่ภาวะผู้นำจะเป็นการกระทำเพื่อให้ความสอดคล้องกับจุดหมายของกลุ่ม

๙) ภาวะผู้นำในฐานะการจำแนกบทบาท ทั้งนี้โดยที่ภาวะผู้นำนั้นต้องการรวบรวมบทบาทต่าง ๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกัน การอำนวยความสะดวกเพื่อให้บรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

๑๐) ภาวะผู้นำในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำเป็นผลลัพธ์จากการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Group interaction)^{๑๒๕}

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ผู้นำต้องมีลักษณะพิเศษที่ผู้ตามไม่มี คือ มีพลังกาย มีพลังสมอง มีพลังศีลธรรม และมีบุคลิกภาพที่ดี ขึ้นอยู่กับความสามารถใน

^{๑๒๕} Barbar Kelleman. **Leadership as Political Act, in Leadership Multidisciplinary Perspectives**, (New Jersey: Prentice-Hall, 1984), p. 70.

หน้าที่ และความชำนาญของผู้นำที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ผู้นำสามารถพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ดี ต้องพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและความสามารถ

๒.๖.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

๑) ความหมายการสื่อสาร

เพื่อสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการสื่อสาร ในเบื้องต้นผู้วิจัยขอเสนอถึงความหมายของการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งมีนักวิชาการให้นิยามไว้หลายท่าน ดังนี้

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ได้ให้รายละเอียดและความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่า การสื่อสาร หมายถึง การส่งผ่านข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้สัญลักษณ์การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Dynamic) ไม่อยู่นิ่งและไม่หยุดนิ่ง กระบวนการของการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านช่องสื่อซึ่งเป็นตัวกลางและช่องทางที่นำตัวสารไปสู่เป้าหมาย^{๑๒๖}

ลาสเวลล์ (Lasswell) ได้ให้ความหมายตามองค์ประกอบของการสื่อสารในรูปของประโยคคำถามว่า “ใครบอกอะไรแก่ใครโดยช่องทางไหนและมีผลอย่างไร” (Who Says What, in Which Channels, To Whom with What Effects) ตามแนวความคิดนี้ การสื่อสารจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ แหล่งสาร (Source หรือ Who) สาร (Message หรือ What) และผลที่เกิดขึ้น (What Effects) ซึ่งนักวิชาการคนอื่น ๆ อีกหลายคนก็มีความคิดเห็นทำนองเดียวกับ ลาสเวลล์ (Lasswell) เช่น เบอร์โล (Berlo) เห็นว่าองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ แหล่งสาร สาร ช่องทาง (สื่อ) และผู้รับสาร เมื่อพิจารณาการสื่อสารในแง่ขององค์ประกอบการสื่อสารตามแนวคิดของ ลาสเวลล์ (Lasswell) แล้วทำให้สามารถพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของการสื่อสารได้ ๓ ประการ คือ ๑) หน้าที่ในการติดตามข่าวสารและให้ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ๒) หน้าที่ในการให้ความเห็นตอบโต้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น และ ๓) หน้าที่ในการให้การศึกษาและถ่ายทอดค่านิยมวัฒนธรรม^{๑๒๗}

^{๑๒๖} David K. Berlo, *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960), p. 12.

^{๑๒๗} Harold D. Lasswell, “*The Structure and Function of Communication in Society*,” In *Public Opinion and Communication*, (New York: Free Press, 1966), p. 178.

๒) แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo^{๑๒๘}

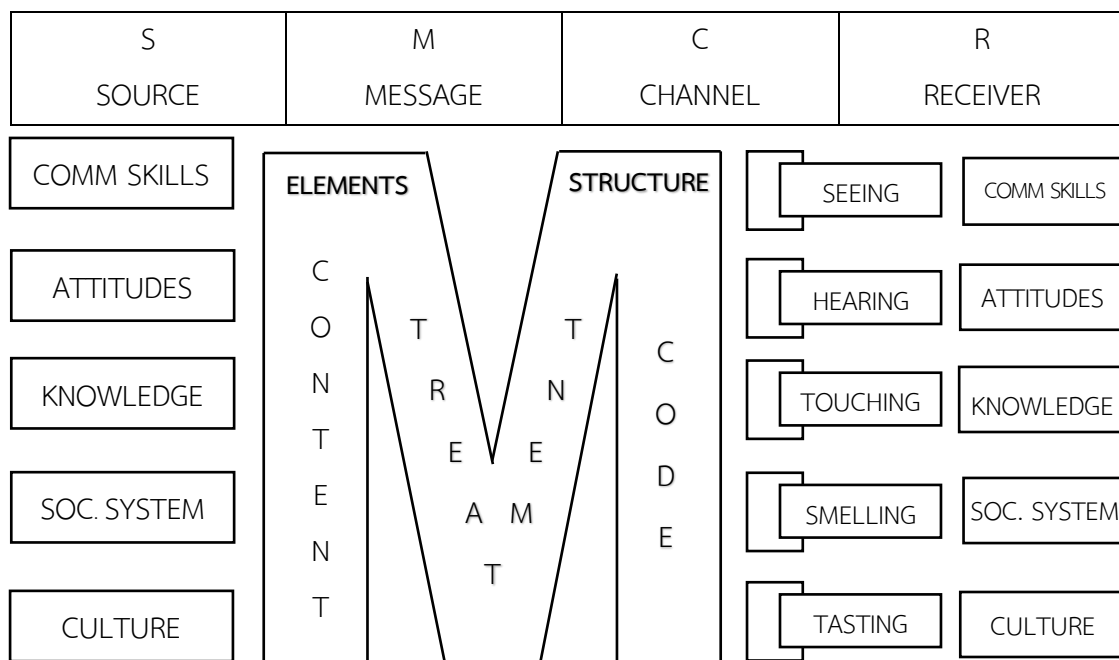
เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ขยายความแนวคิดเรื่องการสื่อสารไว้ว่า เนื่องจากกระบวนการสื่อสารนั้นต้องใช้กระบวนการคิดและการใช้ภาษา กระบวนการส่งและรับ ตลอดจนกระบวนการของการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อความเข้าใจร่วมกัน เบอร์โล (Berlo) ได้อธิบาย พฤติกรรมของการสื่อสาร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบทางการสื่อสารที่เรียกว่า SMCR มาจากคำว่า แหล่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทาง (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้เป็นส่วน ๆ โดยอิสระได้ เขาเชื่อว่ากระบวนการสื่อสาร จะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ขององค์ประกอบทั้ง ๕ ในกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะผู้ส่งสารและความสามารถในการรับสารของผู้รับสารเช่นเดียวกัน ไม่ว่าสารเหล่านั้นจะผ่าน ช่องทางรูปหรือการมองเห็น (Seeing) รส (Tasting) กลิ่น (Smelling) เสียง (Hearing) หรือสัมผัส (Touching) องค์ประกอบทั้ง ๕ นี้จะมีอิทธิพลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร รูปแบบ การสื่อสารนี้แสดงให้เห็นว่ามีหลายองค์ประกอบ สารซึ่งบรรจุเนื้อหา (Content) อาจจะถูกส่งไปใน ลักษณะรหัสเฉพาะ (Code) มีรูปแบบ (Structure) และอาจจะได้รับการปฏิบัติ (Treated) แตกต่าง กันไปโดยผู้อื่น และสารสามารถส่งได้หลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นส่งผ่านบุคคล ผ่านวิทยุ ผ่านโทรทัศน์ หรือผ่านอินเทอร์เน็ต ผลกระทบก็จะกลับมาในรูปแบบกระบวนการในทิศทางเดิมเช่นกัน สามารถ อธิบายองค์ประกอบของการสื่อสาร SMCR ได้ดังนี้

ภาพที่ ๒.๖ ตัวแบบพื้นฐานของการสื่อสาร SMCR Model ของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo)

ตามความคิดเห็นของ เดวิด เค.เบอร์โล (David K. Berlo) ผู้ส่งสาร คือ ผู้สร้างสารที่มีเจตนาที่จะสื่อสาร ส่วนตัวสาร คือ การแปลความหมายของความคิดเห็นของผู้ส่งสารให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ เช่น ภาษาหรือการแสดงออก ขณะช่องทาง คือ สื่อที่ตัวสารจะถูกส่งผ่าน และผู้รับสาร คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการสื่อสาร ซึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสารทั้ง ๔ ตัว จะมีรายละเอียดดังภาพ SMCR Model

^{๑๒๘} David K. Berlo, *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960), p. 30-39.

ภาพที่ ๒.๗ SMCR Model แบบจำลองการสื่อสารของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo)

๑. แหล่งของสารหรือผู้ส่งสาร (S : Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญ ในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการ “การเข้ารหัส” (Encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีผู้รับเพื่อผล ในการสื่อสารมีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่งและมีความสามารถในการปรับระดับของ ข้อมูลนั้นให้เหมาะสมตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้แหล่งสารจะเป็นรัฐบาล ผู้ควบคุมนโยบายด้านพลังงาน

๒. ข้อมูลข่าวสาร (M : Message) เกี่ยวข้องทางด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับพลังงาน สัญลักษณ์และวิธีการส่งข่าวสาร ในที่นี้อาจหมายถึงผลกระทบจากการขุดเจาะ ผลประโยชน์จาก พลังงาน นโยบายด้านพลังงาน เป็นต้น

๓. ช่องทางในการส่งสาร (C : Channel) หมายถึงการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง ๕ หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรสหรือการได้กลิ่น ในการศึกษาค้นคว้าได้แก่ สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เอกสารแนะนำตัวของนักการเมือง เป็นต้น

๔. ผู้รับ (R : Receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการ “การถอดรหัส” (Decode) สาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้พื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่ง จึงจะทำให้การสื่อความหมาย หรือการสื่อสารนั้น ได้ผล ในการศึกษาค้นคว้านี้ ผู้รับส่วนใหญ่คือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงบริเวณอ่าวไทย หรือย่าน อุตสาหกรรมพลังงาน

ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) อธิบายว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการส่งสารจากผู้ส่งสาร (Sender) ไปยังผู้รับสาร (Receiver) ให้ผู้รับสารเข้าใจสาระของสารได้ตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น การชักนำ การประสานงาน การสร้างความบันเทิง การให้สารสนเทศ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์เชิงสร้างสรรค์แก่ผู้รับสาร กระบวนการสื่อสารที่ใช้กันมากที่สุด คือการชักนำ (Persuasion) ซึ่ง **เดนตัน และแซลเลอร์ (Dainton and Zelley)** ได้ให้คำนิยามว่า เป็นการสื่อสารของมนุษย์ที่ผู้ส่งสารพยายามใช้อิทธิพลต่อผู้รับสารทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติ นอกจากนี้มีทฤษฎีการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อชักนำให้บุคคลเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีการตัดสินใจทางสังคม (Social Judgment Theory) ทฤษฎี (Theory of Cognitive Dissonance) ทฤษฎีกระบวนการทัศน์เชิงพรรณนา (Narrative Paradigm Theory) ซึ่งต่างก็มีเป้าหมายให้ผู้รับสารทำตามและผู้ส่งสารเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร^{๑๒๙}

๒.๖.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีกต่อไป อำนาจแนวดิ่งไม่อาจนำองค์การให้ไปสู่จุดหมายในยุคใหม่ได้ จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นไปแนวนอน ให้เป็น “เครือข่าย” ประการที่สอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์การต่าง ๆ สามารถปรับตัวและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้าย ความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะเครือข่าย และองค์การต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์การภายนอก^{๑๓๐}

ด้วยเหตุนี้คำว่า “เครือข่าย” จึงถูกนำไปใช้ในทุกวงการ ซึ่งมีผลทำให้การนิยามความหมายของเครือข่ายมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตาม ก็มักจะมียุทธศาสตร์สำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่เสมอ นั่นคือ “การเชื่อมต่อ/

^{๑๒๙} Marianne Dainton and Elaine D. Zelley, *Applying Communication Theory for Professional life*, (California: Sage, 2005), p. 83-84.

^{๑๓๐} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยาการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓-๓๔.

เชื่อมโยง” “ความสัมพันธ์” และ “การติดต่อสื่อสาร” ภายใต้ “วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง” อย่างไรก็ดี อย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบมีเป้าหมาย ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลาย ๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามารวมกัน

๑) ความหมายของเครือข่าย (Network)

มิทเชล (Mitchell) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายหมายถึง ความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายนั้นได้ เครือข่ายจึงเป็นกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคม^{๑๓๑}

สตาร์คีย์ (Starkey) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เครือข่าย” (Network) ดังนี้ คือ การรวมกลุ่มของปัจเจกชนหรือองค์การสมัครใจ โดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในขณะที่แต่ละองค์การจัดตัวเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือเครือข่ายไม่ได้มีผลต่อการปกครองตนเอง (Autonomy) และอิสระ (Independence) ของสมาชิก^{๑๓๒}

ไมล์ส และสโนว์ (Miles and Snow) ได้เสนอว่า เครือข่าย (Networked Organization) เป็นกลุ่มองค์การทางธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคล ซึ่งประสานกันด้วยกลไกทางการตลาดมากกว่าสายการบังคับบัญชาแบบดั้งเดิม^{๑๓๓}

กาญจนา แก้วเทพ ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” คือ รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือหลายองค์การที่ต่างก็มีทรัพยากรเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเองบุคคล หรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลานานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตามแต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เผื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารถติดต่อไปได้ เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่าย แม้ว่าองค์การเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่าง

^{๑๓๑} Mitchell, J.C.S., *Networks in Urban Situation*, (Manchester: Manchester University Press, 1968), p.2.

^{๑๓๒} Starkey, Paul, *Networking for Development*, (London: IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development), 1997), p.14.

^{๑๓๓} นฤมล นิราทร, *การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

ร่วมกัน เช่นมีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์การเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์การเท่านั้น^{๑๓๔}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์การ หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน^{๑๓๕}

นฤมล นิราทร กล่าวถึงเครือข่ายว่า การทำงานที่รูปแบบการประสานงานกลุ่มคนหรือองค์การที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายเป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกัน^{๑๓๖}

สนธยา พลศรี ให้ความหมายของเครือข่าย หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไป แต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๑๓๗}

เสรี พงศ์พิศ ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์การ สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และ

^{๑๓๔} กาญจนา แก้วเทพ, **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๑๓๕} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

^{๑๓๖} นฤมล นิราทร, **การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓.

^{๑๓๗} สนธยา พลศรี, **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

ความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน^{๑๓๘}

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย^{๑๓๙}

ชูลเลอร์ (Schuler) ได้กล่าวว่าเครือข่าย คือสายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) และการสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกันกับเทคโนโลยี ก็คือ สายใย (Web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ ในสังคม โดยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบการสื่อสารผ่านวิทยุ โทรศัพท์ โทรศัพท์ จะมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ที่สมาชิกในเครือข่ายมารวมกันโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ^{๑๔๐}

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง การประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์การที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน และเชื่อมโยงขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มหรือองค์การอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ปัญหาเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน โดยการติดต่ออาจทำได้ทั้งที่ผ่านศูนย์กลางแม่ข่ายหรือแกนนำ หรืออาจจะไม่มีแม่ข่ายหรือแกนนำแต่จะทำการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งจะมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์การสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ โดยที่อาจมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวม ๆ เฉพาะกิจ ตามความจำเป็นหรือเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ชัดเจน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

๒) ประเภทของเครือข่าย และรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ

^{๑๓๘} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๑๓๙} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

^{๑๔๐} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๓๗-๓๘.

๑. แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัวและขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายชั้นเดียว เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงระดับเดียว โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมากนัก ๒) เครือข่ายหลายชั้น เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับหรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

๒. การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิกแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่ง และหน้าที่ที่ทัดเทียมกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่ ๒) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่มีลักษณะที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายสมาชิกจะมีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น สมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

๓. การแบ่งตามลำดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ ๑) เครือข่ายระดับบุคคลเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การเป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์การไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมชนสหกรณ์ การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่าง ๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น ๓) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วย บุคคลต่าง ๆ กับกลุ่มหรือองค์การ ซึ่งเป็นคนละระดับกัน ๔) เครือข่ายระดับชุมชนต่าง ๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่าง ๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกันหรือต่างขนาดก็ได้ ๕) เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

๔. การแบ่งจากลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายรวมศูนย์ เป็นเครือข่ายที่มีศูนย์กลางเพียงศูนย์เดียว มีลักษณะเป็นแบบการรวมอำนาจไว้ในศูนย์กลาง สมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลางเท่านั้น หรือมีศูนย์กลางเป็นแม่ข่าย ส่วนสมาชิกเป็นลูกข่ายที่ต้องดำเนินงานตามแม่ข่าย เช่น ครุสภา สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย เป็นต้น ๒) เครือข่ายกระจายศูนย์เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีอิสระในการดำเนินงาน แต่จะมีคณะกรรมการร่วมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหรือประสานงานเครือข่าย ๓) เครือข่ายผสม เป็น

เครือข่ายที่มีโครงสร้างทั้งรูปแบบรวมศูนย์และกระจายศูนย์รวมกัน กล่าวคือ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานระหว่างสมาชิก แต่ให้สมาชิกมีอิสระในการติดต่อประสานงานกันได้โดยตรงอีกด้วย ๔) เครือข่ายเชิงซ้อนเป็นเครือข่ายที่โครงสร้างเปิดโอกาสให้สมาชิกติดต่อประสานงานร่วมมือกันดำเนินงานภายในเครือข่ายได้โดยตรง โดยมีศูนย์กลางประสานงานหลายศูนย์

๕. การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลางเป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายโดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางเครือข่ายแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น ๒) เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่าง ๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่ว ๆ ไป เป็นต้น ๓) เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

๖. การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ มากกว่า ๗๐,๐๐๐ กองทุน ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น ๒) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาดเล็กกว่าเครือข่ายรวมมารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านรวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบลรวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

๗. การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของที่มาหรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายธรรมชาติเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีปัจจัยบางอย่างสนับสนุน เช่น เครือญาติเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน ร่วมถิ่นกำเนิดเดียวกัน ประสบปัญหาเหมือนกัน เป็นต้น ๒) เครือข่ายจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพ เพื่อการเพิ่มพูนรายได้ เพื่อรวมพลังของคนในชุมชน เพื่อความมั่นคงของชุมชนหรือจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

๘. การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิก แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายประเภทเดียวกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคล กลุ่ม

หรือองค์การที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดต่าง ๆ สมาพันธ์ครูแห่งประเทศไทย สมัชชาคนจนภาคอีสาน สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านแห่งประเทศไทย เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายต่างประเภทกัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่มารวมกันเป็นเครือข่ายเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายประชารัฐจังหวัดต่าง ๆ ประชาคมจังหวัดต่าง ๆ เป็นต้น

๙. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้งและการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งหรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่น ๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวง กรมและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล ๒) เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล เช่น สโมสรออนไลน์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่าง ๆ ๓) เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์การพัฒนาเอกชน (Non Government Organization=N.G.O.) ซึ่งไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาโดยรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยไม่แสวงหากำไร เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์การพัฒนาเอกชนภาคใต้ เป็นต้น

๑๐. การแบ่งตามลักษณะของงานเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรมการดำเนินงานเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน เป็นต้น แต่รวมกันเป็นเครือข่าย ๒) เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในกิจกรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายอำเภอ หลายจังหวัด หลายประเทศ เป็นต้น

๑๑. การแบ่งตามกฎหมายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียน หรือการไม่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ชมรม สมาคมต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เป็นต้น ๒) เครือข่ายนิติบุคคล เป็นเครือข่ายที่ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบของส่วนราชการ เช่น ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย สมาคมออนไลน์แห่งประเทศไทย หอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นต้น

๑๒. การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายไม่เป็นทางการ (Informal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายโดยไม่ต้องลงนาม ไม่ต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่มารวมกันด้วยความจริงใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น เครือข่ายขององค์การพัฒนาเอกชน เป็นต้น ๒) เครือข่ายเป็นทางการ (Formal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันภายใต้พันธสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีการกำหนดโครงสร้าง กฎระเบียบของเครือข่ายบทบาท หน้าที่ของสมาชิกไว้อย่างชัดเจนสภานายความ เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อ.ส.ม.) เป็นต้น

๑๓. การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายเทียม เป็นเครือข่ายที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นเครือข่ายแต่เข้าใจว่าเป็นเครือข่าย เพราะเป็นเพียงการรวมกันของสมาชิกแต่ไม่ได้ร่วมกันแบบเครือข่าย ไม่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีความตั้งใจที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตัวอย่างเช่น สมาชิกของสมาคมศิษย์เก่าบางสถาบันการศึกษาที่มีการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่าทุกปี สมาชิกในรุ่นเดียวกันต่างมาสังสรรค์กันในลักษณะของการรับประทานอาหารเท่านั้น ไม่ได้มีกิจกรรมอื่นใดอีก เป็นต้น ๒) เครือข่ายแท้ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายแล้วมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

๑๔. การแบ่งตามลักษณะของเครือข่ายเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของเครือข่าย แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ชมรมแพทย์แผนไทยภาคใต้ เป็นต้น ๒) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือและร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุนส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ๒) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายช่วยเหลือและร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน หรือสนับสนุนส่งเสริมกัน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ๓) เครือข่ายทรัพยากร เป็นเครือข่ายที่ระดมและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ภาคราชการ เอกชน เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนการขาดแคลนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ให้สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างที่คาดหวัง เช่น เครือข่ายประมงชายฝั่งจังหวัดสงขลา เป็นต้น

๑๕. การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครู เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

๑๖. การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของกิจกรรม หรืองานที่ดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็กและเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคัมภีร์ครองผู้บริโภคร เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ของชุมชน เป็นต้น^{๑๔๑}

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) การแบ่งประเภทรูปแบบและลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายก็เพื่อสร้างความเข้าใจและมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กร เครือข่ายต่าง ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากพัฒนาการของความเป็นเครือข่ายในสังคมไทยจะเห็นได้ว่า มีกระบวนการเกิดขึ้นของเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมากมาย ที่ทางภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และภาคประชาชน รวมทั้งในด้านแนวคิด กิจกรรม ก็มีกระบวนการแบ่งประเภทและรูปแบบของเครือข่ายออกเป็นนัยต่าง ๆ ดังนั้น ประเภทและรูปแบบของเครือข่ายจึงมีความแตกต่างกันไปตามนิยาม และกิจกรรมที่แต่ละกลุ่ม หรือผู้ที่ใช้กิจกรรม เครือข่าย กำหนดขึ้น โดยในที่นี้จะกล่าวถึงเกณฑ์บางประการในการจัดและรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่าย ดังนี้

๑. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) หมายถึง การรวมตัวของ กลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นหลักในการทำงานร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายนำทาง และเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจาก โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการร่วมกันทุกฝ่าย

๒. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue) ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดย

^{๑๔๑} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐,) หน้า ๒๒๙-๒๔๒.

เครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ^{๑๔๖}

๓) การก่อเกิดเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี ได้สรุปว่า เครือข่ายแต่ละประเภทมีลักษณะแตกต่างกัน การเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละข่ายจึงมีเหตุปัจจัยสนับสนุนและการก่อรูปเครือข่ายที่แตกต่างกันออกไป สาเหตุของการเกิดเครือข่าย มีดังต่อไปนี้

๑. การเกิดโดยธรรมชาติ เป็นการเกิดเครือข่ายขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้ง ซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ของระบบครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ของครูอาจารย์และลูกศิษย์ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของการเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว เมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครือข่ายด้วย

๒. เกิดจากวิกฤตการณ์ทางสังคมมนุษย์ เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหาหรือวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ในลักษณะของการรวมพลังกัน สมาชิกส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน ดำรงชีวิตร่วมกัน หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เป็นต้น การเกิดของเครือข่ายอาจจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์แสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหาในลักษณะของเครือข่ายที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำและกัน มีความสัมพันธ์แบบไม่ซับซ้อน หรือเป็นแนวราบที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน และกัน เช่น เครือข่ายพิทักษ์ป่า เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำ เป็นต้น

๓. การเกิดโดยวิวัฒนาการ เป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิกเช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น มารวมกันโดยวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะ ของกลุ่ม และองค์การ แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย เช่น จากกลุ่มแบบสภากาแฟ พัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมหมู่บ้าน หรือประชาคมเมือง เป็นต้น

๔. การเกิดโดยการจัดตั้ง เป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้ง และให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์ ขบางประการ จนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายทั้งการจัดตั้งโดยนำ รัฐบาล ภาคเอกชน

^{๑๔๖} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุน), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔-๘๖.

และองค์การพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เครือข่ายสหกรณ์ เครือข่ายของกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๔๓}

พรมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) ได้กล่าวเกี่ยวกับการก่อตัวของเครือข่ายว่า ในการก่อตัวหรือเกิดขึ้นของเครือข่ายนั้น มีการก่อตัวที่หลากหลาย ทั้งที่เกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งของภาคส่วนต่าง ๆ เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดขึ้นเพราะสถานการณ์ก่อให้เกิดขบวนการเครือข่าย ในที่นี้จะกล่าวถึงการก่อตัวของเครือข่ายดังกล่าวในสังคมไทย โดยจำแนกออกเป็น ๓ ด้านตามลักษณะการก่อตัว ได้แก่

๑) เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งและการสนับสนุนของภาคส่วนต่าง ๆ การก่อตัวของเครือข่ายในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่ภาครัฐหรือหน่วยงานบางแห่งต้องการส่งเสริมหรือเข้าไปจัดตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐและเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายพัฒนาชุมชน เป็นต้น อาจแบ่งประเภทของการตั้งได้อีก ๒ ประการ คือ เครือข่ายที่เป็นนิติบุคคล เช่น เครือข่ายสหกรณ์ ออมทรัพย์ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาไทย ฯลฯ และเครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล เช่น เครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายชมรมลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งนี้จะมีลักษณะกิจกรรมและกระบวนการทำงานที่เป็นทางการ มีระบบ ระเบียบ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่งที่เป็นไปตามกระแสของแหล่งทุนและนโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ

๒) เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสมานฉันท์การร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่มองเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหา ร่วมกันแล้วมารวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนจนถึงการพึ่งพาอาศัย โดยเป็นเครือข่ายที่มีการสื่อสารและความผูกพันที่มีชีวิตชีวา มีกระบวนการที่ประสานสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการอย่างแท้จริงของสมาชิก มีแนวทางดำเนินการที่เป็นอิสระจากการครอบงำของฝ่ายต่าง ๆ และจะเกิดขึ้นในชุมชนปฏิบัติการที่ใช้ความสมานฉันท์และการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ซับซ้อน อยู่ในแนวราบบนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพึ่งพาอาศัย มีความยืดหยุ่นและมีความสอดคล้องกับบริบทที่เกิดขึ้นในสังคม

๓) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ความจำเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา

^{๑๔๓} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๗.

และสร้างพลังในการเรียนรู้หรือต่อรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้น ในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นหลังจากที่สถานการณ์นั้นเกิดความสุขอย่างเต็มที่และมีผู้ประสานงานเพื่อให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เช่น เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่ายในลักษณะนี้จะมีการรวมพลังอย่างแน่นหนาบนพื้นฐานและการเรียกร้อง เพื่อปกป้องและรักษาสิทธิของตนเองในการพัฒนาและมาปรับบทบาทต่อการพัฒนาในแง่มุมที่หลากหลาย โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์และบริบททางสังคม^{๑๔๔}

^{๑๔๔} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๙-๑๑๐.

บทที่ ๓

การพัฒนาศักยภาพของพระวินยาริการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทนี้ผู้วิจัยรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการระงับอธิกรณ์ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ค้นหาหลักการ และสร้างเครื่องมือวิจัยที่นำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาริการจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้ เรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับดังนี้

๓.๑ รูปแบบสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

๓.๒ หลักการระงับอธิกรณ์ของสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๓.๓ หลักพุทธสันติวิธีกับการจัดการปัญหาของสงฆ์

๓.๔ แนวคิดเรื่องภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพ

๓.๑ รูปแบบสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะใหญ่เป็นกลุ่มชนหรือสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพชิตหรือ ศฤกษ์ ถ้ายังไม่สามารถฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หลุดพ้น หรือดเว้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงได้อย่างเด็ดขาดแล้ว ย่อมจะเกิดความขัดแย้งในหมู่มุณเณนั้น ๆ ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันรับผิดชอบและเข้มงวดกับการคัดเลือกสมาชิกที่เข้ามาในสังคมสงฆ์ ด้วย กฎหมายหรือแบบแผนจารีตประเพณีกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องรองรับสถานภาพแห่ง การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ กฎหมายและแบบแผนที่ยึดส่วนใหญ่ของสังคมให้เห็นชอบร่วมกันว่า สามารถใช้เป็นมาตรการมาตรฐานแนวทางควบคุมความประพฤติปฏิบัติแต่ละบุคคลให้อยู่ในกรอบ เขตอาณัติที่ถูกต้องและดิงตามประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้สังคมสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข และไม่ให้ก่อให้เกิดจลาจลกระทำการอันไม่ควรที่เรียกว่าภินทนาการภายใน^๑

พระพุทธองค์ทรงมีความระมัดระวังและพิถีพิถันเป็นอย่างยิ่งในการรับสมาชิกเข้าสู่หมู่ คณะหรือสถาบันสงฆ์ในยุคแรก ๆ พระองค์ทรงคัดเลือกสมาชิกที่เข้ามาใหม่ด้วยพระองค์เอง คือ ทรง

^๑ แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕.

ประธานการอุปสมบทแก่พระปัญจวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น จากนั้นก็ทรงมอบอำนาจแก่คณะสงฆ์ในการคัดเลือกคฤหัสถ์สมาชิกรูปใหม่ด้วยญัตติจตุตถกรรม แต่ถึงกระนั้นก็มีมาตรการที่รัดกุมมาก เช่น ผู้ที่จะอุปสมบทต้องเป็นผู้ชาย มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และเป็นคนที่มิอวัยวะสมบูรณ์ไม่พิการ ไม่เป็นโรคที่สังคมรังเกียจ เป็นต้น^๒ และพระองค์ยังทรงกำหนดคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์และพระสงฆ์ที่จะกระทำการยอมรับสังฆกรรมแห่งการรับสมาชิกใหม่หรือพระภิกษุ โดยทรงบัญญัติให้พระภิกษุใหม่แต่ละรูปมีพระอุปัชฌาย์ คือ เมื่อจะบวชต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ดูแล นั้นหมายถึง พระภิกษุผู้บวชใหม่ต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ดูแลเหมือนบิดาดูแลบุตร ดังที่พระพุทธองค์ตรัสกับพระภิกษุตอนประกาศพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนทนากับในสัทธิวิหาริกเหมือนบุตร สัทธิวิหาริกจักเข้าไปตั้งจิตสนทนากับในอุปัชฌาย์เหมือนบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว อุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกุลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไปพลุลยในธรรมวินัยนี้^๓ ผู้บวชใหม่ยังมิรู้หลักการและแนวทางในการศึกษาปฏิบัติที่ถูกต้องควรแนะนำให้ความรู้พื้นฐานเบื้องต้น ยิ่งเมื่อมาอยู่รวมกันมาก ๆ ขึ้น ก็มีปัญหาว่า ผู้เข้ามาใหม่นั้นบางคนเข้ามาแล้วอาจจะมีความรู้สึกแคว้งคว้าง ไม่ได้รับการแนะนำให้ฝึกฝนศึกษา เรียนรู้ ทำให้ไม่ได้รับประโยชน์จากคณะสงฆ์เท่าที่ควร เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้มีอุปัชฌาย์ขึ้นมา^๔

การรับกุลบุตรเข้ามาอยู่เป็นสมาชิกของหมู่คณะสงฆ์ ที่เรียกว่าพระภิกษุ มี ๔ รูปแบบ คือ

ก. เอหิภิกขุอุปสัมปทา การอุปสมบทหรือการบวชด้วยวิธีนี้ เป็นวิธีการเฉพาะพระพุทธองค์เท่านั้นที่จะทรงประธานการอุปสมบทแบบเอหิภิกขุได้ เหล่าอริยสาวกรูปอื่นไม่สามารถที่จะกระทำได้ พระพุทธองค์ทรงประธานการอุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นรูปแรกในพระพุทธศาสนา แต่เป็นที่น่าสังเกตคือ ในส่วนที่บุคคลจะเข้ามาบวชด้วยวิธีนี้ส่วนมากเป็นพระอรหันต์หรือไม่ก็เป็นพระอริยบุคคลชั้นใดชั้นหนึ่งมาก่อนแล้ว เอหิภิกขุอุปสัมปทา มี ๒ ประเภท^๕ คือ

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๙/๑๘๔.

^๓ วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๕/๘๑.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๕๔.

^๕ พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปนโน ป.ธ.๙), **คู่มือพระอุปัชฌาย์**, (กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

๑) บุคคลที่ยังไม่ได้บรรลुพระอรหันต์หรือคุณธรรมขั้นสูงสุด พระพุทธองค์ทรงประทานอุปสมบทด้วยพระวาจาว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^๖ เช่น ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว เป็นพระโสดาบัน แต่ยังไม่บรรลุพระอรหันต์

๒) แต่ถ้าบุคคลนั้นได้บรรลุพระอรหันต์หรือคุณธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ก็จะทรงประทานการอุปสมบทด้วยพระวาจาว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด” เช่น ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระยสผู้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วบรรลุพระอรหันต์ ด้วยพุทธดำรัสดังกล่าวนี้ กุลบุตรที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในพระพุทธศาสนาก็จะเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์^๗

ข. ติสรณคณูปสัมปทา คือ การอุปสมบทด้วยวิธีที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เหล่าอริยสาวกของพระองค์ดำเนินการกันเอง สืบเนื่องจากที่พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์จนบรรลุเป็นพระอรหันต์ จากนั้นไม่นาน ก็มีผู้ขอบวชและตรัสรู้ตามถึง ๖๐ รูป พระองค์เห็นว่ามีพุทธสาวกมากพอที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แผ่ขยายให้กว้างขวางต่อไป จึงกำหนดเป้าหมายในการประกาศพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนด้วยพุทธดำรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอ จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูป คือกิเลสในจักขุน้อย เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^๘ และปรากฏว่ามีกุลบุตรที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาขออุปสมบทหรือบวชกับเหล่าพระอริยสาวกเหล่านั้น ทำให้ลำบากในการเดินทางนำกุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์แล้วกราบขอให้พระพุทธองค์ทรงประทานการบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้มีศรัทธาเหล่านั้น

พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงความยากลำบากของเหล่าพระอริยสาวก แล้วทรงประทานการอุปสมบทด้วยวิธีติสรณคณูปสัมปทา คือ อนุญาตให้สาวกของพระองค์ทำการอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้มีศรัทธาได้ กล่าวคือ ถ้ากุลบุตรผู้มีศรัทธาขอบวช ขอให้กุลบุตรผู้ประสงค์จะบรรพชาอุปสมบทปลง

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๒/๗๗.

^๗ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

^๘ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

ผมและหมวด นุ่งห่มผ้ากาสาหวัดให้เรียบร้อยแล้วก้มลงกราบพระภิกษุ แล้วประนมมือกล่าวคำปฏิญาณตนตามคำของภิกษุ ๓ ครั้งว่า “ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง”^๙ เมื่อกุลบุตรกระทำเช่นนี้แล้ว การอุปสมบทเป็นพระภิกษุสมบูรณ์แบบตามพุทธประสงค์

ข้อนำสังเกต การอุปสมบทด้วยวิธีติสรณคณูปสัมปทา แยกเป็น ๒ ขั้นตอน^{๑๐} คือ

- ๑) การครองผ้ากาสาเย เป็นการให้บรรพชา
- ๒) การให้รับสรณคณ เป็นการให้อุปสมบท

ค. การรับโอวาท ๓ ข้อ การอุปสมบทด้วยวิธีนี้ พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระมหากัสสปะเพียงรูปเดียวเท่านั้น กล่าวคือ เดิมท่านชื่อปิปปผลิมาณพ แต่งงานกับนางภัททาปิลาณี ทั้งสองหลังจากแต่งงานกันแล้วไม่ได้อยู่เยี่ยงสามีภรรยาผู้อื่น ด้วยใจรักความสงบจึงคิดว่า การที่เราอยู่ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้ถึงที่สุดได้ยากยิ่ง จึงปลงผมนุ่งห่มผ้ากาสาหวัดออกจากเรือน แล้วอธิฐานบวชเป็นบรรพชิตเจาะจงเฉพาะพระอรหันต์ที่มีอยู่ในโลก จากนั้นจึงเดินทางหาพระอรหันต์ในแดนต่าง ๆ จนกระทั่งได้พบพระพุทธเจ้าขณะกำลังประทับอยู่ที่พหุุตตเจดีย์ ซึ่งอยู่ระหว่างกรุงราชคฤห์กับหมู่บ้านนาลันทา พระมหากัสสปะจึงเดินทางเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบแทบพระบาทของพระองค์ พร้อมทั้งกล่าวว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอเป็นสาวกของพระองค์” จากนั้นพระพุทธองค์จึงประทานการอุปสมบทด้วยโอวาท ๓ ข้อแก่พระมหากัสสปะรับไปศึกษาและปฏิบัติ มีใจความว่า

- ๑) เราจักเข้าไปตั้งหิริโอตตัปปะในภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ นวกะ และมัชฌิมะ
- ๒) เราจักฟังธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยกุศล
- ๓) เราจักไม่ละกายคตาสติที่ประกอบด้วยความสำราญอันเป็นกุศล^{๑๑}

ง. ญัตติจตุตถกรรมวาจา คือ การอุปสมบทหรือการบวชด้วยการสวดญัตติโดยต้องใช้จำนวนสงฆ์ในการกระทำ สืบเนื่องจากที่พระพุทธองค์ทรงประทานการอุปสมบทด้วยวิธีติสรณคณูปสัมปทา โดยให้เหล่าพระอริยสาวกของพระองค์ทำการอุปสมบทให้กับกุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ต่อมาปรากฏว่ามีข้อบกพร่องบางประการที่ทำให้พระพุทธศาสนาฉวมอง

^๙ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒-๔๓.

^{๑๐} พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปนโน ป.ธ.๙), **คู่มือพระอุปัชฌาย์**, (กรุงเทพมหานคร: สหยาพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๖.

^{๑๑} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๕๔/๒๕๖-๒๕๙.

พระพุทธองค์จึงทรงห้ามไม่ให้ทำการอุปสมบทด้วยวิธีติสฺรณคฺมฺนุสํปทา และก็ทรงอนุญาตให้กระทำการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมวาจา^{๑๒} โดยกำหนดดังต่อไปนี้

๑) ในชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญให้ประชุมสงฆ์อย่างน้อย ๕ รูป

๒) ในตัวเมืองหรืออยู่ในถิ่นเจริญให้ประชุมสงฆ์อย่างน้อย ๑๐ รูป ขึ้นไป

การอุปสมบทให้แก่กุลบุตรด้วยวิธีนี้ คณะสงฆ์ต้องร่วมกันพิจารณา และผู้ที่จะเป็นอุปัชฌาย์ หรือประธานสงฆ์นั้น จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ ฉลาด สามารถ และมีพรรษา ๑๐ ขึ้นไป^{๑๓} ส่วนกุลบุตรที่จะขอทำการอุปสมบทนั้น จะต้องมิอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี บริบูรณ์ และไม่เป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคมอคร่อ โรคลมบ้าหมู และไม่มีหนี้สิน ไม่เป็นโจรผู้ร้าย ได้รับการอนุญาตจากบิดามารดาของตนเสียก่อน มีอัฐบริวารสมบูรณ์ครบถ้วน^{๑๔} และการอุปสมบทด้วยวิธีนี้ใช้สืบมาตราบจนทุกวันนี้

พระภิกษุที่อุปสมบทแล้วได้ศึกษาปฏิบัติธรรมจนกระทั่งบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ จะแยกกันไปประกาศธรรมตามรับสั่งของพระพุทธเจ้าที่ตรัสว่า “พวกเธออย่าไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์...แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” เมื่อแยกกันไปเช่นนี้สังคมสงฆ์จึงยังไม่เกิดขึ้น เท่าที่มีหลักปรากฏ พระภิกษุอยู่รวมกันครั้งแรก เมื่อมีประชาชนกล่าวติเตียนพระภิกษุว่าจาริกไปตลอดปีเหยียบต้นหญ้าและสัตว์เล็ก ๆ พระพุทธองค์จึงรับสั่งให้พระภิกษุอยู่จำพรรษาในฤดูฝน

เมื่ออยู่จำพรรษาดูด้วยกันนานถึง ๓ เดือน พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้พระภิกษุ ปวารณากันในวันออกพรรษา กล่าวคือ ให้มีการประชุมสงฆ์แล้วพระภิกษุแต่ละรูปขอให้สงฆ์ว่ากล่าว หากได้เห็น ได้ฟัง หรือแม้แค่สงสัยว่ามีพฤติกรรมใดไม่สมควรเพื่อพระภิกษุนั้นจะได้แก้ไขปรับปรุงต่อไป เหตุที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้มีการปวารณากันเนื่องจากทรงทราบว่าพระภิกษุบางกลุ่มจำพรรษาร่วมกันโดยไม่พูดกันเลย ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน แม้พระภิกษุเหล่านั้นจะอยู่ร่วมกันด้วยดีตลอดพรรษา โดยที่ทุกรูปปรับผิชอบหน้าที่การงานไม่บกพร่อง พระพุทธองค์ก็ได้ทรงเน้นผลของงาน แต่ทรงให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุ และทรงส่งเสริมให้พระภิกษุที่อยู่ร่วมกันให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อกัน

^{๑๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๙/๙๗-๙๘.

^{๑๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๘๒/๑๒๑.

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๙/๑๘๔.

การปกครองในสังคมสงฆ์

สังคมสงฆ์นอกจากจะเกิดจากการอยู่ร่วมกันในระหว่างเข้าพรรษาแล้ว ยังมีพระภิกษุรวมกลุ่มกันอีกลักษณะ คือ การรวมกลุ่มกันตามจิต เช่น กลุ่มผู้มีศรัทธา กลุ่มผู้มีปัญญา กลุ่มศึกษามาก นอกจากนี้เมื่อมีพระภิกษุอุปสมบทมากขึ้นและมีผู้ที่อยู่ห่างไกลต้องการจะอุปสมบท พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุที่บวชนานถึง ๑๐ พรรษาแล้ว ทำพิธีอุปสมบทสำหรับผู้อื่นเข้ามาเป็นพระภิกษุได้ ผู้ที่ศรัทธาพระภิกษุรูปใด จึงไปอุปสมบทกับพระภิกษุรูปนั้น เช่น พระปุลณะ มันทานีบุตร ผู้เป็นเลิศในการแสดงธรรม พระมหากัจจายนะ ผู้ชำนาญในการอธิบายธรรม พระอุบาลี มีความชำนาญในพระวินัย พระภิกษุเหล่านี้จะมีพระภิกษุมาศึกษาตามเป็นกลุ่มใหญ่ แต่ละกลุ่มจะมีอิสระในตนเอง ทั้งนี้ทุกกลุ่มจะมีศีลและวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมความประพฤติเหมือนกัน

ศีล หมายถึง การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม การปฏิบัติตนในระเบียบ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าพระองค์และพระภิกษุทั้งหลายปฏิบัติตามจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล แต่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงกำหนดโทษสำหรับพระภิกษุที่ละเมิดศีล ทั้งนี้จะเป็นเพราะพระภิกษุรุ่นแรก ๆ เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามศีลทั้ง ๓ หมวดนั้น จนกระทั่งเมื่อมีพระภิกษุละเมิดศีลและประพฤติไม่เหมาะสม พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติวินัย กำหนดโทษสำหรับพระภิกษุที่ละเมิดศีลและประพฤติไม่เหมาะสมนั้น

วินัย เป็นเครื่องเครื่องมือในการอบรมกายและวาจาให้เรียบร้อย พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยที่ละข้อ เรียกว่า สิกขาบท ตามปัญหาความประพฤติของพระภิกษุที่เกิดขึ้น เช่น ขณะที่สงฆ์ประชุมกันอยู่ พระภิกษุรูปหนึ่งลุกออกจากที่ประชุมสงฆ์โดยไม่ให้ฉันทะ พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทว่า เมื่อสงฆ์ยังประชุมกันอยู่ พระภิกษุรูปใดลุกออกจากที่ประชุมสงฆ์โดยไม่ให้ฉันทะ เป็นปาจิตติย

วินัยของพระภิกษุมีทั้งหมด ๒๒๗ ข้อ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติส่วนตัว และส่วนที่เป็นหน้าที่ต่อส่วนรวมคือ สังคมสงฆ์ จากการศึกษาวินัยส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติส่วนตัว จะเห็นว่า พระภิกษุที่ปฏิบัติตามวินัยจะเป็นผู้มีมารยาทเรียบร้อยงดงามชนิดที่เรียกได้ว่าเป็น “ผู้ดี” ไม่ว่าพระภิกษุนั้น ก่อนบวชจะเป็นคนในชนชั้นวรรณะใดก็ตาม เมื่อเข้าสู่สังคมสงฆ์แล้ว จะต้องได้รับการขัดเกลา เหมือนดอกไม้ที่ถูกนำมาร้อยเรียงกันเป็นพวงมาลัย โดยมีด้ายคือวินัยเป็นแกนกลางอันเดียวกัน

สำหรับวินัยส่วนที่เป็นหน้าที่ต่อส่วนรวม มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาสังคมสงฆ์ เพราะสังคมสงฆ์มีสมาชิกที่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ กัน พระพุทธเจ้าทรงวางระบบการบริหารปกครองสงฆ์ที่เอื้ออย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยทรงกำหนดให้มีการประชุมสงฆ์ หรือเรียกตามศัพท์ว่า สังฆกรรม สังฆกรรมมีหลายรูปแบบตามลักษณะของเรื่องที่น่าเข้าพิจารณาในที่ประชุมสงฆ์ตั้งแต่การพิจารณารับคนเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุ การลงโทษพระภิกษุ การทบทวนวินัย ปวารณา ล้วนเป็นความรับผิดชอบของพระภิกษุทุกรูปในแต่ละอารามที่จะต้องร่วมประชุมทุกครั้ง ลักษณะการประชุมสงฆ์มี ๔ ลักษณะ คือ

๑. อปโลกนกรรม
๒. ญัตติกรรม
๓. ญัตติทุติยกรรม
๔. ญัตติจตุตถกรรม

อปโลกนกรรม คือ การกล่าวในที่ประชุมสงฆ์ เพื่อแจ้งให้สงฆ์ทราบ หรือเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่สงฆ์กำลังพิจารณา อปโลกนกรรมเป็นการแจ้งเรื่องทั่วไป มิใช่เรื่องสำคัญ และไม่ใช้เรื่องที่สงฆ์จะต้องพิจารณาตัดสิน เช่น แจ้งเรื่องการปลงผมอัญญเดียรถีย์ที่มาขอบวช

ญัตติกรรม เป็นการประกาศให้สงฆ์ทราบโดยไม่ได้ขอมติสงฆ์ เช่นเดียวกับอปโลกนกรรม ต่างกันคือ

อปโลกนกรรมมิได้กำหนดว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดว่าพระภิกษุที่ประกาศ ส่วนญัตติกรรม พระพุทธเจ้าทรงกำหนดว่าพระภิกษุที่ประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรม ต้องเป็นผู้ฉลาดผู้สามารถ ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประชุมนั่นเองพระภิกษุผู้ดำเนินการประชุมจะต้องแจ้งแก่สงฆ์ว่าเกิดเรื่องอะไรขึ้นและจะทำอย่างไรโดยไม่ต้องให้สงฆ์วินิจฉัยเนื่องจากเป็นเรื่องปกติ เช่น ประกาศในที่ประชุมสงฆ์ว่าวันนี้เป็นวันอุโบสถ สงฆ์พึงทำอุโบสถ

ส่วนการประชุมอีก ๒ วิธี มีการขอมติของสงฆ์ คือ ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ภิกษุฉลาดผู้สามารถทำหน้าที่ดำเนินการประชุม แจ้งให้สงฆ์ทราบว่า จะทำสงฆกรรมเรื่องอะไร (สวดญัตติ) และขอให้สงฆ์ทำความตกลงเกี่ยวกับเรื่องนั้นในที่ประชุมสงฆ์ (สวดอนุสาวนา) ญัตติทุติยกรรม สวดประกาศ ๒ ครั้ง คือ สวดญัตติ ๑ ครั้ง สวดอนุสาวนา ๑ ครั้ง ญัตติจตุตถกรรมสวดประกาศ ๔ ครั้ง คือ สวดญัตติ ๑ ครั้ง สวดอนุสาวนา ๓ ครั้ง

ญัตติทุติยกรรมมักใช้ในการขออนุญาตสงฆ์เพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นเรื่องพื้น ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ขอแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ หรือขอใช้สิ่งของที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไว้ด้วยเหตุจำเป็นบางประการ เช่น พระภิกษุอาพาธเวลาเดินต้องใช้ไม้เท้าแต่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุรูปใดถือไม้เท้ากับสาแหรกต้องอาบัติทุกกฏ พระภิกษุนั้นจึงต้องขออนุญาตใช้ไม้เท้าต่อสงฆ์ เรียกว่า ขอทันทสมมติ เป็นต้น

การพัฒนาพระภิกษุในสังคมสงฆ์

นอกจากการพัฒนาด้วยการเรียนรู้ตามธรรมชาติแล้ว สังคมสงฆ์มีกิจกรรม ๒ ประการ ที่ทำให้พระภิกษุได้พัฒนาตนเองเอง คือ การทำอุโบสถ และปวารณา

การทำอุโบสถ

เหตุที่มีการทำอุโบสถในสังคมสงฆ์ เกิดจากพระเจ้าพิมพิสารได้ทูลพระพุทธองค์ขอให้พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันในวัน ๘ ค่ำ และ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เช่นเดียวกับปริพาชกที่ได้ประชุมกันแสดงธรรมให้ประชาชนฟัง พระพุทธองค์ทรงอนุญาตตามที่พระเจ้าพิมพิสารทูลขอ ต่อมาทรง

กำหนดให้มีการสวดปาติโมกข์ เพื่อทบทวนพระวินัยทุกกึ่งเดือน ในวัน ๑๔ หรือ ๑๕ คำ เรียกว่า การทำอุโบสระหว่างที่สวดปาติโมกข์ พระภิกษุจะได้ทบทวนตนเอง หากปฏิบัติล่วงละเมิดวินัย ก็จะได้ปลงอาบัติและแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป การทำอุโบสจึงเป็นการย้ำเตือนให้พระภิกษุมั่นคงในแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่กำหนดไว้แล้ว

มีข้อความในพระไตรปิฎกที่แสดงถึงความสำคัญของการทำอุโบส คือ ครั้งหนึ่งพระมหากบปิณะเกิดความลังเลใจว่าควรจะไปทำอุโบสหรือไม่ พระพุทธรองค์ทรงทราบแล้วได้ตรัสแนะนำให้พระมหากบปิณะเคารพสักการะอุโบสและเข้าร่วมทำอุโบส แม้ตนเองจะบริสุทธอยู่แล้วก็ตาม อีกคราวหนึ่งพระมหากัสสปะเดินทางจากอันธกวันวิหารไปพระนครราชคฤห์ เพื่อทำอุโบสระหว่างทางต้องข้ามแม่น้ำภูน้ำพัดจีวรเปียกแต่ก็ยังพยายามเดินทางด้วยความยากลำบากเพื่อให้ทันเข้าร่วมอุโบส

การทำอุโบสเป็นแบบแผนการปฏิบัติร่วมกันของภิกษุสงฆ์ที่คอยกระตุ้นเตือนสำนึกของพระภิกษุอย่างสม่ำเสมอทุกปีภัก แม้พระภิกษุที่ไม่สนใจศึกษาพระวินัยก็จะรู้ได้จากการฟังปาติโมกข์ในวันอุโบส สำหรับพระอรหันต์การเข้าร่วมทำอุโบส นอกจากจะเป็นการช่วยรักษาพุทธประเพณีแล้ว ยังมีส่วนในการแนะนำภิกษุอื่นเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับพระวินัยในที่ประชุมสงฆ์ด้วย ตลอดเวลาของการเป็นพระภิกษุ การศึกษาปาติโมกข์เป็นสิ่งที่พระภิกษุจะต้องกระทำทุกปีภัก โดยศึกษาร่วมกัน ในที่ประชุมสงฆ์ พระภิกษุที่มีปัญหาเกี่ยวกับวินัยสามารถแจ้งต่อสงฆ์ว่า ต้องการจะถามพระวินัยกับใคร แล้วจึงถามขึ้นในที่ประชุมสงฆ์ พระภิกษุที่ถูกถามก็จะแจ้งต่อสงฆ์ว่าตนจะเป็นผู้ตอบแล้วจึงตอบ

ปวารณา

ปวารณา คือ การเสนอตัวให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้ โดยสงฆ์จะประชุมกันในวันออกพรรษาเพื่อแนะนำซึ่งกันและกันให้ประพฤติตนเหมาะสมตามพระวินัย

มูลเหตุที่พระพุทธรองค์ทรงกำหนดให้พระภิกษุปวารณากันในสงฆ์เนื่องมาจากพระภิกษุที่อยู่ในแคว้นโกศลปรารณาให้เกิดความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกัน จึงตกลงกันว่าจะไม่ทักทายพูดจาปราศรัยกันตลอดพรรษา โดยต่างคนต่างทำหน้าที่ของตน ถ้าทำงานใดไม่ไหวก็ให้กวักมือเรียกพระภิกษุรูปอื่นมาช่วยแต่ไม่ต้องพูดกัน และพระภิกษุเหล่านี้ก็อยู่ด้วยกันอย่างผาสุกตลอดพรรษา เมื่อพระพุทธรองค์ทรงทราบเรื่องนี้แล้วจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุที่อยู่จำพรรษาปวารณาให้โอกาสพระภิกษุที่อยู่ร่วมกันแนะนำตักเตือนการกระทำอันไม่สมควรที่ได้เห็น หรือสงสัยผู้ปวารณาจะได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

การที่พระภิกษุจะแนะนำพระภิกษุรูปอื่นที่ปฏิบัติไม่เหมาะสม แม้ไม่ใช่วันปวารณาก็สามารถทำได้ และพระภิกษุที่ได้รับคำบอกเล่าตักเตือน ต้องรับฟัง จะอ้างว่าจะไปถามพระภิกษุอื่นผู้ฉลาดผู้ทรงวินัยไม่ได้ หากอ้างเช่นนั้นเพื่อที่จะได้ไม่ต้องเชื่อฟังผู้ที่แนะนำตักเตือน (โดยชอบธรรม) ต้องอาบัติปาจิตตีย์ และหากประพฤติตนเช่นนั้นเสมอถือว่าเป็นผู้ว่ายากในที่สุดถึงกับให้สงฆ์สวด

ประกาศห้าม दौरान ถ้ายังไม่เปลี่ยนแปลงต้องอาบัติสังฆาทิเลศ และมาตรการสุดท้าย คือ ลงพรหมทัณฑ์ไม่พูดด้วยไม่ว่ากล่าวใด ๆ

การที่คณะสงฆ์มีการแนะนำตักเตือนและรับฟังคำแนะนำซึ่งกันละกัน แสดงว่าสังคมสงฆ์มีความเป็นอยู่ร่วมกันในฐานะภคยานมิตรที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและชักนำกันให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ยังแสดงถึงความรับผิดชอบซึ่งกันและกันเป็นการปกครองตนเองในลักษณะของการให้การศึกษาทางธรรม เพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกันให้เป็นธรรมวาทีภิกษุ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การปกครองบริหารสงฆ์เป็นไปโดยธรรม

การปวารณาเป็นวิธีการพัฒนาที่ปรากฏชัดอีกลักษณะหนึ่งในสังคมสงฆ์ โดยที่การปวารณาจะช่วยสร้างลักษณะนิสัยของพระภิกษุให้เป็นผู้ยินดีรับฟังคำแนะนำของผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขตนเองเพื่อการขัดเกลาภิเลศของตนการปวารณาเป็นวิธีการฝึกฝนตนที่จะแสดงความอ่อนน้อมยอมรับฟังคำแนะนำด้วยความเคารพ ทำให้ผู้อื่นเกิดความเมตตายินดีให้คำแนะนำ ในขณะเดียวกันพระภิกษุที่จะแนะนำทั่วถึงการกระทำของพระภิกษุที่ปวารณาจะได้ฝึกฝนในการแนะนำผู้อื่นให้เขายอมรับได้ ทั้งนี้จะต้องกระทำบนพื้นฐานของปัญญาและกรุณา ปัญญา คือรู้สิ่งที่เป็นกุศลและอกุศล รู้เหตุที่ทำให้เกิดกุศลกรรม รู้ดับความอกุศลกรรม และรู้วิธีปฏิบัติเพื่อดับอกุศลกรรมนั้น กรุณา คือความยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้เจริญในกุศลกรรม

การทำอุโบสถและปวารณาเป็นกระบวนการพัฒนาพระภิกษุ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญมั่นคงแก่สถาบันสงฆ์ โดยอาศัยหลักธรรมะประการหนึ่ง คือ อปริหานิยธรรม

เหตุที่ทำให้สังคมสงฆ์ไม่เสื่อม (อปริหานิยธรรม)

สังคมสงฆ์ไม่มีผู้นำที่มีสิทธิหรืออำนาจเหนือพระภิกษุอื่น ๆ ถ้าจะถือว่าพระภิกษุที่มีคุณธรรมและความสามารถพิเศษ เป็นที่เคารพนับถือของพระภิกษุอื่น เป็นผู้นำสงฆ์ก็เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่ในส่วนการบริหารปกครอง พระภิกษุทุกรูปต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยเข้าร่วมประชุมสงฆ์และสังคมสงฆ์สืบทอดมาได้ถึงปัจจุบันก็ด้วยการประชุมนั่นเอง

พระพุทธเจ้าตรัสแนะนำพระภิกษุว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว คือ อปริหานิยธรรม ๗ ประการ คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
 ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
 ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ลั้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
- สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
๔. เคารพนับถือและรับฟังพระภิกษุใหญ่เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก
 ๕. ไม่ลู่อำนาจค้นหาหรือความอยากที่เกิดขึ้น

๖. ยินดีในเสนาสนะป่า

๗. ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุก

ธรรม ๗ ประการนี้ จะขอกล่าวถึงเฉพาะ ๒ ประการแรก คือ หมั่นประชุมกันเนื่องนิত্য และพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมอื่นนำไปใช้ได้

การประชุมสงฆ์สมัยพุทธกาลมีลักษณะพิเศษ คือ พระภิกษุซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการงานทุกอย่างของสงฆ์โดยอิสระ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมส่วนร่วมรับผิดชอบในสังคมสงฆ์ และพระภิกษุที่เข้าร่วมประชุมก็ได้เรียนรู้ถ้อยคำบริภาษและประสบการณ์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมซึ่งกันและกันให้เจริญพัฒนาไปถึงเป้าหมายสูงสุดของตนเองคือมรรคผลนิพพาน รวมทั้งเป็นการสร้างความมั่นคงของสังคมสงฆ์โดยรวม

๓.๒ หลักการระงับอธิกรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ต้นกำเนิดพระวินัย

๑. แนวคิดเรื่องการบัญญัติพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เนื่องจากเห็นว่ากุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ล้วนมาจากสกุลที่แตกต่างกันนิสัยใจคอและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน เมื่อมาถือเพศเป็นสมณะแล้ว หากไม่มีขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับเป็นหลัก เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกันและใช้ปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ พระศาสนาย่อมไม่มั่นคงยั่งยืน ประโยชน์มุ่งหมายของพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแถลงก่อนบัญญัติสิกขาบทแต่ละข้อ แสดงถึงเจตนารมณ์ที่เน้นความดีงามประโยชน์สุขของสังคม เป็นอันมาก ซึ่งมีอยู่ ๑๐ ประการ ได้แก่^{๑๕}

๑. เพื่อความดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์

๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์

๓. เพื่อกำราบคนหน้าด่านไม่รู้จักอาย

๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีล

๕. เพื่อปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบัน

๖. เพื่อบำบัดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลังก

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๔๓๖-๔๓๗.

๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
 ๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคนที่เลื่อมใสแล้ว
 ๙. เพื่อความดำรงมั่นแห่งศีลธรรม
 ๑๐. เพื่อส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้หนักแน่น^{๑๖}

มิติของประโยชน์และความสำคัญของการบัญญัติพระวินัย ๑๐ ประการ สามารถแสดงด้วยตารางแสดงต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ ประโยชน์และความสำคัญของการบัญญัติพระวินัย ๑๐ ประการ

ที่	ประโยชน์โดยพิสดาร	ประโยชน์โดยสังเขป
๑-๒	เพื่อความดีงามแห่งสงฆ์ เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์	ประโยชน์ต่อสงฆ์ส่วนรวม
๓-๔	เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม	ประโยชน์ต่อบุคคล
๕-๖	เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต	ประโยชน์ต่อชีวิต
๗-๘	เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว	ประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน
๙-๑๐	เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระศีลธรรม เพื่อเอื้อเพื่อวินัย	ประโยชน์ต่อ พระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ ในสมัยต้นพุทธกาลยังไม่มีการบัญญัติสิกขาบท เนื่องจากพระสาวกของพระพุทธเจ้าล้วนเป็นพระอริยบุคคล เป็นผู้หมดจากกิเลสหรือมีกิเลสเบาบางประกอบด้วยคุณธรรมพร้อมด้วยสติปัญญาอีกทั้งหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนมีเพียงพอแก่การปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติตามย่อมสำเร็จ

^{๑๖} วิมพา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

ประโยชน์ป้องกันความผิดพลาดอยู่ด้วยแล้ว แม้มีผู้เสนอให้ทรงบัญญัติสิกขาบท ก็ทรงยับยั้งโดยแสดงเหตุผลว่ายังไม่มี “อัสวัฏฐานิยธรรม”^{๑๗} หรือเรื่องเสียหายวุ่นวายยังไม่เกิดขึ้น^{๑๘}

การบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้าก็โดยวัตถุประสงค์เพื่อจัดอัสวัฏฐานิยธรรม ดังที่ภัททาลิ ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เพราะเหตุใด เมื่อก่อนสิกขาบทมีจำนวนน้อย แต่มีพระภิกษุบรรลุนิพพานจำนวนมาก และเพราะเหตุใด ขณะนี้สิกขาบทมีมาก แต่มีพระภิกษุบรรลุนิพพานจำนวนน้อย พระพุทธองค์ทรงให้เหตุผลไว้อย่างน่าฟัง ดังนี้

ภัททาลิ ข้อนี้เป็นจริงอย่างนั้น เมื่อสัตว์ทั้งหลายกำลังเสื่อม พระสัทธรรม กำลังอัตรธาน สิกขาบทมีอยู่มากมาย แต่ภิกษุดำรงอยู่ในอรรถผลน้อยนัก พระศาสดายังไม่ทรงบัญญัติ สิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย ตราบเท่าที่อัสวัฏฐานิยธรรมบางเหล่ายังไม่ปรากฏในสงฆ์ ในธรรมวินัยนี้ ต่อเมื่อใด อัสวัฏฐานิยธรรมบางเหล่าปรากฏขึ้นในสงฆ์ ในธรรมวินัยนี้ เมื่อนั้น พระศาสดาจึงทรงบัญญัติ สิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อกำจัดอัสวัฏฐานิยธรรมเหล่านั้น อัสวัฏฐานิยธรรมบางเหล่ายังไม่ปรากฏในสงฆ์ ในธรรมวินัยนี้ ตราบเท่าที่สงฆ์ยังไม่ถึงความเต็มใหญ่ ต่อเมื่อใดสงฆ์ถึงความเต็มใหญ่ เมื่อนั้นอัสวัฏฐานิยธรรมบางเหล่าจึงจะปรากฏในสงฆ์ ในธรรมวินัยนี้ ครั้นนั้น พระศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อกำจัดอัสวัฏฐานิยธรรมเหล่านั้น^{๑๙}

การที่พระพุทธองค์ทรงตรัสเรื่องการบัญญัติหรือไม่บัญญัติสิกขาบทนั้น ในครั้งแรกเกิดจากการทูลขอของพระสารีบุตร ตามที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก เวรชัยกัณฑ์ตอนหนึ่งว่า ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ควงไม้สะเดาเขตเมืองเวรัญชา พร้อมพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เวรชัยพรหมณได้เข้าพบพระผู้มีพระภาคเจ้าหลังได้สนทนาแล้วก็เกิดความเลื่อมใสแสดงตนเป็นอุบาสก^{๒๐}

ในเวรชัยกัณฑ์ถึงเรื่องของพระสารีบุตรทูลขอพระพุทธเจ้าให้ทรงตั้งสิกขาบท ดังความสรุปว่า ขณะนั้นพระสารีบุตรได้ไปในที่สงัดหลีกเร้นอยู่ ได้เกิดความวิตกขึ้นมาว่า ศาสนาของพระพุทธเจ้า พระองค์ไหนไม่ดำรงอยู่นานและพระองค์ไหนดำรงอยู่นาน จึงได้เข้าทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงสาเหตุปัจจัยที่เป็นเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสถึงศาสนาของพระพุทธเจ้า พระนามก

^{๑๗} อัสวัฏฐานิยธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ อาสวะ คือ สภาวะอันหมักดองสันดาน สิ่งที่มีอมพินิจิต กิเลสที่ไหลซึมชานไปย้อมใจเมื่อประสบอารมณ์ต่าง ๆ ได้แก่ กามาสวะ อาสวะคือกาม ภาสวะ อาสวะคือภพ อวิชชาสวะ อาสวะคืออวิชชา ดูเพิ่มเติม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๖.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **สลายความขัดแย้ง นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๔.

^{๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๔๕/๑๖๑-๑๖๒.

^{๒๐} ดูรายละเอียดใน วิมหา. (ไทย) ๑/๑๕/๘.

กุสันธะ โกนาคมณะ และกัสสปะ ที่ดำรงอยู่ได้ไม่นาน เพราะทั้งสามพระองค์ทรงท้อพระทัยที่จะแสดงนวัคส์ตฤสาสน์^{๒๑} สิกขาบทก็มีได้บัญญัติ ปาติโมกข์ ก็มีได้แสดงแก่สาวก เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่านั้นและพระสาวกผู้ตรัสรู้ตามดับขันธไป สาวกชั้นหลังที่ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติกัน ออกบวชจากตระกูลต่างกัน จึงทำให้พระศาสนานี้อันตรธานโดยฉับพลัน เหมือนดอกไม้หลากสีหลายชนิดที่ไม่ได้ร้อยไว้ย่อมถูกลมพัดกระจัดกระจายไปได้

เมื่อพระสารีบุตรได้สดับดังนั้นจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ถึงเวลาแล้วที่จะทรงบัญญัติสิกขาบทแสดงปาติโมกข์แก่สาวก อันเป็นเหตุให้พระศาสนานี้ยังยืนดำรงอยู่ได้นาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสให้รอก่อน เพราะพระตถาคตผู้เดียวจักรู้กาลในกรณีนั้น พระศาสดายังไม่บัญญัติสิกขาบท ยังไม่แสดงปาติโมกข์แก่สาวก ตลอดเวลาที่ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ บางเหล่ายังไม่ปรากฏในสงฆ์ในศาสนา ต่อเมื่อใดธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะบางเหล่าปรากฏในสงฆ์ในศาสนา เมื่อนั้น พระศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวก เพื่อกำจัดธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ ธรรมบางเหล่ายังไม่ปรากฏในสงฆ์ศาสนา ตลอดเวลาที่สงฆ์ยังไม่ถึงความเป็นหมู่ใหญ่โดยภิกษุผู้บวชชาน ยังไม่ถึงความเป็นหมู่ใหญ่โดยแพร่หลาย ยังไม่ถึงความเป็นหมู่ใหญ่เลิศในลาภแล้ว ต่อเมื่อใดสงฆ์ถึงความเป็นหมู่ใหญ่โดยภิกษุยังบวชชาน ถึงความเป็นหมู่ใหญ่โดยแพร่หลาย ถึงความเป็นหมู่ใหญ่เลิศในลาภแล้ว และธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะบางเหล่าย่อมปรากฏในสงฆ์ในศาสนา เมื่อนั้นพระศาสดาจึงจะบัญญัติสิกขาบท แสดงปาติโมกข์แก่สาวก เพื่อกำจัดธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะเหล่านั้น^{๒๒}

กล่าวโดยสรุปแล้ว สาเหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทของพระพุทธเจ้ามีมูลเหตุโดยพื้นฐาน ดังนี้

๑. เมื่ออัสวกิเลสปรากฏขึ้นในหมู่สงฆ์ผู้บวชมาเป็นระยะเวลานาน
๒. เมื่ออัสวกิเลสปรากฏขึ้นในหมู่สงฆ์ที่ขยายตัวมากขึ้น
๓. เมื่ออัสวกิเลสปรากฏขึ้นในหมู่สงฆ์ที่สมบูรณ์ด้วยลาภปัจจัย

๒. ความสัมพันธ์ของพระวินัยและพระธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า^{๒๓} การที่จะให้ความจริงของธรรมชาติดีมีผลในทางปฏิบัติเป็นประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ในสังคมต้องนำหลักความจริง คือธรรมนั้นมาจัดตั้งวางเป็น

^{๒๑} นวัคส์ตฤสาสน์ คือ คำสั่งสอนของพระศาสดามิองศ์ ๙ ได้แก่ ๑. สุตตะ ๒.เคยยะ ๓. เวยยากรณ์ ๔. คาถา ๕. อุทาน ๖. อิติวุตตกะ ๗. ชาดก ๘. อัปภุตธรรม ๙. เวทัลลหะ อังใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, หน้า ๑๕๖.

^{๒๒} ดูรายละเอียดใน วิมหา. (ไทย) ๑/๑๖/๙.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด, (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๕.

ระเบียบ โดยนำเอาหลักความจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุปัจจัย หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นโดยเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน หมายถึง เอาหลักเกณฑ์ในกฎธรรมชาตินั้นมาวางรูปเป็นกฎในหมู่มนุษย์ จากกฎในธรรมชาตินี้มาเป็นกฎในหมู่มนุษย์ การจัดตั้งวางระบบ ระเบียบในหมู่มนุษย์นี้แหละเรียกว่าวินัย กฎของธรรมชาติเรียกว่า “ธรรม” กฎของมนุษย์เรียกว่า “วินัย” กฎทั้ง ๒ อย่างมีความสัมพันธ์กัน โดยสรุป กล่าวคือ

(๑) ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยกับธรรม ในฐานะมีธรรมเป็นฐานหลัก กล่าวคือ วินัยต้องตั้งอยู่บนฐานของธรรม ต้องมีความจริงในธรรมชาตินี้เป็นฐานอยู่ ถ้าไม่มีความจริงในธรรมชาตินี้เป็นฐาน วินัยก็ไม่มี ความหมาย

(๒) ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยกับธรรมในฐานะให้ผลเป็นจริงแก่ผู้ปฏิบัติ หมายถึง การจัดวางกฎเกณฑ์ (วินัย) เป็นที่เหตุเป็นผลขึ้นในหมู่มนุษย์ก็เพื่อให้ได้ผลตามธรรมและมีความมุ่งหมายเพื่อธรรมนั่นเอง คือ เพื่อจะให้การทำตามธรรมนั้นเกิดผลเป็นจริงในหมู่มนุษย์หรือเพื่อให้ความมั่นใจว่ามนุษย์จะปฏิบัติตามและได้ประโยชน์จากธรรมชาตินี้หรือใช้กฎธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ได้ดีที่สุด จึงได้จัดวางเป็นกฎมนุษย์ขึ้น

๓. สิกขาบทและอาบัติ

การบัญญัติสิกขาบทแต่ละข้อ จะมีมูลเหตุ ขั้นตอน และจุดประสงค์ของการบัญญัติ หลังจากนั้นจึงกลายมาเป็นประเภทของสิกขาบท ระดับของสิกขาบท เพื่อป้องกันมิให้เกิดความประหลาดเสียหายสำหรับภิกษุสงฆ์ นอกจากนั้น พระพุทธองค์ยังทรงใช้วิธีข่ม วิธีลงโทษภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยจากการปรับอาบัติในความผิด ซึ่งเรียกว่า การลง “นิคหกรรม” หรือการลงโทษตามพระธรรมวินัย

สิกขาบทนั้น ทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธบัญญัติ ได้แก่ อาทิพรหมจริยกาสิกขา และทรงตั้งขึ้นด้วยเป็นอธิสมาจาร คือ ขนบธรรมเนียม ได้แก่ อภิสมาจาริกาสิกขา มีพระพุทธานุญาติให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ประกอบด้วย ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ สุทธิกปาจิตติย ๙๒ ปาฏิเทสนียะ ๔ อธิกรณสมณะ ๗ อนียต ๒ และเสขยวัตร ๗๕ รวม ๒๒๗ สิกขาบท^{๒๔}

คำว่า อาบัติ ในคัมภีร์พุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม ได้ให้ความหมายคำว่า “อาบัติ” คือ การต้อง, การล่วงละเมิด, โทษที่เกิดแต่การละเมิดสิกขาบท

^{๒๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๔.

อาบัติ ๗ คือ ปาราชิก สังฆาติเสส ฤทธัจจย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุพภาสิต; อาบัติ ๗ กองนี้จัดรวมเป็นประเภทได้หลายอย่าง โดยมากจัดเป็น ๒ เช่น ๑. ครุกาบัติ อาบัติหนัก (ปาราชิกและสังฆาติเสส) ๒. ลหุกาบัติ อาบัติเบา (อาบัติ ๕ อย่างที่เหลือ);

คู่ต่อไปนี้ก็เหมือนกัน คือ ๑. ทุฏฐลาบัติ อาบัติชั่วหยาบ ๒. อทุฏฐลาบัติ อาบัติไม่ชั่วหยาบ; ๑. อเทสนาคามินี อาบัติที่ไม่พ้นได้ด้วยการแสดง ๒. เทสนาคามินี อาบัติที่พ้นได้ด้วยการแสดง คือ เปิดเผยความผิดของตน

คู่ต่อไปนี้จัดต่างออกไปอีกแบบหนึ่งตรงกันทั้งหมด คือ ๑. อเตกัจฉา เยียวยาแก้ไขไม่ได้ (ปาราชิก) ๒. สเทกัจฉา เยียวยาแก้ไขได้ (อาบัติ ๖ อย่างที่เหลือ); ๑. อนวเสส ไม่มีส่วนเหลือ ๒. สาวเสสยังมีส่วนเหลือ; ๑. อัปปกัมม หรืออปปุกรรม ทำคืนไม่ได้ คือแก้ไขไม่ได้ ๒. สปัปกัมม หรือสปุกรรม ยังทำคืนได้ คือแก้ไขได้

อาการที่ภิกษุจะต้องอาบัติ มี ๖ อย่าง คือ

อลชชิตา ต้องด้วยไม่ละอาย

อญญาณตา ต้องด้วยไม่รู้ว่สิ่งนี้เป็นอาบัติ

กุกุกจจกตตา ต้องด้วยสงสัยแล้วขึ้นทำลง

อกบปิเย กบปิยสญญิตา ต้องด้วยสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร

กบปิเย อกบปิยสญญิตา ต้องด้วยสำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร

สติสมโมสา ต้องด้วยลืมนสติ^{๒๕}

ว่าด้วยเรื่อง อาบัติ ๗

๑) ปาราชิก มีโทษอย่างหนัก ปาราชิก แปลว่า ผู้แพ้ หรืออาบัตียังบุคคลให้แพ้ อาบัตินี้ภิกษุต้องเข้าแล้ว ชื่อว่าเป็นคนแพ้ เป็นคนตายจากพุทธศาสนา บุคคลผู้ต้องอาบัติปาราชิก ต้องสละสมณเพศและไม่อนุญาตให้ทำการบวชเป็นพระภิกษุอีกได้ ปาราชิกมี ๔ สิกขาบท สิกขา บทที่ ๑ ว่าด้วย การเสพเมถุนธรรม กรณีพระสุทินเสพเมถุนกับภรรยาของตน ครั้นภิกษุผู้เป็นเพื่อนทราบความต่างก็ตำหนิพระสุทินแล้วนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ทรงสอบถามพระสุทิน ครั้นพระสุทินรับว่าจริง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดำริว่า “โมฆบุรุษ การกระทำของเธอไม่สมควรไม่ควรเลยตาม...โมฆบุรุษ ในการเธอเสพอสังฆกรรมซึ่งเป็นประเวณีของชาวบ้านมารยาทของคนชั้นต่ำ กิริยาชั่วหยาบ มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่จะต้องทำในที่ลับ ต้องทำกันสองต่อสองนี้มีโทษมาก เธอเป็นคนแรกที่ก่ออุกฤษฏ์กรรมก่อนใครๆ การทำอย่างนี้มีได้ทำคนที่ยัง

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔๔-๕๔๕.

เสื่อมใสให้เสื่อมใส หรือทำคนที่เสื่อมใสอยู่แล้วให้เสื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ที่จะทำให้คนที่ไม่เสื่อมใส ก็ไม่เสื่อมใสไปเลย คนที่เสื่อมใสอยู่แล้วบางพวกก็จะกลายเป็นอื่นไป” ครั้นได้ทรงดำหนิพระสุทินแล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก... ทรงแสดงธรรมมิกถาให้เหมาะสมให้คล้อยตามเรื่องนั้น แล้วทรงรับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ กรณีนี้จึงเป็นเหตุของการบัญญัติสิกขาบทว่าด้วยปฐมปาราชิก ส่วนพระสุทิน ได้รับอนาปัตติวารหรือได้รับการยกเว้นเพราะเป็นเหตุแห่งต้นบัญญัติ^{๒๖}

๒) สังฆาติเสส มีโทษอย่างกลาง สังฆาติเสส แปลว่า กองอาบัติมีสงฆ์อันภิกษุพึงปรารภณา ในกาลเบื้องต้นและกาลอันพิเศษ คือ เมื่อภิกษุต้องเข้าแล้ว ต้องอาศัยสงฆ์ คือ ขอให้สงฆ์ให้ปริวาสเป็นกาลเบื้องต้น และให้มานัตเป็นท่ามกลางและอัพภานกรรม เป็นกรรมอันสุด กล่าวคือเมื่อภิกษุต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้วต้องอยู่ปริวาสเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้แล้วอยู่มานัตต่อ (นับราตรี) อีก ๖ ราตรี โดยต้องขอให้สงฆ์เป็นผู้ให้ จากนั้นต้องขออัพภาน หมายถึง สงฆ์ต้องประชุมไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป ทำสังฆกรรมด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา สังฆาติเสสมิ ๑๓ สิกขาบท^{๒๗}

๓) ฤทธัจจย มีโทษอย่างเบา ฤทธัจจย แปลว่า โทษอ้วน โทษหยาบ เป็นความผิดรองลงมาจากสังฆาติเสส เมื่อภิกษุต้องเข้าแล้ว แสดงแก่ภิกษุแม้องค์เดียวกับหลุดพ้นได้ ภิกษุชักส่อให้ชายหญิงเป็นสามีภรรยากันยอมต้องอาบัติสังฆาติเสส แต่ถ้าภิกษุชักส่อบัณฑิต (กะเทย) ต้องอาบัติฤทธัจจย กรณีภิกษุเข้าไปในป่าช้าเห็นศพถูกสัตว์กัดกินโดยส่วนมาก ได้เสพเมถุนธรรมในศพนั้น แล้วเกิดความสงสัยว่าตนเองต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่จึงได้ไปกราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ภิกษุเธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติฤทธัจจย”^{๒๘}

๔) ปาจิตตियะ ว่าด้วยอาบัติปาจิตตียต้องอาบัติในเขตเดียวกัน^{๒๙} มีโทษอย่างเบา ปาจิตตีย แปลว่า อาบัตยังกุศลธรรมให้ตกไป^{๓๐} มี ๒ อย่าง คือ นิสสัคคียปาจิตตีย ๑ สุทธิกปาจิตตีย ๑ นิสสัคคียปาจิตตียนั้น ภิกษุต้องเข้าแล้ว ต้องเสียสละวัตถุที่เป็นนิสสัคคียนั้นเสียก่อนจึงแสดงอาบัติตก ส่วนสุทธิกปาจิตตีย ไม่มีการเสียสละ เป็นแต่ถ้า ถ้าเป็นของที่ห้ามบางอย่าง อันเกี่ยวข้องกับภิกษุทำให้เกิดกำหนดประมาณ เช่น ทำเท่าเดียวให้เกิน ๘ นิ้วพระสุคต หรือทำกล่องเข็มด้วยกระดูก งา หรือเขา เป็นต้น ต้องตัดให้ได้ประมาณหรือกำหนดเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

^{๒๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๗-๒๙.

^{๒๗} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๓๔/๒๔๙-๒๕๑.

^{๒๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๗๓/๖๑.

^{๒๙} วิ.ป. (ไทย) ๘/๕๕๓/๖๘๒.

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๕.

๕) ปาฏิเทสนียะ มีโทษอย่างเบา ปาฏิเทสนียะ แปลว่าพึงแสดงคืน เป็นอาบัติอัน ภิกษุผู้ล่วงละเมิดพึงแสดงคืนมี ๔ สิกขาบท เช่น สิกขาบทที่ ๑ ภิกษุรับของเคี้ยวของฉันจากมือภิกษุณี ซึ่งไม่ใช่ญาติ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ^{๓๑}

๖) ทุกกฏ มีโทษอย่างเบา ทุกกฏ แปลว่า ทำชั่ว หมายถึงกายกรรม คือ ความประพฤติส่วนกายไม่เรียบร้อยเป็นที่ติเตียนของผู้อื่น เช่น ภิกษุสวมเสื้อ สวมหมวก ใช้ผ้าโพกศีรษะ ต้องอาบัติทุกกฏ นอกจากนี้ในพระวินัยปิฎก คำว่า ทุกกฏ พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้คือ ภิกษุคูหมิ่น ธรรมอย่างอื่น ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุคูหมิ่นพระวินัยหรือธรรมอย่างอื่นให้อนุุปสัมบันฟัง ต้องอาบัติทุกกฏ อนุุปสัมบัน ภิกษุสำคัญว่าเป็นอนุุปสัมบัน ต้องอาบัติทุกกฏ^{๓๒}

๗) ทุพภาสิต มีโทษอย่างเบา ทุพภาสิต หมายถึง “พูดไม่ดี” “คำชั่ว” “คำเสียหาย” ชื่ออาบัติเบาที่สุดที่เกี่ยวกับคำพูด เป็นความผิดในลำดับถัดรองจากทุกกฏ เช่น ภิกษุพูดกับภิกษุที่มี กำนัดเป็น จันฑาล ว่าเป็นคนชาติจันฑาล ถ้ามุ่งว่ากระทบให้อภัยศ ต้องอาบัติทุกกฏ แต่ถ้ามุ่งเพียง ล้อเล่น ต้องอาบัติทุพภาสิต^{๓๓}

๔. อธิกรณ์: ความขัดแย้งและมูลเหตุแห่งปัญหาอธิกรณ์

เนื่องจากหมู่สงฆ์มีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องหล่อหลอมกล่อมเกลาจิตใจและศีลาจารวัตร ให้งดงามเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาต่อผู้พบเห็น แต่ขณะเดียวกันพระธรรมวินัยก็เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ กล่าวคือ ความคิดเห็นที่แตกต่างในพระธรรมวินัยอันเนื่องมาจากการตีความพระธรรมคำสอนที่แตกต่างจากความคิดเห็นที่แปลกแยกออกไปตามความรู้ที่ถูกจำกัดในการรับรู้ และโอกาสในการศึกษาเรียนรู้จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามที่เข้าใจคลาดเคลื่อนแตกต่างกัน จนนำไปสู่การโจทก์กล่าวหากันในเรื่องศีลวินัย อาจารวินัย ติฎฐิวินัยอาชีวะวินัย และการปฏิบัติกิจที่สงฆ์

^{๓๑} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๕๒/๖๒๙.

^{๓๒} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๔๑/๕๕๐.

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๗.

พึงกระทำให้สงบด้วยหน้าที่ ซึ่งเรียกว่า “สังฆกรรม”^{๓๔} เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของหมู่สงฆ์ เมื่อรู้ปัญหาของหมู่สงฆ์แล้ว พระพุทธองค์ทรงจำแนกประเภทปัญหาหรือความขัดแย้งออกเป็น ๔ ประการ คือ^{๓๕}

๑) **วิวาทาธิกรณ์** หมายถึง วิวาท^{๓๖} ที่จัดเป็นอธิกรณ์ การวิวาทซึ่งเป็นเรื่องที่สงฆ์จะต้องเอาธุระดำเนินการพิจารณารับ ได้แก่การเถียงกันปรารภพระธรรมวินัย เช่น เถียงกันว่า สิ่งนี้เป็นธรรม เป็นวินัย สิ่งนี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ข้อนี้พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ข้อนี้ไม่ได้ตรัสไว้ ดังนี้ เป็นต้น^{๓๗} นอกจากนี้ ในพระวินัยปิฎก ยังได้ระบุถึง วิวาทอย่างไรเรียกว่าเป็นวิวาทาธิกรณ์ “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ วิวาทกันว่า นี่เป็นธรรม นี่ไม่เป็นธรรม ฯลฯ นี้อาบัติชั่วหยาบ นี้อาบัติไม่ชั่วหยาบ ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแค้นแค้น ความวิวาท การกล่าวต่างกับการกล่าวโดยประการอื่น การพูดเพื่อความกลัดกลุ้ม ความหมายมั่นในเรื่องนั้น วิวาทนี้เป็นวิวาทาธิกรณ์”^{๓๘} และยังแสดงถึงวิวาทในลักษณะที่ไม่เรียกว่าวิวาทาธิกรณ์ คือ “ในข้อนั้น วิวาทอย่างไรไม่จัดเป็นอธิกรณ์ มารดาทะเลาะกับบุตรบ้าง บุตรทะเลาะกับมารดาบ้าง บิดาทะเลาะกับบุตรบ้าง บุตรทะเลาะกับบิดาบ้าง พี่ชายทะเลาะกับน้องชายบ้าง น้องชายทะเลาะกับพี่สาวบ้าง พี่สาวทะเลาะกับน้องสาวบ้าง เพื่อนทะเลาะกับเพื่อนบ้าง วิวาทนี้ไม่เป็นอธิกรณ์”^{๓๙} ทั้งนี้ วิวาทาธิกรณ์ต้องได้รับการชี้ขาดว่าฝ่ายใดถูก ฝ่ายใดผิด มีมูลเหตุที่ก่อให้เกิดการวิวาทกันขึ้นด้วยความปรารถนาดีก็มี ด้วยความปรารถนาเลวก็มี ผู้ใดตั้งวิวาทด้วยทริฐมานะ แม้รู้ว่า

^{๓๔} สังฆกรรม งานของสงฆ์, กรรมที่สงฆ์พึงทำ, กิจที่พึงทำโดยที่ประชุมสงฆ์มี ๔ คือ ๑) อปโลกนกรรม กรรมที่ทำเพียงด้วยบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ ไม่ต้องตั้งญัตติและไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น แจ่งการลงพรหมทัณฑ์ แก่ภิกษุ ๒) ญัตติกรรม กรรมที่ทำเพียงตั้งญัตติไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น อุโบสถและปวารณา ๓) ญัตติทุติยกรรม กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนาหนึ่ง เช่น สมมติสีมา ให้ผ้ากฐิน ๔. ญัตติจตุตถกรรม กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนา ๓ หน เช่น อุปสมบท ให้ปริวาส ให้มานัต; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๑๕.

^{๓๕} ม.อ.อ. ๓/๔๖/๒๘.

^{๓๖} วิวาท หมายถึง การทะเลาะ, การโต้แย้งกัน, การกล่าวเถียงแย้งกัน, กล่าวต่าง คือว่าไป คนละทาง ไม่ลงกันได้ อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗๙.

^{๓๗} อ้างแล้ว, หน้า ๓๘๐.

^{๓๘} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๕๕/๕๓๕.

^{๓๙} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๕๕/๕๓๖.

ผิดก็ขึ้นทำมานะ มีจิตประกอบด้วยอกุศลมูลประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ^{๔๐} ทำไปเพื่อต้องการที่จะเอาชนะหรือทำร้ายฝ่ายตรงข้าม หรือทั้งสองฝ่ายมุ่งเอาชนะซึ่งกันและกัน^{๔๑} ผู้นั้นชื่อว่าทำด้วยปรารถนาเลว ในฝ่ายทำด้วยปรารถนาดี แสดงว่ามีจิตสัมปยุต โดย อโลภะ อโทสะ อโมหะ^{๔๒}

ส่วนสาเหตุแห่งการก่อการทะเลาะวิวาทนั้นมียู่ ๖ ประการ^{๔๓} คือ

- (๑) เป็นผู้มักโกรธ มีความผูกโกรธ ภิกษุใดเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้
- (๒) เป็นผู้ลบหลู่ เป็นผู้ตีเสมอ..
- (๓) เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่...
- (๔) เป็นผู้โอ้อวด มีมารยา...
- (๕) เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว เป็นมิฉฉาภิภู...
- (๖) เป็นผู้ยึดมั่นทิฐิของตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก

เหตุทั้ง ๖ เป็นเพราะภิกษุนั้นไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้ในพระศาสดา ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้ในพระธรรม ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงแม้ในพระสงฆ์อยู่ และไม่ทำสิกขาให้บริบูรณ์

ฉะนั้น วิวาทาธิกรณ์ จึงมุ่งหมายการทะเลาะวิวาทกัน เรื่องพระธรรมและเรื่องพระวินัย ซึ่งจำแนกเรื่องทำความแตกกันได้ ๙ คู่ ๑๘ อย่าง ดังนี้ คือ

- (๑) วิวาทกันว่าเป็นธรรม นี่ไม่เป็นธรรม
- (๒) นี่เป็นวินัย นี่ไม่เป็นวินัย
- (๓) นี่พระตถาคตภาษิตไว้ นี่พระตถาคตมิได้ภาษิตไว้
- (๔) นี่พระตถาคตทรงประพจน์มา นี่พระตถาคตมิได้ทรงประพจน์มา
- (๕) นี่พระตถาคตทรงบัญญัติไว้ นี่พระตถาคตมิได้บัญญัติไว้
- (๖) นี่เป็นอาบัติ นี่ไม่เป็นอาบัติ
- (๗) นี่เป็นอาบัติเบา นี่เป็นอาบัติหนัก
- (๘) นี่เป็นอาบัติมีส่วนเหลือ นี่เป็นอาบัติไม่มีส่วนเหลือ

^{๔๐} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๙๓-๒๙๖/๓๙๒-๓๙๕, ดูเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗๙-๓๘๐.

^{๔๑} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๕๕/๕๓๕.

^{๔๒} วิ.จู (ไทย) ๖/๓๐๑/๖๓๗-๖๓๘.

^{๔๓} ดูรายละเอียดใน ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๔๔-๔๕/๓๔-๓๕.

(๙) นี่เป็นอาบัติหยาบ นี่ไม่เป็นอาบัติ^{๔๔}

๒) อนุวาทาธิกรณ์ หมายถึง เรื่องที่พระภิกษุโจทก์กันด้วยข้อหาสี่วิบัติ อาจารวิบัติ ทิฏฐิวิบัติ หรือ อาชีวิวิบัติ การโจท การกล่าวหา การฟ้องกัน การประท้วง ความเป็นผู้คล้อยตาม การทำความพยายามในการโจท การให้ความสำคัญต่อความพยายามในเรื่องนั้น^{๔๕} ถือว่าเป็นลักษณะสำคัญที่มีใน อนุวาทาธิกรณ์ หรือ หมายถึง ข้อหาที่กล่าวหากันด้วยอาบัติ นี่จะต้องได้รับการวินิจฉัยว่าจริงหรือไม่จริง อธิกรณ์อันภิกษุจะพึงยกขึ้นว่าได้นั้น ต้องเป็นเรื่องมีมูล แต่ไม่ได้หมายความว่า

ที่เป็นจริง^{๔๖} แต่ต้องเป็นเรื่องที่ ๑. ได้เห็นเอง ๒. ได้ยินเองหรือมีผู้บอกและเชื่อเป็นจริง ๓. เรื่องที่ไม่ได้เห็นเองไม่ได้ยินเองหรือไม่มีผู้มาบอกแต่รังเกียจโดยอาการ

ส่วนมูลเหตุแห่งการเกิดอนุวาทาธิกรณ์ พระพุทธองค์ตรัสไว้คือ อนุวาทมูล ๖ เป็นมูลแห่งอนุวาทาธิกรณ์ อุกุศลมูลทั้ง ๓ เป็นมูลแห่งอนุวาทาธิกรณ์ กุศลมูลทั้ง ๓ เป็นมูลแห่งอนุวาทาธิกรณ์ แม้กายก็เป็นมูลแห่งอนุวาทาธิกรณ์ แม้วาจาก็เป็นมูลแห่งอนุวาทาธิกรณ์^{๔๗} กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของ ๑. จิตที่เป็นกุศล ประกอบด้วย โอโลภะ อโทสะ อโมหะ ๒. จิตที่เป็นอกุศล ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ

๓) อาปัตตาธิกรณ์ หมายถึง การต้องอาบัติและการถูกปรับอาบัติ เป็นอธิกรณ์โดยฐานเป็นเรื่องที่จะต้องจัดทำ คือระงับด้วยการแก้ไขปลดเปลื้องออกจากอาบัตินั้นเสีย มีการปลงอาบัติ หรือการอยู่กรรม เป็นต้น^{๔๘} ตามวิธีที่ท่านบัญญัติไว้ อาบัติทั้งหลายอันภิกษุต้องแล้วจำจะต้องทำคืน จำต้องปลดเปลื้อง ซึ่งระงับในสำนักบุคคลก็มี และในสำนักสงฆ์ก็มีหลักเกณฑ์ในการปลดเปลื้องกำหนดไว้ ๒ อย่าง แต่ละอย่างมีข้อกำหนดต่างกันแล้วแต่ลักษณะของอาบัติ กล่าวคือ (๑) บุคคล (๒) วิธีการ

การปลดเปลื้องด้วยบุคคล หมายถึง ลหุกาบัติทั้งปวง (ได้แก่ ฤตัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฎ ทุพภาสิต) ย่อมระงับในสำนักบุคคล คือ ภิกษุใดอาบัติต้องแสดงอาบัตินั้นแก่ภิกษุรูปหนึ่งก็ได้ อาบัตินั้นเป็นอันระงับไป การแสดงคืนอาบัติ เป็นการปฏิบัติตามวิธีที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัย เพื่อให้ภิกษุพ้นจากมลทินกลับมาบริสุทธิ์ดังเดิม

^{๔๔} วิ.จู.(ไทย) ๖/๒๑๕/๓๓๑.

^{๔๕} คุรยละเอียดใน วิ.จู.(ไทย) ๖/๒๑๕/๓๓๑-๓๓๒.

^{๔๖} พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๖๓.

^{๔๗} วิ.จู.(ไทย) ๖/๒๑๗/๓๓๕.

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔๔.

การปลดเปลื้องในสำนักสงฆ์ หมายถึง ครุภาพดี (ได้แก่สังฆาภิบาล) ภิกษุใดต้องอาบัติแล้ว จะระงับได้แต่ในสำนักสงฆ์ด้วยฐานวิธี คือการประพติวัตร ๔ อย่าง ได้แก่ ปรีวาส มานัต อัมภาน และปฏิกัสสนา ซึ่งหมายถึง การลงโทษโดยกักบริเวณ และถูกตัดสิทธิ และหน้าที่ต่าง ๆ ที่เคยพึงมี รวมทั้งสิ้น ๙๔ ข้อ^{๔๙}

ตามธรรมเนียมแห่งอาบัติ ต้องประพติวัตร เรียกว่า มานัต แปลว่า นับ (ราตรี) ๖ ราตรี แล้วสงฆ์จึงจะสวดระงับอาบัติ เรียกว่าอัมภาน แปลว่าเรียกเข้า (หมู่) แต่ถ้าปกปิดไว้ล่วงวันเท่าใด ต้องประพติวัตร เรียกว่าอยู่ปรีวาส แปลว่าอยู่ใช้ ครบวันเท่านั้นก่อน จึงควรจะประพติมานัตได้ต่อไป ระหว่างอยู่ปรีวาสถึงสงฆ์ยังไม่ได้อัมภานเพียงไร ต้องครุภาพดีเช่นนั้นอยู่ดี อย่างอื่นก็ดี ข้ำเข้าด้วย ต้องกลับอยู่ปรีวาสหรือประพติมานัตใหม่ เรียกว่า ปฏิกัสสนา แปลว่า กิริยาชักเข้าหาอาบัติเดิม ปรีวาส มานัต ปฏิกัสสนาและอัมภาน รวมเรียกว่าฐานวิธี แปลว่า ระเบียบเป็นเครื่องออกจากอาบัติ สงฆ์จตุรวรรคให้ปรีวาส ให้มานัต และทำปฏิกัสสนาได้อยู่ ส่วนอัมภานสงฆ์วิสติวรรคพวกเดียวจึงทำได้^{๕๐}

๔) กิจจาธิกรณ์ หมายถึง การงานเป็นอธิกรณ์ คือ เรื่องที่เกิดขึ้นอันสงฆ์ต้องจัดตั้งทำหรือกิจธุระที่สงฆ์จะพึงทำ อรรถกถาพระวินัยว่า หมายถึง กิจอันจะพึงทำด้วยประชุมสงฆ์ ได้แก่ สังฆกรรมทั้ง ๔ คือ อปโลกนกรรม ญัตติกรรม ญัตติหุตยกรรม ญัตติจตุตถกรรม^{๕๑}

ทั้งนี้ พระพุทธองค์ทรงกำหนดระเบียบปฏิบัติ วิธีดำเนินการ ตลอดทั้งจำนวนภิกษุและคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจน หากดำเนินการโดยไม่ถูกต้องตามกระบวนการและขั้นตอนแล้ว กิจจาธิกรณ์นั้นก็ยังมิระงับ กล่าวคือ

๑. อปโลกนกรรม คือ กรรมอันทำด้วยการบอกเล่ากันในที่ประชุมสงฆ์ ไม่ต้องตั้งญัตติ ไม่ต้องสวดอนุสาวนา คือประกาศการปรึกษาและตกลงของสงฆ์ เช่น ประกาศลงพรหมทัณฑ์ นาสนะสามเณรผู้กล่าวต่อพระพุทธเจ้า หรืออปโลกนแจกอาหารในโรงฉัน เป็นต้น

๒. ญัตติกรรม คือ กรรมอันกระทำด้วยตั้งญัตติ ไม่ต้องสวดอนุสาวนา คือประกาศให้สงฆ์ทราบเพื่อทำกิจร่วมกัน ไม่ต้องขอมติ เช่น อุโบสถ ปาวรณา เป็นต้น

^{๔๙} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗.

^{๕๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **วินัยมุข เล่ม ๓**, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑.

๓. ญัตติทุติยกรรม คือ กรรมมีวาจาครบ ๒ คือ ตั้งญัตติ ๑ ครั้ง แล้วสวดอนุสาวนา ๑ ครั้ง เช่น การสมมติสีมา การสังคายนา การมอบให้ผ้ากฐินการคว่ำบาตร และการทงายบาตร

๔. ญัตติจตุตถกรรม คือ กรรมมีวาจาครบ ๓ คือ ตั้งญัตติ ๑ ครั้ง แล้วสวดอนุสาวนา ๓ ครั้ง ขอมติ เช่น การอุปสมบท การนิคหะ การให้ปริวาสและมานัตแก่ภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เป็นต้น^{๕๒}

พระพุทธองค์ มีพุทธประสงค์ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารเป็นหมู่คณะ สังฆสมาคมคือทรงกำหนดระเบียบ วิธีปฏิบัติกระบวนการและขั้นตอนการประพฤติปฏิบัติของหมู่คณะไว้ กำหนดจำนวนภิกษุให้เหมาะให้ควรในแต่ละสังฆกรรม เป็น ๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง และ ๒๐ รูปบ้าง ตามแต่ละกรณีของสังฆกรรม

๕. อธิกรณสมณะ: เครื่องมือระงับความขัดแย้ง

พระศาสดามีพุทธประสงค์ทรงมอบการปกครองคณะสงฆ์ไว้แก่สงฆ์ จึงทรงพระอนุญาตให้สงฆ์เป็นผู้ทำกิจนั้น ๆ อันเนื่องด้วยการปกครองคณะ โดยทรงเห็นว่าพระธรรมวินัยจะรุ่งเรืองมั่นคงก็เพราะมีภิกษุประพฤติปฏิบัติโดยชอบ การตั้งสิกขาบทก็เพื่อเป็นเครื่องนำความประพฤติดีงามให้เกิดในสังคมสงฆ์ และมีการปรับความผิดหรืออาบัติแก่ภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิด ซึ่งเป็นมูลเหตุแห่งการเกิดอาปัติตาทิกรณ์ขึ้น และจำต้องทำคืนตามวิธีอันสำเร็จด้วยสงฆ์ หรือด้วยบุคคล ไม่เช่นนั้นสิกขาบทก็ไม่สำเร็จประโยชน์ มีไว้ก็เหมือนไม่มี ภิกษุทุกรูปจำต้องทำคืนเมื่อต้องอาบัติเข้าแล้ว เพื่อให้โอกาสปรับความคิดเปลี่ยนพฤติกรรมและร่วมอยู่ในสังคมสงฆ์ต่อไปได้โดยมิได้รังเกียจเดียดฉันท์ซึ่งกันและกันโดยได้ทรงวางข้อสำหรับระงับอธิกรณ์ทั้ง ๔ อย่างไว้เรียกว่า “อธิกรณสมณะ”^{๕๓}

“อธิกรณสมณะ” ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ ๗ อย่าง เพื่อบรรเทาอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ (๑) พึงให้สัมมุขวินัย ๑ (๒) พึงให้สติวินัย ๒ (๓) พึงให้อุมุหวินัย ๓ (๔) พึงให้ปฏิญญาตถกณะ ๔ (๕) พึงให้เยภุยยสิกา ๕ (๖) พึงให้ตัสสปาปิยสิกา ๖ (๗) พึงให้ติณวัตถการกะ ๗^{๕๔} พระพุทธองค์ทรงวางแนวทาง โดยนำกฎของสมุทัยมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้กับปัญหาแต่ละอย่างได้อย่างเหมาะสม โดยได้วางหลักการไว้ ดังนี้

^{๕๒} อ่างแล้ว.

^{๕๓} อธิกรณสมณะ แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์หรือวิธีการระงับอธิกรณ์ หรือหมายถึงวิธีดำเนินการเพื่อบรรเทาอธิกรณ์ หรือกระบวนการแก้ไขปัญหามี ๗ วิธี; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘๑.

^{๕๔} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๖๕๕/๗๓๖.

๕.๑ การแยกปัญหาของสงฆ์ ได้แก่ อธิกรณ์ทั้ง ๔ ประการ คือ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์เมื่อนำมาจัดคัดแยกเป็นประเภท มีปัญหาที่มีคู่กรณี กับ ไม่มีปัญหาไม่มีคู่กรณี แต่รวมความอยู่ในความหมายของอธิกรณ์ มีอยู่ ๒ ประเภท^{๕๕} ได้แก่

๑) เรื่องที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ถกเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย หรือการโจทก์กล่าวหากันเพราะประพฤติปฏิบัติที่ผิดแผกแตกต่างไปจากหมู่คณะ ไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัยหรือขัดกับพระธรรมวินัย ละเมิดหรือทำลายกฎ กติการะเบียบแบบแผนของหมู่คณะ สร้างความวุ่นวายทำลายสังคัมหมู่คณะการต้องอาบัติ การปรับอาบัติ การบอกอาบัติหรือแสดงอาบัติ การแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ

๒) กิจธุระหรือภาระหน้าที่ของสงฆ์ต้องกระทำให้สำเร็จตามกระบวนการที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ในรูปแบบ “สังฆกรรม” จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ

ประเภทพิธีกรรม ได้แก่ กระบวนการแก้ไขปัญหา ซึ่งแม้ว่าจะไม่จัดว่าเป็นปัญหา เนื่องจากไม่ได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายเสียหายอันจะนำมาซึ่งความแตกแยกก็ตาม แต่ถ้าหากการปฏิบัติไม่เป็นไปตามพุทธบัญญัติ ก็อาจจะกลายเป็นปัญหาตามมาได้ เช่น กรณีการอุปสมบท

ผู้ประสงค์จะบวชจะต้องนำความประสงค์ของตนไปแจ้งแก่อุปัชฌาย์ผู้มีคุณสมบัติที่จะรับบวชได้ การแจ้งการบวชถือเป็นการฟ้องอย่างหนึ่ง เมื่ออุปัชฌาย์ได้รับเรื่องต้องตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ต้องการบวช ซึ่งเป็นขั้นตอนการตรวจคำฟ้อง เมื่อตรวจสอบคุณสมบัติว่าครบถ้วนก็กำหนดวันบวช มีการประชุมสงฆ์ในเขตสีมากำหนดการทำสังฆกรรม มีการแต่งตั้งภิกษุ ๒ รูป ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศญัตติและสวดอนุสาวนารับรอง ซึ่งสังฆกรรมใช้ญัตติจตุตถกรรมวาจาเป็นหลัก เมื่อสงฆ์พร้อมแล้ว ภิกษุผู้ฉลาดก็จะทำการสอบถามอันตรายิทธิกรรมของผู้จะบวชว่ามีคุณสมบัติหรือไม่ เมื่อถามอันตรายิทธิกรรมแล้ว ภิกษุ ๒ รูปก็จะแจ้งแก่สงฆ์ด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา จากนั้นจะเรียกภิกษุผู้บวชเข้าไปสู่หัตถบาธ และมีการประกาศญัตติเพื่อให้กุลบุตรเป็นภิกษุ จากนั้นก็สวดอนุสาวนารับรอง ๓ หน หากไม่มีใครคัดค้านถือว่าอุปสมบทสมบูรณ์ เมื่อทำตามขั้นตอนดังกล่าวถือว่าอธิกรณ์ยุติ หากไม่ทำตามขั้นตอน ถือว่าล้มเหลวไม่สมบูรณ์^{๕๖}

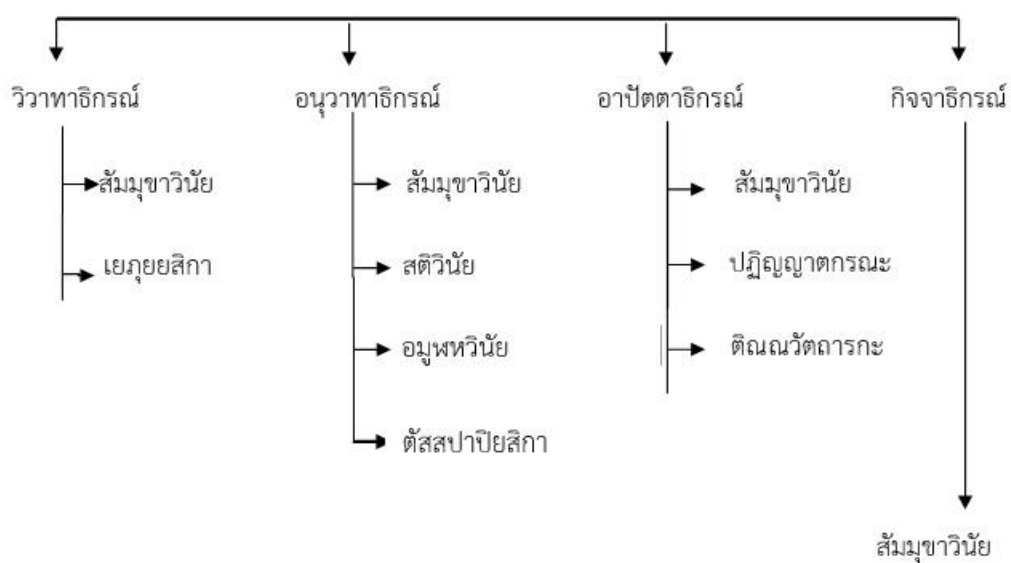
ประเพณีคหกรรม ได้แก่ กระบวนการแก้ปัญหาโดยการลงนิคหกรรม หรือการลงโทษซึ่งสงฆ์จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ วิธีดำเนินการ ตลอดทั้งจำนวนภิกษุและ

^{๕๕} คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, วินัยวินิจฉัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๘๙.

^{๕๖} นายอติเทพ ผาหา, “การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณ์สมณะ ๗ และกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๓.

คุณสมบัติของภิกษุ หากดำเนินการโดยไม่ถูกต้องตามกระบวนและขั้นตอนแล้ว กิจจาธิกรณ์นั้นก็ยังไม่วางรับ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ นิคกรรมทั่วไป ๙ ประการ ได้แก่ การลงตชชะนียกรรม การลงนียสกรรม การลงปัพพาชนียกรรม การลงปฏิสธารณียกรรม การลงอุกเขปนียกรรม การลงตสสาปิยสิกการกรรม การลงปกาสนียกรรม การลงปัตตนิกกุชนกรรม การลงพรหมทัณฑกรรม และนิคกรรมพิเศษ อีก ๓ ประการ ได้แก่ นาสนากรรม ทัณฑกรรม และการประณาม

๕.๒ การแยกเครื่องมือกระบวนการแก้ปัญหา ในทางพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมสอดคล้องและสอดคล้องกันในด้านของวิธีการและตัวปัญหา แม้ว่าการแก้ปัญหาแต่ละปัญหาจะเป็นการเฉพาะเรื่อง แต่การแก้ปัญหาแต่ละประเภทมีวิธีการที่เหมือนกันโดยมุ่งเน้นความสามัคคีปรองดองของหมู่สงฆ์เป็นประการสำคัญ ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้จัดการกับปัญหาแม้มีหลากหลายทั้ง ๗ วิธี แต่ต้องกระทำต่อหน้าสงฆ์กรรมการผู้พิจารณา (การมอบอำนาจให้แก่สงฆ์) ต่อหน้าคู่กรณีตามวิธีการแก้ปัญหาแบบสัมมาขววินัยปรากฏตามแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับวิธีการแก้ปัญหา ดังนี้^{๕๗}

ภาพที่ ๓.๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (อธิกรณ์ ๔) กับการแก้ปัญหา (อธิกรณ์สมณะ ๗)

^{๕๗} ศาครณ์ คำสอนหา, “การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓-๔๔.

จะเห็นว่าทั้งอภิภรณ์และวิธีแก้ปัญหามิใช่การกำหนดไว้อย่าง สอดคล้องกันมีหลากหลายสามารถเลือกใช้เพื่อจัดการกับทุกปัญหาได้แต่ละเครื่องมือมีวิธีการที่ สอดคล้องสามารถสอดรับเครื่องมือและวิธีการอื่น ๆ ได้ในการแก้ไขปัญหาเดียวกัน โดยเมื่อทรง กำหนดเช่นนี้แล้วก็ทรงเสนอวิธีนำไปใช้ระหว่างอภิภรณ์(ปัญหา)กับวิธีการแก้ปัญหามาอย่างเหมาะสม และสามารถแก้ปัญหาได้โดยมีลักษณะการนำไปใช้ดังนี้

(๑) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาทเรื่องธรรมเรื่องวินัย (วิวาทาธิกรณ์) ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สงฆ์แตกแยกเป็นฝักฝ่ายนั้น การแก้ปัญหามิใช่นำวิธี

๑) สัมมุขานินย ระบุหรือวินิจฉัยในที่พร้อมหน้าสงฆ์ พร้อมหน้าบุคคล พร้อม หน้าวัตถุ พร้อมหน้าธรรมมาใช้ แต่ถ้าเป็นเรื่องของคนหมู่มากเป็นการแตกแยกทางความคิดนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการ

๒) เภยยุยงสิกา ตัดสินเอาตามคำของคนมากเพื่อหาข้อยุติจากเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก วิวาทาธิกรณ์ หมายถึง เรื่องที่เกิดขึ้นเนื่องจากคน ๒ คน หรือกลุ่มคน ๒ กลุ่ม มีทัศนคติความคิดเห็นที่ แตกต่างกันขัดแย้งกันจนไม่อาจตกลงกันในรายละเอียดได้ จึงก่อให้เกิดการโต้เถียงกันขึ้น ในที่สุด อาจมีการทำร้ายร่างกายหรือสร้างความบาดหมางระหว่างกันและกันขึ้น ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า วิวาทาธิกรณ์ แปลว่า อภิภรณ์ที่เกิดจากการวิวาทกัน คำว่า วิวาท หมายถึง การทะเลาะ การ โต้เถียง การกล่าวเกี้ยวแก่งกัน การกล่าวต่างกัน คือว่าไปคนละทาง ลงกันไม่ได้

การทะเลาะวิวาทเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความวุ่นวายในหมู่คณะ สาเหตุ ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะการวิวาทย่อมจะมีการแบ่งกลุ่มเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ เป็นฝ่ายสนับสนุน และกลุ่มที่ ๒ เป็นฝ่ายค้าน เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมจะมีการ แบ่งเป็นพรรคเป็นพวก จึงเห็นได้ว่าวิวาทาธิกรณ์นี้ย่อมจะส่งผลร้ายต่อหมู่คณะ ดังที่สมเด็จพระมหา สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า วิวาทาธิกรณ์นี้ร้ายนัก ทำสงฆ์ให้แตก กันเป็นนานาสังวาส เป็นนานาิกายอย่างนี้ แต่นั่นความเสื่อมอันเป็นผลแห่งการแตกสามัคคีย่อมเกิด มิได้ตามกัน เพราะอย่างนั้น พระศาสดา และพระสาวกจึงช่วยกันป้องกันเพื่อมิให้เกิดขึ้นและระงับที่ เกิดขึ้นแล้วเสีย ด้วยการชี้ขาดว่า ฝ่ายไหนผิด ฝ่ายไหนถูก^{๕๘}

กรณีตัวอย่างของวิวาทาธิกรณ์

ตัวอย่างของวิวาทาธิกรณ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ ๒ เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในพระไตรปิฎก สะท้อนให้เห็นถึงวิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล ดังนี้

^{๕๘} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๗.

ก. กรณีภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^{๕๙}

เรื่องเกิดขึ้นในเมืองโกสัมพีมีภิกษุผู้เป็นอาจารย์ที่มีความชำนาญในพระธรรม และเป็น ที่เคารพและศรัทธาของภิกษุสามเณร คือ ๑) พระธรรมกถึก ซึ่งเก่งในด้านการเทศน์สั่งสอนญาติโยม อธิบายพระธรรมได้แจ่มแจ้ง เทศนาได้ไพเราะ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาการบรรยายธรรมได้ง่าย ๒) พระ วินัยธร ซึ่งเป็นพระเถระที่มีความเก่งในทางพระวินัย ทรงจำพระไตรปิฎก เป็นผู้ชำระความผิดของผู้ที่ ประพฤติผิดวินัย และเป็นผู้ให้คำอธิบายเรื่องวินัยได้ชัดเจนจนมีลูกศิษย์จำนวนมากมาเรียน พระไตรปิฎกกับท่าน ภิกษุ ๒ รูปอยู่ในอาวาสเดียวกัน อยู่มาวันหนึ่ง พระวินัยธรได้เข้าไปทำธุระใน ห้องสุขาตามหลังพระธรรมกถึก ได้พบเห็นน้ำชำระที่เหลือไว้ในภาชนะ ซึ่งพระธรรมกถึกชำระไม่หมด พอทำธุระเสร็จก็ออกมาถามพระธรรมกถึกว่า “ท่านเหลือน้ำไว้ใช้ไหมครับ” พระธรรมกถึกก็ยอมรับ การเหลือน้ำชำระไว้ในภาชนะห้องสุขานี้มีห้ามไว้ในวัจจกฏีวัต แต่ก็ไม่มีการบัญญัติว่าเป็นอาบัติแต่ อยางใด ดังนั้น พระธรรมกถึกจึงเข้าใจว่าการทำแบบนี้ไม่เป็นอาบัติ ส่วนพระวินัยธรก็เข้าใจว่า ทรง ห้ามไว้แล้ว ถ้าละเมิดก็ต้องเป็นอาบัติ ถ้าไม่ตั้งใจทำ แต่ทำไปเพราะความไม่มีสติ ก็ไม่เป็นอาบัติ ในขณะที่เจรจากันก็สามารถยอมความกันได้ แต่พอออกจากวงสนทนา พระวินัยธรก็ไปป่าวประกาศกับ ลูกศิษย์ว่า พระธรรมกถึกต้องอาบัติแล้วแต่ไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ พอพระธรรมกถึกได้ฟังก็กล่าวหาพระ วินัยธรบ้างว่า พูดคำเท็จ เดิมบอกว่าถ้าไม่รู้ก็ไม่เป็นไร แต่พอต่อมากลับบอกว่า เป็นอาบัติ แท้จริงพระ วินัยธรก็ต้องอาบัติเพราะพูดคำเท็จ

ข้อโต้แย้งดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย ต่างฝ่ายก็มีลูกศิษย์มาก และบรรดาลูกศิษย์ก็เข้าข้างอาจารย์ตนพร้อมทั้งกล่าวหาอีกฝ่ายว่าเป็นผู้กระทำผิด ความที่เห็นไม่ ตรงกันในเรื่องดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดความวิวาทกันขึ้น ในที่สุดพระพุทธานุญาตจึงได้เสด็จมาทรง แก้ปัญหา แต่ทั้ง ๒ ฝ่ายก็ไม่ยอมรับฟัง จนในที่สุดพระองค์ทรงใช้วิธีการปลีกวิเวกเพื่อกดดันหรือ ปล่อยให้ทั้งสองฝ่ายถูกสังคมพิพากษาจนต้องหันมาขอขมาพระพุทธรองค์ในที่สุด

ข. กรณีภิกษุพวกวัชชีบุตรแสดงวัตถุ ๑๐ ประการ

กรณีนี้เกิดขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี ภิกษุพวกวัชชีบุตร ในกรุงเวสาลี ได้ยกข้อปฏิบัติซึ่งถือว่าเป็นอาบัติเล็กน้อย หรือไม่เป็นอาบัติขึ้นมาปฏิบัติกัน ๑๐ ข้อ ได้แก่

๑. เก็บเกลือไว้ในเขาสัตว์แล้วฉันกับอาหารได้
๒. ฉันอาหารเมื่อเลยเวลาที่เที่ยงไป ๒ นิ้วได้
๓. เข้าไปในบ้านฉันอาหารที่ไม่เป็นเดนได้
๔. ทำอุโบสถแยกกันในอาวาสที่มีสีมาเดียวกันได้

^{๕๙} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๑/๕๒๙-๕๓๑.

๕. ทำสังกรรมในเมื่อภิกษุทั้งหลายยังมาไม่พร้อมแล้วขออนุมัติภายหลังได้
๖. ประพฤติตามแบบที่อุปัชฌาย์อาจารย์ประพฤติมาได้
๗. ฉันทมนที่แปรไปแล้วแต่ยังไม่เป็นนมเปรี้ยวได้
๘. ต้มสุราอ่อน ๆ ได้
๙. ใช้ฝารองนั่งที่ไม่มีชายได้
๑๐. รับเงินและทองได้^{๖๐}

โดยข้อปฏิบัติทั้ง ๑๐ ประการนั้นถือว่าผิวนัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ แต่ภิกษุชาวเวสาลี กลับเห็นว่าไม่มีปัญหาเพราะเป็นอาบัติเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่ต้องเคร่งครัดมาก เมื่อพระยสกาภิกษุบุตรได้จาริกมาพบ ภิกษุชาวเมืองเวสาลีได้ต้อนรับด้วยเงินทองที่ชาวบ้านถวายมาแต่ท่านไม่ยอมรับ จนภิกษุเจ้าถิ่นเกิดไม่พอใจกล่าวหาว่าท่านไม่ให้เกียรติและเห็นว่าท่านทำตัวไม่ดีดูถูกศรัทธาของชาวบ้าน จึงได้ประชุมกันสวดประกาศปฏิสาธนิยกรรมแก่ท่าน จากนั้นท่านก็ได้แก้ข้อกล่าวหาโดยออกไปชี้แจงกับชาวบ้านว่าอะไรคือข้อเท็จจริงของพระธรรมวินัย และชี้แจงเรื่องโทษของการรับเงินรับทอง ในที่สุดชาวบ้านก็เคารพนับถือท่านจนภิกษุชาวเวสาลีไม่อาจจะทำอะไรท่านได้ ภายหลังท่านได้เดินทางไปพบพระเถระอีกหลายรูปเพื่อปรึกษาหารือในการทำสังคายนา โดยเห็นว่าสิ่งที่ภิกษุชาวเวสาลีกำลังประพฤตินั้นเป็นอธรรม มีโทษวินัย และเป็นสิ่งที่ต้องอาบัติ ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธองค์ ในที่สุดก็มีการทำสังคายนาเพื่อรื้อยกรองจัดหมวดหมู่พระธรรมวินัยใหม่ ส่วนพวกภิกษุวัชชีบุตรชาวเวสาลีก็นำกันไปทำสังคายนาเช่นกัน ด้วยเห็นว่าทฤษฎีที่ตนประพฤตินั้นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

จากกรณีดังกล่าวเราจะพบว่าข้อวิวาทของพวกภิกษุวัชชีบุตรกับฝ่ายพระยสกาภิกษุบุตรนั้น เน้นหนักในเรื่องของพระวินัย ต่างฝ่ายต่างเห็นแย้งกันในเรื่องดังกล่าวและเกิดการโต้เถียงกัน จนในที่สุดฝ่ายพระยสกาภิกษุบุตรก็ได้ทำการสังคายนา รื้อยกรองพระธรรมวินัยขึ้น จะเห็นว่าการทะเลาะวิวาทมีคู่กรณีอยู่ ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ก่อเหตุและฝ่ายที่โต้แย้ง การโต้แย้งหรือเถียงกันในบางครั้งก็เป็นเรื่องที่ดี เกิดขึ้นจากความปรารถนาดีก็ได้ แต่ในบางครั้งก็อาจเป็นเรื่องของการพยายามเอาชนะกันตามแต่ทฤษฎีของแต่ละฝ่าย สรุปได้ว่า ถ้าฝ่ายใดตั้งมั่นในธรรม หวังดีต่อพระพุทธศาสนา ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งราคะ โทสะ โมหะ ก็ถือว่าเป็นฝ่ายดี แต่ถ้าฝ่ายใดตกอยู่ในอำนาจของกิเลสก็ย่อมถือว่าการวิวาทที่เกิดจากพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี

จากข้อความที่ยกมาทั้งหมด จะพบว่าวิวาทาธิกรณีไม่ว่าจะเป็นเรื่องของข้อโต้แย้งทางด้านพระธรรมคำสั่งสอนที่ดี เรื่องพระวินัยอันเป็นรูปแบบของความประพฤติของพระสงฆ์ที่ดี ย่อม

^{๖๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๔๖/๓๙๓.

ก่อให้เกิดการแบ่งแยกเป็นฝักฝ่ายและก่อให้เกิดการแตกแยกความสามัคคีขึ้นในสงฆ์หรือแตกออกจากสงฆ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

(๒) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการโจทก์ด้วยอาบัติ หรือฟ้องร้องกล่าวหากันด้วยอาบัติ (อนุวาทาธิกรณ์) ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า อนุวาทาธิกรณ์นั้นเป็นเรื่องของพระภิกษุโจทก์ด้วยข้อหาเรื่องศีลวิบัติ อาจารวิบัติ ทิฏฐิวิบัติ ซึ่งเรื่องหรือเหตุการณ์ที่มีการโจท (กล่าวหา) กันด้วยอาบัติ เช่น พระ ก. กล่าวหา พระ ข. ว่าเป็นปาราชิก เพราะ พระ ข. นั่งอยู่ในห้องกับหญิงสองต่อสองในเวลาค่ำคืน แต่ฝ่าย พระ ข. อ้างว่าไม่ได้เป็นปาราชิกเพราะยังไม่ได้ทำอะไรกันเลย เหตุการณ์เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะของอนุวาทาธิกรณ์ซึ่งจะต้องนำวิธี

๑) สัมมุขาวินัยมาใช้ หรือ

๒) สติวินัย คือ สงฆ์สวดให้สมมติแก่พระอรหันต์ ว่ามีสติเต็มทีใครจะโจทท่านด้วยอาบัติมิได้ หรือ

๓) อมูหวินัย คือ สงฆ์สวดให้สมมติแก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว มิให้ใครโจทท่านด้วยความผิดที่ท่านทำในขณะที่เป็นบ้า หรือ

๔) ตัสสปาปิยสิกา กรณีที่ลงโทษแก่ผู้ผิด แม้ไม่รับ ถ้าพิจารณาสมจริงตามที่โจทก์ปรับโทษได้ เช่น ในอนินยต ตอนว่า “เขาว่าจำเพาะธรรมอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น”

อนึ่ง การจะกล่าวหาใครสักคนหนึ่ง ผู้กล่าวหาจะต้องดูด้วยว่าเรื่องที่โจทนั้นมียุทธมากน้อยเพียงใด คำว่ามีมูลไม่ใช่หมายความว่าต้องเป็นจริงทุกเรื่อง แต่หมายถึงว่าเรื่องนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ (๑) ได้เห็นเองได้ยินเองหรือมีผู้บอก (๒) เชื่อว่าเป็นจริง ไม่ใช่เป็นการกล่าวหาเพียงลอย ๆ

ตัวอย่างของอนุวาทาธิกรณ์

กรณีพระทัฬหฬลบุตร ในสมัยพุทธกาล พระทัฬหฬลบุตรผู้เป็นอรหันต์ตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ เมื่อออกบวชมาแล้วท่านไม่มีอะไรทำจึงขงานจัดแจงเสนาสนะและแจกภัตแก่พระภิกษุ พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตและท่านก็สามารถทำได้ดี ต่อมาเพราะสาเหตุจากการจัดเสนาสนะและแจกภัตแก่สงฆ์ทำให้ภิกษุ ๒ รูป คือพระเมตติยะและพระภุมมชกะ ผู้เป็นภิกษุหัวดีอยู่ในกลุ่มพระฉัพพัคคีย์ (พวก ๖) เกิดความไม่พอใจ (เขม่น) ท่านพระทัฬหฬลบุตร ดังนั้น จึงร่วมมือกับลูกน้องของตนคือภิกษุณี ชื่อว่า เมตติยา ใส่ความพระทัฬหฬลบุตร โดยเป็นโจทฟ้องว่าภิกษุณีเมตติยาอุกพระทัฬหฬลบุตรข่มขืน ต่อมาพระพุทธองค์ทรงประชุมสงฆ์และไต่สวนสอบสวนพระทัฬหฬลบุตร ในที่สุดก็ทรงทราบความจริงและมีรับสั่งให้ภิกษุณีเมตติยาลาสิกขาเสีย ด้วยความผิดว่าเธอใส่ความพระอรหันต์โดยไม่มีมูลความจริง^{๖๐}

^{๖๐} วิ.จุ. (ไทย) ๖/๑๘๙-๑๙๑/๓๐๐-๓๐๓.

ต่อมา พระเมตติยะและพระภุมมชกะรู้เข้าจึงไปห้ามการลาสิกขาของภิกษุณีเมตติยา โดยเล่าความจริงว่านางไม่มีความผิดเพราะนางทำตามความต้องการของพวกตน ที่ต้องการให้พระทัฬหฬัลลบุตรพ้นจากความเป็นพระ เมื่อเหล่าภิกษุทราบเช่นนี้จึงโพนทนาติเตียนภิกษุ ๒ รูปว่าทำไมถึงให้ร้ายใส่ความพระอรหันต์โดยไม่มีมูล จากนั้นจึงนำเรื่องเข้ากราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงมีพระดำรัสให้สงฆ์แก้อิกรณแก่พระทัฬหฬัลลบุตรด้วยวิธีสตีวินัย^{๖๒}

(๓) ในเรื่องเกี่ยวกับการปรับอาบัติ ความต้องอาบัติทั้งปวง (อาปตตาทิกรณ) การแสดงอาบัติต้องนำวิธี

๑) สัมมุขาวินัย มาใช้ หรือ

๒) ปฏินุญญาตกรณะ คือ ทำตามรับ ปรับอาบัติตามที่จำเลยยอมรับ เช่น ในอนินยตตอว่า “ภิกษุรับอย่างไร ให้ปรับอย่างนั้น” หรือ

๓) ตินวัตถถารกวินัย คือ ระเบียบดังกลบไว้ด้วยหญ้า คือ ประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ไม่ต้องชำระความเดิม

อาปตตาทิกรณ หมายถึง อธิกรณคือการต้องอาบัติและการถูกปรับอาบัติ เป็นอธิกรณที่จะต้องจัดทำคือระงับด้วยการแก้ไขปลดเปลื้องออกจากอาบัตินั้นเสีย มีการปลงอาบัติ หรือการอยู่กรรม เป็นต้น อาบัติทั้งหลายที่ภิกษุผู้ต้องแล้ว ต้องทำความเข้าใจ และต้องกระทำคืน คือจะต้องปลดเปลื้องเสีย จัดเป็นอธิกรณด้วยอย่างหนึ่ง รวมเรียกว่าอาปตตาทิกรณ ย่อมระงับในสำนักบุคคลก็มี เฉพาะในสำนักสงฆ์ก็มีลหุกาบัติทั้งปวง (ตั้งแต่อาบัติอุลลัจฉัยถึงทุพภาสิต) ย่อมระงับในสำนักบุคคลคือภิกษุรูปใดเมื่อต้องอาบัตินั้นแล้ว ภิกษุรูปนั้นต้องแสดงอาบัติ (ปลงอาบัติ) นั้นแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ได้ อาบัตินั้นเป็นอันระงับ ส่วนครุกาบัติ เมื่อเกิดขึ้นเป็นอาปตตาทิกรณแล้ว (ประเภทเสเตกัจฉาเป็นอาบัติที่แก้ไขได้ ได้แก่อาบัติสังฆาติเสส) เมื่อภิกษุรูปใดต้องอาบัตินั้นแล้ว อาปตตาทิกรณนั้นจะระงับได้ด้วยวิธีระงับในสำนักสงฆ์ คือภิกษุต้องอาบัติประเภทนี้แล้ว จะออกจากอาบัตินี้ได้ด้วยวุฏฐานวิธี หมายถึงการประพฤติวัตร ๔ อย่าง คือ

๑. ปริวาส การอยู่ชดใช้ เรียกสามัญญว่าอยู่กรรม เป็นชื่อวุฏฐานวิธี (ระเบียบปฏิบัติสำหรับออกจากครุกาบัติ) อย่างหนึ่ง ภิกษุต้องอาบัติสังฆาติเสสแล้วปกปิดไว้ จะต้องประพฤติเป็นการลงโทษตนเอง ชดใช้ให้ครบเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติ ก่อนที่จะประพฤติมานัตอันเป็นขั้นตอนปกติของการออกจากอาบัติต่อไป ระหว่างอยู่ปริวาสต้องประพฤติวัตรต่าง ๆ เช่น งดใช้สิทธิบางอย่าง ลดฐานะของตน และประจําตน เป็นต้น ปริวาสมี ๓ อย่าง คือ ปฏิจฉนนปริวาส สโมธานปริวาส และสุทนต์ปริวาส

^{๖๒} วิ.จุ. (ไทย) ๖/๑๙๒-๑๙๓/๓๐๓-๓๐๘..

๒. มานัต ถือระเบียบปฏิบัติในการออกจากครุกาบัตติ แปลว่า นับ หมายถึงการนับราตรี ๖ ราตรี คือภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้ว เมื่อจะปลดเปลื้องตนจากอาบัติ ตามธรรมเนียมแห่งอาบัติสังฆาทิเสส จะต้องไปหาสงฆ์จตุรวรรค ห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง กราบภิกษุผู้แก่กว่า นั่งกระโหย่งประนมมือกล่าวคำขอมานัตตามอาบัติที่ต้อง ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศให้มานัตแล้ว

ภิกษุรูปนั้นประพฤติมานัต ๖ ราตรี เป็นฐานวิธีเบื้องต้น แห่งการออกจากครุกาบัตติ แล้วสงฆ์จึงสวดระงับอาบัติ

๓. อัพทาน การเรียกเข้า (การรับกลับเข้าหมู่) เป็นขั้นตอนสุดท้ายแห่งฐานวิธีคือ ระเบียบปฏิบัติในการออกจากครุกาบัตติชั้นสังฆาทิเสส ได้แก่การที่สงฆ์สวดระงับอาบัติ รับภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส และได้ทำโทษตนเองตามวิธีที่กำหนดเสร็จแล้ว ให้กลับคืนเป็นผู้บริสุทธิ์ วิธีปฏิบัติคือถ้าต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วไม่ได้ปกปิดไว้ พึงประพฤติมานัตสิ้น ๖ ราตรีแล้วขออัพทานกะสงฆ์วิสติวรรค (๒๐ รูป) สงฆ์สวดอัพทานแล้ว ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จากอาบัติ แต่ถ้าภิกษุผู้ต้องปกปิดอาบัติไว้ล่วงวันเท่าใดต้องประพฤติวัตรเรียกว่า อยู่ปริวาสชดใช้ให้ครบจำนวนวันเท่านั้นก่อน จึงประพฤติมานัตเพิ่มอีก ๖ ราตรีแล้วจึงขออัพทานกะสงฆ์วิสติวรรค เมื่อสงฆ์สวดอัพทานแล้ว อาบัติสังฆาทิเสสที่ต้องถือว่าเป็นอันระงับ

๔. ปฏิกัสนา กิริยาชักเข้าหาอาบัติเดิม เป็นชื่อฐานวิธีสำหรับอันตราบัตติคือ ระเบียบปฏิบัติในการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสสำหรับภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสขึ้นใหม่อีก ในเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่เริ่มอยู่ปริวาสไปจนถึงก่อนอัพทาน ทำให้เธอต้องกลับอยู่ปริวาสหรือประพฤติมานัตเริ่มต้นใหม่และสงฆ์จตุรวรรคเป็นผู้ให้ปฏิกัสนาได้

ตัวอย่างของอาปตตาทิกรณี

กรณีระงับด้วยสัมมุขวินัย เช่น กรณีภิกษุเสยยกะถูกพระอุทายี แนะนำในทางที่ผิดให้ใช้มือเปลื้องความใคร่ ทำน้ำอสุจิให้เคลื่อนจากฐาน ความทราบถึงพระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกประชุมสงฆ์ ทรงไต่สวนสอบสวนพระเสยยกะด้วยพระองค์เอง พระเสยยกะกราบทูลยอมรับพระพุทธรูปองค์ทรงดำหนิแล้วทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามทำน้ำอสุจิเคลื่อนจากฐานโดยเจตนา ถ้าล่วงละเมิดต้องอาบัติสังฆาทิเสส ถ้าภิกษุรูปใดล่วงละเมิดต้องประพฤติฐานวิธี^{๖๓}

กรณีการระงับด้วยบัญญัติาตถกณะ เช่น กรณีที่ภิกษุรูปหนึ่งทำผิดวินัยคือนั่งในที่ลับตา กับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนสมควรเชื่อ (ผู้รู้เหตุการณ์ คน เอกสาร หรือสิ่งของที่อ้างเป็นหลักฐาน) โจรด้วยอาบัติ ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย ภิกษุรับอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น หรือเชื่อว่าจำเพาะอาบัติอย่างใดให้ปรับอย่างนั้น

^{๖๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๓๔/๒๔๙-๒๕๑.

กรณีระงับด้วยติณวัตถารณะ เช่น กรณีที่ภิกษุทั้งหลายทะเลาะกัน ซึ่งแต่ละรูปนั้น ประพฤติไม่สมควรแก่สมณะ ต่างกล่าวโทษกันและกัน ถ้าจะให้ทั้งสองฝ่ายแสดงอาบัติจะทำให้ความ ทะเลาะนั้นเกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น เรื่องก็จะลุกลามไปในทางที่เลวร้าย กลับแตกแยกกันได้ วิธีระงับคือ ให้ภิกษุทั้งหลายมาประชุมกัน ภิกษุผู้ฉลาดสวดประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรม ว่าด้วยติณวัตถา รกวิธี ภิกษุผู้แทนของฝ่ายหนึ่งประกาศฝ่ายของตนด้วยคณญัตติกรรม เพื่อขอเป็นตัวแทนฝ่ายตน แสดงอาบัติ ภิกษุอีกฝ่ายหนึ่งก็ฟังกระทำเช่นเดียวกัน แล้วต่างฝ่ายฟังสวดประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติทุติยกรรมวาจา เปรียบเทียบกับทางบ้านเมืองในปัจจุบัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมา รัฐบาลจะต้องนำ ผู้กระทำผิดทั้งหมดมาลงโทษ อาจเป็นเหตุให้เกิดจลาจลขึ้นอีก กล่าวโดยสรุปคนทั้งหลายกระทำผิด กฎหมายเป็นจำนวนมาก จนสุดวิสัยที่รัฐจะจับนำมาลงโทษได้ ในกรณีเช่นนี้ รัฐบาลควรประกาศ ให้อภัยแก่ผู้กระทำผิด

(๔) ในเรื่องเกี่ยวกับกิจที่สงฆ์ควรทำ (กิจจาธิกรรม) ซึ่งมี ๒ ประเภท คือ ประเภท พิธีกรรม และประเภทการลงโทษซึ่งเรียกว่า นิคหกรรม ให้น่าวิธีสัมมุขาวินัยมาใช้คือระเบียบชุดในที่ พร้อมหน้า

กิจจาธิกรรม หมายถึง การงานซึ่งจัดเป็นอธิกรรม คือเรื่องที่เกิดขึ้นอันสงฆ์ต้องจัดตั้งต้อง ทำหรือกิจธุระที่สงฆ์จะพึงทำด้วยวิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง อรรถกถาพระวินัยอธิบายว่า หมายถึง กิจอันจะพึงทำด้วยการประชุมสงฆ์ ได้แก่ สังฆกรรมทั้ง ๔ คือ อปโลกนกรรม ญัตติกรรม ญัตติทุติย กรรม ญัตติจตุตถกรรม มูลเหตุแห่งการเกิดของกิจจาธิกรรมนั้น ได้แก่ สงฆ์ (สงฆ์ หรือเรียกอีกอย่างว่า หมู่ ชุมชน) หมายถึง

๑. หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า เรียกว่า สาวกสงฆ์ ดังคำสวดในสังฆคุณ ประกอบด้วย คู่บุรุษ ๔ บุรุษ บุคคล ๘ เริ่มแต่ท่านผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรค จนถึงพระอรหันต์ บางที เรียกว่า อริยสงฆ์ ต่างจากภิกษุสงฆ์ คือ หมู่แห่งภิกษุ บางทีเรียกว่า สมมติสงฆ์

๒. ชุมชนภิกษุหมู่หนึ่งตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ซึ่งสามารถประกอบสังฆกรรมได้ตาม กำหนดทางพระวินัยเป็นสงฆ์จตุรวรรคบ้าง ปัญจวรรคบ้าง ทศวรรคบ้าง วิสดีวรรคบ้าง^{๒๔}

ตัวอย่างของกิจจาธิกรรม

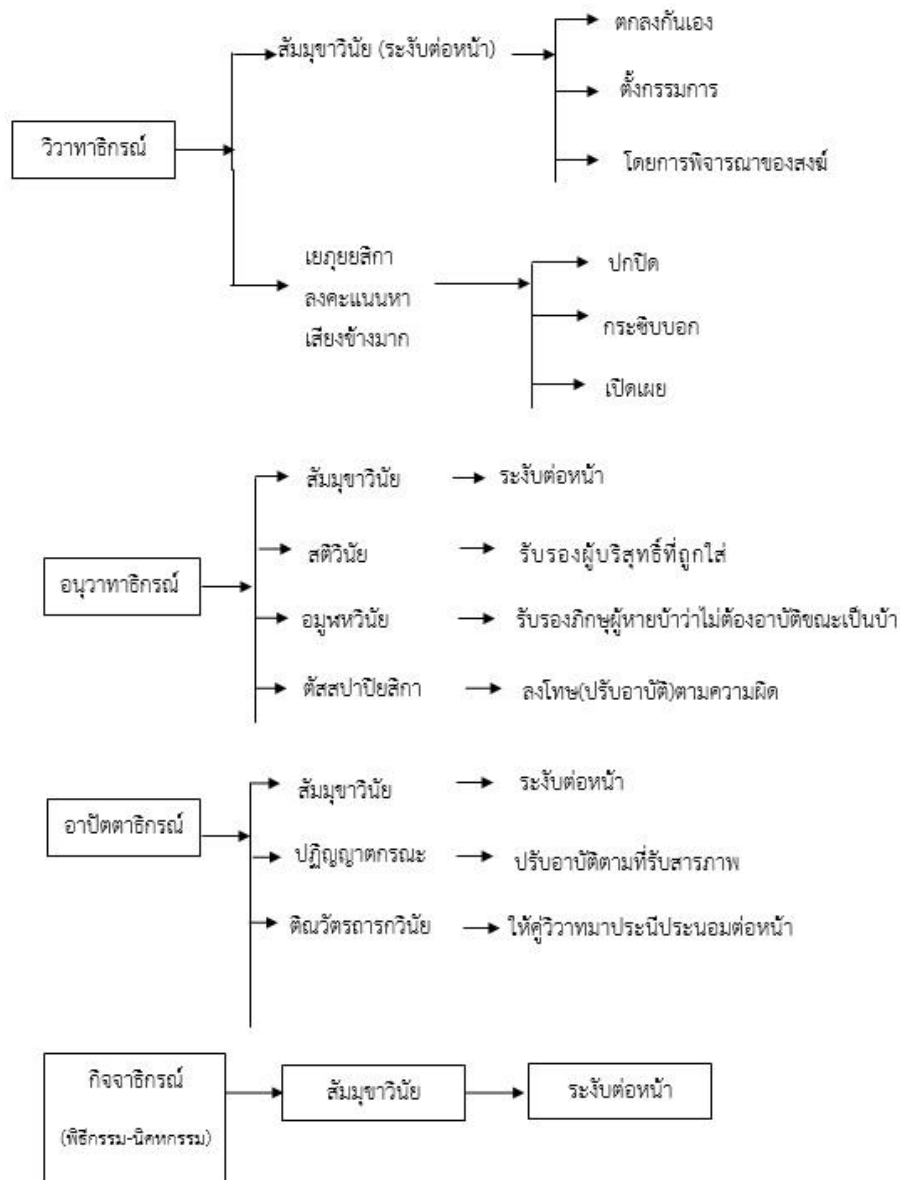
กรณีการระงับกิจจาธิกรรมนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

การระงับกิจจาธิกรรมแก่บรรพชิต กรณี ตัชชะนียกรรม เช่น การลงโทษแก่ภิกษุผู้ก่อ อธิกรรม ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นผู้ทำความอื้อฉาว เป็นพาล มีมารยาทอันไม่สมควร คลุกคลีกับพวก

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๖.

คฤหัสถ์อันไม่สมควร โดยเป็นผู้กระทำเอง หรือยุยงให้ภิกษุรูปอื่นเป็นผู้กระทำ โดยมีวิธีการคือ สงฆ์พึงยกโทษภิกษุผู้กระทำความผิดนั้นขึ้นก่อน แล้วให้เธอให้การ สงฆ์พึงปรับอาบัติตามคำให้การของเธอ หลังจากนั้นภิกษุพึงสวดประกาศกรรมที่ภิกษุรูปนั้นกระทำต่อหน้าสงฆ์ ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงโทษนั้นจะหมดสิทธิบางประการ เช่น ถ้าเป็นพระอุปัชฌาย์ ไม่สามารถบรรพชาและอุปสมบทได้ ไม่สามารถโจทภิกษุอื่นได้

การระงับกิจจาธิกรณ์แก่คฤหัสถ์ เช่น การคว่ำบาตรและการหยายบาตรแก่คฤหัสถ์ผู้ประพฤติชอบต่อพระรัตนตรัย เช่น การกล่าวร้าย ต่ำเปรียบเปรยภิกษุ ยุยงให้ภิกษุแตกแยกกัน กล่าวติเตียนพระรัตนตรัย สงฆ์สามารถทำกรรมคือการคว่ำบาตรแก่คฤหัสถ์ผู้นั้นได้ โดยการไม่คบค้าสมาคมด้วย เช่น ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับกิจนิมนต์ ไม่รับไทยธรรมของผู้นั้น ต่อเมื่อคฤหัสถ์ผู้นั้นกลับประพฤติตัวเป็นคนดี สงฆ์ก็สามารถระงับกรรมนั้นได้ ซึ่งเรียกว่า หยายบาตร โดยให้คฤหัสถ์ผู้นั้นเข้าไปหาสงฆ์ แล้วกล่าวคำขอหยายบาตรต่อพระสงฆ์ ภิกษุรูปหนึ่งพึงสวดประกาศอภัยโทษให้แก่เขาด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา

ภาพที่ ๓.๒ แสดงวิธีการแก้ปัญหาตามหลักอธิกรณ์สมณะ ๗

๕.๓ การแยกคนออกจากปัญหา ซึ่งมีความหมายเป็น ๒ นัย กล่าวคือ

๑) การแยกจำนวนสงฆ์ในการทำสังฆกรรมแต่ละประเภทเป็นจำนวนสงฆ์ก็รูป ไม่ว่าจะเป็นการทำสังฆกรรมประเภทพิธีกรรมหรือประเภทการลงโทษ การทำสังฆกรรมในการระจับโทษ หรือแม้แต่การแก้อาบัติประพฤติวัตรตามวิธีอันสำเร็จด้วยสงฆ์ หรือด้วยบุคคล ของภิกษุผู้ต้องอาบัติ ภิกษุผู้มาประชุมจะต้องมีจำนวนครบองค์เป็นสงฆ์ ซึ่งสงฆ์ที่ทำสังฆกรรมได้นั้นจะต้องมีตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป แบ่งสงฆ์ได้ ๔ คณะ ได้แก่ สงฆ์จตุรกร มีจำนวนสงฆ์ ๔ รูป สงฆ์ปัญจวรรค มีจำนวนสงฆ์

๕ รูป สงฆ์ทสวรค มีจำนวนสงฆ์ ๑๐ รูป และสงฆ์วิสตสิวรรคมีจำนวนสงฆ์ ๒๐ รูป สำหรับสังฆกรรม การอัปปาณ หรือการเรียกเข้าหมู่ของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆทิสเสส

๒) การแยกหรือยกภิกษุผู้ต้องอาบัติให้ออกจากหมู่ก่อนโดยการลงโทษและให้ ประพฤติวัตร ๑๘ ข้อ ๔๓ ข้อ หรือ ๔๔ ข้อ ตามลักษณะอาบัติ ห้ามคบหาไม่ให้สิทธิเสมอกับภิกษุทั้งหลาย เป็นวิธีการลงโทษที่สงฆ์กระทำแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วแต่ไม่ยอมรับ ไม่ยอมทำคืน ไม่ยอม สละความเห็นผิด^{๖๕} เหตุที่ไม่ให้เข้ากลุ่มเพราะไม่เห็นผิดในตัวเอง ไม่ปลงอาบัติ หรือแก้อาบัติตาม กระบวนการออกจากอาบัติ หรือโต้แย้งว่าการกระทำของตนไม่เป็นอาบัติ^{๖๖} จนกว่าจะยอมรับผิดและ แสดงอาบัติ หรือแก้อาบัติตามกระบวนการที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ และสงฆ์ได้ทำสังฆกรรมระงับ อาบัติแล้ว

๕.๔ การมีส่วนร่วม หมายถึง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ กระบวนการแก้ไข ปัญหาในสังคมสงฆ์ มุ่งเน้นไปที่ความสามัคคีและความปรองดองของหมู่สงฆ์ ขณะเดียวกันก็มี วิธีดำเนินการกับผู้ประพฤติดละเมิด ตามลักษณะความผิด และกำหนดรูปแบบการลงโทษ เพื่อให้ โอกาสปรับปรุงตัว ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยต้องอาศัยสงฆ์เป็นผู้จัดการ ดำเนินการพิจารณาวินิจฉัย การประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยโดยการปรับอาบัติ และเป็นผู้ลงโทษแก่ผู้ประพฤติผิด และให้ สังคมสงฆ์ได้ร่วมรับรู้และร่วมลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม ๑๘ ประการ^{๖๗} เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม และเมื่อมีการสำนักรับผิดสงฆ์ก็จะเป็นผู้ระงับอธิกรณ์โดยบอกกล่าวสังคมสงฆ์ให้ร่วมรับรู้ และร่วมระงับอธิกรณ์ด้วย ทำให้สังคมสงฆ์ในอดีตเป็นสังคมที่เข้มแข็งมีเอกภาพมีความเป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวสมัครสมานสามัคคีกัน ไม่แตกแยก

๕.๕ ความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาการแก้ไขปัญหาของสังคมสงฆ์ ในแนวทาง ของพระพุทธเจ้า หลักการแก้ไขปัญหาของสงฆ์จะไม่ปล่อยเวลาให้เนิ่นนาน เพราะพระพุทธองค์ได้ทรง ตรัสไว้เกรงว่าอธิกรณ์จะลุกลามทำให้ยากแก่การแก้ไข โดยมีเหตุผล (๑) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการก่อ อธิกรณ์อื่นขึ้นมาอีก เนื่องด้วยอธิกรณ์มีความเชื่อมโยงกัน ถ้าเกิดอธิกรณ์ขึ้นแล้วไม่รีบแก้ไขก็จะเป็น ขนวนให้เกิดอธิกรณ์อื่น ๆ ตามมา ดังเช่นภิกษุวิวาทกันเรื่องธรรมเรื่องวินัยต่างฝ่ายต่างไม่ยอมแพ้อีก กันและกัน จนมีการฟ้องร้องกันขึ้นเป็นเหตุให้ต้องอาบัติ ต้องแสดงคืนหรือบอกคืนอาบัติหรือประพฤติ วัตร เกี่ยวข้องด้วยสงฆ์ ต้องชำระด้วยสังฆกรรม หรือเกิดการแก่งแย่งจนสงฆ์ต้องลงนิคหกรรม มีความ เกี่ยวพันกันกับอธิกรณ์ทั้ง ๔ ประเภท จนถึงการลงโทษด้วยกัจจายิณ (๒) การปล่อยให้อธิกรณ์ ยืดเยื้อลุกลามจนยากแก่การแก้ไขหรือปล่อยไว้หมักหมมจนยากแก่การแก้ไข ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความ

^{๖๕} วิ.จ. (ไทย) ๖/๔๖-๗๔/๘๕-๑๕๒.

^{๖๖} วิ.จ. (ไทย) ๖/๕๖/๑๐๘.

^{๖๗} วิ.จ. (ไทย) ๖/๗/๑๖, อ.อ.ฎ.ก. (ไทย) ๒๓/๙๐/๔๑๙-๔๒๐.

แตกแยก แยกความสามัคคี (๓) อธิกรณยิ่งยัดเยียด ยิ่งก่ออธิกรณ ยิ่งบาดหมาง ยิ่งคลายศรัทธา เพราะมิใช่วิสัยของสมณะที่จะเป็นแบบอย่างให้กับพุทธศาสนิกชนหรือประชาชนทั่วไปได้ เมื่อเห็นโทษทั้ง ๓ ประการแล้ว สงฆ์พึงต้องรีบดำเนินการระงับอธิกรณโดยเร็วไม่ปล่อยให้ยัดเยียดยาวนาน ซึ่งในพุทธกาลเคยปรากฏกรณีภิกษุชาวโกสัมพีพระธรรมกถึกและพระวินัยธร เกิดการขัดแย้งกันกรณีมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่อง “การเหลือน้ำชำระเอาไว้ในขัน” ว่าเป็นอาบัติ หรือไม่เป็นอาบัติ เกิดการทะเลาะวิวาทได้ขยายผลออกไปเมื่อศิษย์ของพระวินัยธรได้รวมตัวกันลงอุกเขป नियกรรมแก่พระธรรมกถึก กรณีนี้เป็นความเห็นที่แตกต่างกันว่า นี่เป็นวินัย นี่ไม่ใช่วินัย แม้พระพุทธเจ้าได้ห้ามปรามถึง ๓ ครั้ง แต่ก็ไม่เชื่อฟัง ความบาดหมางได้ลุกลามไปทั่วเมืองโกสัมพีแบ่งเป็นฝักฝ่ายตลอดจนศิษย์ของทั้งสองฝ่าย ส่งผลเสียหายอย่างใหญ่หลวงจนพระพุทธเจ้าได้เสด็จออกไปจากเมืองโกสัมพีและท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ จนเสด็จไปประทับที่นครสาวัตถี เมื่อชาวเมืองรู้เหตุของการเสด็จไปประทับที่นครสาวัตถี จึงเกิดกระบวนการกดดันทางสังคมแก่ภิกษุเมืองโกสัมพี ชาวเมืองไม่ใส่บาตร ไม่เคารพไม่กราบไหว้มาตรการดังกล่าวส่งผลให้ภิกษุเมืองโกสัมพีทนกับภาวะดังกล่าวไม่ได้ ต้องเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นครสาวัตถีฝ่ายพระธรรมกถึกเป็นผู้เริ่มต้นสร้างกระบวนการเจรจากันเองกับฝ่ายพระวินัยธร จนเป็นที่มาของการประกาศปฏิญญาที่มีชื่อว่า “สงฆ์สามัคคี” ร่วมกันท่ามกลางสงฆ์หมู่ใหญ่อันทำให้ข้อพิพาทยุติลงในที่สุด ซึ่งรูปแบบการระงับอธิกรณโดยอธิกรณสมณะพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่า “อธิกรณที่พิจารณาแล้วเป็นอันระงับ ระงับดีแล้ว” ถ้าอธิกรณดังกล่าวระงับดีแล้ว หรือได้รับการตัดสินอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม พระภิกษุหรือพินออธิกรณขึ้นมาใหม่ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาจิตติย์^{๖๘}

๕.๖ วิธีการบังคับในการลงโทษ ใช้มาตรการทางสังคมสงฆ์บังคับโดยสังคมสงฆ์ได้ร่วมรับรู้และร่วมลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม ๑๘ ประการ เพื่อให้สำนักรับผิยอมแสดงอาบัติหรือบอกคืนอาบัติเพื่อให้ศีลบริสุทธิ์และอยู่ร่วมกับสังคมสงฆ์ได้ต่อไปโดยไม่รังเกียจกันโดยจะต้องให้สังคมได้ร่วมระงับโทษผู้ต้องอาบัติด้วย

๖. วิธีการจัดการปัญหาอธิกรณหรือความขัดแย้งในทางพระธรรมวินัย

อธิกรณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พระพุทธองค์ได้ทรงออกแบบเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งด้วยหลัก อธิกรณสมณะ ๗ ประการ^{๖๙} ซึ่งสอดคล้องและสอดคล้องกับทุกปัญหา และทุกเครื่องมือกับการจัดการกับปัญหา

^{๖๘} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิรมล), พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔๖-๓๔๗.

^{๖๙} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๒๘-๓๖๙/๓๔๔-๓๖๙. ม.อ. (ไทย) ๑๔/๔๗-๕๓/๕๕-๕๙.

อธิกรณสมถ ๗ จึงเป็นเครื่องมือที่ทรงคุณค่าสามารถแก้ปัญหาได้อย่างสงบระงับ และยุติได้ทุกปัญหาจากการศึกษาจะพบว่าเครื่องมือแต่ละชนิดสามารถที่จะนำไปใช้ระงับปัญหาและข้อขัดแย้งประเภทอื่น ๆ ได้อย่างประสานสอดคล้อง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าจะถูกจำกัดการใช้แก้ปัญหาได้เพียงประเภทเดียว ซึ่งประกอบไปด้วย

๖.๑ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งในที่พร้อมหน้า (สัมมนาวิสัย)

ความพร้อมหน้าธรรมชาติความพร้อมหน้าวิสัย หมายความว่า การระงับอธิกรณหรือความขัดแย้งในมิติต่าง ๆ ของคู่กรณีที่อยู่พร้อมหน้ากัน ต่อหน้าสังฆสภา คณะบุคคลหรือบุคคลที่พิจารณาตัดสินคดีโดยใช้หลักธรรมวินัย และสัตตสุตสาสน์ เป็นเครื่องมือในการตัดสิน

พร้อมหน้าสงฆ์ คือ ภิกษุเข้าประชุมครบองค์กำหนดสงฆ์ที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย^{๗๐} พร้อมหน้าบุคคล คือบุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอยู่พร้อมกัน

พร้อมหน้าวัตถุ ได้แก่เรื่องที่เกิดขึ้น (อธิกรณ) นั้น วินิจฉัย

พร้อมหน้าธรรมวินัยนั้น ได้แก่วินิจฉัยถูกโดยธรรมถูกโดยวินัย

สำหรับวิธีการระงับคู่กรณีสามารถที่จะเลือกใช้ได้ ๓ วิธี คือ การตกลงกันเองระหว่างคู่กรณี คู่กรณีเลือกผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย และคู่กรณีสามารถใช้อำนาจของสังฆสภาเพื่อพิจารณาตัดสินก็ได้

ก. การตกลงกันเองระหว่างคู่กรณี จุดเด่นของวิธีนี้คือการที่คู่กรณีได้ตระหนักถึงพิษภัยของความบาดหมางขัดแย้งกันที่เกิดขึ้น จึงได้ตกลงกันหาทางออกด้วยวิธีการเจรจาตนเอง หัวใจสำคัญของวิธีการนี้คือการจัดการกับทิฐิและมานะของคู่กรณี เมื่อใดก็ตามที่คู่กรณียังมองเห็นตัวเองว่าถูก มองแต่คนอื่นผิด การเจรจาทะลุออกก็มักจะพบกับความล้มเหลว

ข. การเลือกผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย วิธีการนี้คู่กรณีจะเลือกผู้วินิจฉัยที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเหมาะสม เป็นพระเถระ รูปเดียว สองรูป หรือสามรูป หรือมากกว่าจนกลายเป็นองค์สงฆ์ เป็นผู้วินิจฉัยก็ได้แต่มีเงื่อนไขว่า คู่กรณีจักต้องบอกเรื่องที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง และต้องยอมรับและปฏิบัติตามผลของการตัดสินของพระเถระซึ่งถือว่าเด็ดขาดและถึงที่สุดแล้ว ถ้าอธิกรณดังกล่าวระงับดีแล้ว หรือได้รับการตัดสินอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมแล้ว พระภิกษุหรือพยานอธิกรณขึ้นมาใหม่ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์^{๗๑} แต่ถ้าหากการตัดสินไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมแล้ว ย่อมสามารถ

^{๗๐} ต่อหน้าสงฆ์ คือ ต่อหน้าคณะพระภิกษุที่เป็นผู้ดำเนินการแก้ปัญหาหรือตัดสินคดี ซึ่งสงฆ์ที่ทำการกรรมได้นั้นจะต้องมีตั้งแต่ ๔ รูป ขึ้นไป ซึ่งสามารถแบ่งคณะสงฆ์ผู้พิจารณาปัญหาได้ ๔ คณะ คือ ๑) สงฆ์จตุรวรรค ได้แก่ภิกษุ ๔ รูป ๒) สงฆ์ปัญจวรรค ได้แก่ ภิกษุจำนวน ๕ รูป ๓) สงฆ์ทศวรรค ได้แก่ภิกษุจำนวน ๑๐ รูป ๔) สงฆ์วิสตวรรค ได้แก่ภิกษุจำนวน ๒๐ รูปขึ้นไป ดูเพิ่มเติมใน วิ.จุ. (ไทย) ๕/๓๘๘/๒๗๖.

^{๗๑} ดูรายละเอียดใน วิ.จุ. (ไทย) ๖/๒๓๒/๓๕๐.

ที่จะรื้อฟื้นอธิกรณ์ได้ เพื่อนำไปสู่การตั้งองค์คณะตัดสินใหม่ได้ ไม่อาบัติแต่อย่างใด^{๗๒} คู่กรณีสามารถใช้อำนาจของสังฆสภาเพื่อพิจารณาตัดสินก็ได้ วิธีการนี้เป็นกรณีคู่กรณีที่เป็นภิกษุในกลุ่มต่าง ๆ เกิดข้อขัดแย้งกันไม่สามารถหาทางออกด้วยวิธีการเจรจาตนเองหรือตั้งผู้วินิจฉัยได้ จึงนำประเด็นดังกล่าวไปยังสังฆสภา การนำอธิกรณ์ขึ้นสู่สังฆสภา สังฆสภาอาจเลือกภิกษุบางรูปในหมู่ให้แยกวินิจฉัยก็ได้ โดยเลือกภิกษุพร้อมด้วยองค์ ๑๐ เป็นคณะ^{๗๓} เรียกวิธีนี้ว่า “อุพพาหิกวิธี” หมายถึง วิธีการระงับวิวาทาธิกรณ์ กรณีที่ประชุมสงฆ์ไม่สะดวกบางประการ สงฆ์จึงเลือกภิกษุบางรูปในที่ประชุมนั้นตั้งเป็นคณะ แล้วมอบเรื่องให้นำไปวินิจฉัย^{๗๔} แล้วนำกลับไปยังสังฆสภาเพื่อลงมติอีกครั้ง

๖.๒ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยถือสติเป็นหลัก (สติวินัย)

วิธีการนี้หมายถึงวินัยอันสงฆ์พึงให้แก่พระชีนาสพที่ถึงพร้อมด้วยสติอันไพบูลย์ ที่ถูกโจทเท่านั้น เป็นการประกาศสมมติให้ว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ และการให้สติวินัยที่จัดได้ว่าชอบธรรมนั้น ซึ่งมีกรรมวิธีดังนี้

๑. พระอรหันต์เข้าไปหาสงฆ์ขอสติวินัย ๓ ครั้ง

๒. สงฆ์สวดประกาศให้สติวินัยแก่พระอรหันต์ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา เป็นการแสดงที่จัดว่าเป็นธรรมและต้องประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ

๑) ภิกษุนั้นเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้หมดจด ไม่ต้องอาบัติ

๒) มีภิกษุอื่นโจทภิกษุนั้น

๓) ภิกษุนั้นขอสติวินัย

๔) สงฆ์สวดประกาศให้สติวินัยแก่ภิกษุนั้น

๕) สงฆ์พร้อมเพรียงด้วยธรรมให้สติวินัย^{๗๕}

^{๗๒} ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับสัมมุขาวินัย ได้ที่ วิ.จ. (ไทย) ๕/๑๘๗-๑๘๘/๒๙๖-๒๙๙.

^{๗๓} ภิกษุผู้พร้อมด้วยองค์ ๑๐ นั้น คือ ๑. เป็นผู้มั่งคิล ๒. เป็นพหูสูต ๓. เป็นผู้ทรงพระปาติโมกข์ ๔. เป็นผู้มีนในพระวินัย ไม่คลอนแคลน ๕. เป็นผู้อาจชี้แจงให้คู่วาทเข้าใจและให้เลื่อมใส ๖. เป็นผู้ฉลาดเพื่อยังอธิกรณ์อันเกิดขึ้นให้ระงับ ๗. รู้เรื่องอธิกรณ์ ๘. รู้เหตุอธิกรณ์ ๙. รู้การตัดอธิกรณ์ ๑๐. รู้ทางตัดอธิกรณ์ ดูรายละเอียดใน วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๓๑/๓๔๙, อัง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๗๕/๑๗๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๖๘/๕๖-๕๗, ๓/๓๒๑/๔๔๒, วิสุทธิ ๑/๑๔/๑๗.

^{๗๔} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๓๑-๒๓๓/๓๔๙-๓๕๒.

^{๗๕} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๙๕/๓๐๙.

๖.๓ วิธีจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยยกประโยชน์ขณะเป็นบ้า (อมุพหวินัย)

ว่าด้วยระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า^{๗๖} หมายความว่า สงฆ์ได้ร่วมกันประกอบสังฆกรรมระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์แก่จำเลยผู้ต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า แม้จะเป็นจริงตามที่โจทก์ แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นอาบัติ แต่การที่จะระงับอธิกรณ์ได้โดยชอบธรรม จะต้องครบองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

- ๑) จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว แม้จะต้องอาบัติแต่ก็ระลึกไม่ได้
- ๒) จำเลยที่เคยเป็นบ้ามาแล้ว ระลึกไม่ได้แต่แจ้งแก่สงฆ์ว่า ระลึกได้เหมือนฝัน
- ๓) ในขณะที่ถูกโจทก์นั้น จำเลยยังเป็นบ้าอยู่

สำหรับการใช้ อมุพหวินัย มีมูลเหตุมาจาก ภิกษุกลุ่มหนึ่งได้โจทพระคัคคะ ได้ประพทิล่วงละเมิดพระธรรมวินัยมากมายในช่วงเวลาที่ท่านวิปาสเป็นบ้า ท่านได้ชี้แจงว่าสิ่งที่ท่านได้ประพทิละเมิดนั้น ท่านระลึกอาบัติไม่ได้ เพราะท่านมีอาการวิปาสเป็นบ้า กลุ่มพระสงฆ์จึงได้เดินทางไปปรึกษาพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงได้ทรงดำหนีกุณฺโณและได้จัดการปัญหาความขัดแย้งด้วย อมุพหวินัย โดยให้พระคัคคะเข้าไปประกาศห้ามกลางสงฆ์เกี่ยวกับการประพทิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และขอให้สงฆ์ยกประโยชน์แห่งความผิดพระวินัยให้เพราะท่านเป็นบ้า สงฆ์ทั้งหมดในสังฆสภาจึงได้ประกาศยกประโยชน์ให้แก่จำเลยด้วยการสวดประกาศให้อมุพหวินัยด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา วิธีการคล้าย ๆ กับการให้สติวินัย ต่างกันตรงคำขอและคำสวดประกาศ^{๗๗}

๖.๔ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยถือเอาคำรับของจำเลย (ปฏินุญาตรณะ)

ปฏินุญาตรณะ หมายถึง การกระทำตามที่จำเลยปฏินุญา หรือตามที่จำเลยรับสารภาพ หมายความว่า การระงับอธิกรณ์ตามคำรับของจำเลย แยกออกได้เป็น ๒ กรณี คือ

- ๑) กรณีที่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ระลึกได้ว่า ตนเองต้องอาบัติ ขึ้นลหุกาบัติ ข้อใดข้อหนึ่ง ได้เข้าไปหาสงฆ์แล้วขอลงอาบัติ ซึ่ง สงฆ์ ในบริบทนี้หมายถึง “บุคคลสัมมุขตา” กล่าวคือ “ผู้แสดงอาบัติ และผู้รับอยู่พร้อมหน้ากัน” ข้อนี้จัดได้ว่าเป็นการระงับอธิกรณ์ตามที่ภิกษุได้รับสารภาพ
- ๒) กรณีที่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งต้องอาบัติแล้วแต่ระลึกไม่ได้หรือไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ แต่เมื่อถูกโจทก์ว่าต้องอาบัติก็ได้ยอมรับว่าตนเองต้องอาบัติ สงฆ์จึงได้ปรับอาบัติตามที่ยอมรับ ถ้าหากเป็นอาบัติหนัก ซึ่งไม่ใช่ปาราชิก สงฆ์จะให้อยู่ปริวาสกรรม ถ้าเป็นอาบัติเบา สงฆ์จะให้ปลงอาบัติ อธิกรณ์จึงจะระงับไป

^{๗๖} วิ.จู. (ไทย) ๖/๑๙๖/๓๐๙.

^{๗๗} ตูรายละเอียดยใน วิ.จู. (ไทย) ๖/๑๙๖-๑๙๗/๓๐๙-๓๑๓.

อย่างไรก็ดีการระงับอธิกรณ์ด้วยวิธีปฎิญาตกระณะ ย่อมขาดความชอบธรรม หากภิกษุผู้ถูกโจทก์ไม่ยอมรับในข้อที่ถูกโจทก์และข้ออื่น ๆ ที่ไม่ได้โจทก์^{๗๘} เพราะไม่สามารถปรับอาบัติตามที่โจทก์หรือไม่ได้โจทก์ในข้ออื่น ๆ ได้

๖.๕ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยถือเอาเสียงข้างมาก (เยกฺกยสีกา)

เยกฺกยสีกา ว่าด้วยการระงับอธิกรณ์ด้วยเสียงข้างมาก^{๗๙} หมายถึง การกระทำความผิดโดยเสียงข้างมาก หรือวิธีการระงับด้วยเสียงข้างมาก คำว่าเสียงข้างมาก พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายไว้ว่า “เสียงข้างมาก” หมายถึง ต้องเป็นพวกที่เป็น “ธรรมวาที” เท่านั้น ภิกษุผู้เป็นธรรมวาที เกินแม้เพียงรูปเดียวก็จัดเป็นฝ่ายมากกว่าได้ เพราะฉะนั้น คำว่ามากในบริบทนี้จึงไม่ได้มุ่งไปที่ “ปริมาณ” หากแต่ให้ความสำคัญอยู่ที่ “คุณภาพ” ของจำนวน^{๘๐}

มูลเหตุของการระงับอธิกรณ์ด้วย “เยกฺกยสีกา” เกิดขึ้นจากการที่ภิกษุสองกลุ่มทะเลาะวิวาทบาดหมางกันในท่ามกลางสงฆ์ กล่าวเสียดสีกันด้วยปาก^{๘๑} ทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับอธิกรณ์ได้ พระองค์จึงได้ทรงนำเสนอวิธีการระงับอธิกรณ์ในกรณีดังกล่าวข้างต้น สงฆ์ (สังฆสภา) จึงได้แต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งผู้พร้อมด้วยองค์ ๕ หมายถึง (๑) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความรัก (๒) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง (๓) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมกมาย (๔) ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว (๕) รู้จักสกลาที่จับแล้วและยังไม่ได้จับ^{๘๒} ซึ่งได้รับ “ฉันทานุมัติ” จาก “สังฆสภา” แล้ว เป็นผู้ให้จับสกลา (ลงคะแนน)

กระบวนการในการจับฉลากหรือกาออกเสียง ที่จะถือเป็นมติของสังฆสภา ต้องปรากฏว่า อธิกรณ์ นั้น ประกอบไปด้วยลักษณะ ๑๐ ประการ คือ^{๘๓}

- (๑) อธิกรณ์ไม่ใช่เรื่องเล็ก
- (๒) ลูกลามไปไกล
- (๓) ภิกษุพวกนั้นระลึกได้และพวกอื่นก็ระลึกได้
- (๔) รู้ว่าธรรมวาทีมากกว่า

^{๗๘} ดูรายละเอียดใน วิ.จู. (ไทย ๖/๒๐๑/๓๑๖-๓๑๘.

^{๗๙} วิ.จู. (ไทย) ๖/๒๐๒/๓๑๘.

^{๘๐} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, (นิธิบุญยากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕๙.

^{๘๑} วิ.จู. (ไทย) ๖/๒๐๒/๓๑๘.

^{๘๒} อ้างแล้ว.

^{๘๓} วิ.จู. (ไทย) ๖/๒๐๔/๓๑๙.

- (๕) รู้ว่าทำอะไรธรรมดาที่จึงจะมีมากกว่า
- (๖) รู้ว่าสงฆ์จักไม่แตกต่างกัน
- (๗) รู้ว่าทำอะไรสงฆ์แตกต่างกัน
- (๘) ธรรมดาที่ภิกษุจับโดยธรรม
- (๙) ธรรมดาที่ภิกษุพร้อมเพรียงกันจับ
- (๑๐) จับตามความเห็น

ในการจับสลากพระพุทธร่องค์ทรงให้ดำเนินการได้ ๓ วิธี คือ ปกปิด กระซิบบอก และเปิดเผย ซึ่งใน ๓ วิธีการนั้น จะเลือกใช้ในสถานการณ์เช่นใด พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ใช้กรณี ปกปิด หรือ กระซิบบอก ในสถานการณ์ที่สังฆสภา มีภิกษุ “ธรรมดาที่มากกว่า” และให้ใช้วิธีเปิดเผย ในสถานการณ์ที่สังฆสภา มีภิกษุ “ธรรมดาที่มากกว่า” แล้วเพราะเหตุใดจึงทรงกำหนดให้เลือกใช้วิธีการ ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน พระพุทธเจ้ามีเหตุผลเช่นใด ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้ให้เหตุผลว่า “ในบริษัทที่หนาแน่นด้วยพวกอลัชชี พึงทำการจับสลากอย่างปกปิด ในบริษัทที่หนาแน่นด้วยพวกอลัชชี พึงทำการจับสลากอย่างเปิดเผย และในบริษัทที่หนาแน่นด้วยภิกษุพาล พึงทำการจับสลากอย่างกระซิบที่หู” พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^{๔๔} ได้ตั้งข้อสังเกตและวิเคราะห์เกี่ยวกับการให้เหตุผลของ พระอรรถกถาจารย์ กรณีประเด็นเกี่ยวกับการจับสลากอย่างปกปิด และการจับสลากอย่างกระซิบที่หู เพราะเหตุใดจึงต้องจำแนกบุคคลดังกล่าวกับวิธีการ ว่า ประเด็นที่ว่าด้วยการ “ปกปิด” ในกรณี สังฆสภามีธรรมดาที่มากนั้น เป็นการเล็งผลในเบื้องต้น หากดำเนินการอย่างเปิดเผยความพ่ายแพ้ ย่อมมีแก่ “ธรรมดาที่” หากทำการปกปิด ย่อมทำให้ธรรมดาที่อาจหาช่องทางล้มกระดาน หรือ แสวงหาแนวร่วมที่เป็นธรรมดาที่ต่อไป ส่วนกรณีการ “กระซิบที่หู” ซึ่งต้องใช้กับภิกษุผู้เป็นพาล น่าจะ มุ่งหมายกรณีภิกษุบางรูปจับสลากโดยไร้เจตนา อันเป็นการจับตามพวกมาก ซึ่งขาดวิจยญาณ อาจ มีผลต่อการพ่ายแพ้หรือชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้นเพื่อปิดช่องทางดังกล่าว ธรรมดาที่จึงนำวิธีจับ สลากแบบ กระซิบที่หู มาเป็นกลยุทธ์เพื่อเอาชนะพวกธรรมดาที่

๖.๖ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยการลงโทษผู้กระทำผิด (ตัสสปายัสสิกา)

ว่าด้วยระบอบอิทธิกรรมโดยการลงโทษแก่ผู้ทำผิด หมายถึง “กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุ ที่เลวทราม หรือ เป็นคนบาปหนา พระพุทธเจ้าได้ให้คำนิยามของคำว่า “เลวทราม” หรือ “บาปหนา” เอาไว้ ๓ ประการ ซึ่งจำแนกได้เป็น ๖ หมวดดังนี้

^{๔๔} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิกร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษา วิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖๐-๒๖๑.

หมวดที่ ๑

๑. เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความ อื้อฉาว ก่อ
อริกรรม ในสงฆ์ ๒. โง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ต้องอาบัติกำหนดไม่ได้ ๓. อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์
ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร

หมวดที่ ๒

๑. เป็นผู้มีศีลวิบัติในอธิศีล ๒. เป็นผู้มีอาจารย์วิบัติในอัชฌาจารย์ ๓. เป็นผู้มีปฏิญญวิบัติ
ในอดิติทธิ

หมวดที่ ๓

๑. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า ๒. กล่าวติเตียนพระธรรม ๓. กล่าวติเตียนพระสงฆ์

หมวดที่ ๔

๑. รูปหนึ่ง เป็นผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ก่อความอื้อฉาว
ก่ออริกรรมในสงฆ์ ๒. รูปหนึ่งโง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัติมาก ต้องอาบัติกำหนดไม่ได้ ๓. รูปหนึ่งอยู่
คลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร

หมวดที่ ๕

๑. รูปหนึ่งเป็นผู้มีศีลวิบัติในอธิศีล ๒. รูปหนึ่งเป็นผู้มีอาจารย์วิบัติในอัชฌาจารย์
๓. รูปหนึ่งเป็นผู้มีปฏิญญวิบัติในอดิติทธิ

หมวดที่ ๖

๑. รูปหนึ่งกล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า ๒. รูปหนึ่งกล่าวติเตียนพระธรรม ๓. รูปหนึ่ง
กล่าวติเตียนพระสงฆ์^{๘๕}

เมื่อถูกซักถามถึงอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ ให้การกลับไปกลับมา ปฏิเสธแล้วกลับมา
ปฎิญาณ ปฏิญาณแล้วกลับมาปฏิเสธ พุดถลาไกล กลบเกลื่อนข้อที่ถูกซัก มุสาซึ่งหน้า จึงจัดได้ว่าเป็นผู้
ประพฤติเลวทราม หรือเป็นผู้บาปหนา

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^{๘๖} ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการระงับอริกรรมในวิธีดังกล่าว
ไว้ว่า เป็นทั้ง “การป้องกัน” “การป้องปราบ” และ “การปราบปราม” ภิคุบางรูปที่จะก่ออริกรรม
กำลังก่ออริกรรม หรือ ก่ออริกรรมแล้ว โดยประเมินจาก “วัตรปฏิบัติ” ที่พระภิคุผู้กระทำผิดจะต้อง
ปฏิบัติตาม เป็นการระงับอริกรรมในเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายของการระงับนั้นมุ่งเน้นเพื่อ

^{๘๕} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๐๕-๒๑๑/๓๒๐-๓๒๖.

^{๘๖} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิกร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษา
วิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖๓.

การพัฒนากาย วาจา และพฤติกรรมของพระภิกษุที่ถูกลงโทษให้ดำรงชีวิต และเป็นอยู่อย่างประสานสอดคล้องกับ “ปัจจัยภายนอก” อันจะทำให้ “สังคมสงฆ์” กลายเป็น “สังคมแห่งสันติ”

๖.๗ วิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยการประนีประนอม (ติณวัตรถารกะ)

ว่าด้วยระงับอธิกรณ์โดยการประนีประนอม คือ วิธีการระงับอาบัติเกี่ยวกับพระภิกษุจำนวนมาก “ด้วยการกลบไว้ด้วยหญ้า” หรือ “การระงับอธิกรณ์โดยการประนีประนอม” เพราะเหตุไรจึงต้องประนีประนอม หรือเพราะเหตุไรจึงต้องกลบไว้ด้วยหญ้าซึ่งหมายถึงการปกปิด และอาบัติประเภทใด จึงจะใช้วิธีการประนีประนอมหรือกลบไว้ด้วยหญ้า ด้วยวิธีตัดตอนด้วยติณวัตรถารกะได้ ซึ่งมูลเหตุของการใช้ติณวัตรถารกะระงับอาบัติ เกิดจากการที่มีพระภิกษุเป็นจำนวนมากบาดหมางทะเลาะวิวาทกัน นอกจากนั้นยังได้ประพฤติดะเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะอยู่เนื่อง ๆ ทั้งประพฤติทางกายและทางวาจา จึงได้ปรึกษาหารือกันว่า “หากพวกตนยังจักปรับอาบัติซึ่งกันและกัน บางทีอธิกรณ์อาจจะลุกลามรุนแรงเกิดความแตกกันก็ได้” จึงได้นำประเด็นดังกล่าวไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงแนะแนวทางในการระงับอธิกรณ์ด้วยติณวัตรถารกะ ดังนี้^{๘๗}

(๑) ภิกษุทั้งหลายพึงประชุมในที่แห่งเดียวกันทั้งมวล

(๒) ภิกษุรูปหนึ่งผู้ฉลาดสามารถพึงสวดประกาศสงฆ์ด้วยญัตติกรรม เพื่อระงับอธิกรณ์

(๓) ภิกษุรูปหนึ่งแห่งฝ่ายหนึ่งพึงประกาศฝ่ายของตนด้วยคณญัตติกรรม ขออนุมัติเป็นผู้แสดงแทนซึ่งอาบัติของฝ่ายตนและของตนเองด้วยติณวัตรถารกะวิธี

(๔) อีกฝ่ายหนึ่งก็ทำเช่นกัน

(๕) ต่างฝ่ายต่างก็สวดประกาศสงฆ์ด้วยญัตติกรรมมาจา แสดงอาบัติแทนฝ่ายของตนและของตนในท่ามกลางสงฆ์ด้วยติณวัตรถารกะวิธี

ด้วยการแสดงอาการดังกล่าวข้างต้น ภิกษุเหล่านั้นถือเป็นผู้พ้นแล้วจากอาบัติเหล่านั้น

แต่อย่างไรก็ตามอาบัติหนัก (ปาราชิก) และอาบัติอย่างกลาง (สังฆาทิเสส) ไม่สามารถที่จะระงับได้ด้วยติณวัตรถารกะ นอกจากนั้นอาบัติที่เกี่ยวข้องด้วยคฤหัสถ์ หรือกรณีพระภิกษุที่เปิดเผยอาบัติ และพระภิกษุที่ไม่ได้อยู่ในสังฆกรรม ไม่สามารถพ้นจากอาบัติได้ด้วยวิธีการนี้^{๘๘}

^{๘๗} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๑๒-๓๑๕/๓๒๖-๓๓๐.

^{๘๘} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิกร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๖๕.

การระงับอธิกรณ์ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้ให้ความเห็นกรณี “กลบไว้ด้วยหญ้า” มีข้อสังเกต ๒ ประการ กล่าวคือ^{๘๙}

(๑) การระงับดังกล่าวเป็นประดุจหลักการ “นิรโทษกรรม” ที่เป็นเช่นนี้เพราะความผิดของพระภิกษุเหล่านั้น เป็นความผิดที่ “หมักหมม” และ “ครอบคลุม” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นจำนวนมาก ถ้าหากจะลงโทษผู้ที่ผิดกฎหมายทั้งหมดในสังคมก็จะเกิดความสับสนวุ่นวาย เพราะกระทบผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกกระดืบ ฉะนั้น วิธีการก็คือ “การออกกฎหมายนิรโทษกรรม” แก่ผู้กระทำผิด เพื่อจะได้เริ่มต้นนับหนึ่งใหม่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้เกิดผลชัดเจนมากยิ่งขึ้น

(๒) การระงับอธิกรณ์ในลักษณะนี้ ถ้าใช้คำว่า “กลบด้วยหญ้า” น่าจะเหมาะสมกว่า “กลบอาบัติ” หรือ ข้อผิดพลาดที่หมักหมมมาอย่างยาวนาน เพราะถ้าไม่กลบก็จะเกิดการเน่าเหม็นจากการกระทำดังที่ได้กล่าวแล้ว ส่วนคำว่า “ประณีประนอม” มองว่าน่าจะเหมาะสมกับประเด็นของการบาดหมาง การทะเลาะ และการวิวาท ดังจะเห็นว่า “อุณหภูมิจ” ของการวิวาทนั้น กำลังเพิ่มสูงขึ้นและรุนแรง หากไม่รีบทำการประณีประนอมก็จะเกิดผลเสียจนนำไปสู่การแตกแยกในหมู่สงฆ์ได้ ฉะนั้น ทางออกคือประณีประนอมเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการประนีประนอมนี้ หากใช้คำว่า “กลบด้วยหญ้า” ดูจะไม่เหมาะสมกับประเด็นหลังนี้

๗. สรุปกระบวนการและขั้นตอนการจัดการปัญหาอธิกรณ์โดยอธิกรณ์สมณะ

พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติเครื่องมือทั้ง ๗ วิธีการไว้เพื่อจัดการกับปัญหาของสงฆ์ ทั้ง ๔ ประเภท ได้แก่ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ อาบัติตาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์ ใน ๒ ประเภท คือ ประเภทพิธีกรรม ซึ่งสงฆ์จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามพระวินัย และประเภทการลงโทษ (นิคหกรรม) มี ๒ ชนิด นิคหกรรมแบบมีเงื่อนไข มี ๙ ประการ และนิคหกรรมแบบพิเศษ เรียกว่า นาสนา และเนื่องจากอธิกรณ์เกิดขึ้นโดยสงฆ์เป็นผู้โจท และพระพุทธองค์ทรงมอบอำนาจให้แก่สงฆ์เพื่อผู้ปกครองกันเองบนพื้นฐานของพระธรรมวินัย หมายถึงให้สงฆ์เป็นผู้ควบคุมหมู่สงฆ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนั้นรูปแบบการจัดการปัญหาต่าง ๆ ทั้ง ๗ วิธีจึงประกอบไปด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานของความชอบธรรมอีกประการ คือ “ความพร้อมหน้า” โดยมุ่งเน้นที่ “ความโปร่งใส” “ความยุติธรรม” และ “ตรวจสอบได้”

ผลของการพิจารณาระงับอธิกรณ์จัดลำดับได้ เป็น ๓ ประการ ได้แก่

(๑) รูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ไม่มีการวางเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกฟ้องปฏิบัติภายหลังจากที่สงฆ์ได้ตัดสินมาแล้ว กรณีการไต่สวนอธิกรณ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประณีประนอม

^{๘๙} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิกร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖๕-๒๖๖.

การจับฉลาก หรือการรับสารภาพของผู้กระทำผิด โดยสงฆ์ได้ใช้กระบวนการตามพระธรรมวินัยแล้ว ก็ถือว่าอริกรณเป็นอันยุติระงับแล้วหรือกรณีการตัดสินว่าผู้ถูกฟ้องไม่มีความผิดและสงฆ์ได้สวดประกาศรับรองความบริสุทธิ์แล้ว ถือว่าอริกรณได้ยุติระงับโดยไม่มีการปรับอาบัติ เช่น กรณีการกล่าวหาพระอรหันต์หรือภิกษุกระทำความผิดขณะเป็นบ้า

(๒) รูปแบบการแก้ไขปัญหามีการวางเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกฟ้องปฏิบัติ ภายหลังจากที่สงฆ์ได้ตัดสินและลงโทษผู้กระทำผิดโดยวางเงื่อนไขทางสังคมด้วยอัตรา ๑๘ ข้อ หรือ ๔๓ ข้อ หรือ ๙๔ ข้อ แล้วแต่กรณี ให้สังคมสงฆ์ได้ร่วมลงโทษด้วย อย่างกรณีการลงโทษนียกรรม (การถอดยศ เพราะมีอาบัติมาก ชอบคลุกคลีกับคฤหัสถ์) การลงปัพพาชนียกรรม (การขับไล่ออกจากสังคม เพราะเหตุประทุษร้ายต่อตระกูล ฉันทาหารดื่มน้ำร่วมกับผู้หญิง) การลงปฏิสนธิกรรม (ภิกษุผู้ต่ำคฤหัสถ์ผู้มีอุปการะคุณต่อพระพุทธศาสนา) การลงอุกเขปนียกรรม (ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ยอมรับ) การลงตัสสปปยสิกกรรม (ภิกษุเป็นผู้เลวทราม พุตมฺสา กลบเกลื่อนข้อมูลต่อสงฆ์) การลงพรหมทัณฑกรรม (ไม่พูดด้วย ไม่ว่ากล่าวตักเตือน) เมื่อถูกลงโทษแล้วจะถูกวางเงื่อนไขทางสังคมอีก แล้วแต่กรณีตามมา จนกว่าจะสำนึกยอมรับผิดและสงฆ์ได้ทำสังฆกรรมประกาศระงับการลงโทษ จำเลยจึงจะพ้นโทษ แต่อริกรณจะระงับต่อเมื่อ การนำมติของสงฆ์ไปประกาศให้สังคมสงฆ์ได้ทราบถึงการประกาศระงับโทษและได้ร่วมระงับโทษด้วยอริกรณจึงจะยุติ

(๓) รูปแบบการแก้ไขปัญหแบบพิเศษ เป็นกรณีการบังคับให้ภิกษุซึ่งต้องอาบัติหนัก (ปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุ) ต้องสีกพ้นจากความเป็นพระภิกษุ แม้จะจัดเป็นการลงนิคหกรรม คือการบังคับให้สละสมณเพศ ไม่ถือว่าต้องมีเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีสถานะเป็นภิกษุแล้ว เมื่อภิกษุยินยอมสละสมณเพศ อริกรณถือว่ายุติแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหแบบไม่มีเงื่อนไข เพราะเป็นอาบัติแบบแก้ไขไม่ได้ ต้องพ้นจากความเป็นภิกษุอย่างเดียว^{๙๐}

ก. การนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

พระพุทธองค์ได้ทรงวางรูปแบบการปกครองสงฆ์ไว้อย่างเป็นระบบ ในรูปแบบสามัคคีธรรม หรือสังฆสามัคคี ซึ่งหมายถึงความพร้อมเพรียงของสงฆ์ หรือความพร้อมเพรียงในธรรมไม่มีความแตกแยกกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามหลักอภิธานิยธรรม คือ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ จึงเป็นที่มาของการบัญญัติเครื่องมือการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งมาในรูปแบบ สังฆกรรม เพื่อสร้างความปรองดองในหมู่สงฆ์ เมื่อเกิดปัญหาก็หาทางแก้ปัญหาโดยทำความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามหลักสาราณียธรรม โดยเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคมสงฆ์อันเนื่องด้วยภิกษุในหมู่

^{๙๐} ศาครณ ค่ำสอนหา, “การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการระงับอริกรณในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓-๔๔.

สงฆ์ ให้ถือเป็นหน้าที่ของภิกษุสงฆ์ด้วยกันเองได้ตรวจสอบ ซ้ำมูลเหตุและพฤติกรรมของเพื่อนพรหมจารีให้สำนึกได้ว่าได้ประพฤติกว้างละเมิดพระธรรมวินัยหรือไม่^{๙๑}

หากพบเห็นพฤติกรรมของเพื่อนพรหมจารีดังกล่าวแล้วนิ่งเฉย หรือทอดธุระ ถือว่ามี ความผิดต้องอาบัติด้วย^{๙๒} และต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัย โดยภิกษุผู้โจทต้องมี คุณสมบัติ ๕ ประการ^{๙๓} และต้องตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการ^{๙๔} และประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ^{๙๕} แล้ว ใคร่ครวญพร้อมด้วยหลักฐานที่มีมูล คือ (๑) ได้เห็นเอง (๒) ได้ยินเอง หรือมีผู้มาบอก (๓) รังเกียจโดย อាកาร (สงสัย)^{๙๖}

โดยนำเรื่องไปฟ้องกับสงฆ์ด้วยอาการ ๒ คือ ด้วยกาย คือเข้าไปหาสงฆ์เอง และด้วย วาจาคือการเข้าไปบอกกล่าวให้สงฆ์ได้ทราบถ้อยคำอันเป็นจริงประกอบด้วยประโยชน์และไม่ได้มุ่งร้าย หรือผู้ฟ้องจะใช้วิธีโพชนทนาในท่ามกลางสงฆ์ เพื่อให้พระเถระได้รับรู้และนำเรื่องไปชำระซึ่งเคย ปฏิบัติมาแล้วในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้ภุคฺคฺสฺสเป็นผู้โจท แต่เป็นผู้บอกกล่าวแก่ ภิกษุปกติดีจะเป็นเถระ มัชฌิมะ หรือนวกะก็ได้แต่ต้องมีพรรษาพ้น ๕ ซึ่งภิกษุผู้มีศีลย่อมเห็นโทษ การประพฤติดีเสียโดยให้ภิกษุนั้นพิจารณา หากเชื่อว่ามีมูลให้ภิกษุนั้นเป็นโจทฟ้องต่อสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูป ขึ้นไปเพื่อดำเนินการตามกระบวนการต่อไปได้^{๙๗}

ข. กระบวนการพิจารณาการปกครองสงฆ์เป็นไปในรูปแบบ “สามัคคีธรรม” ซึ่ง แปลว่า “ความพร้อมเพรียงด้วยธรรม” ซึ่งวิธีการระงับอธิกรณ์ทั้ง ๔ ประเภท จะต้องระงับพร้อมหน้า ด้วยองค์ ๔ คือ สงฆสมมุขตา (ได้แก่ความพร้อมหน้าด้วยสงฆ์) ปคฺคสสมมุขตา (ได้แก่คู่ความอยู่พร้อม หน้ากัน) วตฺถสสมมุขตา (กล่าวคำโจทนาเพื่อเริ่มเรื่อง) ธมฺมสมมุขตา วินยสมมุขตา (พิจารณาวินิจฉัย ถูกโดยธรรมถูกโดยวินัย) ดังนั้นกระบวนการพิจารณาแต่ละขั้นตอนจึงตั้งอยู่บนฐานของความชอบ ธรรมคือ ยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่คู่ความแต่ละฝ่ายยอมรับ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

^{๙๑} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๕๙/๕๓๙.

^{๙๒} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๘๙/๓๘๔.

^{๙๓} (๑) ตนเองมีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์หรือไม่ (๒) ตนเองมีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์หรือไม่ (๓) ตนเองมีเมตตาจิตเป็นที่ตั้งหรือไม่ (๔) ตนเองเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะจนคล่องแคล่วแม่นยำหรือไม่ (๕) ตนเองท่องบ่นปาฏิโมกข์ทั้งโดยย่อและพิสดารได้หรือไม่, ดูรายละเอียดใน วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๖/๖๑๖-๖๑๘.

^{๙๔} ธรรม ๕ ประการ คือ พุตรู้กาล พุทความจริง พุทสุภาพ พุทเพื่อประโยชน์ พุทด้วยเมตตาจิต ดูรายละเอียดใน วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๗/๖๑๙.

^{๙๕} ประกอบด้วยธรรม (เจตนา) ๕ ประการ คือ ความการุญ หวังประโยชน์ เ็นธุ การออกจากอาบัติ รักษาวินัย, ดูเพิ่มเติม วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๘/๖๑๙.

^{๙๖} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๒๓/๔๓๘.

^{๙๗} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๒/๔๐-๔๔.

การรับคำฟ้อง แบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

(๑) กรณีผู้รับคำฟ้องเป็นปกติ

(๑.๑) เมื่อมีภิกษุมาฟ้องต่อภิกษุปกติ ให้ตรวจคุณสมบัติของภิกษุผู้โจทก์ และลักษณะของคำฟ้อง เมื่อพิจารณาครบองค์ประกอบเห็นว่ามิมีมูล สมควรฟ้องได้ให้ดำเนินการต่อไป ถ้าเห็นว่าไม่มีมูลก็แจ้งว่าไม่สมควรฟ้องภิกษุนั้น

(๑.๒) กรณีเห็นสมควรฟ้องได้ ถ้าเรื่องที่นำมาฟ้องไม่เสียหายมากนัก (อาบัติเบา) ให้เรียกภิกษุผู้ถูกฟ้องมาไต่สวน หากภิกษุรับสารภาพก็สามารถปรับอาบัติได้และปลงอาบัติต่อหน้าภิกษุผู้ไต่สวน อธิกรณ์นั้นเป็นอันยุติ แต่ถ้าเป็นปัญหาร้ายแรง และภิกษุนั้นไม่ยอมรับสารภาพเป็นปัญหาที่ซับซ้อนยุ่งยาก ก็ให้นำภิกษุนั้นไปฟ้องต่อสงฆ์โดยตรง หรือรับคำฟ้องไปฟ้องต่อสงฆ์แทนภิกษุนั้น

(๑.๓) กรณีคฤหัสถ์ นำเรื่องมาฟ้อง ถ้าเรื่องที่นำมาฟ้อง เชื่อว่ามีมูล ให้รับคำฟ้องนั้นไปฟ้องต่อสงฆ์เพราะเหตุมีผู้มาบอก

(๒) กรณีผู้รับคำฟ้องเป็นสงฆ์

เมื่อมีภิกษุมาฟ้องภิกษุต่อสงฆ์ ให้สงฆ์ตรวจลักษณะคุณสมบัติภิกษุผู้ฟ้อง และลักษณะของคำฟ้องตามที่กล่าวมาข้างต้นโดยการซักถาม หากมีคุณสมบัติเป็นผู้สมควรโจทก์ และการฟ้องตรงตามลักษณะมีมูล ให้แจ้งแก่โจทก์ว่าสมควรฟ้องและดำเนินการไต่สวนต่อไป แต่ถ้าหากเห็นว่าโจทก์ขาดลักษณะและไม่มีมูล ให้แจ้งโจทก์ไม่สมควรฟ้อง^{๙๘} อธิกรณ์ถือว่ายุติ

ค. การไต่สวน

ก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณา สงฆ์จะต้องมีมติเลือกภิกษุรูปหนึ่งผู้สามารถให้เป็นผู้พิจารณา เป็นผู้มีความรู้ในทางพระวินัย^{๙๙} มาเป็นประธานในการไต่สวน เป็นผู้ซักถาม เพื่อฟังคำให้การของจำเลย หรือและแต่งตั้งภิกษุอีก ๒ รูปเป็นผู้ถามและเป็นผู้ตอบพระวินัยก็ได้ โดยพระผู้พิจารณา (พระวินัยธร) จะสอบถามเอง หรือแต่งตั้งภิกษุอื่นก็ได้ จากนั้นพระวินัยธรจึงซักถามโจทก์จำเลย พยานฝ่ายโจทก์พยานฝ่ายจำเลยสำหรับพยานนั้นแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ (๑) พยานบุคคล

^{๙๘} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๕๙/๕๔๒.

^{๙๙} (๑) เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นพหูสูตร เป็นผู้ทรงปาติโมกข์ เป็นผู้อาจชี้แจงให้คู่ความเข้าใจ และให้เลื่อมใส (๒) เป็นผู้มีความสามารถพิจารณาตัดสินคดี เป็นผู้มีความรู้ในพระวินัย เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความประพฤติดี (๓) รู้วัตถุ รู้นิทาน รู้พระบัญญัติ รู้บทที่ตกภายหลัง รู้คลองแห่งคำอันเข้าอนุสนธิกันได้ (๔) รู้ธรรมรู้วินัย กับทั้งอนุโลม เป็นผู้ฉลาดในฐานและอฐานะ คือเหตุที่อาจจะเป็นได้ และไม่อาจจะเป็นได้ เป็นผู้ฉลาดในอรรถและพยัญชนะเบื้องต้นเบื้องปลาย (ที่สมกันหรือแย้งกัน) เป็นผู้ฉลาดในวินิจฉัย, ดูเพิ่มเติม วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๖๒/๕๔๕.

มี ๕ ประเภท^{๑๐๐} (๒) พยานประเภทผู้เชี่ยวชาญ^{๑๐๑} (๓) พยานวัตถุ วัตถุต่าง ๆ ที่สามารถใช้อ้างอิงเป็นพยานได้^{๑๐๒} ข้อห้ามในการสอบถามของผู้พิจารณา

(๑) ห้ามถามถึงอุปนิสัย อาจารย์ สัทธินิหาริก อันตวาสิก ผู้ร่วมอุปนิสัย ผู้ร่วมอาจารย์

(๒) ห้ามถามถึงชาติ ชื่อ โคตร อาคม คือปริยัติที่เรียน ประเทศ ชาติภูมิ เพราะความรักความซึ้งจะพึงเกิดขึ้นเมื่อได้รู้เรื่องเป็นทางถึงอคติ ๔

ข้อพึงกระทำในการสอบถามของผู้พิจารณา

(๑) ผู้พิจารณาพึงรู้จักเลือกถามเฉพาะข้ออันเกื้อกูลแก่คดี

(๒) พึงดข้ออันไม่จำเป็นเสีย

(๓) พึงสอบถามเพื่อฟังคำให้การของจำเลย

เมื่อพระวินัยธรได้ชี้แจงนำหน้าคำพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลยก่อนทำคำวินิจฉัยแล้วแถลงแก่สงฆ์เพื่อให้การรับรอง (การลงมติ) ถ้าสงฆ์บางรูปไม่เห็นพ้องด้วยกับคำวินิจฉัยก็สามารถทำความเข้าใจแย้งได้เรียกว่า “ทัญญาวิกรมม” แปลว่า “ทำความเข้าใจให้แจ้ง” มติของสงฆ์ถือว่าเป็นอันถึงที่สุด ใครจะรื้อฟื้นอีกไม่ได้

ง. การปรับอาบัติ

ภายหลังจากที่มีการพิสูจน์พยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยจนแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดและได้รับสารภาพหรือพยานหลักฐานเพียงพอ แสดงให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดแม้จำเลยไม่ได้รับสารภาพ ซึ่งสงฆ์จะต้องดำเนินการปรับอาบัติแก่จำเลย ซึ่งมีวิธีดำเนินการเป็น ๒ กรณี ดังนี้

กรณีฝ่ายโจทก์: ถ้าโจทก์ฟ้องภิกษุด้วยอาบัติปาราชิกแต่ไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับสังฆาติเสสแก่โจทก์ ถ้าโจทก์เป็นภิกษุณีถูกภิกษุชักชวนให้สงฆ์ลงนาคสนากรรมให้สึกเสีย^{๑๐๓}

^{๑๐๐} พยานบุคคลมี ๕ ประเภท ได้แก่ ภิกษุสามเณร ผู้นำของรัฐ คหบดีเศรษฐีผู้ค้ำวานิช อุบาสก อุบาสิกา นักบวชนอกศาสนา, ดูเพิ่มเติม วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๙๖/๕๖๖.

^{๑๐๑} พยานผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้มีความชำนาญพิเศษในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งภิกษุไม่มีความรู้ความชำนาญ, ดูรายละเอียดใน มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล และขุททกนิกายธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๓, หน้า ๒๐๓-๒๐๕.

^{๑๐๒} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๖๒/๕๔๕.

^{๑๐๓} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๘๙/๓๘๘.

ถ้าโจทก์รับว่าใส่ความภิกษุด้วยอาบัติสังฆาทิเสสแต่ไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับปาจิตตีย์แก่โจทก์^{๑๐๔}

ถ้าโจทก์รับว่าใส่ความภิกษุด้วยอาบัติถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ถุลลัจจัย ทุกกฎ พุพพาสิต หรือลหุกาบัติ ที่ไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับอาบัติทุกกฎแก่โจทก์^{๑๐๕}

กรณีฝ่ายจำเลย: ๑. ถ้าภิกษุผู้เป็นจำเลยรับว่าตนต้องอาบัติปาราชิก สงฆ์พึงลงนาศนาให้สึกเสีย ถ้ารับสังฆาทิเสส สงฆ์พึงให้อยู่กรรมประพฤติวัตร หรือรับลหุกาบัติที่เหลือ สงฆ์พึงให้แสดงคืนด้วยบุคคล อาบัตติยอัมระงับในสำนักบุคคล^{๑๐๖} ๒. กรณีจำเลยพุดมฺสา กลบเกลื่อนข้อมูลต่อสงฆ์ ให้การกลับไปกลับมา สงฆ์พึงลงโทษประเภตัสสปาปิยสิการกรรม หรือกรณีเข้าข่ายที่จะต้องลงนิคหกรรมอื่น ๆ (ยกเว้นปกาสณียกรรม ซึ่งเป็นกรณีขับออกจากสังคมสงฆ์ไปเลย ไม่รวมคบหา) สงฆ์พึงลงตามความผิดของจำเลย โดยสรุปเมื่อสงฆ์ได้ตัดสินอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วต้องดำเนินการแก้ไขปัญหามารูปแบบทั้ง ๓ วิธี ตามที่ได้เคยกล่าวไว้แล้ว

จ. การทำสังฆกรรม

การแก้ไขปัญหาสังคมสงฆ์โดยอธิกรณสมณะ เป็นพุทธประสงค์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงมอบอำนาจให้สงฆ์ปกครองหมู่สงฆ์ภายใต้หลักพระธรรมวินัย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความปรองดองในหมู่สงฆ์และเพื่อความเป็นเอกภาพในสังคมสงฆ์ ในรูปแบบของสังฆกรรม โดยถือความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ หรือกิจของสงฆ์พึงกระทำโดยการประชุมสงฆ์ การประกอบสังฆกรรมจะกระทำภายหลังที่สงฆ์ได้ปรับอาบัติแก่จำเลยโดยการกระทำสังฆกรรม ๒ ครั้ง ดังนี้

การประกอบสังฆกรรมครั้งที่ ๑ กรณีการแก้ไขปัญหาแบบไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ ภายหลังจากมีการพิจารณาปรับอาบัติจำเลยแล้ว สงฆ์จะต้องทำสังฆกรรมเพื่อรับรองความบริสุทธิ์ (กรณีจำเลยไม่ได้กระทำความผิด) หรือประกาศการระงับอธิกรณ (กรณีการระงับอธิกรณโดยสัมมุขาวินัย เภยยุยงสิกา ตินณวัตถารก สติวินัย อมฺพหวินัย และปฏินฺญาตกรณวินัย) หรือการนาศนาบังคับให้สึก (กรณีอาบัติปาราชิก) และกรณีการแก้ไขปัญหาแบบมีเงื่อนไข หลังจากที่มีการปรับอาบัติจำเลยแล้ว และจำเลยจะต้องถูกลงโทษด้วย สงฆ์จะต้องทำสังฆกรรมลงนิคหกรรมแก่จำเลย และจำเลยจะต้องถูกลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคม ๑๘ ข้อ ๔๓ ข้อ หรือ ๙๔ ข้อ แล้วแต่กรณีจากสังคมสงฆ์

การประกอบสังฆกรรมครั้งที่ ๒ กรณีการแก้ไขปัญหาแบบมีเงื่อนไข เมื่อจำเลยสำนัก ผิดยอมรับและยอมแก้อาบัติหรือบอกคืนอาบัติหรือประพฤติวัตรตามกระบวนการในพระวินัยแล้ว ได้แจ้งแก่สงฆ์และสงฆ์ได้ประกอบสังฆกรรมประกาศระงับการลงโทษแก่จำเลย

^{๑๐๔} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๙๐/๓๘๙.

^{๑๐๕} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๘๘/๓๘๗.

^{๑๐๖} วิ.ป. (ไทย) ๘/๓๔๗/๕๒๗.

ฉ. การประกาศให้สังคมสงฆ์รับรู้

เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของสังคมสงฆ์ อันหมายถึงความเป็นเอกภาพของสังคมสงฆ์ ซึ่งยังความสมัคสมานสามัคคีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมสงฆ์เกิดขึ้นภายหลังจากที่สงฆ์ได้ประกอบสังฆกรรมทั้ง ๒ ครั้งดังกล่าวมาแล้วข้างต้นโดยการแก้ไขปัญหาแบบไม่มีเงื่อนไข หรือแบบมีเงื่อนไข และการประกอบสังฆกรรมประกาศระงับการลงโทษแบบมีเงื่อนไข โดยสงฆ์จะมอบให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นตัวแทนนามติที่สงฆ์ได้รับรองไปแจ้งแก่ภิกษุในอาวาสอื่น ๆ เพื่อร่วมรับรองมติของสงฆ์ด้วยไม่ว่าจะเป็นมติรับรองความบริสุทธิ์ หรือการประกาศการระงับอธิกรณ์ หรือประกาศการลงนิคหกรรม เพื่อให้สังคมสงฆ์ได้ร่วมลงโทษด้วย เพราะหากจำเลยได้หลบหนีหรือย้ายออกจากอาวาสที่ก่ออธิกรณ์ไปอยู่อาวาสอื่น ๆ ภิกษุในอาวาสนั้น ๆ จะได้ทราบข้อมูลเป็นการป้องกันเพื่อไม่ให้จำเลยหลบหนีความผิดได้^{๑๐๗} และเมื่อมีการประกาศการระงับการลงโทษ

กรณีจำเลยสำนักรับผิดยอมแสดงอาบัติหรือประพฤติวัตรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สงฆ์จะแจ้งมติการระงับโทษไปยังอาวาสต่าง ๆ เพื่อร่วมในการระงับโทษด้วย หรือกรณีการบังคับให้สึกเมื่อได้ดำเนินการตามกระบวนการแล้ว สงฆ์ได้มอบหมายภิกษุไปประกาศให้สังคมสงฆ์ได้ทราบการพ้นจากความเป็นภิกษุของจำเลยด้วย

ข. การลงโทษจำเลยโดยมติสงฆ์

กรณีนี้เป็นวิธีการลงโทษจำเลยภิกษุผู้เป็นบาป พุตจามุสา ไม่ให้ความร่วมมือในการพิจารณา เมื่อมีการพิจารณาปรับอาบัติแล้วสงฆ์ได้ลงโทษด้วยการลงตัสสาปิยสิกากรรม ด้วยการเพิ่มโทษ ด้วยเงื่อนไขทางสังคม ๑๘ ประการ หรือในรูปแบบการลงนิคหกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น การไล่ออกจากอาวาส การชู้ การคาดโทษ การห้ามคบหาพูดจาด้วย เป็นต้น ซึ่งจำเลยยังจะต้องถูกลงโทษด้วยเงื่อนไขทางสังคมอีก ๑๘ ข้อ ไม่มีการทำสังฆกรรมระงับเป็นแต่ประกาศให้อาวาสอื่น ๆ หรือสังคมได้รับรู้เท่านั้น และร่วมลงโทษด้วยเงื่อนไข ๑๘ ข้อ โดยการลงโทษแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. การลงโทษตามลักษณะของความผิดหมายถึงสงฆ์ได้กระทำสังฆกรรมในการบังคับให้จำเลยต้องปฏิบัติตาม เช่น การถอดยศ การลดพรรษา หรือการขับให้พ้นจากวัด เป็นต้น

๒. การลงโทษโดยสังคม เป็นวิธีการภายหลังจากสงฆ์ได้กระทำสังฆกรรมแล้ว สังคมจะได้ลงโทษจำเลยด้วยเงื่อนไข ๑๘ ประการ เมื่อจำเลยถูกลงโทษจนสำนึกได้แล้วก็จะกลับมาแจ้งแก่สงฆ์เพื่อให้ทำสังฆกรรมระงับอธิกรณ์ให้

ข. การสำนึกผิดของจำเลย

เมื่อจำเลยถูกลงโทษและสำนึกผิดได้แล้วต้องการให้สงฆ์กระทำสังฆกรรมระงับโทษให้แก่ตน ต้องดำเนินการแจ้งต่อสงฆ์ กรณีที่จำเลยไม่สำนึกโดยได้ชิงสีกไปเอง หรือสีกหนีโทษ หรือหนีไปที่อื่นโดยไม่ทราบแห่งหนตำบลใด หรือมรณภาพ ให้ภิกษุผู้รู้เห็นแจ้งแก่สงฆ์เพื่อแจ้งแก่สังฆมณฑลได้ทราบข่าว^{๑๐๘} เว้นแต่จำเลยได้บรรลุพระอรหันต์ ถือว่าอธิกรณ์ได้ยุติ^{๑๐๙} โดยไม่ต้องทำสังฆกรรมใด ๆ

กรณีการสำนึกผิดและแจ้งต่อสงฆ์เพื่อกระทำสังฆกรรมระงับโทษให้ สงฆ์จะต้องพิจารณาให้ได้ความจริงก่อนว่า

- (๑) จำเลยสำนึกผิดจริงหรือไม่
- (๒) ระยะเวลาการลงโทษเพียงพอเหมาะสมหรือไม่
- (๓) ระหว่างถูกลงโทษ จำเลยได้ก่ออธิกรณ์ขึ้นอีกหรือไม่
- (๔) จำเลยได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการลงโทษสมบูรณ์หรือไม่
- (๕) บุคคลผู้เกี่ยวข้องติเตียนหรือไม่

หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยมีคุณสมบัติครบถ้วนสามารถที่จะรับรองได้ก็จะประชุมสงฆ์กระทำสังฆกรรมระงับการลงโทษแก่จำเลย^{๑๑๐}

ณ. การทำสังฆกรรมเพื่อระงับโทษของจำเลย

การทำสังฆกรรมครั้งที่ ๒ ของสงฆ์ เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหามีเงื่อนไข โดยในการกระทำสังฆกรรม ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนดังนี้

(๑) ภิกษุผู้เป็นจำเลยเข้าไปหาสงฆ์ กล่าวคำขอให้สงฆ์ยกโทษให้แก่ภิกษุนั้นด้วย ถูกลงนิคหกรรมในข้ออะไร ว่าไป และในฐานะความผิดหรือสีกขาบใดและภิกษุนั้นสำนึกได้แล้วขอให้สงฆ์ได้ระงับโทษให้แก่ภิกษุนั้นด้วย^{๑๑๑}

(๒) สงฆ์จะแต่งตั้งภิกษุรูปหนึ่งขึ้นมาทำหน้าที่ประกาศญัตติแก่สงฆ์ ขอสงฆ์ระงับการลงโทษเพราะเหตุภิกษุนั้นสำนึกผิดแล้ว เมื่อได้ทำประกาศญัตติแล้วภิกษุอีกรูปก็จะสวดอนุสาวนาเพื่อขอมติจากสงฆ์จำนวน ๓ ครั้ง ว่าภิกษุสำนึกได้แล้วและสงฆ์ก็ระงับโทษให้ ถ้าสงฆ์เห็นด้วยก็ให้หนึ่ง ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้ทักท้วง ถ้าไม่มีใครทักท้วงถือว่าการนิ่งนั้นเป็นมติสงฆ์

(๓) เมื่อสงฆ์มีมติแล้ว ถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งจะต้องดำเนินการประกาศมติของสงฆ์ให้สังฆมณฑลทราบ

^{๑๐๘}วิ.จ. (ไทย) ๖/๗๑/๑๔๗.

^{๑๐๙}วิ.จ. (ไทย) ๗/๑๑๕/๓๘๖-๓๙๐, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๒๖/๑๖๒.

^{๑๑๐}วิ.จ. (ไทย) ๖/๗๓/๑๕๐.

^{๑๑๑}วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๐/๓๗.

ญ. การประกาศต่อสังคม

การประกาศต่อสังคมเป็นครั้งที่ ๒ คล้ายกับการกระทำสังฆกรรมของสงฆ์ เพราะเมื่อมีการกระทำสังฆกรรมตามแนวทางการแก้ไขปัญหาแบบไม่มีเงื่อนไขหรือแบบมีเงื่อนไขแล้ว ต้องมีการประกาศหรือมีการแจ้งมติของสงฆ์ให้สังคมสงฆ์ได้รับรองหรือร่วมลงโทษด้วย ดังนั้นเมื่อมีการประกอบสังฆกรรมระงับจำเลยแล้วก็ต้องมีการประกาศการระงับโทษให้สังคมได้รับรู้ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย และร่วมการระงับโทษด้วยโดยการประพตปฏิบัติต่อจำเลยเหมือนภิกษุผู้มีศีลเสมอกัน ซึ่งสงฆ์จะต้องแต่งตั้งภิกษุไปแจ้งข่าวสารการระงับโทษต่ออาวาสต่าง ๆ

ฎ. อธิกรณ์ยุติ

เมื่อได้มีการประกาศให้สังคมสงฆ์ได้รับรู้การระงับโทษและได้ร่วมในการระงับโทษแก่จำเลยแล้ว ถือได้ว่าอธิกรณ์ได้สงบระงับแล้ว ผลที่อธิกรณ์ได้สงบระงับดีแล้ว ทำให้ภิกษุผู้เป็นจำเลยกลับมาบริสุทธิ์ดังเดิม เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์บริบูรณ์เหมือนเดิม

๘. สรุปหลักการวิธีการระงับอธิกรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ตารางที่ ๓.๒ แสดงหลักการวิธีการระงับอธิกรณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

หลักการระงับอธิกรณ์	วิธีการระงับอธิกรณ์
๑. การแยกประเภทของปัญหา - ปัญหาของสงฆ์ได้แก่ อธิกรณ์ทั้ง ๔ แยกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทปัญหาเรื่องความคิดเห็น (ทิฏฐิวิบัติ) การประพฤติปฏิบัติ (ศีลวิบัติ อาจารวิบัติ) และประเภทกิจธุระหรือภาระหน้าที่ของสงฆ์ต้องกระทำให้สำเร็จ ๒. การแยกเครื่องมือออกจากปัญหา - การกำหนดเครื่องมือทั้ง ๗ วิธี แต่ละวิธีใช้กับปัญหาของประเภทใด เครื่องมือสอดคล้องกัน แต่ละปัญหาสามารถนำวิธีการมาบูรณาการใช้ด้วยกันได้ ๓. การแยกหรือยกคนออกจากปัญหา - กำหนดจำนวนสงฆ์ในการทำสังฆกรรม - การแยกภิกษุอาบัติออกจากหมู่ ๔. การมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมแก้ไข (ตั้งแต่กล่าวหาจนถึงการลงโทษ) - เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ให้ความสำคัญแก่หมู่สงฆ์ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งในสังคมสงฆ์ ๕. ความรวดเร็วในการแก้ปัญหา (กระบวนการพิจารณา) - ป้องกันไม่ให้ก่ออธิกรณ์อื่นขึ้นมาอีก - ป้องกันความแตกแยก แตกความสามัคคี - ป้องกันความคลาไคลศรัทธา ๖. วิธีการบังคับในการลงโทษ - ใช้มาตรการทางสังคมสงฆ์ร่วมลงโทษ เพื่อให้เกิดสำนึกปรับเปลี่ยนความคิดพฤติกรรม ให้โอกาสเข้าสู่สังคมสงฆ์ได้อีก เพราะโทษสูงสุดคือการให้พ้นจากสังคมสงฆ์	๑. การนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณา (การโจท) - พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของภิกษุสงฆ์ทุกรูปที่จะบอกกล่าวพฤติกรรมของภิกษุรูปอื่น ๆ เพื่อทำการตรวจสอบถึงการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยโดยไม่ยินยอมให้คฤหัสถ์เป็นผู้ฟ้องกล่าวหาภิกษุสงฆ์ได้โดยตรง ๒. กระบวนการพิจารณา ๒.๑ การรับคำฟ้อง - การตรวจคำฟ้อง - การตรวจลักษณะของโจทก์ - การตรวจลักษณะคำฟ้องของโจทก์ ๒.๒ การไต่สวนมูลฟ้อง ๓. การปรับอาบัติ ๔. การประกอบสังฆกรรม - ภายหลังจากปรับอาบัติ - การประกาศระงับการลงโทษ ๕. การนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณา (การโจท) ๖. การลงโทษโดยมติสงฆ์ ๗. การสำนึกผิดของจำเลย ๘. สังฆกรรมระงับโทษ ๙. การประกาศต่อสังคม ๑๐. อธิกรณ์ยุติ

๓.๓ หลักพุทธสันติวิธีกับการจัดการปัญหาของสงฆ์

๓.๓.๑ หลักอภิธานิยธรรม

อภิธานิยธรรม แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความสามัคคีแก่หมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เป็นหลักการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างองค์กรเข้มแข็ง ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคณะสงฆ์ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการประชุมสงฆ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของสงฆ์ต้องกระทำเพื่อให้สังคมสงฆ์เกิดความเรียบร้อยและความมั่นคงของพระพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความปรองดองในหมู่สงฆ์ ได้แก่สังฆกรรมทั้ง ๔ คือ อปโลกนกรรม ญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรม ญัตติจตุตถกรรม พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงแก่เจ้าลิจฉวีมี ๗ ข้อ^{๑๑๒} และทรงย้ำเตือนให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวเช่นกัน^{๑๑๓} ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องร่วมกันทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องบอกเล่ากัน ปรีกษาและตกลงกันของสงฆ์ หรือการประกาศให้สงฆ์ทราบเพื่อทำกิจร่วมกัน เช่น อุโบสถ ปวารณา เป็นต้น การตั้งญัตติ เช่น การสมมติสีมา การสังคายนา การมอบให้ผ้ากฐิน การคว่ำบาตร การหยายบาตร การอุปสมบท การนิคหะ การให้ปริวาสและมานัตแก่ภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส เป็นต้น จะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อยต้องต่างต้องรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผลของการประชุมทำให้สมาชิกรู้สึกถึงมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อองค์กรในการเป็นเจ้าของ สร้างสรรค์พัฒนาองค์กร และการดำรงรักษาความเป็นอยู่ขององค์กรหากภิกษุสงฆ์ทุกรูปหมั่นประชุมพูดคุย ปรีกษาปัญหา หาทางออก ร่วมกัน ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ย่อมเกิดความรักความผูกพันต่อองค์กร ความปรองดองในหมู่สงฆ์ ย่อมเกิด ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน สร้างความเข้าใจพูดคุยกันในที่ประชุม ปัญหาจะไม่เกิดความขัดแย้งไม่มี

๒. ความพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำในการประชุมแต่ละประเภทได้กำหนดจำนวนพระภิกษุซึ่งเป็นองค์ประชุมสงฆ์ไว้จำนวนที่รูป ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้งและต้องพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมาประชุมให้ครบองค์ประชุม ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในรูปกรรมการ หรือการประชุมในรูปสมาชิก หมู่คณะต้องพร้อมหน้ากันมาประชุม และพร้อมหน้ากันเลิกประชุมพร้อมกัน ถ้าหากจำเป็นมาไม่ได้ต้องลาประชุม ต้องให้ความร่วมมือทั้งทางกายและทางใจ กายมาไม่ได้เพราะเจ็บป่วย ต้องแสดงออกของการให้ความ

^{๑๑๒} อง.สตตก. (ไทย) ๒๐/๑๔/๓๑-๓๒. ดูเทียบใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๖๖-๖๘.

^{๑๑๓} อง.สตตก. (ไทย) ๒๐/๒๓/๓๗-๓๘. ดูเทียบใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖-๑๔๐/๖๙-๗๒.

ร่วมมือทางใจ ส่งกำลังใจ ให้การสนับสนุนทางจิตใจแก่หมู่คณะถือว่าให้ความสำคัญแก่กิจการงานร่วมกันของหมู่คณะ ซึ่งธรรมดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” เป็นการรักษาเอกภาพขององค์กร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอาศัยความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไม่มีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน การบาดหมางกันย่อมไม่เกิดขึ้น อีกทั้งยังสนับสนุนประชาชนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส ส่วนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้น^{๑๑๔} รักษาองค์กรไว้ได้อย่างมั่นคง

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ลบล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ที่วางไว้ตามเดิม ข้อนี้เป็นหลักการใหญ่ ซึ่งทุกคนต้องยึดถือเป็นหลัก ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้ ประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ จะทำให้พระธรรมวินัยมั่นคงไม่คลอนแคลน

๔. สักการะและเคารพนับถือ บูชา พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระผู้รู้กาลนาน ผู้บวชมาแล้วนาน ผู้เป็นบิดาของสงฆ์ เป็นปริณายกของสงฆ์ และยังจักเชื่อถือโอวาทที่ฟังของท่านด้วย ในการปกครองสงฆ์จะให้อำนาจแก่พระเถระผู้มีสมณศักดิ์ ผู้มีพรรษามาก ซึ่งหมายถึงหมู่สงฆ์จะต้องเคารพนับถือให้เกียรติและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ผู้เป็นประธานในสงฆ์เป็นอธิบดีสงฆ์ เป็นผู้ปกครองสงฆ์ แต่ผู้ที่มีอำนาจบางกรณีอายุพรรษาอาจน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ จึงใช้หลัก “เคารพนับถือ” ซึ่งกันและกัน ซึ่งในหมู่พระสงฆ์ได้แบ่งพระสงฆ์ไว้ดังนี้ เถโร มีอายุมาก จีรปัพพชิต มีพรรษามาก สังฆปิตา เป็นผู้ให้บรรพชาอุปสมบท (เหมือนพ่อ) สังฆปริณายก เป็นหัวหน้าหมู่ (คือผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีความรู้) บุคคลประเภทนี้ทุกคนควรเคารพนับถือและเชื่อฟังตามฐานะของท่านผู้นั้น ผู้มีพรรษามากก็เชื่อฟังท่านที่เป็นสังฆปริณายก ในด้านประพฤตินิธรรม ผู้มีอำนาจก็เชื่อฟังท่านที่อายุพรรษามาก เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปกครองหมู่สงฆ์ทำให้การปกครองหมู่คณะเป็นไปด้วยดีและมีความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาถาวร

๕. ไม่ข่มเหง ไม่ดูคร่ำครวญใจกลุสตรีย หรือกุลกุมารี หมายถึงไม่ปล่อยให้ความต้องการส่วนตัวเข้ามาครอบงำ แต่ให้คิดถึงส่วนรวม รู้จักอดกลั้น หักห้ามใจ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสตัณหา จะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป และทำให้สังคมสงฆ์มีระเบียบวินัยสามารถดำรงรักษาสีงที่มีคุณค่าไว้ได้อย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านการปกครองและยอมเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา

๖. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ทั้งในเมือง และนอกเมือง ไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป หมายถึง ให้การสักการะ เคารพ นับถือ บูชา และปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยทั่ว เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

^{๑๑๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙/๓๖๓.

เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน ไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงเจดีย์หรือปูชนียสถานเหล่านั้น ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งาม เพื่อสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนหรือองค์กรนั้น ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีที่ดีต่อกันได้ไม่ยาก

๗. ถวายความอารักขา ค้ำครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า “ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก” รวมถึงการสนับสนุนคนดี ปกป้องส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีคุณธรรมเข้ามาเป็นกำลังสำคัญ เพื่อนำพาหมู่คณะให้เจริญรุ่งเรือง

โดยสรุป หลักอภิธานิยธรรมซึ่งประกอบด้วยหลักการทั้ง ๗ ข้อ ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในหลักการของ “พุทธสันติวิธี” เพื่อป้องกันความขัดแย้งในหมู่คณะในมิติต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วม ร่วมประชุม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ซึ่งปรากฏเป็นรูปแบบในชุดวิธีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในทุก ๆ ชุดวิธีปฏิบัติ

๓.๓.๒ หลักมัชฌิมนธรรม (มัชฌิมวิธี)

มัชฌิมนธรรม เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้จัดการกับปัญหาต่าง ๆ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยมัชฌิมวิธี หรือทางสายกลางได้แก่ “ทางสายกลาง” ถือได้ว่าเป็น “อริยมรรค” ซึ่งเป็นหนทางอันประเสริฐที่จะพาผู้ขัดแย้งออกจากกับดักของความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขดังที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำว่า “ข้อปฏิบัติอันเป็นกลางไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้นนั้นย่อมเป็นไปเพื่อเข้าไปสงบระงับจากกิเลสเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความรู้ดีเพื่อความดับทุกข์” ด้วยเหตุนี้ “ทางสายกลาง” จึงถือว่าเป็น “สันติวิธีวิถีพุทธ” ที่ประกอบด้วยหนทางในการดับทุกข์คือความขัดแย้งและความรุนแรง สมุทัยคือสาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงเพื่อให้เข้าถึงนิโรธคือสันติโดยใช้ “มรรค ๘” ซึ่งประกอบประกอบด้วยกระบวนการและวิธีการที่สำคัญ ๘ ประการกล่าวได้ดังนี้ คือ

๑. ความเข้าใจที่ถูกต้อง (Right Understanding) โดยเน้นกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นประตูปานแรกคือสร้างความรับรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวประเด็นปัญหาสาเหตุเป้าประสงค์ที่มุ่งหวังและวิธีดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าประสงค์การสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องตั้งแต่เบื้องต้นจะทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ ได้มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้ข้อเสนองานร่วมกันและกันว่ามีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติร่วมอย่างไร? ประเด็นสำคัญคือความเข้าใจชัดเจนในความเป็นเราจะทำให้ง่ายต่อการเปิดพื้นที่ให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่นได้พิจารณาข้อห่วงใยต่าง ๆ ด้วยซึ่งการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้องจะก่อให้เกิดพลังสนับสนุนและการตอบรับจากกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมอย่างมากมายมหาศาล

๒. ความคิดที่ถูกต้อง (Right Thought) โดยการแสดงออกต้องไม่เป็นไปเพื่อความอยากได้อำนาจหรือมุ่งผลประโยชน์และความต้องการส่วนตน หากแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง การไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตมาดร้ายและจองเวรจองกรรมต่อเพื่อนมนุษย์อย่าง

ไม่มีที่สิ้นสุด และการไม่กระทำการที่นำไปสู่การเบียดเบียนตนเองและคนอื่นให้เกิดความทุกข์ทรมาน และเดือดร้อนอันเกิดจากการแสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ

๓. การใช้การสื่อสารที่ถูกต้อง (Right Speech) เน้นการสื่อสารแบบสัมมาวาจา โดยไม่ใช้วาจาหรือคำพูดที่แสดงออกด้วยการด่าทอ การใช้คำหยาบคาย การพูดเพื่อเจือส่อเสียด การพูดปดมดเท็จดูถูกเหยียดหยาม การใส่ร้ายป้ายสี อันจะนำไปสู่การสร้างความโกรธเกลียดเคียดแค้นและชิงชังเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน ในสังคมสัมมาวาจาจึงเป็นการสื่อสารด้วยข้อมูลที่แท้จริงไพเราะเหมาะสมกาลประธานสามัคคีมีประโยชน์และประกอบด้วยเมตตา การสื่อสารด้วยคำพูดผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เน้นแง่มุมเชิงบวกจะทำให้บรรยากาศการพูดคุยและหาทางออกเป็นไปได้ง่ายมากยิ่งขึ้น เพราะหลายครั้งการสื่อสารได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คู่กรณีนำมาขยายผลและเติมเชื้อไฟแห่งความเกลียดชังอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๔. การแสดงท่าทีที่ถูกต้อง (Right Action) โดยการไม่ยุยงส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงด้วยการทำร้ายประหัตประหารบุคคลอื่นที่มีความเชื่อและเห็นต่าง สังคมโลกและสังคมไทยมิได้สิ้นไร้ไม้ตอกและอับจนหนทางในการแสวงหาเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง หากแต่การวางท่าทีของคู่ขัดแย้งได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการหาทางออกร่วมกัน การแสดงท่าทีที่เปี่ยมล้นด้วยความรักให้เกียรติและเคารพกลุ่มบุคคล ความเชื่อ และการกระทำที่แตกต่าง จะเป็นสะพานที่ทำให้คู่กรณีได้ทอดเดินข้ามพื้นที่ของตัวเองไปเรียนรู้และพร้อมจะเข้าใจเพื่อนมนุษย์มากยิ่งขึ้น

๕. ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (Right Livelihood) ใช้ชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมและไม่คลาดเคลื่อนไปจากธรรม จะทำให้การดำเนินชีวิตมีคุณและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แนวทางเหล่านี้จะกลายเป็นแบบอย่างของกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม ทั้งในความเชื่อมั่นและเกิดแรงแรงบันดาลใจในการปฏิบัติภารกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน แบบอย่างที่เราเห็นได้ชัดคือ การใช้ชีวิตที่เรียบง่ายของมหาตมะคานธีได้กลายเป็นพลังและความศรัทธาของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม

๖. ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง (Right Effort) โดยการเพียรระวังไม่กระทำการในสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม การเพียรละสิ่งไม่ถูกต้องและเหมาะสมที่ได้ดำเนินการอยู่ การเพียรรักษาสิ่งที่ดีและงดงามเอาไว้อย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาความจริง ความดี และความงามให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ การกระทำการในลักษณะนี้จะก่อให้เกิดแนวร่วมอย่างยั่งยืนและมั่นคง และแนวร่วมเหล่านั้นพร้อมที่จะร่วมอุดมการณ์อย่างมั่นคงโดยไม่หวาดกลัวต่ออุปสรรคใด ๆ ที่จะตามมา อีกทั้งจะทำให้คู่กรณีตระหนักรู้ถึงพลังของถึงความมุ่งมั่นของเรา

๗. การมีสติที่ถูกต้อง (Right Mindfulness) กำกับควบคุมและรู้เท่าทันความคิดของตนเอง ไม่กระทำการหรือตัดสินใจหนึ่งสิ่งใดด้วยความหุนหันพลันแล่นภายใต้อิทธิพลของไฟที่กำลังสุ่มไฟ คือ ความอยากได้ผลประโยชน์และความต้องการ ไฟ คือ ความโกรธเกลียด และ ไฟ คือ ความหลง ในขณะที่เผชิญหน้ากับสถานการณ์ความกดดันยุ่งยากและซับซ้อน ต้องใช้สติเป็นเครื่องมือ

ในการกำกับและตรวจสอบไม่ให้ประมาทยามใจและหลงใหลในชัยชนะ ซึ่งอาจจะก่อเกิดผลกระทบในเชิงลบตามมาดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเตือนว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวรผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ บุคคลละความชนะและความแพ้เสียแล้วจึงสงบระงับ (เวร) นอนเป็นสุข”

๘. ความมุ่งมั่นในหนทางที่ถูกต้อง (Right Concentration) เป้าหมายของสันติวิธีคือการปรากฏขึ้นของความสันติซึ่งผ่านการรับฟังการยอมรับและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้นจำเป็นต้องเพ่งจดจ่อและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่ได้กำหนดทิศทางและวางกรอบเอาไว้ อีกทั้งไม่ย่อท้อเหนื่อยหน่ายต่อปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามาท้าทายต่อการพูดคุยเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่คู่กรณีสามารถรับได้ โดยไม่ยึดมั่นในทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับเราคนเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้น ถึงกระนั้นในขณะที่เรามุ่งมั่นต่อเป้าหมายมากเพียงใดจำเป็นต้องใส่ใจต่อวิธีการและความสัมพันธ์มากขึ้นเพียงนั้น

๓.๔ แนวคิดเรื่องภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพ

ในปัจจุบันเราพบว่า องค์กรยุคใหม่ได้เปลี่ยนทัศนคติและมุมมองไกลจากอดีตที่กล่าวมาโดยมองว่าบุคลากรหรือทรัพยากรบุคคลเป็นเสมือนหนึ่งทรัพย์สิน (Asset) ที่ต้องมีการดูแลและเพิ่มพูนให้มีมูลค่าที่สูงขึ้น ซึ่งนำมาสู่แนวคิดเกี่ยวกับ “ทรัพยากรมนุษย์” (Human Capital) การสร้างเสริมความรู้ทางทฤษฎีทรัพยากรมนุษย์จะเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและสังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มศักยภาพที่ครอบคลุมทุกด้าน ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในทุกระดับ ทุกกลุ่มอายุ โดยผ่านกระบวนการศึกษาอบรม วิจัยและพัฒนา และเพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้กระบวนการในการพัฒนาจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกด้าน และต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดขององค์กร การเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) เพื่อสร้างศักยภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) ให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ระดับของสังคม ถือได้ว่ามนุษย์เป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์กร ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพก่อให้เกิดทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลายหมวดโดยเฉพาะ “หลักภavana ๔” ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะส่งผลทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ปัญหาเชิงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ที่แสดงออกจนกลายเป็นลักษณะประจำอย่างหนึ่งที่พบเห็นโดยทั่วไป คือ การลืมนั่นที่ที่แท้จริงว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรและควรปฏิบัติงานอย่างไร การแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีจะต้องนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ตามเป้าประสงค์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่

ความสำเร็จของการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ โดยที่องค์กรจะต้องมีกรอบแนวทางการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยต้องมีการกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง เพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๓.๔.๑ ความหมายของคำว่าภาวนา

ภาวนา เป็นคำในภาษาบาลีที่มีรูปกริยาศัพท์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วชฺเตติ ซึ่งก็คือคำว่า วัฒนา หรือ การพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทยคำว่าภาวนาในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญการบำเพ็ญ การฝึกอบรม การพัฒนา เพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น^{๑๑๕} โดยมีความหมายครอบคลุมถึงการปฏิบัติตนทั้งหมดที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณธรรมภายในตน^{๑๑๖}

หลักภาวนา ๔ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก

ภาวนา ๔^{๑๑๗} (การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา : Cultivation; Training; Development) ประกอบไปด้วย

๑. กายภาวนา (การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมีให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : Physical Development)

๒. ศีลภาวนา (การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน : Moral Development)

๓. จิตภาวนา (การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบานเป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น : Cultivation of the Heart; Emotional Development)

๔. ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้

^{๑๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๓.

^{๑๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), หลักแม่บทของการพัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐ และ ๑๕.

^{๑๑๗} อัง. ปญจก. ๒๒/๗๙/๑๒๑.

บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา : Cultivation of Wisdom; Intellectual Development)

หลักภาวนา ๔ ตามแนวคิดของนักวิชาการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าภาวนาคือการทำให้มีขึ้นเป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ

๑. การฝึกอบรมตามหลักพระพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ

๑.๑ สมถภาวนาฝึกอบรมให้เกิดความสงบ

๑.๒ วิปัสสนาฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิต อีกนัยหนึ่งจัดเป็นสองเหมือนกัน คือ

๑.๒.๑ จิตภาวนา คือการฝึกจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใส ด้วยความเพียร สติ และสมาธิ

๑.๒.๒ ปัญญาภาวนา คือการฝึกอบรม เจริญปัญญาให้รู้เท่าทัน เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

๒. การเจริญสมถกรรมฐาน เพื่อให้เกิดสมาธิมี ๓ ขั้น คือ

๒.๑ บริกรรมภาวนา คือภาวนาขั้นเตรียมคือกำหนดอารมณ์กรรมฐาน

๒.๒ อุปะการภาวนา ภาวนาขั้นจวนเจียนคือเกิดอุปะการสมาธิ

๒.๓ อัปปนาภาวนา ภาวนาขั้นแน่วแน่คือเกิดอัปปนาสมาธิขั้นฌาน^{๑๑๘}

๓.๔.๒ กระบวนการเกี่ยวกับหลักภาวนา ๔

ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญกาย สีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถประพฤตินอศีล อธิจิต อธิปัญญาได้ ไม่สามารถแสดงธรรมอันเยี่ยมยอดที่สร้างความปิตินำขึ้นชมแก่ผู้ฟังถ่าลงสู่ธรรม อันได้แก่ แสดงธรรมเพื่อการแข่งดี เพื่อกล่าวกระทบบุคคลอื่น หรือเพื่อหวังลาภสักการะไม่ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ แต่กลับชื่นชมยินดี สนใจศึกษาในคำกล่าวของบุคคลนอกพระพุทธศาสนา ประพฤติตนเป็นผู้มักมาก เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้คนรุ่นหลังพากันทำตาม^{๑๑๙} ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคลพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการ

^{๑๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

^{๑๑๙} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕.

พัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด^{๑๒๐} เป็นผู้ควรค่าแก่การบูชา^{๑๒๑} ซึ่งการยกย่องเช่นนั้นเกิดจากคุณของภาวนา ๔ ที่เป็นผลของการฝึกตนนั่นเอง^{๑๒๒}

คำว่า “ภาวนา” ก่อนที่จะแปลว่า “เจริญภาวนา” ถ้าแปลตามตัวอักษรแปลว่า “การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า สิ่งไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น สิ่งไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น ซึ่งหมายความว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลได้อีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่า “ศึกษา” เพราะฉะนั้น “ศึกษา” กับ “ภาวนา” จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกันบางทีก็ใช้เหมือนกันหรือแทนกันเลยทีเดียวนี่เป็นการโยงเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระพุทธองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่า “ภาวนิกาย ภาวนิสีโล ภาวนิจิตโต ภาวนิปญโญ” คือคำว่า “ภาวนา” เวลาใช้เป็นคุณสมบัติเป็น “ภาวนิตะ” “ภาวนิกาย” ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว “ภาวนิสีโล” ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้ว “ภาวนิจิตโต” ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว “ภาวนิปญโญ” ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นคำนาม ๔ อันนี้ก็คือ^{๑๒๓}

๑. กายภาวนา คนเป็นภาวนิกาย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา หรือการพัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุให้รู้จัก “กินอยู่ดูฟัง” สามารถสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณวิให้โทษรู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น

๒. ศีลภาวนา คนเป็นภาวนิสีโล ตัวการกระทำเป็นศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือมนุษย์ ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้นไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี

๓. จิตภาวนา คนเป็นภาวนิจิตโต ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา การพัฒนาจิตคือการมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรมความดีงาม สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบาน ผ่องใส สงบสุข

^{๑๒๐} พุ.ธ (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๑๓.

^{๑๒๑} อัง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๖/๕๙.

^{๑๒๒} พุ.ธ (ไทย) ๒๕/๑๐๖/๖๓.

^{๑๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

๔. ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญญา ตัวกระทำเป็นปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจอย่างเป็นนัยความคิด และการหยั่งรู้ความเป็นจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง^{๑๒๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา ๔ ตอนปฏิบัติการฝึกสิกขามี ๓ แต่ทำไมตอนวัดผลภาวนาถึงมี ๔ เพราะเหตุใด (ในเวลาทำการฝึก จัดเป็นสิกขา ๓ และเวลาวัดผลคนที่ได้รับการฝึกจัดเป็นภาวนา ๔) ชี้แจงว่าธรรมภาคปฏิบัติการ ต้องจัดให้ตรงสอดคล้องกับระบบความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ตอนวัดผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้ว เพราะวัตถุประสงค์อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้วซึ่งมุ้งที่จะให้เห็นชัดเจนตอนนี้ ถ้าแยกละเอียดออกไปก็จะยิ่งดี นี่แหละคือเหตุผลที่ว่าหลักวัดผลคือภาวนาเพิ่มเป็น ๔ ขอให้ดูถึงความหมาย และหัวข้อของภาวนา ๔ นั้นก่อน “ภาวนา” แปลว่า ทำให้เจริญทำให้เป็นทำให้มีขึ้นหรือฝึกอบรมในภาษาบาลีทนายความหมายว่า “วฑฺฒนา” คือ วัฒนาหรือพัฒนานั่นเอง ภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายใช้แทนกันได้กับ “สิกขา” ภาวนาจัดเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. กายภาวนา การพัฒนากายคือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ

๒. ศิลภาวนา การพัฒนาศีลคือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือเพื่อนมนุษย์

๓. จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือการทำจิตใจให้เจริญองงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็ง มั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ ความคิด เหตุผล และการหยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงอิสรภาพ มีชีวิตที่ดั่งามปลอดทุกข์ปราศจากปัญหา

อาจจะเป็นอย่างที่กล่าวแล้วว่าภาวนา ๔ นี้ใช้ในการวัดผลเพื่อดูว่าด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้นได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ดังนั้นเพื่อจะดูให้ชัดท่านได้แยกบางส่วนของละเอียดออกไปอีก ส่วนที่แยกออกไปนี้คือสิกขาข้อที่ ๑ (ศีล) ซึ่งในภาวนาแบ่งออกเป็นภาวนา ๒ ข้อ คือ กายภาวนา และศีลภาวนาทำไมจึงแบ่งสิกขาข้อศีลเป็นภาวนา ๒ ข้อที่จริงสิกขาข้อที่ ๑ คือศีลนั้นมี ๒ ส่วนอยู่แล้วในตัวเมื่อจัดเป็นภาวนาจึงแยกเป็น ๒ ได้ทันที คือ

^{๑๒๔} ดูรายละเอียดในพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗๑.

๑. ศิล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ความสัมพันธ์กับวัตถุหรือโลกของวัตถุและธรรมชาติส่วนอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เรื่องปัจจัย ๔ ที่เรabriโภคใช้สอยทุกอย่างและธรรมชาติแวดล้อมทั่วไปส่วนนี้ที่แยกออกไปจัดเป็นกายาวนา

๒. ศิล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ที่จะไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในส่วนนี้แยกออกไปจัดเป็นศิลปาวนา ในไตรสิกขา ศิลครอบคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัตถุ หรือทางกายภาพและทางสังคมนวมไว้ในข้อเดียวกัน แต่เมื่อจัดเป็นกายาวนาท่านแยกกันชัดเจนออกเป็น ๒ ข้อโดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวัตถุแยกออกไปเป็นการกายาวนา ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคมจัดไว้ในข้อศิลปาวนา ทำไมตอนที่ไตรสิกขาไม่แยกแต่ตอนเป็นกายาวนาจึงแยก อย่างที่กล่าวไว้แล้วว่าในเวลาฝึกหรือในกระบวนการฝึกศึกษาองค์ทั้ง ๓ อย่างของไตรสิกขาจะทำงานประสานไปด้วยกันในศิลปะที่มี ๒ ส่วนคือความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโลกวัตถุและความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมนั้นส่วนที่สัมพันธ์แต่ละครั้งจะเป็นอันใดอันหนึ่งอย่างเดียวนั้นในกรณีหนึ่งความสัมพันธ์ด้านที่ ๑ (กายภาพ) หรือด้านที่ ๒ (สังคม) ก็ได้แต่ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นในกระบวนการศึกษาของไตรสิกขาที่มีองค์ประกอบทั้ง ๓ อย่างทำงานประสานเป็นอันเดียวกันนั้นจึงต้องรวมศิลปะทั้งสองส่วนเป็นข้อเดียวทำให้สิกขามีเพียง ๓ คือศิลปสมาธิปัญญา ในกายาวนาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้นจึงแยกศิลปะ ๒ ส่วนออกจากกันเป็นคนละข้ออย่างชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและวัดผลดูจำเพาะให้ชัดไปทีละอย่างว่าในด้านช่วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุเช่น การบริโภคนปัจจัย ๔ เป็นอย่างไรในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอันว่า “กายาวนา” นิยมใช้ในเวลาวัดหรือแสดงผลในการฝึกศึกษา ตัวกระบวนการฝึกฝนพัฒนาจะใช้เป็นไตรสิกขาเนื่องจากกายาวนาท่านนิยมใช้ในการวัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคลรูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคลคือแทนที่จะเป็นกายาวนา ๔ (กายาวนา ศิลาวนา จิตกายาวนา และปัญญากายาวนา) ก็เปลี่ยนเป็นภาวิต ๔ คือ

๑. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดีเริ่มตั้งแต่รู้จักใช้อินทรีย์เช่นตาดูหูฟังเป็นต้นอย่างมีสติดูเป็นฟังเป็นให้ได้ ปัญญาบริโภคนปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาดได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

๒. ภาวิตศิลป มีศิลปะที่พัฒนาแล้ว คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้วไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแหวไทยตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริตมีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูลสร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข

๓. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือมีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง และมีความเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน

รับผิดชอบมีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือมีจิตใจที่ร่าเริงเบิกบาน สดชื่น อิ่มเอิบ ผ่องใสและสงบเป็นสุข

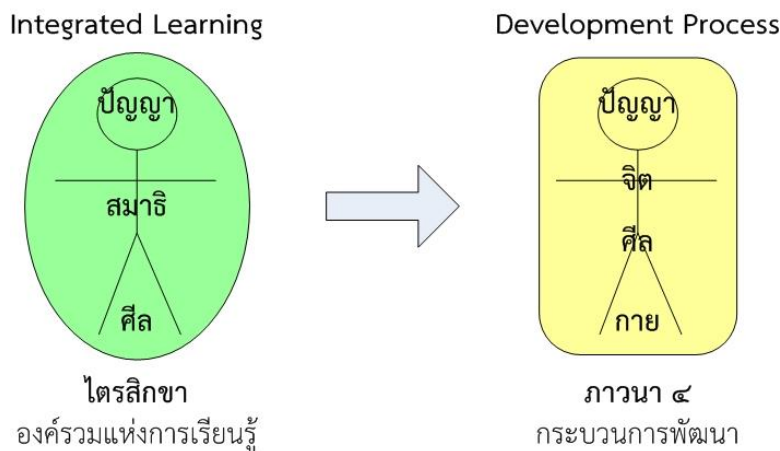
๔. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ไขปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้ เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง หรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำ บังคับบัญชาไม่ได้ อยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิต เป็นอิสระไร้ทุกข์

ผู้มีภาวนาครบทั้ง ๔ อย่างเป็นภาวิตทั้ง ๔ ด้านนี้แล้วโดยสมบูรณ์เรียกว่าภาวิตัตตะ แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์^{๑๒๕}

ความเชื่อมโยงระหว่างไตรสิกขาและภาวนา ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา

คือการบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพ อย่างเป็นองค์รวมรอบด้าน

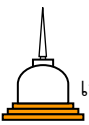
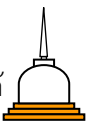
(Integrated Learning – Development Process)

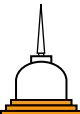

ภาพที่ ๓.๓ ความเชื่อมโยงระหว่างไตรสิกขาและภาวนา ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา

^{๑๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม (ฉบับเดิม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

ตารางที่ ๓.๓ ความเชื่อมโยงระหว่างไตรสิกขาและภาวนา ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา

ไตรสิกขา	ภาวนา / ภาวิต ๔	 การพัฒนาศักยภาพที่สมบูรณ์ (ระดับฐานเจดีย์) เก่ง ดี มีสุข / กินอยู่ดูฟังเป็น คิดเป็น-แก้ปัญหาเป็น / ฟังตนเองได้
		ฐานชีวิตที่ดี พัฒนาสู่การแสวงหาสัจธรรม เจริญอกงามในธรรมยิ่งขึ้นไป ทักษะชีวิต เท่าทันเข้าใจตนเองและโลก แก้ปัญหาชีวิตได้ตามธรรม ทักษะการเรียนรู้ มีอุปนิสัยใฝ่รู้ และทักษะในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญา สัทธิ+ปัญญา เลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย, กฎแห่งกรรม
ปัญญา เห็นชอบ ดำริชอบ	ปัญญา ภาวนาปัญญา ภาวิตปัญญา	ปัญญา : ใฝ่รู้ รู้รอบ รู้จริงแท้ แก้ปัญหาได้ ภาวนามยปัญญา รู้สัจธรรมความจริงด้วย สติ-สมาธิ-ปัญญา ที่อบรมแล้ว จินตามยปัญญา เรียนรู้ด้วยการใส่ใจคิดวิเคราะห์พิจารณา โยนิโสมนสิการ สุตมยปัญญา ความรู้สำเร็จรูป จำได้ แยกแยะได้ เข้าใจ ใช้ถูก สัทธิ-สัญญา-ปัญญา
สมาธิ สติชอบ สมาธิชอบ เพียรชอบ	จิตใจ จิตตภาวนา ภาวิตจิต	จิตใจ : ตั้งมั่น ตั้งมั่น เข้มแข็ง เบิกบาน คุณภาวะ มีคุณธรรม ความตั้งมั่น บุญกุศลทุกอย่าง เช่น ความกตัญญู เมตตา กรุณา ละอายชั่วกลัวบาป... สมรรถภาวะ มีสมาธิจดจ่อตั้งมั่น มีสติ เข้มแข็งกล้าหาญ อดทนขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจ สู้สิ่งยาก ไม่ย่อท้อ... สุขภาวะ ร่าเริงเบิกบาน ผ่องใส แจ่มใส ไม่เครียด สงบสันติ มีความสุขในการเรียนรู้-พัฒนาตนเอง

ไตรสิกขา	ภาวนา / ภาวิต ๔	 การพัฒนาศกยภาพที่สมบูรณ์ (ระดับฐานเจดีย์) เก่ง ดี มีสุข / กินอยู่ดูฟังเป็น คิดเป็น-แก้ปัญหาเป็น / พึ่งตนเองได้
ศีล (พฤติกรรม) พูดชอบ ทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ	สังคัม	พฤติกรรมดี : สำรวมระวัง ไม่ให้เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีวิถีชีวิตที่ปิดทางเสื่อม เปิดทางเจริญ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ธรรมชาติแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลสามัคคีกัน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน (สังคหวัตถุ ๔, ทิศ ๖, สาราณียธรรม ๖, ...) ไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายกติกา มีวินัยจากภายใน ลดละเลิกอบายมุข (ปาฏิโมกขสังวรศีล) สัมมาอาชีวะ ไม่ทุจริต มีอาชีพสุจริตได้โดยไม่เบียดเบียนสร้างปัญหาให้สังคมสิ่งแวดล้อม (อาชีวนิปาฏิสาสิกขา)
	ศีลภาวนา ภาวิตศีล	กายพัฒนา : ปฏิสัมพันธ์กับโลกวัตถุ กายภาพ สิ่งแวดล้อม ด้วยสติปัญญา ดูฟังเป็น ทักษะชีวิตด้าน การรับรู้สื่อข้อมูลข่าวสารอย่างรู้เท่าทัน (อินทริยสังวรศีล) กินอยู่เป็น ทักษะชีวิตด้าน การเสพบริโภคใช้สอยปัจจัยต่าง ๆ ด้วยปัญญา (ปัจจัยสันนิสิตศีล) กิริยามารยาทงาม มีกิริยามารยาทเรียบร้อยงดงามอย่างไทย ถูกกาลเทศะ (โคจร-อาจารย์-วัดตมสันปันโน)

การพัฒนาศกยภาพความสามารถด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น ด้านความคิด ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และองค์ความรู้ จำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝน อบรมทักษะต่าง ๆ

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่า การทำให้มีทำให้เป็น และการบรรลุนิพพานมีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน

ตารางที่ ๓.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักธรรมภาวนา ๔

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ช.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑/๑๑๓	ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน จึงเชิดชูบุคคลผู้มีการพัฒนาแล้วว่าเป็นบุคคลสูงสุด
อง.ปญจก (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๕	ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญกาย ศีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถประพุดติใน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๑๗๒.)	๑) กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือทางวัตถุ ๒) ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ เพื่อนมนุษย์ ๓) จิตภาวนา การพัฒนาจิตให้มีคุณสมบัติดีงาม ๓ ด้าน คือ การพัฒนาสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต สุขภาพจิต ๔) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

บทที่ ๔

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของ พระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ Research and Development หรือ (R and D) เป็นการวิจัยเชิงพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้เพื่อนำไปใช้ได้ ในสถานการณ์จริง ต้องการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้พระวินยาธิการซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุนเจ้าคณะผู้ปกครองในการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชา สมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย บทความ วารสารที่เกี่ยวข้องด้วยการทบทวนวรรณกรรมประกอบด้วย “รูปแบบการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัย รูปแบบการพัฒนาพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ในการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี” ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้ที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการศาสนาตามวิธีการดำเนินการวิจัย (R) ด้วยการสัมภาษณ์ความต้องการ และข้อเสนอแนะจากกลุ่มบุคคลดังกล่าว ดังนั้น ในบทนี้จึงเป็นขั้นตอนการพัฒนารูปแบบตามวิธีการดำเนินการวิจัยด้วยแนวทาง R and D เป็น (D) คือ “การพัฒนารูปแบบ”

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาซึ่งประกอบด้วยหัวข้อหลัก ๗ หัวข้อดังต่อไปนี้

๔.๑ บูรณาการสภาพปัญหาและสาเหตุของการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๔.๑.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

๔.๑.๒ บริบท โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

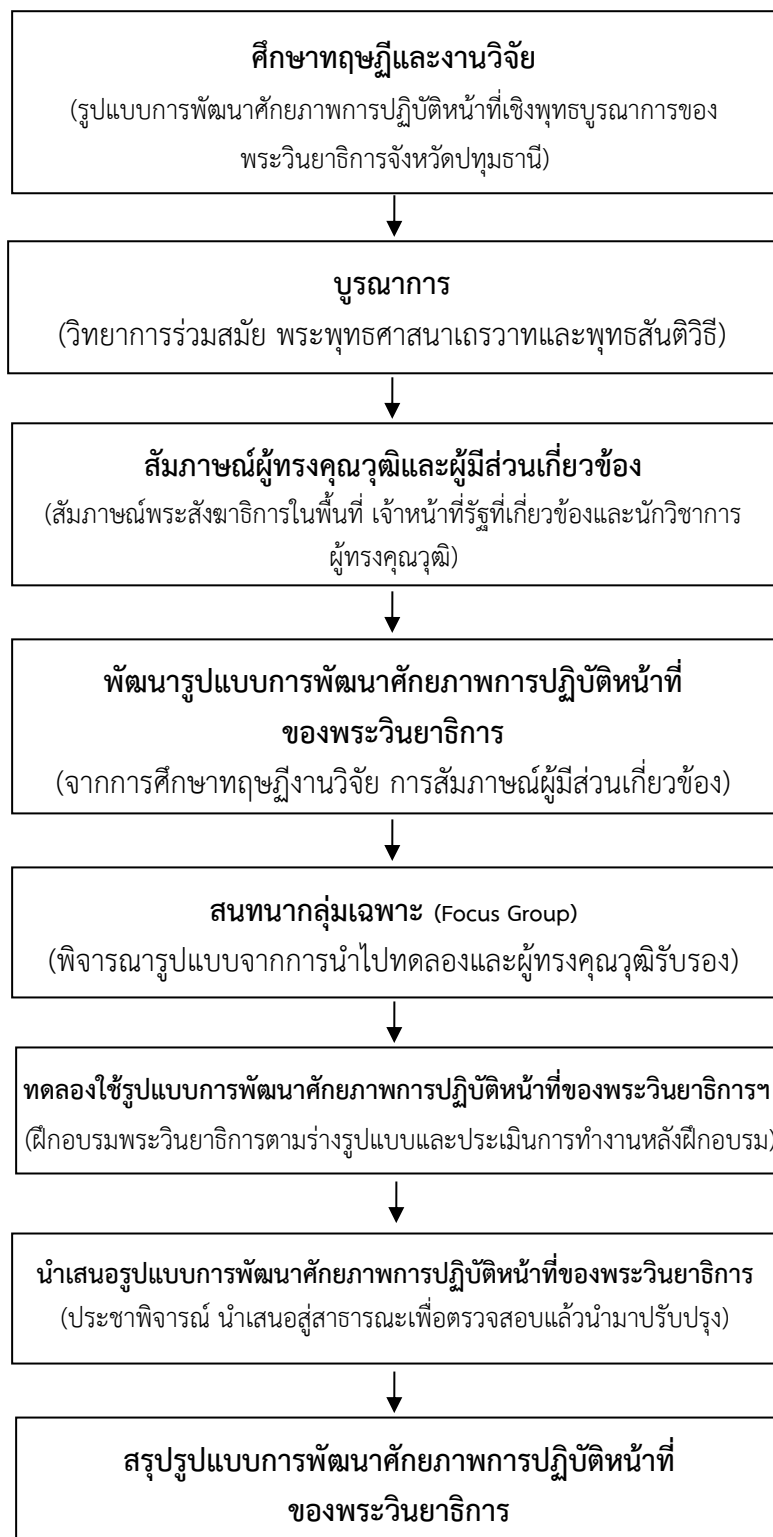
๔.๑.๓ ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๔.๒ บูรณาการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๔.๒.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัย

๔.๒.๑.๑ ศักยภาพของพระวินยาธิการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่

- ๔.๒.๑.๒ สิ่งส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระ
วินยาธิการ
- ๔.๒.๑.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ ตามหลัก
วิทยาการร่วมสมัย
- ๔.๒.๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๔.๒.๓ สรุปการบูรณาการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระ
วินยาธิการ
- ๔.๒.๔ สรุปการสัมภาษณ์ข้อมูลรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของ
พระวินยาธิการ
- ๔.๓ ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ
- ๔.๓.๑ ความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ
- ๔.๓.๒ หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ
- ๔.๓.๓ สรุปการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตรวจสอบร่างรูปแบบการ
พัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี
- ๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ
- ๔.๕ การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัด
ปทุมธานี
- ๔.๕.๑ รายละเอียดการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัด
ปทุมธานี
- ๔.๕.๒ สรุปผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัด
ปทุมธานี
- ๔.๕.๓ ประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัด
ปทุมธานี
- ๔.๖ ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการหลังการพัฒนาศักยภาพ
- ๔.๖.๑ ผลลัพธ์จากการลงพื้นที่สังเกตการทำงานของพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการ
- ๔.๖.๒ ผลลัพธ์จากการนำข้อมูลของฝ่ายปฏิบัติการมาปรับเป็นนโยบายของจังหวัด
- ๔.๗ องค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ

ภาพที่ ๔.๑ ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศีลเชิงพุทธบูรณาการ

๔.๑ บุรณาการสภาพปัญหาและสาเหตุของการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามวิธีการดำเนินการวิจัย (R) ด้วยการศึกษาความต้องการและข้อเสนอแนะจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้าทีรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาพระวินยาธิการตามศาสตร์สมัยใหม่และพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น ๒ ประเด็นหลัก คือ ๑) บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัด ที่ส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้องต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และในส่วนที่เป็นปัญหา อุปสรรค ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ๒) การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามแนววิทยาการร่วมสมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาตามกรอบแนวทางของวัตถุประสงค์ ด้วยการสกัดข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) บุคคลจำนวน ๒๓ รูป/คน โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๔.๑.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

ในการพัฒนาสิ่งใดก็ตาม ข้อมูลที่ควรทราบเป็นเบื้องต้นคือบริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของปัญหา ผู้วิจัยจึงลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา ถึงบริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัด โดยสภาพทั่วไปพบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ ลักษณะบริบทของพื้นที่ก็จะคล้ายเคียงกับกรุงเทพฯ ซึ่ง พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทธร ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า บริบทพื้นฐานสภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่ประมาณ ๑,๕๒๕.๘๕๖ ตารางกิโลเมตร และมีประชาชนตามทะเบียนราษฎร ๑ ล้านกว่าคน ถ้ารวมประชาชนแอบแฝงในพื้นที่อีกประมาณ ๒ ล้านคน พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย ๓ สถานที่ใหญ่ ๆ คือ

๑. มีนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และโรงงานอุตสาหกรรมกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ
๒. ตลาดขนาดใหญ่ ตลาดไท ตลาดไอยรา ตลาดสี่มุมเมือง และตลาดรังสิต
๓. เป็นเมืองมหาวิทยาลัย ปทุมธานีมีมหาวิทยาลัยจำนวนมาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิร และอื่น ๆ และโรงเรียนอีกเป็นจำนวนมาก

เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ประชาชนมีจำนวนหนาแน่น และทำให้สภาพอาชญากรรมสูงขึ้น ปัญหาส่วนใหญ่ในการดำรงชีพของประชาชน คือ ปัญหาอาชญากรรม ลัก วิ่ง ชิง ปล้น เนื่องจากมีการกระจุกตัวของสภาพเศรษฐกิจในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งต่อเนื่องมาจากกรุงเทพมหานคร สิ่งที่มี

เกิดขึ้นในกรุงเทพก็จะมาทางปริมณฑล ยิ่งจังหวัดปทุมธานี ซึ่งติดกับ สก.ดอนเมือง สก.สายไหม ข้ามมาก็กลายมาเป็นของปทุมธานี^๑ สอดคล้องกับข้อมูลของ พระธรรมรัตนารักษ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ที่ให้ข้อมูลว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ ดังนั้นลักษณะบริบทของการดูแลพื้นที่ก็จะคล้ายเคียงกับกรุงเทพฯ วิธีชีวิตของพระในจังหวัดปทุมธานีและกรุงเทพฯ ใกล้เคียงกัน แต่ปทุมธานีจะพิเศษกว่าคือมีวิถีชีวิตทั้งแบบเมืองและแบบชนบทอยู่ในจังหวัดเดียวกัน จาริตประเพณีเฉพาะที่เฉพาะถิ่นยังมีความเข้มแข็งอยู่^๒ ทั้งนี้จากการที่จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพฯ นั้น พระมหาจุมพล จิตตพล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้ให้ข้อสังเกตว่า พื้นที่จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับกับหลายท้องที่ทั้งกรุงเทพฯ และปริมณฑล จึงเป็นที่รวมหรือชุมทางของคน ดังนั้นสภาพปัญหาจึงมีความหลากหลาย ก็เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะสงฆ์ เป็นที่คนมาลงจุดนี้มาก มาจากหลายที่หลายทาง จึงทำให้การควบคุมดูแลยาก ปัญหาหลัก ๆ ก็คือที่เกี่ยวกับพระ พระที่พอมายู่ตรงนี้ ไม่รู้ว่าเป็นพระจากที่ไหน เวลาทำให้เกิดเรื่องเขาจึงเหมาะสมว่าเป็นพระปทุมธานี พอเข้าไปสอบถามจริง ๆ ไม่ใช่ แต่โยมเขาแยกแยะไม่ออกว่าพระที่เจอว่ามาจากที่ไหน เพราะฉะนั้นก็เลยเป็นปัญหาและอุปสรรค การร้องเรียนค่อนข้างจะเยอะ^๓ สอดคล้องกับ นายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี ที่ได้ให้ข้อมูลว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพฯ เป็นเขตปริมณฑล เป็นจังหวัดที่มีความเจริญ จังหวัดปริมณฑลที่รอบกรุงเทพฯ จะมีลักษณะการปกครองของคณะสงฆ์ที่แตกต่างจากคณะสงฆ์ที่อยู่ตามภูมิภาค เนื่องจากจะมีความหลากหลายในการบริหารจัดการ จะมีปัญหาและอุปสรรคไม่เหมือนกัน อย่างที่เราเห็นบ่อย ๆ ว่า ปทุมธานีเป็นเหมือนด่านหน้าก่อนจะเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพราะฉะนั้นเวลาผู้ร้ายก็มักจะมาแฝงอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี พระก็เช่นเดียวกันก็ไม่สะดวกที่จะพักในกรุงเทพฯ ท่านจะมาพักแถว ๆ รอบปริมณฑล ถือว่าปทุมธานีเป็นจังหวัดเป้าหมาย ดังนั้นย่อมมีปัญหาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติวินัยสงฆ์และการที่มีคนปลอมบวชมาหาผลประโยชน์อยู่บ้างอย่างที่ปรากฏตามภาพข่าว^๔ ซึ่งพระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ให้ทัศนะที่สอดคล้องกันในเรื่องนี้ว่า สภาพทั่วไปของจังหวัด จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพฯ เป็นเขตปริมณฑล เป็นจังหวัดที่มีความเจริญพอสมควร เราจะเห็นได้ว่าจังหวัดปทุมธานีหรือปริมณฑลที่อยู่รอบกรุงเทพฯ จะมีลักษณะการปกครองของคณะสงฆ์ที่แตกต่างจากคณะสงฆ์ที่อยู่ตามภูมิภาค เนื่องจากจะมีความหลากหลายในการบริหารจัดการ จะมีปัญหาและอุปสรรคไม่เหมือนกัน อย่างที่เราเห็นบ่อย ๆ ว่าปทุมธานีเป็น

^๑ สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนารักษ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ พระมหาจุมพล จิตตพล, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เหมือนด่านหน้าก่อนจะเข้าสู่กรุงเทพมหานคร เพราะฉะนั้นเวลาผู้ร้ายหรือโจร จะมาพักอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี พระก็เช่นเดียวกัน ก็ไม่สะดวกที่จะพักในกรุงเทพ ท่านจะมาพักแถว ๆ รอบปริมณฑล ถือว่าปทุมธานีเป็นจังหวัดเป้าหมาย ปทุมธานีมีวัดอยู่ทั้งหมด ๑๙๕ วัด ส่วนใหญ่เป็นวัดที่ค่อนข้างใหญ่และเป็นวัดที่มีความพร้อมพอสมควร ในบริบทสภาพทั่วไปของจังหวัดเนื่องจากปทุมธานีมี ๑๙๕ วัด มีคณะสงฆ์ประมาณ ๔ พันกว่ารูป จะเห็นว่ามีหลายจังหวัดที่มีวัดจำนวนมาก แต่ไม่มีพระมากเหมือนปทุมธานี^๕ ซึ่งการตั้งข้อสังเกตในเรื่องพื้นที่เกิดปัญหาของรักษาการเจ้าคณะภาค ๑ นี้ตรงกับข้อมูลของ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ที่ให้ข้อมูลว่า ต้องเข้าใจว่าพระสงฆ์เราส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย ปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้ครบถ้วนน่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นเนื้อนาบุญ แต่ที่อยู่ในพระศาสนาแล้วแล้วเป้าหมายเปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมก็เปลี่ยนตาม ยังไม่รวมคนที่ไม่ใช่พระภิกษุแต่ทำตัวเลียนแบบพระภิกษุหรือที่เรียกกันว่าพวกปลอมบวช เข้ามาเพื่อมาแสวงหาผลประโยชน์ให้ตัวเองแล้วทำให้ศาสนามัวมอมก็มี แต่ละจังหวัดการคณะสงฆ์จะไม่เหมือนกัน นอกเขตปริมณฑลก็แบบนั้น ในเขตกรุงเทพากับปริมณฑลก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ยิ่งในเขตปริมณฑลเหมือนท่าเลทอง จึงทำให้พระต่างจังหวัดหรือพระต่างด้าวที่เข้ามาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายอยากจะเข้ามาอยู่ เพราะเมื่อพุทธศาสนิกชนเห็นพระก็ศรัทธาเลื่อมใส กล้าบริจาค ไม่ว่าจะเป็นปัจจัย ข้าวสารอาหารแห้ง หรืออาหารคาวหวาน สำหรับในต่างจังหวัดไม่ค่อยมีปัญหาตรงนี้เพราะชุมชนไม่มาก ลากสักการะไม่ได้บริบูรณ์นัก ปัญหาที่พบก็จะน้อยหน่อย อาจจะมีย่างก็จังหวัดใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ อุบลฯ ชลบุรี โคราช เป็นเฉพาะในตัวเมืองรอบเมืองไม่ค่อยเท่าไร ตอนนี้เราไม่ห่วงเรื่องต่างจังหวัด เราห่วงเรื่องปริมณฑลเป็นหลัก ปัญหาหลัก ๆ มักจะเกิดในตัวเมือง นอกเมืองไม่ค่อยจะมีปัญหา^๖

จังหวัดปทุมธานีมีลักษณะพิเศษคือ มีทั้งสังคมเมืองเนื่องด้วยอยู่ติดกับกรุงเทพฯ และยังมีส่วนที่เป็นสังคมชนบทตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ด้วย แต่วิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ค่อย ๆ หมดไปตามกาลเวลา การดำเนินชีวิตของชุมชนชาวบ้านซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมของวัดและลูกหลานชาวบ้านที่จะเข้ามาบวชจึงมีแนวโน้มเปลี่ยนไป พระปลัด ศานิตย์ นิจุจคุโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า ในสมัยก่อนสังคมทั่วไปมีลักษณะเป็น

^๕ สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สังคมชนบท ลูกใครหลานใครที่อยู่ในบ้านใกล้เรือนเคียงบวชก็รู้จักกันหมด ญาติโยมที่อยู่ใกล้เคียงวัดก็ดูแลวัดดูแลลูกหลานของตัวเอง แต่พอสังคมพัฒนาขึ้นจนทุกวันนี้กลายเป็นสังคมเมือง พระก็ไม่รู้จักโยม โยมก็ไม่รู้จักพระ มีการเคลื่อนย้ายประชากรข้ามถิ่นมาบวชก็มาก เมื่อพระไม่รู้จักโยม โยมไม่รู้จักพระ ก็ขาดการดูแลซึ่งกันและกัน เวลามีปัญหาเกิดขึ้น การให้ความช่วยเหลือเอื้ออารีย์ด้วยน้ำใสใจจริงก็ลดลงไม่เหมือนสมัยก่อน” ในเรื่องนี้ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อสังเกตว่า บริบทคณะสงฆ์ในปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก ด้วยกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พระสงฆ์ก็ต้องอยู่กับชาวโลก อิงอาศัยชาวโลก แต่จะไปตามกระแสโลกไม่ได้เพราะเรามีพระธรรมวินัยที่เป็นหลักยึดให้รักษา พระเราเดี๋ยวนี้หลุดไปตามกระแสโลกก็มากจึงต้องช่วยกันสอดส่องดูแลซึ่งกันและกัน สังคมพระจึงจะคงความน่าศรัทธาไว้ได้ ศาสนาจะมีทิศทางเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับบุคลากร การคัดคน การพัฒนาคนที่มีอยู่สำคัญมาก^๙

ในด้านคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี จากการสัมภาษณ์ พระธรรมรัตนารักษ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี พบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดมีความรู้จักคุ้นเคยกัน ให้ความร่วมมือสมัครสมานสามัคคีในกิจการคณะสงฆ์เป็นอย่างดี พระสงฆ์ในจังหวัดประมาณ ๔,๐๐๐ รูป ส่วนใหญ่มีการศึกษา กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง^๙ สอดคล้องกับ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ที่ให้ข้อมูลว่า เจ้าคณะจังหวัดท่านเข้มแข็ง Strong Point ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีก็มีทั้ง Leadership ภาวะผู้นำ องค์ประกอบของพระสงฆ์ที่มีการศึกษามีคุณภาพ ทั้งหมดโดยรวม และก็ตื่นตัวในการบริหารจัดการ เพราะฉะนั้นการที่ปทุมธานีมีพระสังฆาธิการที่มีคุณภาพ ฉับไว รู้เท่าทัน จะเป็นการป้องปรามคนนอกที่จะมาก่อเหตุโดยปริยาย^{๑๐}

พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ ให้ข้อมูลในด้านนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัด จากการสอบถามพบว่า นโยบายของเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี มุ่งเน้นการบริหารโดยใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) ทั้งนี้ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานียังได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งโครงการนี้นอกจากจะเป็นการดำเนินงานเพื่อสนองภารกิจด้านสาธารณูปการของมหาเถรสมาคมแล้ว ยังมียุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่ายบูรณา

^๙ สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจจุงคุณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนารักษ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การประสานงานระหว่าง ชุมชน คณะสงฆ์ วัด โรงเรียน และเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้นเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในเขตปกครองจึงมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการดูแลคณะสงฆ์ ทั้งในการออกนโยบายและการลงพื้นที่ปฏิบัติงานร่วมกันกับคณะสงฆ์โดยตลอด^{๑๑} นอกจากนี้ยังพบว่านโยบายของเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีมีการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ เป็นคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ซึ่งทำให้เจ้าคณะผู้ปกครองในระดับอำเภอ อันเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายจากฝ่ายบริหารของจังหวัดมาแปรเป็นการปฏิบัติในระดับตำบลลงไปสู่ระดับวัด ต้องมีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอ ชุมชนในพื้นที่ช่วยกันสอดส่อง ดูแล เป็นหูเป็นตาให้คณะสงฆ์ สืบเนื่องจากการลงพื้นที่ทำกิจกรรม วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ร่วมกับชุมชนทุกตำบลในจังหวัดปทุมธานี ทำให้หลายชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของคณะสงฆ์มากขึ้น รู้จักพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน ดังนั้นเมื่อพบการกระทำความผิดหรือสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดของพระภิกษุสามเณรจึงสามารถแจ้งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบได้ทันที^{๑๒} สอดคล้องกับข้อมูลของ พระครูวรธรรมวาที เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว ที่ให้สัมภาษณ์ว่า จังหวัดปทุมธานีของเรา เจ้าคณะพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รวมไปถึงพระภิกษุสามเณรในจังหวัดปทุมธานี รวมแล้วประมาณ ๔,๐๐๐ กว่ารูป เฉพาะมหานิกาย การบริหารจัดการของคณะพระวินยาธิการ ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะเจ้าจังหวัดปทุมธานี ในการประชุมเจ้าคณะอำเภอแต่ละครั้ง ประชุมเจ้าอาวาส หลวงพ่อจะมื่นนโยบายเกี่ยวกับพระวินยาธิการ เป็นระเบียบของมติมหาเถรสมาคมให้พระสังฆาธิการได้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ โดยจะกำหนดเจ้าคณะตำบลเป็นพระวินยาธิการ หรือในที่ประชุมจะมีการพิจารณาคัดเลือกเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ที่มีศักยภาพ มีความพร้อม เสนอเพื่อให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการ เมื่อพระวินยาธิการได้รับการแต่งตั้ง ก็จะออกปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละอำเภอ บรรยาภาศการทำงานของพระวินยาธิการและคณะสงฆ์ในจังหวัดเป็นไปด้วยดี พระวินยาธิการและคณะสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการมีความรู้จักรู้จักและเข้าใจในพื้นที่การปกครองของตนเองเป็นอย่างดี เนื่องจากอยู่ในพื้นที่มานานหรือบางรูปเป็นลูกหลานของคนในพื้นที่ จึงไม่เป็นอุปสรรคในการตรวจตราดูแลและขอความร่วมมือจากประชาชนในเขตปกครอง^{๑๓} ส่วนนายฉัตรชัย ชูเชื้อ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี มากกว่า ๓ ปี ได้ให้ข้อมูลว่า ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนคณะสงฆ์เป็นจำนวนมากก็ตาม แต่โดยรวมแล้วเรื่องของการบริหารจัดการการปกครองคณะ

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาที, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สงฆ์เป็นไปด้วยดี^{๑๔} สอดคล้องกับข้อมูลของ พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธร จังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า สำหรับพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี แบ่งเป็น ๒ นิิกายคือ ธรรมยุต และมหานิกาย คณะสงฆ์มีการแบ่งการปกครองกันอย่างชัดเจน อย่างมหานิกายมีท่านเจ้าอาวาสวัดเขียนเขต เป็นเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ฝ่ายมหานิกาย ส่วนธรรมยุตมีเจ้าอาวาสวัดโบสถ์สามโคก เป็นเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ฝ่ายธรรมยุต การปกครองคณะสงฆ์ก็แบ่งกันไป เท่าที่ผมสังเกตดูมีการปกครองเรียบร้อย และไม่มีปัญหาในเรื่องของการทะเลาะวิวาท หรือความแตกความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์แต่อย่างใด^{๑๕} เช่นเดียวกับพระมหาถาวร ถาวรจิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย ที่ได้ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีความเข้มแข็ง เนื่องจากเจ้าคณะจังหวัดองค์ปัจจุบันดูแลเอาใจใส่พระสังฆาธิการพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองสงฆ์จังหวัดปทุมธานีเป็นอย่างดี มีวงรอบการประชุมมอบนโยบายและรับฟังปัญหาจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ทั้งวาระประจำและวาระพิเศษ ในการประชุมทุกครั้งเจ้าคณะจังหวัดจะกำชับเจ้าคณะผู้ปกครองให้ดูแลเอาใจใส่พระภิกษุสามเณรในปกครองของตน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในโอกาสต่าง ๆ เป็นประจำ^{๑๖}

ในส่วนของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองนั้นมีส่วนสำคัญในการช่วยสนับสนุนการปกครองดูแลคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยดีดังที่พระครูสุจิตร์ตนากร ดร. เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ ให้ข้อมูลว่า เจ้าหน้าที่บ้านเมืองในเขตปกครองช่วยกันรักษาภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา โดยจะเห็นได้จากการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสามเณร เจ้าหน้าที่บ้านเมืองในเขตการปกครองจะไม่เข้าไปโดยพลการ แม้จะประสบเหตุก่อนก็ตาม แต่จะเรียนแจ้งให้พระวินยาธิการหรือเจ้าคณะพระสังฆาธิการในเขตทราบก่อน เพื่อให้ทางคณะสงฆ์ได้จัดส่งพระวินยาธิการมาดำเนินการให้เป็นที่ยอมรับเหมาะสม โดยเจ้าหน้าที่จะทำหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ด้วยการสนับสนุนเท่านั้น ^{๑๗} เช่นเดียวกับ นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ เขต ๓ ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ได้ให้ข้อมูลว่า ภาครัฐมีความพยายามอำนวยความสะดวกให้กับคณะสงฆ์ด้วยการสนับสนุนกำลังเจ้าหน้าที่ทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมถึงประสานงานเปิดทางไปยังกระทรวงมหาดไทยให้หน่วยปกครองในท้องที่สนับสนุนของการปกครองของพระสังฆา

^{๑๔} สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตร์ตนากร, ดร., เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

การ ในทุกระดับชั้น^{๑๘} ในส่วนของ พ.ต.ต.สุรียา สิงห์มงคล รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้ให้มุมมองด้านการปกครองคณะสงฆ์ไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์เป็นความท้าทาย และโดยสภาพสิ่งแวดล้อม สังคมที่มันมีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างเร็วแล้วก็แรง ในบางเรื่องผมก็มองว่า การปกครองสงฆ์มีบทบาทสำคัญ และบทบาทสำคัญนั้นมันจะต้องพัฒนาให้สามารถปฏิบัติได้จนประสบความสำเร็จและถอดออกมาเป็นองค์ความรู้ อีกทั้งเงื่อนไขระเบียบข้อกฎหมายต่าง ๆ มันต้องเอื้อให้กับคณะสงฆ์ที่ทำการปกครองนะครับ ก็เลยมองว่าปัจจุบันสถานการณ์ไม่ใช่ไม่ดีนะครับ แต่ว่าสิ่งที่มันมีการเปลี่ยนแปลงไปนั้น สถานการณ์ บริบทต่าง ๆ ในปัจจุบันทำให้รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ต้องมีการปรับปรุงนะครับ และมีการพัฒนาให้ทันต่อสถานการณ์^{๑๙}

นอกจากนี้เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานียังได้เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการข้อมูลให้กับพระสังฆาธิการ ซึ่งพระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ได้ให้ข้อมูลว่าปัจจุบันเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ได้จัดสรรพื้นที่ในกลุ่มอาคารของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดให้มีพื้นที่ในการทำงานของเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ และจัดระบบสารสนเทศงานสารบรรณเอกสารรวมศูนย์ให้ทันสมัย เนื่องจากที่ผ่านมา สำนักงานเจ้าคณะอำเภอมักตั้งอยู่ในวัดของเจ้าคณะอำเภอเอง เมื่อเปลี่ยนตัวเจ้าคณะอำเภอ เอกสารคำสั่ง ข้อสั่งการต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญผูกพันต่อเนื่องมักสูญหายเพื่อให้เอกสารข้อมูลการบริหารงานคณะสงฆ์มีความปลอดภัย มั่นคง เป็นระบบ ง่ายต่อการสืบค้น เจ้าคณะจังหวัดจึงได้จัดทำระบบบริหารงานสารบรรณใหม่ให้ทันสมัยโดยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑^{๒๐}

ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัด พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า หลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัดท่านส่งเสริมการศึกษาให้พระสงฆ์ในเขตปกครองของท่าน ยิ่งการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้นำหลักสูตรของ มจร. การบริหารคณะสงฆ์มาเปิดสอนอีกเรื่องพระบาลีท่านก็ส่งเสริมมากในเขตปทุมธานีอย่างเช่น โครงการ ๑ ตำบล ๑ มหา ส่งเสริมพระสังฆาธิการให้เข้าใจระบบการปกครองของการคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีมีผู้นำที่ดี และสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยทุกอย่าง การอยู่ การฉัน การส่งเสริม ช่วยเหลือกัน โดยมีหลวงพ่ोजังหวัดเป็นผู้นำ^{๒๑} แต่ในด้านการศึกษาของคณะสงฆ์นี้ พระปลัด ศานิตย์ นิจจุจฺโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา

^{๑๘} สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ สุรียา สิงห์มงคล, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร มีมุมมองที่ต่างออกไปว่า พระสงฆ์จริง ๆ ก็คือลูกชาวบ้านมาบวชนั่นเอง แต่พื้นฐานการศึกษาของพระไม่เท่ากัน ในเมืองไทยของเราใช้คำว่าบวชเรียน ต้องยอมรับว่าส่วนใหญ่ที่เข้ามาบวชในศาสนานั้นไม่ได้มีพื้นฐานการศึกษามาก่อน ส่วนใหญ่ก็คืออ่านออกเขียนได้ เพราะฉะนั้นพื้นฐานความรู้ทางโลกไม่มี ดังนั้น จึงต้องมาหาเอาข้างหน้ามาเรียนในพระพุทธศาสนา หลักสูตรการเรียนก็คือ นักธรรมบาลี เน้นการเรียนในทางธรรมมากกว่า ความรู้ในทางโลกของท่านจึงมีไม่มาก อย่างเช่น ความรู้ด้านกฎหมายก็ไม่มี ความรู้เรื่องอื่นถ้าอยากรู้ก็ต้องไปแสวงหาเอง ไม่มีระบบเท่าที่ควร^{๒๒} เช่นเดียวกับพระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ข้อสังเกตในเรื่องของการศึกษาสงฆ์ไว้ว่า ทุกวันนี้พระสงฆ์มีการศึกษามากขึ้นแต่ขาดการนำไปใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ บางที่มีสภาพต่างคนต่างทำ ขาดความเป็นเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร. บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา ที่ให้ข้อมูลว่า เรื่องการเผยแผ่ คณะสงฆ์เองก็มีองค์กร แต่ว่าก็ไม่เข้มแข็ง เพราะว่าพระทำการเผยแผ่นั้นก็ต่างคนต่างทำ คณะสงฆ์ก็ไม่สามารถควบคุมได้ ควบคุมทิศทาง ควบคุมองค์ความรู้ไม่ได้เลย ผมจึงมองในภาพรวมว่า คณะสงฆ์มีการจัดระบบจริง การเรียน การสอน ในปัจจุบันไม่เอื้อให้ไปแตกฉานในพระธรรมวินัย^{๒๓} ทั้งนี้ รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังได้ให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า คณะสงฆ์ท่านมีระเบียบแบบแผนการปกครองชัดเจนตามลำดับที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอยู่แล้ว แต่ในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการองค์ความรู้ในทางธรรมเข้ากับวิทยาการร่วมสมัย เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คณะสงฆ์โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่ทำหน้าที่ปกครองดูแล ต้องเข้าใจเข้าถึง และรู้ทันปัญหา^{๒๔}

๔.๑.๒ บริบท โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาบริบท โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร ข้อระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระวินยาธิการ พบว่าเมื่อระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พระธรรมรัตนagrณ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี เจ้าอาวาสวัดเขียนเขตพระอารามหลวง

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔} สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ได้จัดโครงสร้างการบริหารและการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยได้ออกคำสั่ง
เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ ๑๐/๒๕๖๒ ณ วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เรื่อง การแต่งตั้ง
คณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ปรากฏรายละเอียดดังนี้

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการประจำจังหวัดเกิดความเรียบร้อยดีงามตาม
ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๔ แห่ง
ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังนี้

๑. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ประธานกรรมการ
๒. รองเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี รองประธานกรรมการ
๓. เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว กรรมการ
๔. เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง กรรมการ
๕. เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา กรรมการ
๖. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี กรรมการ
๗. เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ กรรมการ
๘. พระมหาถาวร ธีรจิตโต (ป.ธ.๙) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย กรรมการ
๙. พระมหาจุมพล จิตตพโล (ป.ธ.๙) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา กรรมการ
๑๐. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย กรรมการ
๑๑. เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี กรรมการและเลขานุการ
๑๒. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๓. ข้าราชการในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานีที่ได้รับมอบหมาย
ผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่และอำนาจ ดังนี้

- ๑) ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ
- ๒) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมพระวินยาธิการประจำจังหวัดให้ดำเนินงานไป
ตามนโยบายและแผนแม่บท
- ๓) จัดทำแผนงบประมาณการดำเนินงานของพระวินยาธิการประจำจังหวัด
- ๔) ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการประจำจังหวัด
- ๕) แก้ไขข้อขัดข้องของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ให้เป็นไปโดย
ชอบ
- ๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเสนอแก่คณะกรรมการพระวินยาธิการ
ตามเขตปกครองคณะสงฆ์หนนั้น ๆ

๗) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการพระวินยาธิการมอบหมาย

คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด (ฝ่ายบริหาร) มีหน้าที่และอำนาจดังนี้

๑) ปฏิบัติตามนโยบายและแผนแม่บทการดำเนินงานพระวินยาธิการ

๒) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมพระวินยาธิการให้ดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายและแผนแม่บท

๓) จัดทำแผนงบประมาณการดำเนินงานของพระวินยาธิการ

๔) ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ

๕) แก้ไขข้อขัดข้องของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้ให้เป็นไปโดยชอบ

๖) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปีเสนอแก่คณะกรรมการพระวินยาธิการตามเขตปกครองคณะสงฆ์หนั้น ๆ

๗) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการพระวินยาธิการมอบหมาย

และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดและพระวินยาธิการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแผนแม่บทตามความเหมาะสม และความจำเป็นให้มีศูนย์พระวินยาธิการประจำจังหวัดเพื่อดำเนินการ ดังนี้

๑. ดำเนินการจัดทำทะเบียนพระวินยาธิการภายในจังหวัดนั้น ๆ

๒. ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลและปฏิทินการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปฏิบัติงานของพระวินยาธิการ (ฝ่ายปฏิบัติงาน)

๓. จัดให้มีการประชุมปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์นั้น ๆ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของพระวินยาธิการให้ดียิ่งขึ้น

ต่อมาเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ได้อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๒๐ แห่งระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ออกคำสั่งเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีที่ ๑๑/๒๕๖๒ แต่งตั้งพระวินยาธิการประจำจังหวัดปทุมธานีทั้ง ๗ อำเภอ ๓๑ ตำบล โดยกำหนดให้ทุกตำบลในเขตปกครองมีพระวินยาธิการประจำตำบล ๆ ละ ๒ รูป รวมทั้งสิ้น ๖๒ รูป ปรากฏรายนามดังต่อไปนี้

เขตปกครองอำเภอเมืองปทุมธานี ประกอบด้วย

๑. พระมหานិพนธ์ นิปโก, ดร. วัดโสภาราม พระวินยาธิการ ตำบลบางปรอก

๒. พระวสันต์ สุนติกโร วัดบางโพธิ์ใน พระวินยาธิการ ตำบลบางปรอก

๓. พระมหาศุภกิจ สารโท วัดบางหลวง พระวินยาธิการ ตำบลบางหลวง

๔. พระครูสมุห์ สุพจน์ สุภกิจโจ วัดบางเตือ พระวินยาธิการ ตำบลบางหลวง

๕. พระมหาสมควร กิตติวุฑโฒ วัดป่ากลางทุ่ง พระวินยาธิการ ตำบลบางชะแยง

๖. พระสมุห์ พนายนันท์ ฐิตเมโธ วัดชินวรารามวรวิหาร พระวินยาธิการ ตำบลบางชะแยง
๗. พระปลัด สถาพร สุทธิธมโม วัดบางพูน พระวินยาธิการ ตำบลบางกะดี เขต ๑
๘. พระพงษ์ศิริ สิริวิโส วัดบางกุฎีทอง พระวินยาธิการ ตำบลบางกะดี เขต ๑
๙. พระชัยยศ ฐานทินโน วัดเปรมประชา พระวินยาธิการ ตำบลบางกะดี เขต ๒
๑๐. พระวัชรระ ส่วโร,ดร. วัดรังสิต พระวินยาธิการ ตำบลบางกะดี เขต ๒
๑๑. พระสมุห์ สัณญา ฐานมงคล วัดบางคูวัดกลาง พระวินยาธิการ ตำบลบางคูวัด
๑๒. พระมหาบุญญ์ สัจจิตโต วัดเกาะเกรียง พระวินยาธิการ ตำบลบางคูวัด
๑๓. พระครูประทีปธรรมนันท์ วัดดาวเรือง พระวินยาธิการ ตำบลบ้านกลาง
๑๔. พระครูใบฎีกา อาทิตย์ อคฺคธมฺโม วัดมะขาม พระวินยาธิการ ตำบลบ้านกลาง

เขตอำเภอสามโคก ประกอบด้วย

๑. พระปลัด ประกอบ ทีปธมฺโม วัดป่าจั่ว พระวินยาธิการตำบลบ้านจั่ว
๒. พระนิมิตร กนตสโร วัดสองพี่น้อง พระวินยาธิการตำบลบ้านจั่ว
๓. พระครูใบฎีกา บุญธรรม จิตตธมฺโม วัดบางเตยใน พระวินยาธิการตำบลบางเตย เขต ๑
๔. พระอธิการสุชี สุชีโต วัดวิมลภาวนาราม พระวินยาธิการตำบลบางเตย เขต ๑
๕. พระมหาจักรี จนทวนโณ วัดเชิงท่า พระวินยาธิการตำบลบางเตย เขต ๒
๖. พระเบญจางค์ ขนติพล วัดบางนา พระวินยาธิการตำบลบางเตย เขต ๒
๗. พระครูวิบูลกัลยาณคุณ วัดถั่วทอง พระวินยาธิการตำบลกระแซง-บ้านปทุม
๘. พระครูสมุห์ ประสิทธิ์ อาทิตตญาโณ วัดบัวทอง พระวินยาธิการตำบลกระแซง-บ้านปทุม
๙. พระปลัด จักรกฤษณ์ ขนติโก วัดตระพัง พระวินยาธิการตำบลเชียงรากใหญ่-น้อย
๑๐. พระสุปัน กตปุญโญ วัดคลองขุด พระวินยาธิการตำบลเชียงรากใหญ่-น้อย
๑๑. พระใบฎีกา อรรถพล อนุจารี วัดสิงห์ พระวินยาธิการตำบลสามโคก
๑๒. พระสุภกร ปญฺญาวฑฒโน วัดตำหนัก พระวินยาธิการตำบลสามโคก

เขตอำเภอลาดหลุมแก้ว ประกอบด้วย

๑. พระใบฎีกา นิรันดร์ นรินโท วัดบ่อเงิน พระวินยาธิการตำบลบ่อเงิน เขต ๑
๒. พระวิชาญ วิชาโน วัดลำหาเมฆ พระวินยาธิการตำบลบ่อเงิน เขต ๑
๓. พระมหาอำนาจ อจฺญริยเมธี วัดคูบางหลวงอนุกิจวิธูร พระวินยาธิการตำบลบ่อเงิน เขต ๒
๔. พระสมศักดิ์ วสเวชโช วัดบ่อทอง พระวินยาธิการตำบลบ่อเงิน เขต ๒
๕. พระครูปทุมสันติคุณ วัดหน้าไม้ พระวินยาธิการตำบลลาดหลุมแก้ว
๖. พระเพียร ฐานธมฺโม วัดสุทธาวาส พระวินยาธิการตำบลลาดหลุมแก้ว

เขตอำเภอคลองหลวง ประกอบด้วย

๑. พระครูธรรมธร ฐิติศักดิ์ สุภโท วัดทวีการอนันต์ พระวินยาธิการตำบลคลองหนึ่ง
๒. พระครูสังฆรักษ์ อนันต์ สุทธิมน วัดบางขัน พระวินยาธิการตำบลคลองหนึ่ง
๓. พระแสนพล พลยุตโต วัดพระธรรมกาย พระวินยาธิการตำบลคลองสี่
๔. พระมหาประดิษฐ์ สุขวโร วัดเกิดการอุดม พระวินยาธิการตำบลคลองสี่
๕. พระครูสิริจันทพิทักษ์ วัดศิริจันทาราม พระวินยาธิการตำบลคลองห้า
๖. พระครูปลัดเด่น กุศลจิตโต วัดหัตถสารเกษตร พระวินยาธิการตำบลคลองห้า
๗. พระมหาจรรยา จารุณโณ วัดพุทธชินวงศ์วนาราม พระวินยาธิการตำบลคลองหก
๘. พระมหาเฉลิม ปิยทสสี วัดปัญญานันทาราม พระวินยาธิการตำบลคลองหก

เขตอำเภอลำลูกกา ประกอบด้วย

๑. พระครูสังฆรักษ์ สุวิทย์ ธิรปุณโญ วัดโพสพผลเจริญ พระวินยาธิการตำบลคูคต
๒. พระครูสังฆรักษ์ พิรยุทธ ญาณวโร วัดชอยสามัคคี พระวินยาธิการตำบลคูคต
๓. พระครูโสภณภัทรเวทย์ วัดสายไหม พระวินยาธิการตำบลลาดสวาย
๔. พระครูปริยัติธรรมธารี วัดคลองชัน พระวินยาธิการตำบลลาดสวาย
๕. พระอธิการธนกร กตปุณโญ วัดราษฎร์ศรัทธาราม พระวินยาธิการตำบลบึงคำพร้อย
๖. พระมหาทศยา ปิยวงโณ วัดธัญญะผล พระวินยาธิการตำบลบึงคำพร้อย
๗. พระครูวิจิตรปริยตยากร, ดร. วัดลานนา พระวินยาธิการตำบลลำลูกกา
๘. พระครูสังฆกิจจาภิรักษ์, ดร. วัดใหม่กลางคลองสิบ พระวินยาธิการตำบลลำลูกกา
๙. พระครูปลัด ประสิทธิ์ ฐิติโก วัดทศทิศาราม พระวินยาธิการตำบลบึงทองหลาง
๑๐. พระครูใบฎีกา สมศักดิ์ จารุณโม วัดอดิศร พระวินยาธิการตำบลบึงทองหลาง
๑๑. พระอธิการ ยุทธนา ฐิติธมโม วัดมงคลรัตน์ พระวินยาธิการตำบลลำไทร
๑๒. พระทวีทรัพย์ สนมมโน วัดนิเทศน์ราษฎร์ประดิษฐ์ พระวินยาธิการตำบลลำไทร

เขตอำเภอธัญบุรี ประกอบด้วย

๑. พระครูโสภณธัญญากร วัดคลองหนึ่ง พระวินยาธิการตำบลบึงยี่โถ-ประชาธิปไตย
๒. พระปลัด ปรีชา คนธโก วัดแสงสรรค์ พระวินยาธิการตำบลบึงยี่โถ-ประชาธิปไตย
๓. พระปลัด บรรจง วิสารโท วัดพิชิตพิทยาราม พระวินยาธิการตำบลลำผักกูด
๔. พระใบฎีกา สุรัชย์ ปณญาทีโป วัดชุมแก้ว พระวินยาธิการตำบลลำผักกูด

เขตอำเภอหนองเสือ ประกอบด้วย

๑. พระครูสังฆรักษ์ สมศักดิ์ ชาตวิโร วัดราชภูรบำรุง พระวินยาธิการตำบลบึงบา
๒. พระครูสมุห์ อำนวย โชติปัญโญ วัดไพรฝน พระวินยาธิการตำบลบึงบา
๓. พระครูวิบูลปทุมากร วัดสุขปุณทริการาม พระวินยาธิการตำบลบึงบอน
๔. พระครูวิจิตรพัฒนาการ วัดคลองแก้ว พระวินยาธิการตำบลบึงบอน
๕. พระมหาศิริพงษ์ สุตธมโม วัดนพรัตนาราม พระวินยาธิการตำบลศาลาครุ
๖. พระครูปลัด บัญชา ปญฺญารโ วัดสุนทริการาม พระวินยาธิการตำบลศาลาครุ

พร้อมทั้งกำหนดระเบียบในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการไว้ ดังนี้

๑. ตรวจตราแนะนำชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
๒. นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในเขตนั้น ๆ แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ
๓. ในกรณีพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ ไม่ยินยอมให้พระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ขออารักขาต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
๔. ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการสืบสวนสอบสวนแล้วแต่กรณี
๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่เจ้าคณะปกครองมอบหมาย

โดยได้วางกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการไว้ ดังนี้

๑. ให้พระวินยาธิการในเขตตำบลนั้น ๆ ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งแล้วดำเนินการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบลเข้าร่วมประชุมในฐานที่ปรึกษาด้วยเพื่อวางแผนในการปฏิบัติงาน
๒. ให้พระวินยาธิการประจำตำบลนั้น ๆ ออกตรวจเยี่ยมพระภิกษุสามเณรวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตของตนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง
๓. ให้พระวินยาธิการออกปฏิบัติการณ์เมื่อมีผู้แจ้งพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติฝ่าฝืนพระธรรมวินัย ฯลฯ โดยทันที
๔. ให้พระวินยาธิการมีบัตรประจำตัวพระวินยาธิการทุก ๆ รูปเมื่อออกปฏิบัติหน้าที่ให้แสดงบัตรประจำตัว เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าพระวินยาธิการปฏิบัติตามหน้าที่

๕. ให้พระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการจัดทำบันทึกการปฏิบัติงานไว้ทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานเสร็จแล้วให้รายงานเจ้าคณะผู้ปกครองทราบไตรมาสละ ๑ ครั้ง

จรรยาบรรณของพระวินยาธิการ

๑. ต้องมีความอดทน อดกลั้น ใจเย็น และสุ่มรอบคอบ
๒. มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่รักหน้าที่ และปฏิบัติตามหน้าที่โดยถือหน้าที่เป็นสำคัญ
๓. ต้องเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่และเสียสละ
๔. ต้องให้ความเคารพความยำเกรง และเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา
๕. ต้องพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งแล้วโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎหมายและกฎหมายอาญา
๖. ต้องสุภาพ อ่อนโยน นุ่มนวล ใช้ปิยวาจา และมีสมณสัญญาเพียบพร้อม
๗. ต้องปฏิบัติงานเพื่องาน เพื่อการคณะสงฆ์ และเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๔.๑.๓ ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา ถึงปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการโดยสามารถแยกเป็นประเด็นปัญหาหลักที่พบได้แก่

๑) พระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งขาดองค์ความรู้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ซึ่งพระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่าสิ่งที่ปัญหาอุปสรรคและผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ พระวินยาธิการส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องกฎหมายเท่าที่ควร แม้พระวินยาธิการบางรูปที่เป็นพระสังฆาธิการด้วยโดยตำแหน่ง บางองค์ก็ไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และกฎหมายก็มีพัฒนาการไปเรื่อย ๆ อย่างเช่นกฎหมายที่เรียนในมหาวิทยาลัยทุกวันนี้ยังมีไม่ถึงครึ่งหนึ่งของกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และยังมีกฎหมายที่ออกมาเพิ่มเติมอีกไม่น้อย ดังนั้นความรู้ด้านกฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ ^{๒๕} พระมหาถาวร ถาวรจิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ธรรมวินัย ให้ข้อมูลว่า พระวินยาศิการบางส่วนขาดความแม่นยำในตัวบทกฎหมายหรือพระธรรมวินัย เนื่องจากพื้นฐานความรู้ในเรื่องกฎหมายและพระธรรมวินัยของพระวินยาศิการไม่เท่ากัน กฎหมายบางฉบับเป็นกฎหมายเฉพาะ หรือกฎหมายที่มีการปรับปรุงซึ่งต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เป็นเหตุให้เกิดกรณีการตัดสินไม่อิงหลักบ้าง ไม่ชัดเจนบ้าง มีข้อโต้แย้งบ้าง เป็นการทลายความน่าเชื่อถือในตัว of พระวินยาศิการอย่างมาก อาทิเช่น ข้อกฎหมายว่าด้วยสิ่งเสพติดให้โทษ กฎหมายพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๒๖} ในเรื่องของกฎหมายนั้น พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ขยายความว่า ความรู้ของพระวินยาศิการ เพราะหน้าที่ของท่านคือ ชี้แจง แนะนำ ตักเตือน ผู้กระทำความผิด แต่หากไม่รู้ระเบียบกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนก็จะเป็นอุปสรรคอย่างมาก ประการแรกเลยเมื่อไม่มีความรู้ก็ไม่มี ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เมื่อไม่มีความมั่นใจก็ไม่ไปตรวจ หรือเมื่อไปตรวจก็แนะนำผิด หรือทำผิด กลับเป็นผลร้ายกับตัวเองไปอีก^{๒๗} สอดคล้องกับ พระธรรมรัตนากรณ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ให้ ข้อมูลว่า พระวินยาศิการเอาเข้าจริง ๆ บางองค์เมื่อได้รับแต่งตั้งแล้ว ได้คู่มือแล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าจะทำ อย่างไร จะปฏิบัติหน้าที่อย่างไร เพราะไม่มั่นใจในความรู้ที่ตัวเองมีอยู่ ขาดการเสริมศักยภาพที่เหมาะสม กับหน้าที่^{๒๘} ในข้อนี้ พ.ต.ต.สุริยา สิงหกมล รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ข้อมูลว่า ปัญหาอุปสรรคผมมองว่าเป็นเรื่องของระเบียบข้อกฎหมาย ถ้าไม่มี หรือเขียนหรือให้อำนาจไม่ครอบคลุมอาจจะทำให้ถูกโต้แย้งจากบุคคลที่ต้องถูกตรวจสอบ แล้วก็ เป็นความรู้ในเรื่องข้อกฎหมายต่าง ๆ คือเรื่องของการปฏิบัติงานเนี่ยมันต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เพราะว่าใน สิ่งที่เขากระทำความผิดมากน้อยอย่างไร ผิดองค์ประกอบข้อกฎหมายอย่างไร มันนอกเหนือจากการผิดวินัย สงฆ์ ฉะนั้นพระวินยาศิการต้องทราบข้อกฎหมาย เพราะบ้างเรื่องที่เป็นข้อร้องเรียนหนัก ๆ ของทาง พระเนี่ย ผมดูแล้วมันคาบเกี่ยวกฎหมายจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการพนัน ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ใน การไปยื่นบิณฑบาตโดยเกินห้วงเวลาอย่างนี้ โดยมันไม่ถือว่าผิดกฎหมายแต่ผิดวินัยสงฆ์ เพราะฉะนั้น พระวินยาศิการต้องทราบกฎหมาย แล้วกฎหมายไม่ได้เป็นกฎหมายลึกอะไรมาก จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ชีวิต ร่างกาย ก็คือการทำร้ายทะเลาะวิวาท เรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินมีบ้างแต่เล็กน้อย เรื่องยาเสพติดมี เยอะ เพราะฉะนั้นแล้วองค์ประกอบในสิ่งนี้พระต้องทราบแล้วประการสำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือ บาง

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณา ศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภา ผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนากรณ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เรื่องเจ้าหน้าที่รัฐสามารถถ่ายโอนอำนาจไปให้พระวินยาธิการเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานได้ เช่น การตรวจ ปัสสาวะ การตรวจเพื่อหาสารเสพติด จริง ๆ แล้วพระวินยาธิการถ้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ได้ภาพจะ ออกมาดีมาก ไม่ใช่เอาเจ้าหน้าที่บุกรตรวจมันดูแล้วอื้อหือไม่เหมาะสม ในส่วนตรงนี้คือความพอดี ระหว่างความเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงาน เหมือนกับทางรัฐให้อำนาจอีกนิด^{๒๙} ทั้งนี้ข้อต่างกันระหว่างพระ วินัยและกฎหมายซึ่ง ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา ได้เน้น ขยายความในส่วนของพระวินัยว่า พระวินยาธิการขาดความรู้พระวินัย มีความรู้เพียงนวโกวาท มี ความรู้เพียงแค่แก่นกรรมตรี โท เอก ตรงนี้ไม่พอ ต้องเข้าไปถึงหลักการในพระไตรปิฎก ตามพระอรธ กหาที่วางไว้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญนะ ถ้าขาดความรู้จะไปปลุกจิตสำนึกไม่ได้หรอก พระวินยาธิการ มักจะไม่เห็นความสำคัญของพระธรรมวินัย มักเกิดเรื่องมักจะไปอิงกฎหมายคณะสงฆ์เป็นหลัก ถือว่า กฎหมายคณะสงฆ์เป็นการตัดสินสูงสุด นี่คือความผิดพลาดอย่างมากเลย กฎหมายทางโลกเป็น กฎหมายของฆราวาส แต่กฎหมายคณะสงฆ์เป็นกฎหมายที่ทางโลกให้มาเพื่อหนุนพระธรรมวินัย ถ้า เอาตัวกฎหมายคณะสงฆ์เป็นตัวสูงสุด ถือว่าผิดพลาดอย่างมาก เลยให้พระสงฆ์มองข้ามพระธรรมวินัย องค์ประกอบตรงนี้ป็นปัจจัยสำคัญที่พระวินยาธิการต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ ความเคารพในพระ ธรรมวินัย สำคัญในองค์ความรู้ในพระธรรมวินัย ถึงแม้จะใช้กฎหมายทางโลกก็ตาม แต่ก็ต้องเริ่มจาก พระธรรมวินัย ปัจจัยภายในต้องมีความซาบซึ้งเชื่อมั่นในพระธรรมวินัย^{๓๐} ส่วนพระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ที่ขาด ไม่ได้คือพระวินยาธิการต้องมีความรู้และจำเป็นต้องส่งเสริมให้ท่านได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต่อการทำงาน เช่น กฎหมาย พระธรรมวินัย ต่าง ๆ ไม่เช่นนั้นก็จะตั้งกันมาเฉย ๆ คนตั้งก็ตั้ง ส่วนคนทำงานก็ไม่กล้า ออกไปทำเพราะไม่มั่นใจ เนื่องจากขาดความรู้^{๓๑} ในประเด็นเรื่องของพระวินัยนั้น รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้ข้อมูลไว้อย่างน่าสนใจว่า การประพัตติยอหยอนในพระวินัยที่มีภาพปรากฏให้เห็นทั่วประเทศ ก็ คือประพัตติยอหยอนหลักเสขยวัตรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นอาบัติในทางพระวินัยเป็นเพียงเล็กน้อย แต่ความผิด ที่เป็นโลกวัชชกกลับร้ายแรงและรุนแรงกว่าอาบัติทุกกฎ ยิ่งปัจจุบันสังคมโลกออนไลน์ โลกโซเชียล มี อิทธิพลสูงสุด เร็วสุดในทุกวงการ การประพัตติยอหยอนนอกวัดก็จะปรากฏไปในโลกโซเชียล โลก ออนไลน์อย่างรวดเร็ว ยากที่จะตามแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ เมื่อเป็นข่าวไปแล้วก็เกิดความเสียหาย เรื่องนี้ก็

^{๒๙} สัมภาษณ์ สุริยา สิงห์มกล, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๐} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

นำหีบมาพิจารณา เพราะในบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการระบุไว้แต่เรื่องภายนอก เช่น การบิณฑบาตไม่สำรวม บิณฑบาตเวียนเทียน เรี่ยไรไม่ถูกต้อง เท่านั้นควรจะเพิ่มเรื่องการตรวจตราสอดส่องในโลกออนไลน์อีกทางหนึ่งด้วย^{๓๒}

๒) พระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ซึ่ง พระครูวิบูลวรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการบางรูปขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่เพราะไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตัวเอง^{๓๓} เช่นเดียวกับ พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ที่ได้ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการขาดความรู้ในเรื่องของบทบาทหน้าที่ เนื่องจากทราบเรื่องการปฏิบัติหน้าที่จากการบอกเล่า ไม่มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานมาก่อน ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นความกังวลว่าจะปฏิบัติไม่ถูก เนื่องจากไม่ทราบบทบาทที่แท้จริง^{๓๔} ส่วนนายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อหน้าที่ของพระวินยาธิการ ที่เจอมากขาดความรู้ อย่างน้อยที่สุดต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการมีหน้าที่แค่ไหน อย่างไร ยิ่งเรื่องของพระธรรมวินัยต่าง ๆ ต้องชัดเจน ถ้าไม่รู้ก็ไม่สามารถไปแนะนำท่านได้ อะไรที่ควร ไม่ควร อะไรผิด อะไรถูก เช่น เรื่องบิณฑบาตอยู่กับที่ ผิดทั้งพระธรรมวินัยและกฎของมหาเถรสมาคมด้วย^{๓๕}

๓) พระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งถูกข่มขู่ คุกคาม ในประเด็นนี้ พระครูวิจิตร อาภากรเจ้าคณะอำเภอคลองหลวง ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า การออกปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการบางกรณีไปพบกับเหตุการณ์ที่ผู้กระทำความผิดเป็นลูกหลานของคนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งมีจำนวนมาก บางที่อยู่ใกล้วัด เป็นโยมอุปัฏฐากของวัด เขาก็รักลูกรักหลานตัวเอง แบบนี้พระวินยาธิการทำงานลำบากและสับสนเสี่ยงจะเจออันตราย ถ้าหากไม่มีเจ้าหน้าที่มารับรอง จะถูกเล่นงานเอาได้ ญาติ ๆ ของพระนั้น เพราะเขารักลูกรักหลานของเขา บางที่ไม่พอใจเรา ซึ่งบางครั้งเขาผิดจริง ลูกหลานเขาผิดจริง ก่อนบวชเคยติดยามาก่อน พอมาบวชก็กลับสู่วจรเดิม พอเราให้สัญญาติโยมเขาไม่เข้าใจ มาถามว่ามีความผิดอะไร ถ้ามีเจ้าหน้าที่เราจะทำงานอย่างราบรื่นมากกว่าจัดการเองเพียงลำพัง เพื่อป้องกันการถูกครหาจากชาวบ้านว่ามากเกินไปจนแกล้ง อันที่จริงพระวินยาธิการออกไปตรวจอะไรต่าง ๆ บางที่เขาเหล่านั้นไม่ค่อยฟังหรอก ต้องมีเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ระเบียบของพระวินยาธิการมี ตรวจตรา แนะนำ

^{๓๒} สัมภาษณ์ อำนาง บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๕} สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ชี้แจงอะไรต่าง ๆ ถ้าจะให้จัดการได้โดยเด็ดขาดต้องเจ้าหน้าที่บ้านเมืองคอยช่วยเหลือด้วย^{๓๖} สอดคล้องกับ นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ เขต ๓ ประธานคณะกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ที่ให้ข้อมูลว่า การข่มขู่ คุกคาม กับความอยุติธรรมของพระวินยาธิการ เพราะการมีส่วนได้เสีย หรือผลประโยชน์จากผู้มีอิทธิพลหนุน พุทธกรรมที่ไม่ตรงไปตรงมา จึงเป็นการยากของการทำงานของท่าน^{๓๗} ข้อคิดเห็นนี้ตรงกับข้อคิดเห็นของ พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ที่ให้ข้อมูลว่า ที่ผมเป็นห่วงก็คือพระวินยาธิการอย่างเก่ง ๑ อำเภอ หรือ ๑ ตำบล มีแค่ ๒ รูป หรือท่านไปชี้ให้จับหรือไปตำหนิติติง หรือเรียกว่าจับกุม แต่ของท่านจะใช้คำว่า นำพาไปวัด หรือนำไปพบเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าคณะอำเภอก็แล้วแต่ ท่านจะอยู่ในภาวะที่ไม่ปลอดภัยต่อการดำรงชีพแล้ว พระวินยาธิการอยู่เป็นที่ พวกกระทำความผิดนี้ไม่ค่อยอยู่เป็นที่ ปัญหาอุปสรรคในส่วนนี้ คือ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของพระวินยาธิการ เมื่อท่านได้มีการจับใครไป เมื่อถึงมือเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะทำการถ่ายรูปทำประวัติ บุคคลที่ไม่ใช่พระ ที่ผมจับดำเนินคดีไปตาม พรบ.สงฆ์ ส่วนพระที่ประพฤติดนที่ไม่สมควร ที่ผมเป็นห่วง พระที่ไม่ใช่พระ ก็อาจจะอันตรายถึงชีวิต แต่พระที่มีจริยวัตรที่ไม่เหมาะสมในฐานะสมณะสงฆ์ ก็อาจจะผูกใจเจ็บ มีการไปให้ข่าวหรือมีการไปพูดจาในลักษณะว่า พระวินยาธิการท่านต้องการจะทำงานเอาหน้าหรือไปกลั่นแกล้งเขา ตรงนี้ที่ผมเป็นห่วง^{๓๘}

๔) พระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งขาดการสนับสนุนที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งพระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗ , ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า เมื่อตำบลได้รับก็โทรมาที่พระวินยาธิการที่มีจำนวนน้อยอยู่แล้ว การที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ บางครั้งท่านก็ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส ท่านก็เป็นลูกวัด ขัดสนเรื่องค่ารถค่ายานพาหนะ เครื่องใช้ไม้สอย ทางฝ่ายบ้านเมืองที่จะขอความร่วมมือ บางครั้งเขาก็ไม่อยากจะสนใจ ไม่อยากยุ่งกับพระ เมื่อพระถูกร้องเรียนมา ถ้าองค์หนึ่งองค์ใดเสียหายทำให้ภาพรวมคณะสงฆ์ดูไม่ดี ไม่ใช่แต่พระวินยาธิการเท่านั้นที่ลงพื้นที่ เจ้าคณะผู้ปกครองก็มีวงรอบตรวจเช่นกัน มาบิณฑบาต ที่ร้องเรียนมา ปัดกลดตรงนั้น ปักกลดตรงนี้ ไปพักบ้านนั้น บ้านนี้ ก็ไปปฏิบัติหน้าที่นั้นอยู่ แต่ว่าก็ยังมีอุปสรรคที่ว่ายากอะไรต่าง ๆ อีกหลายอย่างที่ไม่สามารถเกื้อหนุนส่งเสริมได้เต็มที่^{๓๙} ทั้งนี้พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ได้หยิบยกประเด็นเรื่องการขาดการ

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สนับสนุนงบประมาณขึ้นมากว่า ขาดงบประมาณสนับสนุน เวลาลงพื้นที่ต้องใช้งบประมาณต่าง ๆ เพราะต้องหาปัจจัยมาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยตนเอง^{๔๐} สอดคล้องกับข้อมูลของ ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ที่ได้ให้ไว้ว่า พระวินยการยังขาดงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ อาทิเช่น ค่าพาหนะในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนใหญ่พระวินยการที่ปฏิบัติหน้าที่จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด บางส่วนต้องใช้เงินวัดมาเป็นค่าพาหนะในการเดินทาง จึงเป็นสาเหตุทำให้พระวินยการไม่สามารถออกไปตรวจตราความเรียบร้อยในเขตพื้นที่ของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาส มีมาตรฐานของมันอยู่ ผลการวิจัยจะออกมาตลอดเลยว่า ๔M (Man Method Material Machine) มาจับ ไม่ว่าจะอะไรทั้งสิ้น พระพิเศษกว่าปุณฺณทั่วไปคือมีจิตสำนึกและจิตอาสาเป็นหลัก ๔M ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ต้องมีบุคลากร อุปกรณ์การใช้ สำคัญสุดต้องมีปัจจัย ในการลงพื้นที่ ถ้าเราขาดสิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะอะไรทั้งสิ้นก็ไปไม่รอด การที่จะประสบความสำเร็จ สำคัญสุดก็จริง แต่ปัจจัยพื้นฐาน ๔M ถ้าไม่มี ๔ ตัวนี้เข้ามา วันนี้บ้านเรายังไม่ยึดถือ ๔M แม้แต่ฆราวาสผู้บริหารบ้านเมืองเลยเกิดผลสะท้อนว่าชาวบ้านยากจน ถ้าในทางพระการบริหารกิจของสงฆ์ไม่สำเร็จก็เพราะขาดสิ่งเหล่านี้จะมีประเด็นต่าง ๆ ตามมาเยอะ^{๔๑} ในส่วนของ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีความจำเป็นต่อการทำงานของพระวินยการ ด้วยว่าท่านไปปฏิบัติหน้าที่แบบจิตอาสา คือไม่มีอะไรตอบแทนก็จริง แต่การทำงานต้องมีเครื่องมือ มีงบประมาณ และมีแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๔๒} สอดคล้องกับข้อมูลของ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ที่ได้ให้ไว้ว่า การออกตรวจจำเป็นต้องใช้เครื่องใช้ไม่สอย

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๑} สัมภาษณ์ เพชรวรรต วัฒนพงศศิริกุล, ดร., รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดงบประมาณสนับสนุนให้ชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับพระวินยาธิการ^{๔๓}

๕) พระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งขาดการเชื่อมโยงข้อมูลระบบการติดตามตรวจสอบบุคคล ตามที่ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ให้ข้อมูลว่า เรื่องฐานข้อมูลยังเป็นอุปสรรค เพราะตอนนี้ยังไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้การดูแลสอดส่องตรวจสอบยังไม่ฉับไวทันทั่วถึง ซึ่งฐานข้อมูลพระภิกษุที่เชื่อมโยงถึงกันทั่วประเทศด้วยระบบไอที ถ้าทำได้นั้นจะเป็นเครื่อง Screen ปัญหาออกไปจากคณะสงฆ์ได้เยอะมาก นี่เป็นพระจริง นี่ไม่ใช่พระ ปัจจุบันข้อมูลข่าวสารรวดเร็วมาก การกระทำความผิดของพระหรือคนที่แต่งกายเลียนแบบสงฆ์เวลาไปปรากฏในโลกออนไลน์แล้วก็สร้างความเสียหายในวงกว้างกระทบต่อพระพุทธศาสนาทั้งหมด ตรงนี้ถ้าระบบตรวจสอบรวดเร็วด้วยฐานข้อมูล พระวินยาธิการรู้จักใช้ระบบไอทีและโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ถ้าจะให้ดีมีระบบมอนิเตอร์ขึ้นมาก็จะช่วยระงับเหตุได้ทันทั่วถึง ความเสียหายก็จะทุเลาเบาบางลงหรือไม่มีเลย ^{๔๔} ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประเด็นของ พระครูวรธรรมวาทิ เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว ที่ได้ให้ข้อมูลว่า ปัญหาอุปสรรคส่วนมากมาจากการที่มีคนต่างถิ่นเข้ามากระทำความผิดในพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ของเราเป็นรอยต่อหลายจังหวัด เรียกได้ว่าเป็นชุมทางและเป็นจังหวัดที่มีชุมชนหนาแน่น พวกที่เข้ามาจากต่างถิ่นแฝงเข้ามาหลอกลวงกระทำความผิดอันนี้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น แต่พระวินยาธิการเราก็ไม่นิ่งเฉย ก็มีการออกไปตรวจ ไปสอบถามพร้อมกับเจ้าหน้าที่ ถ้ามีปัญหาผิดกฎหมายบ้านเมืองก็แก้ไขตรงนั้น โดยมากพบพระหรือคนปลอมบวชที่มาจากที่อื่นกระทำความผิด บินขบถเกินเวลา เรี่ยไร หรือมีการละเมิดพระวินัย ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นเราจะแก้ไขตรงนั้น ด้วยการสอบสวน สืบสวน ตรวจสอบใบสุทธิ เมื่อมีใบสุทธิเราก็จะมีการเช็กยังสังกัดที่อยู่ หรือสอบถามเจ้าอาวาส พระรูปนี้มีสังกัดอยู่ที่ไหนไหม ถ้าจะให้ดำเนินการหรือจะให้สึกหรือนำตัวกลับไปสู่ภูมิลำเนา เพื่อให้เจ้าอาวาสดำเนินการ แต่การตรวจสอบต้องใช้เวลามาก นี่ก็เป็นอุปสรรคเช่นกัน^{๔๕} นอกจากนี้ พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลเสริมว่า ขาดระบบในการตรวจสอบพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกสงสัยว่ากระทำความผิด จากข้อมูลส่วนใหญ่พบว่าพระภิกษุสามเณรผู้กระทำความผิดหรือผู้ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดเป็นพระนอกพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี การตรวจสอบหนังสือสุทธิหรือหลักฐานใด ๆ ก็กระทำได้โดยยากเนื่องจากขาดระบบการตรวจสอบที่แม่นยำและ

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาทิ, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ถูกต้อง ^{๔๖} สอดคล้องกับข้อมูลของ พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ที่กล่าวว่า การตรวจสอบตัวตนของพระภิกษุ พระตรวจใบสุทธิได้ไหม ถ้าตัวเองเคยถูกให้สถานะเพศหรือลาสิกขาแล้วยังเก็บใบสุทธิเดิมไว้จะมีการตรวจสอบยังไง พิสูจน์ตัวตนพระยังไง ผมเคยเจอใช้เวลาเป็นวัน ๆ ยังตรวจสอบไม่ได้ จะทำยังไงเมื่อใช้เวลาเป็นวันในการตรวจสอบตรงนี้ จะมีวิธีการดูแลแก้ไขยังไง ผมมองดูและเป็นห่วงครับ ^{๔๗}

๔.๒ บุรณาการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

การวิจัยและพัฒนาแบบ (Model Research and Development) เป็นการนำหลักการและทฤษฎีมาผสมผสานกับเครื่องมือและการประยุกต์ใช้จริง โดยนำองค์ความรู้ทั้งหมดมาเข้าสู่กระบวนการวิจัย ผ่านการทดลองหารูปแบบที่เหมาะสมจนเกิดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามวิธีดำเนินการวิจัย (R) ด้วยการศึกษาริบท โครงสร้างการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ตลอดจนถึง “แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย บทความวารสาร” ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย และตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ มาเป็นเกณฑ์ในการวางแนวทางรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยสรุปได้ดังนี้

๔.๒.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางวิทยาการร่วมสมัย ด้วยการศึกษานำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจาก “ความหมายของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ รูปแบบการพัฒนา การตรวจสอบรูปแบบ และความสำคัญของรูปแบบการพัฒนา” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่า รูปแบบเป็นแนวทางในการทำหรือสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาหรือทำซ้ำ ๆ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความเชื่อมโยงกัน รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสวนหาความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการพัฒนา ถือว่าเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญมากใน

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๔๗} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มืองค์ประกอบตรงตามท้องครต้องการ รวมถึงรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพพระวินยการ

ในด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระวินยการตามหลักวิทยาการร่วม สมัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจาก ความหมายของศักยภาพ องค์ประกอบของศักยภาพ ประเภทของศักยภาพ ความสำคัญของศักยภาพในการทำงาน การนำ ศักยภาพไปใช้ในองค์กรและองค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ ศักยภาพถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พึง พัฒนาให้เกิดมีขึ้นในมนุษย์ เพื่อให้เกิดองค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะอันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทศนคติ อุปนิสัย และแรงขับจากภายใน เป็นผลให้เกิดประสิทธิภาพที่ตอบสนองต่องานที่ รับผิดชอบและตรงตามท้องครต้องการ

ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้องทั้ง ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาติ การในเขตปกครอง กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา โดย แยกเป็น ๓ ประเด็นหลักคือ

๔.๒.๑.๑ ศักยภาพของพระวินยการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ให้ข้อมูลว่า ศักยภาพที่ เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ คือเวลาที่เราพูดถึงคุณสมบัติ เราก็จะต้องมีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง เขาถามว่า ตำแหน่งวินยการจะต้องมีความรู้ระดับไหน และมีความสามารถในเรื่องอะไร อย่างน้อยความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยก็ต้องมี อย่างน้อยก็นักธรรม ชั้นเอก เรื่องกฎหมายบ้านเมือง เรื่องพระธรรมวินัย อีกส่วนหนึ่งก็คือจารีตในการปฏิบัติ ข้อยกเว้น อะไรต่าง ๆ ในบางถิ่นเขาให้ ในบางถิ่นเขาไม่ให้ ๓ เรื่องนี้จะต้องมีต้องรู้ สิ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติ หน้าที่เป็นไปด้วยดี ต้องเรียนรู้ระบบไอที เรื่องคอมพิวเตอร์ เรื่องออนไลน์ ระบบการสื่อสาร เพื่อ มอนิเตอร์ตรวจสอบเอกสาร ประชาสัมพันธ์กัน มิฉะนั้นแล้วอาจจะอยู่ในโลกมืด ร่วมงานกับใครไม่ได้ ติดต่อสัมพันธ์กับใครไม่ได้ อันนี้เราก็ต้องให้ท่านมีความรู้เหมาะสม มีความสามารถเหมาะสม และก็ใน เรื่องของใครเป็นใคร หน่วยงานไหนทำหน้าที่อะไร เป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่ต้องติดต่อประสานงาน ข้อยกเว้นที่เพิ่มมาที่หลังโดยมตมส. จะต้องตามไปศึกษาให้ทราบ เช่น ห้ามชุมนุมทางการเมือง ห้าม เรี่ยไร ซึ่งบางอย่างไม่ได้อยู่ในพระวินัย เรื่องพระอุปชฌาย์ เรื่องคู่สวด มันมีข้อห้ามดูแลการเล่น สนุกสนานอะไรต่าง ๆ มันจะมีอยู่ออกมาเป็นเรื่อย ๆ ตั้งแต่บางที่ ๔๐ ปี ๕๐ ปีที่แล้ว ต้องเอามา วิเคราะห์หมดเลย อันไหนที่มันล้าสมัย ทางเจ้าคณะใหญ่ต้องไปแจ้งมส. ว่าจะต้องปรับท่อนะ อัน ไหนที่มันยังใช้ได้ หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเช่นเรื่องการบวชสามเณรี อันนั้นก็ไม่ต้องเปลี่ยน พระ

วินยาศึกษาจะต้องทราบ^{๔๘} ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ พระธรรมรัตนารักษ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัด ปทุมธานี ที่ให้ข้อมูลว่า ศักยภาพหลักคือตัวของพระวินยาศึกษาเองต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ก่อน ว่าหน้าที่นี้จะสร้างคุณประโยชน์ให้พระพุทธศาสนา เข้าใจบทบาทและอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนเพราะตำแหน่งมาด้วยอำนาจ และขอบเขตของอำนาจเป็นตัวกำหนดว่าอะไรทำอะไรได้ ทำอะไรไม่ได้ เพราะถ้าทำไม่ถูกหรือเกินอำนาจ อันนี้โทษจะเกิดขึ้นกับพระวินยาศึกษาเอง ทัศนคติที่ดีจะช่วยให้พระวินยาศึกษามีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้และออกปฏิบัติงานไม่นั่งเฉยดูตาย ต่อมาคือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ อันนี้สำคัญรองลงมา รู้บทบาท มีอำนาจ แต่ไม่มีความรู้ก็ทำงานไม่ได้ ความรู้มีเรื่องที่ต้องรู้กับเรื่องที่ต้องรู้ เรื่องที่ต้องรู้คือพระวินัย พระเราทุกวันนี้มักเอาเรื่องกฎหมายเข้ามาเป็นใหญ่กว่าพระวินัย เพราะพระวินัยคือหลักชีวิตของพระ ส่วนกฎหมายเป็นส่วนที่มาเสริมพระวินัยให้เข้มแข็ง ส่วนกฎหมายและวิทยาการต่าง ๆ คือสิ่งที่ต้องรู้ เพราะเป็นเครื่องมือที่พระวินยาศึกษาต้องรู้และเอามาใช้ให้เป็น กฎหมายคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่จะเชื่อมโยงข้อมูลในการทำงานประสานงานเป็นต้น^{๔๙}

ในประเด็นศักยภาพด้านองค์ความรู้ นั้น เจ้าคณะอำเภอนาทมในเขตปกครองซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดของพระวินยาศึกษาปฏิบัติหน้าที่ ส่วนมากให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันว่า พระวินยาศึกษามีองค์ความรู้เรื่องพระธรรมวินัย และกฎหมายเป็นพื้นฐาน อีกทั้งควรมีศักยภาพในการสื่อสาร เจาะ อธิบาย อันเป็นหน้าที่หลักสำคัญของพระวินยาศึกษา อาทิ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย ให้ข้อมูลว่า มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี มีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถประสานงานกับเจ้าคณะผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี สามารถใช้คอมพิวเตอร์และเครื่องมือสื่อสารได้ดี พระวินยาศึกษามีความรู้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและแนะนำพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยได้ชัดเจน^{๕๐} พระครูสุจิตร์ธนากร ดร. เจ้าคณะอำเภอนาทม ให้ข้อมูลว่า พระวินยาศึกษาต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในพระวินัย กฎหมาย มีทักษะการพูดที่ดี เราไปแนะนำ ชี้แจง ไม่ได้ไปชวนทะเลาะ บุคลิกก็สำคัญ ต้องมีศีลาจารวัตรเรียบร้อย น่าเชื่อถือศรัทธา เป็นคนใฝ่รู้ ทันโลก ทันคน รู้จักพื้นที่ของตัวเองดีพอสมควร^{๕๑} พระครูวรธรรมวาทิ เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว ให้ข้อมูลว่า ในความเห็นของผม พระวินยาศึกษานอกจากจะมีความรู้เป็นพื้นฐานเรื่องการศึกษา ทางธรรม ทางวินัยแล้ว ปัจจุบันต้องทันเหตุการณ์โลกด้วย รู้หลักกฎหมาย มี

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนารักษ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตร์ธนากร, ดร., เจ้าคณะอำเภอนาทม จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ทัศนคติที่ดี ให้โอกาสคน ต้องเอาประสบการณ์ทางโลกมาสอนตัวเอง พร้อมทั้งจะนำเอาประสบการณ์ การณ์ มาพัฒนาตัวเองและพัฒนางานของพระวินยาธิการ^{๕๒} พระครูวิจิตรอาภากร เจ้าคณะอำเภอ คลองหลวง ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการควรมีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ เข้าใจและสามารถอธิบายถ่ายทอด ข้อกฎหมาย พระวินัยและระเบียบคำสั่ง ข้อบังคับต่าง ๆ ได้ดี มีความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ รู้จักการทำงานเป็นทีมและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ได้^{๕๓} พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการต้องมีความรู้เรื่องของพระวินัย อย่างน้อย ๆ นักธรรมชั้นเอก ถ้ามีนักธรรมชั้นเอกมีแล้ว มีมหาอะไรยิ่งดีใหญ่ มีความรู้เรื่องกฎหมายสงฆ์ กฎหมาย ทางโลก เทคนิคการสื่อสารพูดจา การใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ ต้องใช้เป็นนะ เพราะโลกทุกวันนี้ เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร อายุไม่มากนัก ยังหนุ่มแน่น คล่องแคล่ว สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะสงฆ์ มอบหมายได้ ต้องมีจิตอาสาทำเพื่อไม่หวังผลประโยชน์อะไรในตอนนี้ ทำเพื่อเสียสละก่อนเป็นอันดับ แรก ถ้าไม่มีจิตอาสาถูกบังคับให้เป็น เวลาปฏิบัติหน้าที่ก็ทำไม่ได้เต็มที่เท่าที่ควร แต่ว่าคนที่มีความจิตอาสา ถึงอาจจะไม่มีอะไรมาก อยากไปดู อยากไปตรวจ เช่น ๑ อาทิตย์ให้ตรวจสัก ๒ วัน มีอะไรผิดปกติจาก เดิมไหม มีพระปลอมไหม มีความพร้อม มีความเสียสละ มีความรู้ มีสุขภาพดี บางครั้งไปจับพระที่ แข็งแรงกว่า^{๕๔} พระครูวิบูลวรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการต้องเป็นผู้ที่มี ชันติธรรม แสดงออกด้วยเมตตา ปราศจากอคติ และมีความรู้ในหลักกฎหมาย หลักพระธรรมวินัย สามารถใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน^{๕๕} สอดคล้องกับ พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ในฐานะผู้ประสานงานหลักของการคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้ ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีหลักความเป็นผู้นำ สุขุมรอบคอบ สามารถ ประสานงานกับทุกหน่วยงานได้ มีความรู้ด้านข้อระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง กฎหมายคณะสงฆ์ และพระวินัย มีความสามารถในการพูดและเจรจา^{๕๖}

น่าสังเกตว่าศักยภาพด้านองค์ความรู้กฎหมายและพระวินัยนั้น มักถูกหยิบยกมา พูดควบคู่ไปกับศักยภาพด้านการสื่อสาร เจรจา และอธิบาย สอดคล้องกับข้อมูลของกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้มองประเด็นศักยภาพที่พระวินยาธิการจำเป็นต้องมีคือ องค์ความรู้กฎหมาย ควบคู่ไปกับพระธรรมวินัย และทักษะการสื่อสาร อธิบายความ โดยนายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาที, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

เองก่อนว่ามีหน้าที่แค่ไหน อย่างไร ความรู้ความเข้าใจยิ่งเรื่องของพระธรรมวินัยและกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ต้องชัดเจน ถ้าไม่มีตรงนี้ก็ไม่สามารถไปแนะนำอะไรได้ อะไรที่ควร ไม่ควร อะไรผิด อะไรถูก เช่น เรื่องบิณฑบาตอยู่กับที่ ผิดทั้งพระธรรมวินัยและกฎหมายของมหาเถรสมาคมด้วย ต้องชี้แจง ได้ ใจกว้าง มีทัศนคติที่ดี และพร้อมจะรับฟังเหตุผล ยึดหยุ่นไม่ใช่จะใช้แต่ข้อบังคับหรืออำนาจอย่างเดียว เพราะในสถานการณ์จริงพระบางรูปสุขภาพไม่ดีเดินก็ไม่ไหวไม่ใช่เพราะท่านอยากทำผิด พระวินยาก็ต้องมีเหตุผล เปิดกว้างรับฟัง มีจิตประกอบด้วยเมตตาให้สอดคล้องกับหน้าที่หลักคือ แนะนำ ตักเตือน ชี้แจง และสามารถใช้เทคโนโลยีด้วย การใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ มีความสำคัญมาก กฎหมาย ระเบียบวินัยต้องแน่น พระวินยาก็ต้องมีความเสียสละ ทุ่มเท ต้องคุ้นเคยกับพื้นที่ของตัวเองด้วย เวลาทำงานแล้วไม่รู้จักพื้นที่จะตามกันไม่ทัน^{๕๗} พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า สำหรับพระวินยาก็ด้วยความห่วงเหมือนตำรวจ บางทีที่ไม่มีความรู้จริง ๆ ตำรวจก็ต้องรู้กฎหมาย พระวินยาก็จะต้องเข้าใจ เรื่องพระธรรมวินัยหรือเรื่องที่เป็นความผิดของสงฆ์ หรือของประชาชนที่มากกระทำผิด ควรจะมีความรู้ในตรงนี้ให้ชัดเจน เวลาพระปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องของคลองธรรมของพระ เถียงขึ้นมาตอบไม่ได้ เหมือนตำรวจพอเขาเถียงขึ้นมา คุณมีอำนาจตรวจสอบประชาชนผมหรือ ตำรวจขึ้นประทวนก็ไปไม่เป็นเหมือนกัน เพราะเขาจริงใจว่าไม่มีอำนาจ เรื่องกฎหมายควรมีการเสริมความรู้ให้ท่าน จัดเป็นคอร์สอบรมทั้งกฎหมาย ทบพนพระธรรมวินัย หลักการในการพูดคือท่านต้องพูดเป็นนะ ไปพูดไม่ได้เพราะหน้าที่เราคือตักเตือน แนะนำ ชี้แจง อธิบายเป็น ทั้งนี้ต้องมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ของตัวเองด้วย ถ้าไม่รู้จักพื้นที่ทำงานไม่ได้ อีกทั้งตรงนั้นผมอยากจะฝากเลยว่า ก่อนที่เจ้าคณะผู้ปกครองจะแต่งตั้งพระวินยาก็ควรจะมีการตรวจสอบประวัติก่อนว่าท่านเคยมีความผิดในคดีอาญาไหม ลัก วิ่ง ชิง ปล้น หรือเคยมีหมายจับมาก่อน ถ้าเป็นแบบนี้ไม่ควรให้เป็นพระวินยาก็เลยครับ ไม่สง่างามเอาคนที่ไม่เรียบร้อยมาดูแลความเรียบร้อยของคณะสงฆ์ แบบนี้มันไม่ใช่^{๕๘} นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ข้อมูลว่า พระวินยาก็ต้องเป็นพระสังฆาธิการ นักธรรมเอก มีความรู้ความสามารถ เข้าใจกฎหมาย กฎหมายสงฆ์ ข้อระเบียบและชี้แจงอธิบายได้ สุขภาพแข็งแรง ต้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ทันที พร้อมที่จะช่วยเหลือเจ้าคณะปกครอง เพราะฉะนั้นพระวินยาก็ที่เราคัดมา เราต้องคุยกับเจ้าคณะจังหวัดขอให้เลือกพระที่มีอารมณ์ค่อนข้างจะเย็น เป็นพระที่ควบคุมอารมณ์ได้ดี ที่มีปียาวจา ต้องดูว่าฝ่ายที่มีความประพฤติไม่งามไม่ถูกพระธรรมวินัย พระหรือแม้แต่ตำรวจ การถูกเนื้อต้องตัวเป็นสิ่งที่ต้องระวังให้มากที่สุด เพราะการที่เรา

^{๕๗} สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

จะเข้าไปตรวจตราให้พึงระวังอย่าเข้าไปโดยเฉพาะ เพราะเราไม่รู้ว่ายามมีไรบ้าง อีกอย่างที่เราไม่รู้ ว่าพระรูปนี้มีลี้ลับมีบริวารมากน้อยเพียงใด เขาพร้อมที่จะบวก มีอะไรเราจะต้องแจ้งล่วงหน้า แจ้ง เจ้าอาวาส แจ้งเจ้าหน้าที่ บอกว่าให้เป็นความลับที่สุด ต้องมีการรักษาความลับด้วย^{๕๙} พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ควรนำฐานข้อมูลพระภิกษุในจังหวัดมาพิจารณาประกอบการปฏิบัติหน้าที่ จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพด้วยการส่งพระวินยาธิการไปศึกษาหลักสูตรพระวินยาธิการ หรือส่งเสริมการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต พัฒนาขีดความสามารถตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่งเสริมให้พระวินยาธิการมีศีลาจารวัตรเรียบร้อยเป็นแบบอย่างที่ดี^{๖๐}นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ เขต ๓ ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า

๑. ต้องได้การแต่งตั้งจากพระสังฆาธิการ มีความรู้ทางพระธรรมวินัยเป็นหลัก ขึ้นต่อนักธรรมเอก

๒. เข้มแข็งทั้งกาย วาจา ใจ ไม่ทุพพลภาพ

๓. นำศรัทธา มีปฏิภาณ มีทักษะการพูด มีไหวพริบ เฉลียวฉลาดทั้งงาน ทนคน (บุคลิกดี)

๔. ขยัน เอาจริงเอาจัง มีทักษะความรู้ด้านกฎหมายสงฆ์ ระเบียบคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง^{๖๑}

พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ท่านต้องมีความเข้าใจในกฎระเบียบ พระวินัย กฎหมายต่าง ๆ นี่เป็นประการแรกเลยขาดไม่ได้ เพราะท่านเป็นผู้ที่ต้องอธิบายชี้แจงเรื่องนี้ให้พระสงฆ์ในเขตดูแลได้เข้าใจ สำหรับพระวินัยยังพอจะทบทวนจากที่เรียนมาในชั้นต่าง ๆ ได้ นักธรรมเอกพอมี ส่วนเรื่องกฎหมาย พระส่วนใหญ่ไม่ทราบ ดังนั้นจึงต้องเสริม พระวินยาธิการต้องละเอียด รอบคอบ ช่างสังเกต รู้จักการจดบันทึกเหตุการณ์ ต้องมีทักษะการพูด ใจเย็น และมีอากาจะเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ดังนั้นพระวินยาธิการ

^{๕๙} สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร, ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

การจะต้องมีความรู้มีความสามารถและฉลาดในการใช้ทั้งนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ยึดหยุ่นเป็น เข้าใจ บทบาทหน้าที่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ ไม่ใช่อำนาจเกินขอบเขต^{๒๒} สอดคล้องกับพระปลัด ศานิตย์ นิจุจคุโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและ ศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า อย่างที่กล่าวไปแล้วก็คือในปัจจุบันพระภิกษุไม่ได้ปฏิบัติตามพระวินัยเพียงอย่างเดียว ยังต้องปฏิบัติ ตามกฎหมายด้วย ตามพระราชดำรัสที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า อนุชานามิ ภิกขเว ราชนํ อนุวตติตุํ แปลโดยใจความว่า พระภิกษุต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองนั้น ๆ เพราะอาณาเขตของ พระพุทธศาสนาไม่มีพื้นที่เป็นของตนเอง ต้องอาศัยบ้านเมืองอยู่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการที่พระวินยาธิ การจะกวดขันให้พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง จึงต้องมีศักยภาพด้าน กฎหมายซึ่งขาดไม่ได้เลย อย่างต่อมาคือต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ต้องนึกเสมอว่าเราปฏิบัติ ตามหน้าที่และการปฏิบัติตามหน้าที่ได้ต้องมีอำนาจ ขอบเขตที่ให้อำนาจเกินขอบเขต อย่างเช่นใน ระเบียบบอกว่าให้นำพาพระภิกษุผู้ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยหรือกฎหมายบ้านเมืองไปส่งให้พระ สังฆาธิการทำการวินิจัย เขาใช้คำว่านำพา ไม่ได้ใช้คำว่าจับกุม เพราะฉะนั้นการจะไปจับกุมเขาไม่ สามารถทำได้ อันนี้ต้องเข้าใจและระมัดระวัง และต้องแยกให้ออกระหว่างพระวินัยและกฎหมาย บ้านเมืองด้วย^{๒๓}

ในประเด็นศักยภาพด้านภาวะผู้นำของพระวินยาธิการนั้น ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริ กุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า พระที่เป็นพระวินยาธิการต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ พระ เหล่านี้จะรู้ได้ตัวเอง ถ้าพระไม่มีภาวะความเป็นผู้นำ รวมถึงการวินิจัยกระทำคามผิดต่าง ๆ ไม่มีองค์ ความรู้มาก็จะเป๋ไปหมด จะเป็นพระวินยาธิการต้อง

๑. พระที่จะเป็นพระวินยาธิการได้ต้องมีองค์ความรู้เรื่องกฎหมายพอสมควร
๒. ต้องบรรลุนิติภาวะพอสมควร ไม่ใช่เป็นเด็ก ๆ
๓. ต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เมื่อมีตำแหน่งเราจะใส่สิ่งเหล่านี้เข้าไป พระ วินยาธิการจะเป็นทั้งทนายและตำรวจ เป็นอัยการของพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุด้วย สิ่งที่สำคัญ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณา ศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภา ผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจุจคุโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้าน พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ที่สุดของการเป็นพระวินยาธิการ คือ มุ่งองค์ความรู้เรื่องกฎหมาย ต่อไปพระวินยาธิการจะมีอำนาจในการจัดการพระชว้อย่างเบ็ดเสร็จ^{๖๔} สอดคล้องกับข้อมูลของ พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ที่ได้ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการต้องมีขันติ อุดกัลลัน สุขุมรอบคอบ รับผิดชอบต่อหน้าที่ รักษาหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่ ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีศีลาจารวัตรที่เป็นที่พึ่งแห่งความศรัทธา เป็นต้นแบบของพระสงฆ์ มีความรู้เรื่องพระธรรมวินัยและกฎหมาย กล่าวหาญ มีภาวะผู้นำ กล่าวตัดสินใจ พุดพิยวจา ใจเย็น และเชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา^{๖๕}

นอกจากศักยภาพด้านภาวะผู้นำแล้ว บุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือของพระวินยาธิการก็เป็นสิ่งที่มีจะถูกหยิบยกมาขยายความของภาวะผู้นำด้วย ซึ่งพ.ต.ต.สุริยา สิงห์กลม รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ข้อมูลว่า นอกเหนือจากสิ่งที่ยังประกอบที่ว่าพระวินยาธิการต้องทราบแล้ว คือความน่าเชื่อถือ ภาวะความเป็นผู้นำต้องสูงแล้วประชาชนทั่วไปหรือใครก็ตามมองพระเนี่ยคือสูงกว่าคนปกติ เพราะฉะนั้นตำรวจแต่งเครื่องแบบไม่เรียบร้อย ดูเลอะเทอะคนยังไม่เชื่อถือเลยแล้วติดอาวุธด้วยเข้าไปคนกลัวเพราะติดอาวุธ แต่ถ้าดูการแต่งกายแล้วมันไม่น่าเชื่อถือ เช่นอยู่ในเครื่องแบบแล้วเมามายไป อันนี้ไม่เข้าท่าแล้ว ถ้าหากเป็นพระเนี่ยมาตรฐานก็ยิ่งสูงเข้าไปอีก เพราะฉะนั้นการที่จะเป็นพระวินยาธิการได้ ความน่าเชื่อถือเริ่มตั้งแต่การครองตน การแต่งกาย การห่มดอง ห่มจีวร ทุกอย่าง อันนี้มันคือต้องเหนือกว่าพระทั่วไป ถ้ามองภายนอกแล้วเนี่ย OK เลย เห็นจากภาพนี้แล้วดูก็ผ่านแล้ว อันนี้คือภาพลักษณ์เลย ภาพลักษณ์มันจะส่งผลต่อภาวะความเชื่อมั่น นอกเหนือจากการที่เราต้องมียศประกอบ เรื่องข้อกฎหมาย เรื่องของความรู้ เรื่องเน็ตเวิร์ค เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ความเปราะบางบทรนี้ถ้าลงไปไหนแล้ว OK คนต้องเชื่อว่าพระรูปนี้ก็คือพระวินยาธิการคือต้องสร้างความภาคภูมิใจให้คนชุดนี้ ให้เขารู้สึกว่าเขาทำหน้าที่ตรงนี้แล้วเป็นเรื่องที่ทำให้ภาพรวมของคณะสงฆ์ดีขึ้น^{๖๖}

ในประเด็นเรื่องอำนาจและบทบาทหน้าที่ พระมหาจุมพล จิตตพโล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นเจ้าคณะอำเภอสามโคก ได้ขยายประเด็นเรื่องอำนาจของพระวินยาธิการไว้อย่างน่าสนใจว่า สิ่งที่จะต้องมียกก็คือ

๑. การมีอำนาจ อำนาจที่มีจะทำให้เขาทำงานได้ง่าย
๒. ต้องมีสุขภาพที่แข็งแรง

^{๖๔} สัมภาษณ์ เพชรบรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล, ดร., รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๖๖} สัมภาษณ์ สุริยา สิงห์กลม, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ต้องมีทั้งอำนาจและก็สุขภาพที่ดี ที่จะสามารถทำได้

๑. อำนาจที่เขาจะควรมี คือ อำนาจในองค์ความรู้ที่เขาควรมี จะทำให้เขาวิเคราะห์ได้ว่า บุคคลนี้จะต้องทำยังไง อาจจะไม่ใช่อำนาจโดยตรง แต่อาจจะเป็นอำนาจโดยอ้อม เช่น ที่เกี่ยวข้องกับ เช่นเจ้าคณะตำบลมีอำนาจอยู่แล้ว เราจะทำอย่างไรให้องค์ความรู้ของเราทำการตรงนี้ได้ อำนาจ คือ องค์ความรู้เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าพลาดแทนที่จะไปดำเนินการให้เรียบร้อย จะกลายเป็นต้องจัดการตัวเองใหม่

๒. สุขภาพ มี สุขภาพจิต และสุขภาพกาย สุขภาพกายมองเห็นได้ แต่สุขภาพจิตหมายถึงวิธีการคิด ทศนคติ เพราะถ้าเราไม่ปรับทัศนคติเวลาไปทำงาน คนเราถ้าชอบจะมีวิธีการอีกแบบหนึ่ง มีทัศนคติที่เป็นกลาง ว่าไปตามเรื่องตามกติกา หาวิธีการ ๑ ๒ ๓ ๔ จะทำให้เกิดสันติวิธี เกิดความเรียบร้อยโดยที่ทุกฝ่ายยอมรับ เวลาตัดสินใจจะมีปัญหาคือจะมีคนได้คนเสีย คนที่ได้ก็จะมีผลอะไร แต่คนที่เสียจะมีความแค้น จะเป็นภัยต่าง ๆ วนกลับมา ถ้าทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกว่าเป็นกัน ๆ ทั้งคู่ เพราะจะได้ไม่มีคนเสียเปรียบ เขาจะยอมรับและจัดการได้ง่าย

อำนาจที่เป็นองค์ความรู้ ๑) เราต้องรู้เรื่องกฎหมาย ๒) เรื่องของพระธรรมวินัยอย่างชัดเจน และเอาสองอย่างมาเปรียบเทียบว่า ถ้าเกิดเรื่องข้อนี้ทางกฎหมายคืออะไร พระธรรมวินัยคืออะไร สามารถเอาสองฝ่ายมาใช้ร่วมกันได้ ถ้าตรงนี้ได้จะทำให้กระบวนการทำงานสนุก ถ้ากระบวนการทำงานอะไรต่าง ๆ ทำแล้วไม่สนุก คุณภาพของงานจะไม่เรียบร้อยและไม่ขึ้นไปสูงสุดได้ มีแค่ปริมาณแต่ไม่ได้คุณภาพ ถ้าทำสองสิ่งนี้ได้ก็จะทำให้ศักยภาพของพระวินยาศึกษาการมีคุณภาพมากขึ้น^{๒๗} สอดคล้องกับพระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กล่าวถึงเรื่องอำนาจไว้ว่า อันดับแรกเลยต้องรู้จักอำนาจหน้าที่ บทบาทของตัวเอง อยู่ในกรอบระเบียบที่กำหนดไม่ทำในสิ่งที่ตนไม่มีหน้าที่หรืออำนาจ ต้องมีความรู้เรื่องพระธรรมวินัย นิติศาสตร์ กฎหมายบ้านเมือง เป็นเรื่องที่ควรส่งเสริม^{๒๘}

ในส่วนของนักวิชาการอีก ๒ ท่านได้ให้ความเห็นเรื่องศักยภาพของพระวินยาศึกษาการโดยรวมไว้อย่างน่าสนใจ ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา ให้ข้อมูลว่า ต้องมีใจรักงาน ก็ต้องมีความยุติธรรม มีการตื่นตัว พร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ มีความรู้ด้านพระธรรมวินัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ รับผิดชอบของโลก คือทันโลกนั้นแหละ และปราศจากอคติ^{๒๙} รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการ

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมหาจุมพล จิตตพโล, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๒๙} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ข้อมูลว่า ๑) รู้ เข้าใจ และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่พระวินยธิการได้อย่างคล่องแคล่ว ๒) ทำงานเป็นทีมได้ดี ๓) มีความกระตือรือร้น ๔) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพสมกับสมณสาธูป ๕) มีวิจารณ์ญาณ ไหวพริบดี^{๗๐}

๔.๒.๑.๒ สิ่งส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการ

การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและเครือข่ายความร่วมมือระดับชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ถูกหยิบยกมามากกว่าเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการ โดย พระมหาถาวร ถาวรจิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย ให้ข้อมูลว่า การได้รับการสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนที่มีความรู้ความเข้าใจงานคณะสงฆ์ มีจิตอาสาในการช่วยเหลืองานวัด มีการสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้าน วัด และชุมชนโดยรอบ ซึ่งสืบเนื่องมาจากนโยบายของเจ้าคณะจังหวัดที่มีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประชาชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการสร้างความเข้าใจระหว่างบ้านวัดและชุมชนโดยรอบ มีบุคคลและหน่วยงานให้การช่วยเหลือและอุปถัมภ์ และการได้รับการสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนที่มีความรู้ความเข้าใจในการคณะสงฆ์มีจิตอาสาในการช่วยเหลืองานวัด^{๗๑} สอดคล้องกับ พระครูวิบูลวรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา ที่ให้ข้อมูลว่า เจ้าหน้าที่รัฐ มีความพร้อมให้ความร่วมมือในด้านการปฏิบัติการในพื้นที่ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ เช่น การขออารักขา การดูแลความปลอดภัย การเข้าพื้นที่เสี่ยงภัย การใช้ความรู้เฉพาะทางด้านการสืบสวน เป็นต้น รวมทั้งการให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการ^{๗๒} ในส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นให้ข้อมูลสอดคล้องกันในประเด็นการสนับสนุนภารกิจของพระวินยธิการนั้น นายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า สิ่งส่งเสริมและเกื้อกูล ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะที่เป็นผู้กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดด้วย ท่านได้มอบหมายภารกิจตรงนี้ให้สำนักพุทธจังหวัดทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของพระวินยธิการอย่างเต็มที่ โดยผมจะมีหน้าที่ประสานกับหน่วยงานราชการ หรือจะประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรงก็ได้ เราได้เรียนไปยังผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดไปเรียบร้อยแล้ว ในส่วน กรมฯ ก็น่าจะคอยประสานงานกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตำรวจก็จะทำหน้าที่ส่วนหนึ่งอยู่แล้ว อย่างเช่นกรณีที่ตำรวจไปเจอการเรียไร บางทีก็ไม่ติดต่อพระวินยธิการ เขาจะทำหน้าที่ตรวจสอบทันทีเลยถ้าถูกต้อง เพราะ

^{๗๐} สัมภาษณ์ อานาจ บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ท่านต้องมีใบอนุญาตอยู่แล้ว ในกรณีตำรวจเขาจะรู้ บางกรณีต้องทำงานร่วมกัน เช่นมีการตรวจ ปัสสาวะ กรณีของยาเสพติด เราต้องใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจมาช่วย เพราะฉะนั้นพระวินยาธิการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าคณะปกครองสงฆ์ในตำบลนั้นด้วย และสำนักพุทธด้วย จะมาทำงานร่วมกัน ตอนนี้เราทำงานเป็นภาคี ของ กรม. จะดูเรื่องของความมั่นคง ก็จะมาช่วยเราด้วย เราก็จะสนองตาม มติของมหาเถรสมาคมด้วย^{๗๓} พ.ต.ต.สุรียา สิงห์มงคล รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ให้ข้อมูลว่า หลักเลยผมมองว่าเมื่อการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ ฝ่ายปกครองจะต้องเข้าไปดำเนินการ บางสิ่งบางเรื่องกฎหมายต้องให้อำนาจ ประการแรกกฎหมาย ต้องให้อำนาจ ประการต่อมาเมื่อกฎหมายให้อำนาจแล้วจะต้องมาดูว่าสาระองค์ความรู้เชิงวิชาการ ด้านใดบ้างที่เกี่ยวข้อง ก็คือตามมาด้วยการพัฒนาการตามความสามารถ ทำให้คณะสงฆ์ที่มีอำนาจ แล้วมีองค์ความรู้ แล้วก็ต้องมีระเบียบขั้นตอนที่เขียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ทั้ง ๓ ส่วนนี้ต้องสอดคล้องกัน การทำงานของฝ่ายปกครองของคณะสงฆ์ถึงจะมีประสิทธิภาพ อย่างอื่นเป็นเรื่องรายละเอียดปลีกย่อย เช่น การประสานงาน และวางกรอบแนวทาง คือหลังจากที่กฎหมายให้อำนาจ มีความรู้ มีขีดความสามารถในการพัฒนาทักษะแล้ว เรื่องระเบียบขั้นตอนต่าง ๆ ที่จะออกมาให้สงฆ์ปฏิบัติได้นั้นสำคัญ เนื่องจากว่า กรอบการดำเนินงานค่อนข้างกว้าง แล้วอาจจะยุ่งเกี่ยวกับ ข้าราชการ หน่วยงานที่รับผิดชอบมีหลายหน่วย ฉะนั้นเองในลักษณะงานการสร้างเครือข่ายภาคีกับ หน่วยงานราชการและภาคเอกชนนั้นมีความสำคัญ โดยคณะสงฆ์ฝ่ายปกครอง หรือเราอาจจะเรียกว่า พระวินยาธิการ เราเน้นลงมาที่พระวินยาธิการ หลักใหญ่ก็คืออย่างที่เห็นมี ๓ องค์ประกอบ และเรื่อง การประสานงาน เรื่องการสร้างเน็ตเวิร์ค เนื่องจากว่ามันไปคาบเกี่ยวกับกฎหมายตัวอื่น เช่น พระก็ทำ ผิดหรืออยู่ในข่ายเรามองข้ามจากผิวนัยสงฆ์แล้วนะ อาจจะมีการทำผิดกฎหมายอาญา ไปล่วงละเมิด บุคคลคนอื่น ๆ อะไรต่าง ๆ หรือเป็นการที่มีพฤติกรรมไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งตรงนั้นมันก็เกี่ยวข้องกับ ระเบียบข้อกฎหมายตัวอื่นนอกจากพระวินัย ฉะนั้นเองการประสานงานอันนี้มีส่วนสำคัญ^{๗๔}

พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการคือตำรวจพระ มีหน้าที่ช่วยพระสังฆาธิการ เพื่อที่จะช่วยสอดส่องความประพฤติของ พระภิกษุสงฆ์หรือคนที่ไม่ใช่พระ แต่ใส่จีวรปลอมบวชอะไรก็แล้วแต่ ในส่วนของผมที่จะสามารถ ช่วยเหลือสนับสนุนได้ คือ การประสานงาน ซึ่งผมเองถ้าความเห็นส่วนตัวอยากจะให้โรงพักต่าง ๆ ได้ มีเบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อพระวินยาธิการได้ โดยสะดวกจะมีมือถือ โลกไลน์ หรืออะไรก็แล้วแต่

^{๗๓} สัมภาษณ์ นัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๔} สัมภาษณ์ สุรียา สิงห์มงคล, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

เพราะบางทีตำรวจเมื่อมีโอกาสเจอเหตุการณ์เกี่ยวกับพระแล้วไม่รู้จะไปแจ้งใคร จะแจ้งพระหรือเจ้าอาวาสอะไรยังไง ขอนำเรียนว่าในขณะที่ผมอยู่ในกรุงเทพ ผมเจอบ่อย ๆ คือ พระที่ไม่ใช่พระ มีการไปรวมตัวไปอยู่วัดแถว ๆ ชานเมือง มีการอยู่แบบบิณฑบาตก็แบ่งกันกินหรือเอาไปขาย ให้แม่ค้าไปขายต่อที่ตลาดนัด บางเรื่องบางอย่างที่เราดูแล้วไม่งามสำหรับการประพฤติปฏิบัติของพระ เช่น พระบิณฑบาตปกกลด ตัวอย่างเช่น แถวตลาดต่าง ๆ คืออยู่ตรงนั้นเป็นชั่วโมง ๆ ไม่เดินไปไหนเลย ที่จริงแล้วท่านควรจะเดินไปที่อื่น ไม่อยากให้ท่านไปมีส่วนได้เสียกับร้านค้า ที่ผมเห็นพระที่บิณฑบาตปกกลดจะมีถุงกระสอบ ถุงปุ๋ย มาใส่ของที่ได้จากญาติโยมใส่ในบาตร สักพักหนึ่งก็ใส่ลงไปแล้ว สักพักก็กลับมาพร้อมถุงเปล่า แสดงว่าต้องมีที่นำไปปล่อยหรือเอาไปขายต่อ หรือเอาไปมอบให้ใคร ผมไม่อยากจะเห็นเป็นลักษณะว่ากลับมาที่ร้านเดิม ถ้าท่านนำไปมอบผู้ที่ยากจนมีความจำเป็นต้องการที่ไม่ใช่กลับมาที่ร้านค้าเดิมหรือเอาไปขาย พอทราบว่ามีพระวินยาศิการปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างนี้ ผมเองก็จะประชุมชี้แจงผู้กำกับทุกโรงพัก และจะขอรายชื่อ เบอร์ติดต่อจากหลวงพี่ผู้วิจัย เพื่อที่จะให้ตำรวจเมื่อพบเหตุการณ์กระทำความผิดที่เกี่ยวกับพระภิกษุในเขตจังหวัดนี้ ในพื้นที่อำเภอไหน โรงพัก ที่จะสามารถที่จะติดต่อพระวินยาศิการประจำเขตนั้น ๆ ได้ เพื่อที่ตำรวจจะได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ และผมจะให้เบอร์ของตำรวจผู้กำกับโรงพักทุกโรงพัก ที่สามารถจะสนับสนุนในการปฏิบัติเมื่อพระวินยาศิการร้องขอ สำหรับพระวินยาศิการนั้นหากต้องการตรวจประวัติอาชญากรของบุคคลที่ต้องสงสัยหรือว่าตรวจหมายจับสามารถแจ้งมาทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ ทุกโรงพักพร้อมสนับสนุนช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของท่านทุกอย่าง เพียงแต่เวลาท่านมาติดต่อหรือในเวลาปฏิบัติงานให้แสดงบัตรประจำตัวพระวินยาศิการ หรืออย่างน้อยถ่ายเอกสารสีมาแสดงให้ดูน่าจะเชื่อถือ^{๗๕}

จากข้อมูลของ พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ที่กล่าวถึงเรื่องการตรวจสอบประวัติหรือฐานข้อมูลบุคคลนั้น พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจว่า ระบบวินยาศิการที่เข้มแข็งจะช่วยไม่ให้คนนอกจังหวัดเข้ามาก่อปัญหา อีกอย่างหนึ่งระบบวินยาศิการเป็นระบบในสังคมที่พัฒนา ความสำเร็จมันไม่ได้อยู่ที่ฝ่ายพระฝ่ายเดียว การขออารักขาจากฝ่ายบ้านเมืองก็มีส่วนสร้างความสำเร็จ บางที่เราไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เราเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะ เราก็ไม่ใช่เจ้าคณะ บทบาทของวินยาศิการจึงต้องเป็นผู้ประสานประสานแล้วต้องมีข้อมูล หมายถึงว่าคุยใครเป็นใคร ในส่วนราชการ ส่วนตำรวจ ในฝ่ายไหน ฝ่ายพระเถระทั้งหลายมี เพราะฉะนั้นสิ่งที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการได้คือข้อมูลในพื้นที่ฐานข้อมูลบุคคล ฐานข้อมูลของผู้มีกระทำความผิด เพราะว่าผู้กระทำความผิดโดนจับ จับจากที่จังหวัดอื่น ก็

^{๗๕} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ย้ายจังหวัดเข้ามา แล้วก็มาทำความผิดในเขตเรา ถ้าเรามีการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลพวกนี้ถึงกัน จะเกิดการระมัดระวัง ที่เราเรียกกันว่ารู้เท่าเอาไว้ป้องกัน รู้ทันเอาไว้แก้ไข ถ้าระบบประมวลระวังไม่เท่าทัน ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ก็จะมีช่องให้คนเข้ามากระทำความผิดได้ ซึ่งผมมองว่าระบบข้อมูลออนไลน์ ที่เขากำลังจะทำที่จะปฏิรูปตอนนี้มันเจียบไปแล้ว ปฏิรูปคณะสงฆ์ ๔.๐ อุตสาหกรรมให้ทำฐานข้อมูลกัน ทั้งหมดเลย บัตรพระอะไรต่าง ๆ ต้องเอามาใช้ตรงนี้ เมื่อใช้แล้วเราก็จะรู้ว่าคนของเราเองมีปัญหา หรือไม่มีปัญหา คนที่มา ใครเข้ามาใครออกไป ถ้ามีการรายงานที่รู้เท่าทันโดยระบบไอที จะช่วยได้ เยอะเลย แต่ตอนนี้มันมีติดรับ ทั้ง ๆ ที่ระบบเทคโนโลยีมันให้ เพราะฉะนั้นผมมองว่าตัวโอกาสที่ส่งเสริมก็คือระบบฐานข้อมูล ผมว่าสิ่งที่ส่งเสริมเกื้อหนุนในยุคสมัยนี้ก็คือไอที และสิ่งที่เป็อุปสรรคของงานก็คือไอทีอีกนั่นแหละ ถ้าพระไม่รู้จักใช้ไอทีทั้งหลายก็กลายเป็น weakness^{๗๖}

จะเห็นได้ว่าการใช้งานระบบสารสนเทศและการเชื่อมโยงฐานข้อมูลนั้นในการปฏิบัติงานของพระวินยธิการนั้นจึงเป็นข้อคิดเห็นที่ผู้บริหารระดับสูงของคณะสงฆ์เล็งเห็นว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับพระครูวิจิตรอาภากร เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง ให้ข้อมูลว่า ทุกวันนี้เทคโนโลยีการสื่อสารที่มีความทันสมัย รวดเร็ว สามารถประสานงานกันได้อย่าง ทันทั่วถึง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี พื้นที่บางอำเภอแม้จะเป็นพื้นที่ห่างไกล แต่ยังสามารถสื่อสาร ส่งข่าว รับคำสั่งกันได้ทันทั่วถึง ถ้ามีระบบการเชื่อมโยงฐานข้อมูลสำหรับตรวจสอบ ระบุตัวตนจะช่วยให้พระวินยธิการทำงานง่ายขึ้น^{๗๗}

ในมุมมองของพระสังฆาธิการจะจับประเด็นในเรื่องของการให้อำนาจ ข้อระเบียบ คำสั่งที่ชัดเจนว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนพระวินยธิการ พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันนี้มีกฎหมายรองรับ พระที่ได้รับแต่งตั้งจะเกิดความมั่นใจว่าเราเป็นพระวินยธิการ ก็ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นปัจจุบันเกิดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติ ในขณะเดียวกันถือเป็นการให้อำนาจแก่พระวินยธิการ วางกฎและกติกเพื่อให้พระทำงานง่ายขึ้น ๑) เวลาพระวินยธิการทำงานเขาจะมีความมั่นใจแล้ว ๒) ความชัดเจนของพระวินยธิการ จะมีอะไรก็แล้วแต่ที่มีความชัดเจนเขาจะทำงานเต็มที่ ที่ผ่านมามีความชัดเจน อะไรที่เสี่ยงมากไปก็ไม่เอา^{๗๘} สอดคล้องกับ พระครูวรธรรมวาที เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว ให้ข้อมูลว่า ผู้บังคับบัญชาตั้งแต่เจ้าคณะผู้ปกครอง เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ ให้การส่งเสริมและใส่ใจการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละอำเภอ เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคใดเกิดขึ้น เจ้าคณะปกครองก็จะดำเนินการ ก็คือ สั่งให้พระวินยธิการลงไป ตรวจสอบว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ถ้าแก้ไม่ได้เจ้าคณะผู้ปกครองจะให้คำแนะนำวิธีการแก้ปัญหา

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

และลงไปกำกับดูแลด้วยตนเอง เพื่อให้อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้เกิดความสำเร็จเรียบร้อย แผนนโยบายที่เป็นรูปร่างตั้งแต่มีระเบียบใหม่เกิดขึ้นสร้างความชัดเจนในการทำงานให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นตามลำดับ^{๗๙} พระครูสุจิตร์ตนากร ดร. เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ ให้ข้อมูลว่า ปัจจัยที่ส่งเสริม เกื้อหนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ปัจจัยด้านพระผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชา คือผู้บังคับบัญชาใส่ใจให้นโยบายและมาดูแลปฏิบัติอย่างใกล้ชิด อีกอย่างหนึ่งคือ ได้รับการสนับสนุนจากทางบ้านเมืองและญาติโยม เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการอย่างไรก็ต้องพึ่งการดูแลรักษาของเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครอง ญาติโยมก็ต้องเข้าใจการทำงานในส่วนนี้ ถ้าทั้งพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติ ผู้บังคับบัญชาคือพระสังฆาธิการ เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และญาติโยม เข้าใจการปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดก็จะสอดคล้องมีพลังในการทำงาน^{๘๐} พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า หลวงพ่อก็ให้ความสำคัญนะ เรื่องของการปกครอง เรื่องของตำรวจพระ พระวินยาธิการ ท่านพยายามประชุมให้ความสนใจ จะไปปฏิบัติหน้าที่อย่างไร จากเดิมที่มีน้อยและมีระบบใหม่เข้ามาให้เอื้อต่อการช่วยเหลือมากขึ้น ๑ ตำบลมีพระวินยาธิการ ๒ รูป เมื่อก่อนน้อยมาก เวลาเกิดเหตุการณ์อะไร บางครั้งตั้งท่านไปแล้วแต่ท่านไปปฏิบัติได้แบบเต็มที่ พระที่ปฏิบัติผิดไม่รู้ว่าพระจริงหรือปลอม ถ้าเราไปสุมสี้สุมห้าขึ้นมา อาจจะมีสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อน เรื่องที่จะให้การอบรมพระวินยาธิการหลวงพ่อให้ความสนใจมากและอยากจัดให้มีด้วย^{๘๑} รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ข้อมูลว่า นโยบายที่ชัดเจน และแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน จะทำให้พระวินยาธิการทำงานได้อย่างสะดวกไม่ต้องห่วงหน้าพะวงหลัง พระวินยาธิการควรต้องได้รับการเสริมทักษะเรื่องกฎหมาย การพูด การเจรจาต่าง ๆ^{๘๒}

ซึ่งข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ข้อมูลว่าการประกาศใช้ระเบียบพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ นี้ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำหน้าที่ของพระวินยาธิการมากขึ้น เนื่องจากเกิดความชัดเจนในโครงสร้างและระเบียบปฏิบัติ อันนี้ทำให้พระวินยาธิการที่ได้รับแต่งตั้งขึ้นมามีกำลังใจเพิ่มขึ้นว่างานที่ทำอยู่มีตำแหน่งแห่งหนที่ชัดเจน มีตัวมีตน นี้ก็เป็นปัจจัย

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาที, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตร์ตนากร, ดร., เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๒} สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สนับสนุนอีกข้อหนึ่งด้วย^{๘๓} พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันมีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการที่เพิ่งออกมาใหม่ ซึ่งยังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ นี่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่ได้มีการปฏิบัติจริงจังเท่าที่ควรจะเป็นไป ทั้งนี้การขับเคลื่อนก็อยู่ที่ทางผู้ใหญ่ตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางเหมือนเป็นกองบัญชาการ ต้องประชุม ต้องมีการให้ความรู้ในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน ให้เป็นไปตามระเบียบ ปัจจุบันยังไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เท่าที่ควร หน้าที่ของพระวินยาธิการจะช่วยป้องปราม ดูแลสอดส่องพระที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัย ลดการกระทำผิดที่สร้างความเสื่อมศรัทธา แต่ในทางปฏิบัติท่านต้องเข้าใจบทบาทของตนเองก่อนว่า อำนาจหน้าที่ของท่านไม่สามารถไปจับกุมใครหรือว่าไม่มีอาวุธไม่มีอุปกรณ์ไม่มีกุญแจมือที่จะไปควบคุมใคร หน้าที่ของท่านคือแนะนำ ชี้แจง ตักเตือน นำพาพระภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยเนี่ยไปไปสู่เจ้าคณะผู้ปกครองมาให้พิจารณา อาจจะว่ากล่าวตักเตือนและพิจารณาโทษตามเหตุตามความเหมาะสม หรือว่าพาไปถ้าทำผิดกฎหมายจะต้องนำพากฎระเบียบที่ใช้ทำให้แค่พาไปไม่ได้จะไปใช้กำลังไม่ได้ หรือถ้าเป็นเหตุการณ์ที่ดูแล้วมีความสุ่มเสี่ยง ก็สามารถขออารักขาจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ^{๘๔}

อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลหลายท่านก็ยังไม่ทั้งประเด็นเรื่ององค์ความรู้ว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการโดย ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า พระภิกษุในจังหวัดปทุมธานี ส่วนมากมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี อันเนื่องมาจากนโยบายส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด มีจำนวนพระภิกษุผู้สอบได้เปรียญธรรมและผ่านหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ทั้งที่ทางคณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดขึ้นมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีพระสังฆาธิการบางส่วนที่ศึกษาหาความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่น นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น^{๘๕} พระธรรมรัตนภรณ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า ถ้ามาวิเคราะห์

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๕} สัมภาษณ์ เพชรวรรต วัฒนพงศศิริกุล, ดร., รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

กันดูแล้ว สิ่งที่จะส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ แบ่งเป็นปัจจัยภายในคือความรู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ คืออะไรบ้าง พระวินยาธิการมีหน้าที่แนะนำ ตักเตือน ชี้แจง จะทำได้ต้องมีความรู้ทั้งเรื่องกฎหมาย อาจจะได้รู้สึกเหมือนเนติบัณฑิตหรือทนายความ แต่ต้องรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ เพราะท่านต้องทำงานสัมพันธ์กับผู้คนที่ทั้งพระและฆราวาส รู้พระธรรมวินัยเพื่อจำแนกแยกแยะได้ว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก มีภาวะผู้นำ น่าเชื่อถือ นี่เป็นปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกคือการสนับสนุนจากทั้งผู้บังคับบัญชา หน่วยเหนือที่ออกนโยบายหรือกฎระเบียบที่จะปรับให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ เอื้อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสะดวกและไม่เกิดอันตรายกับตัวเอง ไม่ใช่ทำแล้วไม่มีกฎหมาย กฎระเบียบรองรับ และการทำงานของพระวินยาธิการต้องมีเครือข่าย ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ปกครอง ในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น นี่เป็นปัจจัยภายนอก^{๘๖} พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า จังหวัดปทุมธานี มีสถานศึกษาเรียนรู้ทั้งที่อยู่ในตัวจังหวัดเองและในจังหวัดใกล้เคียง สะดวกต่อการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมและขอความร่วมมือจากสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งในเรื่องขององค์ความรู้และกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุเข้าไปศึกษาเรียนรู้ หรือเปิดห้องเรียนเรียนรู้ให้พระภิกษุเข้าไปทำกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาร่วมกับสถานศึกษาทุกระดับ^{๘๗} ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา ให้ข้อมูลว่า

๑. ต้องมีองค์ความรู้ องค์ความรู้ในเรื่องพระธรรมวินัย หลักการตามพระวินัย พระวินัยจะมีอะไรสำคัญไปกว่าเรื่องของอาบัติ เพราะอาบัติเป็นเรื่องของการกำหนดโทษ จะมีอะไรสำคัญไปกว่านี้ ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายจะต้องรู้ว่าทำผิดข้อนี้แล้วมีโทษอะไร แล้วจะไปชี้แจงอย่างไรในเมื่อถูกสอบสวน พระวินัยก็ต้องรู้พระธรรมวินัยแตกฉานในเรื่องของแต่ละสิกขาบท แล้วในเรื่องขององค์ประกอบที่จะทำให้ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้น แล้วทางแก้ไข ถ้าจะแก้ไขในบางกรณี แต่ที่แก้ไขไม่ได้ เช่นปาราชิก ก็ต้องมีองค์ความรู้องค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะตัดสินได้ว่าพฤติกรรมอย่างนี้เป็นปาราชิก ยกเว้นถ้าพฤติกรรมตัวนั้นยังไม่ชัดเจนในข่ายของการสงสัย ก็ต้องมีองค์ประกอบเข้ามาพิจารณา ผมคิดว่า ณ วันนี้ คณะสงฆ์ไทยขาดสิ่งที่ต้องการ คือองค์ความรู้ในพระธรรมวินัย ต้องมีความรู้เรื่องธรรมะพอสมควรที่จะให้ปฏิบัติตามพระวินัยได้อย่างเหมาะสม ตามเหตุ ตามผล

๒. ต้องมีความเคารพในพระธรรมวินัย เชื่อมมั่นในพระธรรมวินัย เพราะฉะนั้นเรื่องจิตสำนึกตรงนี้ ต้องเชื่อมั่น และมีองค์คุณของพระวินัยธร ๑๐ ประการ

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนากรณ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมธิการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

๓. สีลาจารวัตร ของพระวินัยธรรตองเครพในพระธรรมวินัย ต้องเกื้อกูลแก่ความเป็นสมณะนี้สำคัญ ถ้าหากมีความรู้ทางโลกประกอบก็ยิ่งดี ถ้ามีความรู้กว้างก็จะช่วยให้การวินัยแหลมคมได้ แต่ไม่ใช่มีความรู้กว้าง แต่ให้พระวินัยติดนี้แน่นไม่ใช่ ต้องมีความรู้ทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ๑) ควรจะเรียนเรื่องกฎหมาย ๒) ควรจะเรียนเรื่องหลักปกครอง ๓) เรื่องการเจรจา ต้องมีหลักการในการเจรจา จะให้พระที่ดื้อยอมได้อย่างไร ต้องมีศิลปะ ต้องมีลักษณะของการเจรจา ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาในลักษณะพูดให้เห็น โกล่เกลี่ย เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งให้มันเป็นไปเพื่อเข้าไปสู่กระบวนการของการตัดสินตามพระธรรมวินัย^{๘๘}

นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงประเด็นอื่นๆที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ อาทิ ความชำนาญในพื้นที่ สีลาจารวัตร สวัสดิการ การใช้เทคโนโลยีและการให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเช่นกันโดย พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า พระสังฆาธิการในเขตปกครองสามารถให้ข้อมูลพื้นที่เป้าหมายที่พบการกระทำความผิดและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ได้ชัดเจนเนื่องจากพระสังฆาธิการที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ต่าง ๆ อยู่ในพื้นที่ยาวนาน มีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่เป็นอย่างดี หลายท่านเป็นลูกหลานคนในพื้นที่ ตรงนี้จะมีส่วนช่วยให้การออกตรวจพื้นที่เป็นไปได้อย่างสะดวกราบรื่น^{๘๙} นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ. ชัยภูมิ เขต ๓ ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ควรมีโครงการถวายความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง และตรวจสอบได้แบบไม่อคติ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

- ส่งเสริม คือ พระวินยาธิการต้องมีบรรทัดฐานของสังคมกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดการกระทบกระทั่งจากสภาพและปัญหา เช่น การนุ่งห่มของอาจารย์ของภิกษุ
- ระบบของการปกครองของพระสังฆาธิการ (ที่ชัดเจน) คือการรับคำสั่งจากเจ้าคณะจังหวัดลงมา หากว่าสามารถปรับข้อมูลให้ทันต่อเหตุการณ์ได้ รวบรวมระดับตอนให้สอดคล้องต่อการปฏิบัติงานจริง และไม่ข้ามชั้นสายงานเพื่อลดแรงปะทะ

^{๘๘} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

- สารสนเทศ เทคโนโลยีที่ดี : เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารตลอด การติดต่อ การเปลี่ยนแปลง ระบบ และกระบวนการผลงานอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทันสมัยในยุค ๔.๐ จึงเข้าถึงข้อมูลง่าย และต้องเป็นสื่อสีขาว ป้องกันสื่อ ในทางที่ไม่ดี เสื่อมเสีย และป้องกันภาพและเสียงที่จะเสียหายกับศาสนา
- สวัสดิการ : แรงผลักดัน ให้เกิดความรัก ความคิดสร้างสรรค์ และกำลังใจ ให้มีทุกรูปแบบ ที่เป็นประโยชน์ทั่วไป^{๙๐}

๔.๒.๑.๓ แนวทางพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมองว่า การจัดหลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการนั้นเป็นแนวทางที่มีความจำเป็นและควรนำมาใช้เป็นกระบวนการพัฒนา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการถ้าเรายังไม่มีการพัฒนาความรู้ให้ทันกับ ตำแหน่งที่ได้รับ ก็ทำงานไม่ได้ เพราะฉะนั้นการ Training การฝึกอบรม หลักสูตรเมื่อได้เข้าสู่ตำแหน่ง ใหม่จึงมีความจำเป็นมาก ควรต้องมีการมีประชุมฝึกอบรมหรือให้เรียนวิชาความรู้ที่ต้องใช้ในการ ปฏิบัติงาน อย่างเช่นไอที หรือเรื่องกฎหมาย ไม่ใช่ทุกคนจะอ่านรู้เรื่องนะ พระวินยาธิการต้องมีความสามารถช่วยดู ช่วยพระต่อรองได้ บางทีโทษทางโลกมันเป็นแค่ลหุโทษเท่านั้น แต่มันต้องติดคุก ๒ คดี ๓ คดี ไปให้เขาจับติดคุกไปเฉย ๆ ไม่มีความรู้หรือไม่รู้จักไปปรึกษาผู้มีความรู้แจ้งมุมของ กฎหมาย ทำให้เสียบุคลากรพระเราไป กรณีอย่างนี้พระวินยาธิการต้องความรู้ มีอำนาจการต่อรอง บางเรื่องเราให้พระสังฆาธิการมาเป็นประกันให้ได้รับไปดูแล จริง ๆ กฎหมายเขาเปิดช่องไว้ อย่าง พรบ.คณะสงฆ์เนี่ย ท่านเจ้าอาวาสหรือต่อไปอาจจะเป็นพระวินยาธิการเนี่ย รับเอามาควบคุม มันก็ไม่ต้องเข้ากรงขัง ไม่ต้องเข้าคุก ก็ไม่ต้องสึก ช่วยพระเรา ตรงนี้พระวินยาธิการจึงต้องมีความรู้ในการที่ เจรจา ว่ามันอยู่ในอำนาจนะ ไม่ต้องไปแก้กฎหมาย กฎหมายมันมีอยู่แล้ว ให้พระสังฆาธิการรับเอามา ดูแล เหมือนกับทางทหาร เขารับไปเข้าคุกทหาร เราก็รับเข้ามาที่กักขังของวัด ซึ่งมีตั้งอย่างอยู่ในสมัย รัชกาลที่ ๕ นั้นเวลาพระทำผิด ท่านเรียกมากับบริเวณอย่างครุฑาศรีวิชัย เรียกมากักไว้ที่กทม. ที่จริง ถ้าเป็นสมัยก่อนที่เป็นพระอุปัชฌาย์โดยไม่มีใบตราตั้งมันติดคุกนะ ในสมัยหนึ่งมีการออกกฎหมายใหม่ ว่าจะบวชกุลบุตรได้ต้องมีตราตั้งอุปัชฌาย์ พระที่พิษณุโลกตั้งตัวเป็นอุปัชฌาย์โดยไม่รู้กฎหมายซึ่งมีความผิด ท่านให้เรียกมากับบริเวณที่วัดดอนงค์ ๒ ปี จำคุกพระนั้นแหละแต่ไม่ต้องสึกท่าน ถ้าสมัยนี้คือ

^{๙๐} สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศึกษา ศีลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

พระติตคุก^{๙๑} สอดคล้องกับประเด็นของ รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ข้อมูลว่า ขั้นตอนการพัฒนา ศักยภาพแบบมีส่วนร่วม

๑. สัมมนากลุ่มพระวินยธิการ เพื่อวิเคราะห์ (SWOT) สภาพปัญหา อุปสรรค สาเหตุ จุดอ่อน จุดแข็ง ศักยภาพการปฏิบัติงานของพระวินยธิการ สรุปให้ได้ประเด็นที่ต้องพัฒนา ศักยภาพด้านใดบ้าง ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นของพระวินยธิการเอง

๒. ให้พระวินยธิการสืบค้นวิธีที่จะพัฒนา ศักยภาพที่ได้ผล และอยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติการได้ โดยมี COACH ที่มีความชำนาญด้านการฝึกอบรม คอยให้คำแนะนำ

๓. ให้พระวินยธิการ ช่วยกันกำหนดแนวทาง/หลักสูตร/กระบวนการ ที่จะใช้ในการพัฒนา

๔. ผู้เชี่ยวชาญจัดโปรแกรมการพัฒนา ศักยภาพ

๕. จัดเวลา ปฏิบัติการพัฒนา ศักยภาพตามโปรแกรม และลงมือทดสอบ ปฏิบัติการจริง ๑ สัปดาห์

๖. ทำตัวชี้วัดและประเมินผล ศักยภาพที่ได้พัฒนา^{๙๒}

นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ เขต ๓ ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ควรจะมีหลักสูตรให้การอบรมในทุกปี

๑. จัดตั้งงบประมาณไว้ในการพัฒนา เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของพระวินยธิการ ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๒. หาข้อมูลพื้นฐานว่าท่านอยากได้หรืออยากพัฒนาพระวินยธิการในหลักสูตรที่จะเป็นประโยชน์เกื้อหนุนในหารงานที่ท่านได้ทำกันน้อยเพียงใด

๓. ตั้งวัตถุประสงค์ในการทำงานในการพัฒนา และทราบกับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นจริง คือให้มีความรู้ที่เท่าเทียมกันจะได้ไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงด้านการสื่อสาร เพื่อให้เข้าใจทุกฝ่าย

๔. จัดงานให้สอดคล้องกับจำนวนหรือกำลังคนและสายงานที่ปฏิบัติ เพื่อดำเนินงานเป็นทีม

๕. ระยะเวลาในการดำเนินงานต้องกระชับ รวดเร็ว เข้าถึงง่าย

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๙๒} สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

๖. การประเมินผลของความสำเร็จของการวางแผนพัฒนาศักยภาพ ขีดการทำงานตามบทบาทหน้าที่ และต้องคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เสียไป^{๙๓}

และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ ประเด็นที่สำคัญก็คือ

๑. ต้องมีการจัดอบรมให้ความรู้แบบเข้มข้น สัปดาห์ละ ๒-๓ วันก็แล้วแต่

๒. ต้องสร้างภาคีเครือข่ายของตัวเองด้วย ต้องรู้ว่าเราเป็นพระวินยาธิการอยู่ตำบลไหน ก็ต้องรู้จักตำบลนั้น รู้สถานตำรวจ รู้จักเจ้าหน้าที่ปกครองของอำเภอ และการลงปฏิบัติหน้าที่บ่อย ๆ ทำให้มีประสบการณ์

๓. ศึกษากลยุทธ์ในเรื่องของการเจรจา การพูดคุย การชี้แจง จะทำอย่างไรให้เขาเข้าใจในสิ่งที่เราสื่อออกไป ตรงนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้พระวินยาธิการมีคุณลักษณะที่เข้มข้นขึ้น

๔. ศึกษาเทคนิคกฎหมายและการปกครอง

๕. บุคลิกของพระวินยาธิการ จะต้องเป็นที่หน้าไว้วางใจ หน้าเชื่อถือ น่าเกรงขาม

๖. การใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ พระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ มีโทษสูง และกระทำได้ง่ายถ้าใช้กันอย่างไม่มีมาตรการวาง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ทราบตรงนี้ บางองค์เพิ่งบวชมาใหม่ยังติดการกระทำแบบฆราวาสอยู่ เวลาไปลงโซเชียลเข้า ประชาชนแยกไม่ออกว่าบวชใหม่หรือบวชนานแล้ว ภาพออกมาก็เสียหายกับพระพุทธศาสนา ถ้าพระวินยาธิการใช้เครื่องมือเหล่านี้เป็นก็จะเพิ่มการสอดส่องดูแลได้อีกทางหนึ่ง^{๙๔} พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ต้องมีการจัดอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นเช่นเรื่องพระธรรมวินัย กฎหมาย รู้จักสร้างเครือข่ายของตัวเอง เป็นพระวินยาธิการอยู่ตำบลไหนก็ต้องรู้จักพื้นที่ตำบลนั้นอย่างดี รู้จักหน่วยงานที่จะต้องไปขอความช่วยเหลือ เช่น ตำรวจ ปกครอง ส่งสมประสบการณ์ ด้วยการการลงปฏิบัติหน้าที่บ่อย ๆ และศึกษากลยุทธ์ในเรื่องของการเจรจา การพูดคุย บัณฑิตหลักฐาน มีการเจรจา การพูดด้วยสันติวิธี มีความรู้ด้านเทคโนโลยี หรือเรื่องการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ^{๙๕} สืบเนื่องจากประเด็นเรื่องการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือที่พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑ และนายฉัตรชัย ชูเชื้อ

^{๙๓} สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศึกษา ศีลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี กล่าวไว้นั้น ผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นก็มีการพูดถึงประเด็นนี้เช่นเดียวกัน พระธรรมรัตนารณ์ ดร.เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า ส่วนที่เป็นหลักก่อนเลยคือ พระวินยาศึกษาของเราต้องแม่นหลักการ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ชัด สำหรับศักยภาพการทำงานที่สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน พระเราอาจจะรู้ไม่เท่าฆราวาส แต่ก็สามารถเสริมความรู้ตรงนี้ได้โดยการจัดอบรมพัฒนา เชิญผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถไม่จำกัดเฉพาะพระจะเป็นฆราวาสด้วยก็ได้ที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของพระวินยาศึกษาอย่างตำรวจ ปกครอง ให้เขามาถ่ายทอดข้อมูลให้ความรู้พระวินยาศึกษา ส่วนเราก็อาศัยเหตุนี้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเขาไปด้วย อยากให้เขาให้ความร่วมมืออะไร ควรปฏิบัติกับพระอย่างไรภาพที่ปรากฏออกไปถึงจะดูงดงาม บางทีเจ้าหน้าที่เขาก็ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติกับพระยังไง ชักถามยกตัวอย่างกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งฝ่ายพระและฝ่ายเจ้าหน้าที่ แบบนี้ถือว่าเราร่วมกันสร้างศักยภาพให้ดียิ่งขึ้น เพราะอย่าลืมว่างานของพระวินยาศึกษาจะทำลำพังไม่ได้ต้องอาศัยทางบ้านเมืองให้ความร่วมมือถึงจะสำเร็จ^{๙๖}

สำหรับประเด็นด้านการปฏิบัติหน้าที่ๆควรมีมาตรฐานเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้น พ.ต.ต.สุริยา สิงทมมล รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้ข้อมูลว่า ตามหลักการวิชาการสมัยใหม่เนื่องจากว่ามันเกี่ยวข้องกับเรื่ององค์ประกอบความผิดและแนววิธีการปฏิบัติ เมื่อพระวินยาศึกษาต้องกระจายอยู่ในเขตพื้นที่ที่ปกครองสงฆ์ทั่วประเทศ รูปแบบการดำเนินการของทุกท้องที่ที่ต้องเป็นหนึ่งเดียว ไม่งั้นแล้วปัญหาที่ตามมาคือจะถูกโต้แย้ง ทำไมที่นั่นเป็นแบบนั้น แล้วทำไมที่นี้เป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นการที่เราจะต้องพัฒนาต่อยอดไปให้ปัญหามันน้อยที่สุดในการทำงาน คือความเป็นรูปแบบเดียวกัน ยกตัวอย่างตำรวจ กฎหมายเขียนมาแบบเดียวกัน สตช.มีแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกันยังทำไมเหมือนกันเลย แล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ ในช่วงเซตอัพเริ่มต้นยังเป็นสิ่งสำคัญ การซักซ้อมการเตรียมการพวกนี้ต้องให้หนึ่ง แต่ก็เห็นหลายจังหวัดแล้วเจ้าคณะจังหวัดเอง และเจ้าคณะภาคเอง ก็มีการพูดคุยหลังจากที่มีมหาเถรสมาคมออกระเบียบข้อกฎหมายตัวนี้ออกมา บ้างท้องที่ที่มีการพูดคุยกัน แต่ก็ยังไม่แต่ละอะไรมากเป็นเพียงว่าพูดคุยเชิงประสบการณ์ เล่าแลกเปลี่ยนว่าในอดีต อาตมาเคยทำแบบนั้นแบบนี้เคยเชิญพระที่สงสัยไปให้เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอสักอะไรอย่างนั้นเป็นต้น แล้วรูปแบบเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ ยังไม่ได้เป็นแนวปะทะ เรื่องอย่างนี้ต้องแนวนี้นะเรื่องอย่างนี้ต้องไปแบบนี้^{๙๗} ซึ่งพระมหาจุฑามล จิตตพโล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันในเรื่องการรายงานผลที่เป็นมาตรฐานว่า ถ้าทำตามระเบียบ

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนารณ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๙๗} สัมภาษณ์ สุริยา สิงทมมล, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ที่ร่างไว้ไม่ยาก เราจะทำยังไงให้เครือข่ายและขั้นตอนทำให้คนทำงาน ทำงานคนเดียว ถ้าทำงานให้มีเครือข่ายมีองค์ประกอบที่สามารถทำงานตรงนี้ได้ เขาจะมีความรู้สึกรอบอุ้มในการทำงาน หายไปคือความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ว่า คุณจะต้องทำอะไรบ้าง แผนการปฏิบัติการต้องทำอะไรบ้าง แผนปฏิบัติการก็ควรจะต้องเหมือนกันทั้งหมด เพื่อไม่ให้เกิดข้อกังขาว่า ทำไมตรงนี้ทำตรงนั้นไม่ทำการรายงานผล แบบของการรายงานผลจะทำไมให้แบบการรายงานผลไม่ได้เกิดขึ้นจากการคิดเองเกิดขึ้นจากสถานการณ์จริง ๆ อำเภอสามโคก ทุกครั้งที่ออกปฏิบัติงานในหนึ่งเดือนคุณจะต้องรายงาน และ อาจจะ ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง สำหรับการรายงานผลต้องมีอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง การออกไปครั้ง ๑ ถือว่าเป็นการตรวจเยี่ยม คนที่ออกไปคือพระวินยาธิการ เจ้าคณะตำบลที่จะต้องออกไปทำงาน และพระเลขาอำเภอ เพราะเลขาอำเภอสามารถปฏิบัติได้หมด การปฏิบัติหน้าที่มี ๒ ส่วน ๑) จากการที่ถูกรายงานเข้ามา ๒) การออกไปหาเขา การที่รอการรายงานมาหรือออกไปทำหน้าที่ ถ้าปรากฏว่าในเดือนนั้นที่เราจะต้องทำทั้งหมด ๔ ครั้ง มันไม่เกิดผล ก็รายงานว่าไม่มีเหตุการณ์พร้อมลงชื่อบุคคล ๓ คน ๑) พระวินยาธิการ ๒) เจ้าคณะตำบล ๓) เลขาอำเภอ จะได้ยืนยันว่าไม่ได้คิดขึ้นมาเอง ถ้าทำอย่างนั้นได้กระบวนการที่เกิดทุก ๆ ที่ จะเป็นการเผื่อระวัง^{๙๘} และพระครูวิจิตรอาภากร เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันในเรื่องบรรทัดฐานว่า ข้อสำคัญของพระวินยาธิการที่ขาดไม่ได้คือทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ๆ ทำ ท่านต้องมีความเข้าใจที่ว่าหน้าที่นี้เป็นการรักษาพระพุทธศาสนาโดยภาพรวม ไม่ใช่ตั้งใจจะมาจับออกเป็นชาวคราวให้ดังไป เราต้องมีหลักยึดมีบรรทัดฐานในการทำงานไปแบบมีหลักการ จะบอกว่าได้รับแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการแล้วจะรู้ทุกเรื่องไม่ใช่ เมื่อเป็นแล้วก็ต้องมีภูมิรู้สมกับที่ได้เป็น ควรให้มีการอบรมอย่างเป็นระบบ^{๙๙}

ผู้วิจัยพบว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของพระวินยาธิการ เมื่อพูดถึงสิ่งที่ต้องพัฒนาผู้ให้ข้อมูลมักกล่าวไปในทิศทางเดียวกันถึงหลักสูตรเรื่อง องค์ความรู้กฎหมาย ความรู้ในด้านเทคโนโลยี ทักษะการสื่อสารเจรจา พระครูวิบูลวรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา ให้ข้อมูลว่า ต้องยอมรับว่า พระเราเรื่องกฎหมายพลาดไป พระวินยาธิการมีหน้าที่แนะนำชี้แจงเรื่องพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่พระวินยาธิการที่มีความรู้ความเข้าใจชัด ๆ ตรงนี้ยังมีน้อยนัก ถ้ามีหลักสูตรมีการเรียนเพิ่มเติมตรงนี้จะช่วยได้มาก เรื่องเทคโนโลยีนี้ก็ต้องดูพระเก่า ๆ ท่านแม่นยำพระวินัยก็จริง แต่โลกมันไปเร็ว จะไม่เป็นเทคโนโลยีเลยก็ไม่ได้ มันจะตกยุค ส่วนพระรุ่นใหม่ ๆ เรื่องใช้เทคโนโลยีไม่ห่วย ห่วยแค่จะใช้ให้ถูกวิธีไม่วอกแวกก็แล้วกัน^{๑๐๐} พระครูสุจิตร์ตนากร ดร. เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ ให้ข้อมูลว่า หลักวิชาการที่เกี่ยวกับ

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระมหาจุมพล จิตตพโล, ป.๖.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

กฎหมาย เทคนิควิธีการพูด การเจรจา ความรู้ในเรื่องการเก็บหลักฐาน การหาข้อมูลต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับพระวินยาศึกษาทั้งนั้น ถ้าไม่มีการให้ความรู้ ท่านก็ต้องไปหาความรู้กันเอง เวลาไปทำงานก็ทำไปตามที่ตัวเองถนัดไม่มีระเบียบแบบแผน ส่วนการฝึกจิตก็สำคัญ อาจจะไม่ใช่วิชาสมัยใหม่แต่ก็ทำไม่ได้ ต้องทบทวนและฝึกปฏิบัติให้จิตใจเข้มแข็ง มีสติตลอดเวลา^{๑๐๑} พระครูวรธรรมวาที เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว ให้ข้อมูลว่า นอกจากมีความรู้ด้านนันทกรรม ด้านการศึกษาพระบาลี นี่เป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพ อีกส่วนเกิดขึ้นจากการได้เข้าไปร่วมประชุม ได้รับคำแนะนำจากพระเถระผู้ใหญ่ หรือได้รับความรู้อธิบายความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา เมื่อเรามีหน้าที่ตรงนี้ควรจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร ต่อความเป็นพระวินยาศึกษา เมื่อเราลงพื้นที่เจอปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นเราในฐานะที่เป็นพระวินยาศึกษาศวจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรให้เกิดความเหมาะสม และไม่ให้เกิดความเสียหายบานปลาย

๑. มีความรู้ในการศึกษา ศึกษาหลักธรรม หลักพระวินัย

๒. มีการประชุม ๓ เดือนครั้ง นิมนต์พระวินยาศึกษาเพื่อรับฟังปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ พระวินยาศึกษาศวจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการลงไปตรวจพื้นที่ ควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับตัวเองมากที่สุด

พระวินยาศึกษาศวก็ต้องมีความรู้ทางด้านกฎหมาย ในฐานะเป็นพระตำรวจหรือตำรวจพระ ๑) ต้องรู้กฎหมาย พรบ.คณะสงฆ์ ๒) ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายของทางโลกด้วยเพิ่มเติมเข้ามา ๓) เรื่องเทคโนโลยีก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ไม่ถึงขนาดเชี่ยวชาญ อย่างน้อยก็ต้องใช้เทคโนโลยีให้เป็นประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับงาน ตรงนี้ก็มี การพูดคุยกันอยู่เหมือนกัน พระวินยาศึกษาศวต้องมีศักยภาพหลาย ๆ ด้านควบคู่กันไป^{๑๐๒} พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า พระส่วนมากก็รู้แค่วินัยเรื่องของพระ ส่วนทางด้านกฎหมายบ้านเมืองเรายังไม่รู้เท่าไร อยากให้ท่านได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายของบ้านเมือง จากวิชาการหรือมีการอบรม น่าจะมีพระที่มีความรู้ทางด้านนี้มาแนะนำวิธีการสังเกต การจับพระปลอมทำอย่างไร ถ้าเป็นพระจริงท่านก็ไม่ต่อสู้อะไร ถ้าเป็นพระปลอม เกิดมีอาวุธก็ต้องระวังตัวให้เป็น อยากให้พระวินยาศึกษาศวเรียนรู้เรื่องนี้ เรื่องของการสื่อสารอะไรต่าง ๆ ต้องให้ทันเหตุการณ์ อย่างน้อยต้องรู้กฎหมายบ้านเมืองข้างนอกรวมกับของคณะสงฆ์ด้วย และเรื่องของการเรียนรู้พฤติกรรมของคนที่ทำผิด มีการเรียนรู้เทคนิคในการสังเกต ผู้กระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ ต้องมีการใช้เครื่องมือสื่อสารเป็น หาข้อมูลเป็น จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ง่ายขึ้น และพวก GPS ก็ต้องเรียนรู้เส้นทางเดินทางว่าไปทางไหน^{๑๐๓} พระมหาถาวร ถาวร

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตร์ธนากร, ดร.,เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาที, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

จิตโต ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย ให้ข้อมูลว่า พระวินยาธิการจะให้ไปวิ่งไล่กวตกันจีวรปลิว ออกจบบนตำราวจก็ไม่ใช่เพราะหน้าที่ของพระวินยาธิการ ไม่ได้มาจับ แต่คือการชี้แจง แนะนำ ตักเตือนให้พระสงฆ์ในเขตนั้น ๆ เข้าใจถึงข้อระเบียบและหลักปฏิบัติที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและ กฎหมายบ้านเมือง ดังนั้นก่อนที่จะไปแนะนำคนอื่นพระวินยาธิการควรต้องมีความรู้ความเข้าใจใน พระวินัยและกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง ที่ย้ำว่าเฉพาะที่เกี่ยวข้องก็เพราะว่าเราเน้นที่การ ปฏิบัติงานของพระวินยาธิการเท่านั้น อะไรที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ก็ต้องไปเสริม ไปอบรมให้ ความรู้กันตรงนั้น เพราะท่านเป็นพระวินยาธิการ ไม่ใช่ไปเป็นทนายความ แต่สิ่งที่ลืมไม่ได้อีกอย่างนี้ ึ่งคือการพูดการจาต้องเป็น พูดเป็น เจริญเป็น มีความเป็นผู้กล้าตัดสินใจ เวลาไปหน้างานเกิด เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น มีพวกมารุมจะทำยังไง จะประเมินสถานการณ์ยังไง จะประสานงานใคร เครือข่ายมีไหม ถ้าไม่มีต้องรู้จักสร้างรู้จักหา^{๑๐๔} พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัด ปทุมธานี ให้ข้อมูลว่า พิจารณาให้ดีแล้วเพื่อป้องกันไม่ให้พระวินยาธิการถูกสวนกลับ พระวินยาธิการ ต้องรู้เรื่องวินัย เรื่องกฎหมาย เอาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นใช้ได้ ไม่ต้องรู้ทั้งหมดหรือ จบกฎหมายหรือ ทำยังไงจะเพิ่มเชี่ยวชาญทางด้านนี้ให้ท่าน เรื่องการพูดการจา สมัยก่อนพระวินยาธิ การต้องยอมรับว่าเราเน้นพระที่คู่ แต่สมัยนี้ไม่ได้ต้องพูดด้วยเหตุผล เอาธรรมะเข้ามาเกี่ยว เอาความ ใจเย็น พูดเป็น อย่าใช้อารมณ์ ในคู่มือพระวินยาธิการระบุไว้เฉพาะรูปแบบเรื่องที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว เช่น บิณฑบาตทอดสมอ ไม่พำนักรออยู่วัด หรือมีอาจารย์ไม่สมควรต่าง ๆ แต่ทุกวันนี้โลกเปลี่ยนไป รวดเร็ว การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมไม่ได้มีเพียงแค่กายภาพภายนอก ในอินเทอร์เน็ตมีกันมากมาย ใน โซเชียลเน็ตเวิร์กต่าง ๆ ดังนั้น ตรงนี้ก็ต่อเสริมศักยภาพเรื่องการใช้เทคโนโลยี การหาข่าวสารข้อมูล ต่าง ๆ ให้พระวินยาธิการด้วยจะได้ช่วยกันป้องปรามได้ในทุกมิติ^{๑๐๕} สอดคล้องกับเจ้าหน้าที่รัฐคือ ดร. เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ รองประธานคณะกรรมการ การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ที่ให้ข้อมูลว่า สิ่งสำคัญพื้นฐานในความเห็นส่วนตัว ของผม พระต้องมียศความรู้ ถ้าพระมียศความรู้ ทุกอย่างก็จะสำเร็จ ทุกวันนี้อศความรู้คือสิ่งสำคัญ มีแต่จิตอาสาไปตัดสินความผิดถูกมันค่อนข้างจะลำบาก ไม่ชัดเจน นอกจากเรื่องพระวินัย พระวินยาธิ การต้องมียศความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย อันนี้จำเป็นมาก ซึ่งพวกนี้แหละถ้าไม่มีความรู้หรือใช้ไม่ถูกจะ ทำให้พระหลุดจากการเป็นพระ หรือพระวินยาธิการที่มีหน้าที่ชี้แนะสิ่งที่ถูกต้องถ้าไม่มีความรู้ก็ กลายเป็นทำไม่ถูก แนะนำสิ่งที่ผิดไป พระที่ควรรู้กฎหมายมากที่สุดคือ ต้องเป็นพระวินยาธิการ และกั ต้องมีภาวะผู้นำ ถ้าไม่รู้สองสิ่งนี้อย่าหวังว่าจะเดินได้ เป็นสิ่งที่เป้นมาตรฐานของโลก ไม่ว่าจะเป็น

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

องค์กรศาสนาหรือองค์กรเอกชนใดก็ตาม ต้องมีสิ่งเหล่านี้ จิตอาสาถ้าไม่มีความรู้ ใครพูดนั้นนี่ก็ตามไม่ทันแล้ว^{๑๐๖} นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้ให้ข้อมูลว่า ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามพระธรรมวินัย อันที่จริงพระวินยาธิการบทบาทหน้าที่ ต้องมีความอดทน อดกลั้น สุขุมรอบคอบ ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รักหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่ มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ ต้องให้ความสำคัญเฝ้าระวังต่อเจ้าคณะผู้ปกครอง (ข้อนี้สำคัญมาก) และต้องพร้อมปฏิบัติหน้าที่ และที่สำคัญต้องสุขภาพ พุดปิยวาจา สื่อสารเป็น พุดเป็น เรามาเป็นตัวแทนของคณะสงฆ์ เจ้าคณะปกครอง เวลาจะทำอะไรจะต้องใจเย็นที่สุด ก็ต้องรู้ยู่่ว่าพระที่มีความประพฤติที่ไม่ดีงามหรือเพราะพวกนี้พร้อมที่จะบู๊กับเราอยู่แล้ว เรื่องกฎหมายและพระธรรมวินัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาท่าน เพราะแต่ละท่านแม้จะจบนักธรรมเอกหรือเป็นเปรียญมาก็จริง แต่บางองค์ท่านก็ไม่แม่นตัวสิกขาบท หรือบางองค์จบแล้วไม่ได้ใช้ความรู้ สัมไปหมดแล้วก็มี นี่เป็นสิ่งที่ต้องช่วยเสริมศักยภาพให้ท่าน จะต้องผลักดันให้มีศักยภาพเรื่องการศึกษาเล่าเรียน เรื่องจิตวิทยา เรื่องการเข้ากับคน การที่จะดูแลคน หรือเรื่องทางกฎหมาย ตรงนี้เราจะทำอย่างไร เบื้องต้นการศึกษาเล่าเรียนเป็นอันที่ ๑ อันที่ ๒ ควรหารือกับทางคณะสงฆ์ว่า เราจะต้องมีการให้ความรู้เพิ่มเติม อาจจะเป็นเรื่องกฎหมายที่เป็นเฉพาะทางที่พระวินยาธิการควรรู้ ในการปฏิบัติหน้าที่^{๑๐๗}

จะเห็นได้ว่าประเด็นการพัฒนาศักยภาพด้านองค์ความรู้และด้านทักษะการพูดมักถูกนำมากล่าวถึงในคราวเดียวกันสอดคล้องกับ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ข้อมูลว่า ควรจะเรียนรู้สิ่งที่นำมาเทียบเคียงประยุกต์ใช้กับหน้าที่ได้ เช่น วิชาการสืบสวน สอบสวน ของตำรวจ ต้องมีจิตวิทยายังไง การพูดยังไง เพราะคนที่ทำความผิดมักจะปกปิดความผิดของตนเอง แล้วถ้าปกปิดความผิด ทำอย่างไรถึงจะค้นเจอความจริงพร้อมหลักฐาน แบบนี้ตำรวจเขาทำมาแล้วเราไปเรียนรู้ เรื่องกฎหมายนี้แน่นอน พระเรารู้กฎหมายน้อยมาก และยิ่งพระวินยาธิการที่มีหน้าที่แนะนำ ชี้แจง ไม่ทราบเรื่องกฎหมายแล้วจะไปแนะนำอะไรเขาได้ การพูดการเจรจาที่ต้องพัฒนาให้พูดเป็น เจริญเป็น^{๑๐๘} พระเมธีธรรมาจารย์, รศ. ดร. ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่าน

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล, ดร., รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร, ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

มาพระวินยาก็มีการจัดเสริมความรู้ในลักษณะบอกเล่าประสบการณ์ ไม่ได้จัดเป็นหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และซึมซับได้มากกว่าการบอกเล่า เนื้อหาที่ไม่หนีจากเรื่องพระธรรมวินัย กฎหมายที่พระวินยาก็ต้องใช้ การเจรจา การพูดให้สมานฉันท์สันติวิธี^{๑๐๙} พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า เรื่องเป็นเปรียญหรือจบนักธรรมชั้นเอกขึ้นไปก็เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งว่าท่านมีความรู้ด้านพระธรรมวินัยอยู่บ้าง แต่การเรียนรู้ในห้องกับการใช้งานไม่เหมือนกัน มีความรู้ในเรื่องของพระธรรมวินัยก็อาจจะพอรู้จากการเรียนนักธรรมเอก แต่ไม่เคยนำมาใช้อันนี้ต้องฝึกฝน แต่ในเรื่องของกฎหมายนั้นจะต้องเสริมความรู้ให้พระวินยาก็ หรือจะคัดเลือกจากพระที่จบกฎหมายหรือมีความรู้เรื่องกฎหมายด้วยยิ่งดีมาก ถ้าไม่มีความรู้ด้านกฎหมายต้องมีการจัดอบรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ท่าน อัปเดตให้ทันสมัย ให้ความรู้ มีความรอบคอบ มีความคิดที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รู้จักการเจรจา คือพูดเป็นนั่นแหละ เพราะหน้าที่หลักของพระวินยาก็คือการแนะนำ ชี้แจง ซึ่งต้องใช้ทักษะการพูดเป็นหลัก ที่สำคัญไม่น้อยกว่าความรู้ด้านต่าง ๆ คือมีสุขภาพแข็งแรง^{๑๑๐} พระปลัด ศานิตย์ นิจจุคุณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ให้ข้อมูลว่า การพัฒนาตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ กฎหมายก็ถือว่าเป็นวิทยาการสมัยใหม่เพราะมีการพัฒนาการอยู่เสมออีกอย่างหนึ่งคือ ท่านต้องมีความรอบรู้ทันโลกทันกับการพัฒนาและทันกับบริบทของโลก ความรู้ทางด้านสังคมข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เทคโนโลยีการสื่อสาร ทักษะด้านการพูดก็มีส่วนสำคัญ เพราะการจะไปตักเตือน แนะนำ ชี้แจงได้ ก็ต้องใช้การพูดด้วยกันทั้งนั้น^{๑๑๑}

พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี ให้ข้อมูลว่าความรู้ของพระวินยาก็เป็นเรื่องสำคัญที่สุด รู้ทั้งทางโลกทางธรรม รู้ทั้งกฎหมายและพระธรรมวินัย

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจจุคุณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

และท่านก็จะต้องรอบรู้และเป็นพระที่ทันสมัย และรู้ว่าอะไรที่สามารถจะพออนุโลมได้ ไม่ได้ สิ่งสำคัญคือควรมีการจัดการฝึกอบรมที่ชัดเจน จะเป็นหลักสูตร ๒-๓ วันก็แล้วแต่ ไม่ใช่แต่งตั้งแล้วไปทำหน้าที่เลย แบบนี้ไม่เกิดประโยชน์ และจะเกิดอันตรายกับพระวินยาศีการด้วยถ้าทำไม่ถูก ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ และอย่าทำเกินบทบาทหน้าที่เพราะนั่นจะเป็นการกระทำผิด ตำรวจเองยังต้องมีการฝึกอบรมพนักงานสอบสวนใหม่ต้องไปฝึกงาน ไปสังเกต มีการอบรมเป็นลำดับขั้นไป อย่างตำรวจมีโรงเรียนผู้กำกับ โรงเรียนผู้บังคับการ เพราะคนเหล่านี้อยู่ในสถานะ บทบาทหน้าที่ ๆ ต่างกันไป เขาต้องรู้ว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ อย่างผมมีอาสาสมัครตำรวจบ้าน เขาก็ต้องรู้ว่าต้องมีตำรวจที่เป็นเจ้าพนักงานก่อนที่จะเขาจะไปทำหน้าที่ เพราะเขาเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงาน พระวินยาศีการก็เหมือนกันต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตัวเองให้ชัดว่าเป็นผู้ช่วยพระสังฆาธิการ อย่าทำเกินหน้าที่ ควรอบรมให้ความรู้กฎหมาย พระธรรมวินัย และเรื่องเกี่ยวกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ผมใช้คำว่าท่านต้องรู้รอบและพระวินยาศีการที่คล้ายตำรวจอีกอย่างคือจะใช้หลักนิติศาสตร์อย่างเดียวไม่ได้ ต้องใช้หลักรัฐศาสตร์ด้วย ต้องรู้จักยืดหยุ่น รับฟังความคิดเห็น ไม่ใช่เข้าไปบุกจับอย่างเดียว บางครั้งแบบนี้กลายเป็นชนวนทะเลาะไปอีก พระวินยาศีการต้องพูดเป็น เจรจาเป็น อย่าไปขู่ เพราะหน้าที่คือตรวจตรา หากไม่ได้ก็อีกอย่างคือต้องให้ท่านรู้จักพื้นที่ของตัวเอง เพราะการปฏิบัติหน้าที่โดยที่ไม่รู้จักพื้นที่ทำไม่ได้^{๑๑๒} ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา ให้ข้อมูลว่า ควรจะเรียนรู้หลักการสอบสวน หลักการเจาจา เพราะฉะนั้นถึงต้องเรียนกฎหมาย เรียนวิชาการสอบสวนจะได้พูดในลักษณะของการสอบสวน เพราะการสอบสวนบางที่ต้องใช้ กลเม็ดหรือวิธีการที่จะทำให้ผู้ทำผิดที่มีความฉลาดที่จะปกปิด ซ่อนเร้นความผิดของตัวเองได้ ให้เปิดเผยความจริงออกมาให้ได้ เพราะฉะนั้นควรจะไปเรียนรู้หลักการสอบสวนก่อน จะได้คุยเรื่องกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้^{๑๑๓}

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่า พระวินยาศีการต้องเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ คือจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของกฎหมายสงฆ์ ข้อระเบียบ ตัวบทคำสั่ง และกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง มีภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม มีทักษะการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา มีศิลปะในการสื่อสาร รู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และมีทัศนคติที่ดีกับหน้าที่ที่ได้รับมอบ

๔.๒.๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาศีการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยาศีการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร พระไตรปิฎก คัมภีร์ และวรรณกรรมพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากรูปแบบสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล เพื่อให้เห็น

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ชยุต มารยาตกร, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

แนวทางการดูแลสถาบันสงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเริ่มตั้งแต่กำหนดขั้นตอน กฎเกณฑ์การคัดบุคลากรเข้ามาในหมู่สงฆ์ การมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมพิจารณารับบุคลากรเข้ามาในศาสนา การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ด้วยการมีพระบรมพุทธานุญาตให้มีการเข้าพรรษาและปวารณาเมื่อออกพรรษา การบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาอบรมกายวาจาของพระภิกษุให้เรียบร้อย การบัญญัติลักษณะการประชุมสงฆ์ ๔ ประเภทในการขอมติเรื่องต่าง ๆ จากสงฆ์ การสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการกระทำอุโบสถเพื่อกระตุ้นเตือนจิตสำนึกของพระภิกษุในทุกปักษ์ และการปวารณาเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดียิ่งขึ้น การบัญญัติพระวินัยและสิกขาบทเพื่อประโยชน์สุขของสังคมสงฆ์โดยรวม และที่สำคัญทรงวางหลักเกณฑ์สำหรับระงับเรื่องราวคืออริกรณีทั้ง ๔ อย่างที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เรียกว่า อริกณสมถะ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่าพระวินัย สิกขาบท และข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่พระพุทธองค์ได้กำหนดขึ้นไว้นั้นเป็นรากแก้ว แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่พระวินยาก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากหน้าที่ของพระวินยาก็คือการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน นอกจากนี้พระวินยาก็ยังต้องมีคุณลักษณะของบุคคลผู้มีสันติด้วยการดำเนินตามหลักพุทธพทธสันติวิธีซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความสามัคคีแก่หมู่คณะและการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เป็นหลักการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างองค์กรเข้มแข็ง ซึ่งได้แก่อภิธานียธรรม และหลักพุทธสันติวิธีอันเป็นเครื่องมือที่ใช้จัดการกับปัญหาต่าง ๆ เป็นหนทางที่จะพาผู้ขัดแย้งออกจากกับดักของความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันได้แก่หลักมัชฌิมาธรรม และการได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในหลักการภายนอกและคุณลักษณะสันติภายในดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาได้แก่ หลักไตรสิกขา (Three Studies) ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูป ของภาวิต ๔ ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนาภายนอก ๒ ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล การพัฒนาภายใน ๒ ประการ คือ ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา

๔.๒.๓ สรุปการบูรณาการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาก็

การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาก็ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นไปของโลกในยุคปัจจุบัน ลำพังจะอาศัยเพียงความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง คือความรู้ที่เป็นวิทยาการร่วมสมัยแบบทางโลกอย่างเดียวหรือพระวินยาก็ตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพียงอย่างเดียวไม่น่าเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบูรณาการความรู้ทั้งวิทยาการร่วมสมัย หลักพระพุทธศาสนาเถรวาทและพุทธสันติวิธีเข้าด้วยกัน เพื่อให้พระวินยาก็มีศักยภาพเพียงพอต่อการ

ปฏิบัติหน้าที่ท่ามกลางบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน พระวินยธิการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักพระวินัยและกฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง อันเป็นหลักการที่จะต้องยึดถือ ตลอดจนสามารถนำความรู้วิทยาการร่วมสมัยมาประยุกต์ใช้สนับสนุนการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย

๔.๒.๔ สรุปการสัมภาษณ์ข้อมูลรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการ

สรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา จำนวน ๒๓ ท่าน มีผลการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงสรุปการสัมภาษณ์

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
(๑) บริบทและสภาพทั่วไปของจังหวัด และคณะสงฆ์จังหวัด	๑) เจ้าคณะจังหวัดเอาใจใส่ดูแลพระสงฆ์ในการปกครองอย่างใกล้ชิด ๒) มีการประชุมรับฟังนโยบายและให้พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมเสนอข้อคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ ๓) มีความหลากหลายของพระภิกษุและประชาชนในพื้นที่เนื่องจากปทุมธานีเป็นจังหวัดที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ๔) ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการตั้งพระวินยาธิการแต่เป็นเชิงหลักการวิธีการปฏิบัติงานยังไม่ชัดเจน ๕) เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับ ยุทธศาสตร์ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ชุมชน คณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และสถานประกอบการต่าง ๆ มีความรู้จักเชื่อมโยงกันผ่านกิจกรรม บวร ที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ๖) ชุมชนในจังหวัดมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ ๗) คณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดเป็นพระสงฆ์การระดับเจ้าคณะอำเภอ จึงนำนโยบายมาใช้กำกับดูแลพระวินยาธิการได้โดยตรง ๘) เจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้เกียรติพระสงฆ์ เมื่อจะดำเนินการใดที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุสงฆ์จะไม่เข้าไปโดยพลการแม้จะประสบเหตุก่อน โดยจะแจ้งให้พระสงฆ์ในการในเขตปกครองทราบและร่วมดำเนินการอย่างเหมาะสม ๙) พระสงฆ์ในการในเขตปกครองส่วนมากรู้จักและเข้าใจสภาพพื้นที่ของตนเป็นอย่างดี ๑๐) คณะสงฆ์ในจังหวัดมีความสามัคคีกันดี บรรยายภาคในการทำงานประสานงานระหว่างเขตพื้นที่ราบรื่น ๑๑) ในพื้นที่จังหวัดปทุมไม่มีความขัดแย้งระหว่างศาสนา ๑๒) เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีดำเนินการส่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสงฆ์ในการให้มีความรู้เรื่องการปกครองคณะสงฆ์

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	โดยจัดให้มีห้องเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ขึ้นที่วัดเขียนเขต พระอารามหลวง ๑๓) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานีได้จัดพื้นที่ในกลุ่มอาคารของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดให้มีพื้นที่ทำงานของพระสังฆาธิการระดับอำเภอทุกอำเภอ และจัดระบบบริหารงานสารบรรณเอกสารรวมศูนย์ให้ทันสมัยเพื่อป้องกันปัญหาการสูญหายและง่ายต่อการสืบค้น ๑๔) พบคนปลอมบวชเข้ามากระทำผิดในพื้นที่ สร้างความเสื่อมเสียมาถึงคณะสงฆ์ ๑๕) พระภิกษุบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม ๑๖) พื้นฐานการศึกษาของพระภิกษุมีความหลากหลาย ๑๗) พระวินยาธิการของจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมีครบทุกตำบลละ ๒ รูป รวมทั้งสิ้น ๖๒ รูป ๑๘) เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มีการประสานงานกับคณะสงฆ์อย่างใกล้ชิด ทั้งที่เป็นวาระประจำและในวาระกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในโอกาสต่างๆ ๑๙) จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ ความเจริญทางสังคมและชุมชนสูง การคมนาคมขนส่ง และเดินทางสะดวก จึงเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้กระทำความผิดที่จะเข้ามาแฝงตัวอยู่ ๒๐) จังหวัดปทุมธานี มีวัดจำนวน ๑๙๕ วัด แบ่งเป็นวัดมหานิกาย ๑๖๙ วัด ธรรมยุติกนิกาย ๒๖ วัด มีพระภิกษุสามเณรโดยรวมประมาณ ๕,๐๐๐ รูป ๒๑) จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ ๑,๕๒๕.๘๕๖ ตารางกิโลเมตร มีประชากรตามทะเบียนราษฎร ๑ ล้านกว่าคน มีประชากรแฝงอีกกว่า ๑ ล้านคน มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ๗ แห่ง อัตราการเติบโตของหมู่บ้านจัดสรรสูงเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ มีตลาดและชุมชนขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก สถิติปัญหาอาชญากรรมสูงเนื่องจากการกระจุกตัวของสภาพเศรษฐกิจในจังหวัด

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	๒๒) คณะสงฆ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยดี ปัญหาที่พบคือคนปลอมบวชเข้ามาแสวงผลประโยชน์และทำให้เกิดความมัวมอม สร้างความเสื่อมเสียให้กับคณะสงฆ์ ๒๓) สภาพสังคมที่เปลี่ยนไป สมัยก่อนสังคมทั่วไป มีลักษณะเป็นสังคมชนบท ลูกใครหลานใคร ที่อยู่ในบ้านใกล้เรือนเคียงบวชก็รู้จักกันหมด ญาติโยมที่อยู่ใกล้เคียงวัดก็ดูแลวัดดูแลลูกหลานของตัวเอง เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นจนทุกวันนี้กลายเป็นสังคมเมือง พระก็ไม่รู้จักโยม โยมก็ไม่รู้จักพระ มีการเคลื่อนย้ายประชากรข้ามถิ่นมาบวชก็มาก เมื่อพระไม่รู้จักโยม โยมไม่รู้จักพระก็ขาดการดูแลซึ่งกันและกันไม่เหมือนสมัยก่อน ๒๔) บุคคลากรคือพระสงฆ์ที่มีความรู้พระวินัยพร้อมที่จะทำงานเป็นพระวินยาธิการมีน้อย คนที่มาทำงานส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจ คณะสงฆ์ปัจจุบันมีระบบการเรียนการสอนก็จริงอยู่ แต่รูปแบบไม่เอื้อให้แตกฉานความรู้ด้านพระวินัย
(๒) สิ่งส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๑) คณะสงฆ์ได้รับการสนับสนุนจากศรัทธาญาติโยมที่มีความเข้าใจในงานคณะสงฆ์ มีจิตอาสาในการช่วยเหลืองานวัด มาช่วยเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลชุมชนโดยรอบวัด และให้การสนับสนุนงานของคณะสงฆ์ ๒) การออกกระเปียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นสิ่งที่ส่งเสริม สนับสนุนให้การปฏิบัติงานของพระวินยาธิการชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่สำคัญคือการให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับพระวินยาธิการที่ได้รับการแต่งตั้ง ๓) เทคโนโลยีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลช่วยให้พระวินยาธิการต่างพื้นที่ประสานและมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเต็มที่ ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ ๔) สื่อมวลชนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจการทำงานของคณะสงฆ์ นำเสนอข่าวการทำงานในมิติต่าง ๆ สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์โดยรวมทั้งจังหวัด

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	๕) เจ้าหน้าที่รัฐพร้อมให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และยินดีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ของพระวินยาธิการ ๖) เจ้าคณะผู้ปกครองลงตรวจพื้นที่ร่วมกับพระวินยาธิการทำให้พบปัญหา และปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา เกิดการรับรู้ไปพร้อมกับผู้ปฏิบัติงาน ๗) มีการจัดประชุมพระวินยาธิการตามวาระเพื่อถ่ายทอดให้พระวินยาธิการรับทราบนโยบายจากมหาเถรสมาคม ๘) พระสังฆาธิการในทุกอำเภอของจังหวัดปทุมธานีเข้าใจพื้นที่ในปกครองของตนเองเป็นอย่างดี ทำให้สะดวกต่อการให้ข้อมูลพื้นที่เป้าหมายในการกระทำความผิด เป็นประโยชน์ต่อการออกตรวจพื้นที่ ๙) พระภิกษุในจังหวัดปทุมธานี โดยมากมีพื้นฐานการศึกษาที่ดีอันเนื่องมาจากนโยบายส่งเสริมการศึกษาของเจ้าคณะจังหวัด และจังหวัดปทุมธานีมาสถานศึกษา และมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยู่ใกล้เดินทางสะดวกจึงมีพระภิกษุเข้าไปศึกษาต่อเป็นจำนวนมาก ๑๐) พระสังฆาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระวินยาธิการด้วยความตั้งใจให้กับพระภิกษุในพื้นที่ สามารถแนะนำชี้แจงข้อระเบียบต่าง ๆ ได้ดี ๑๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ประสานความร่วมมือไว้กับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับงานของพระวินยาธิการ อาทิ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ฝ่ายปกครอง เพื่อสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ๑๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ทำโครงการร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการจัดทำคู่มือแนะนำข้อปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในกรณีปฏิบัติต่อนักบวชหรือผู้เผยแพร่ศาสนาต่าง ๆ สร้างความชัดเจนและมาตรฐานการปฏิบัติที่เป็นมืออาชีพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๑๓) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานีได้ส่งการสถานีตำรวจ ๑๔ สถานีทั่วจังหวัดปทุมธานีให้อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือ

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเมื่อได้รับการร้องขอ และขอให้พระวินยาธิการทุกพื้นที่ส่งหมายเลขโทรศัพท์ให้กับสถานีตำรวจในเขตที่ตนเองรับผิดชอบเพื่อการประสานงานที่สะดวก รวดเร็ว ๑๔) กิจกรรมที่คณะสงฆ์ได้เข้าไปดำเนินการร่วมกับสถานศึกษา มีส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจกับชุมชนในละแวกใกล้เคียง ๑๕) การเข้าไปคลุกคลีกับชุมชนของพระวินยาธิการและตำรวจ มีส่วนทำให้ทราบปัญหาที่แท้จริงและแนวโน้มการเกิดขึ้นของปัญหาในอนาคต
(๓) สิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ	๑) พระวินยาธิการขาดความแม่นยำในกฎหมายบ้านเมือง เนื่องจากบางรูปไม่มีพื้นฐานทางกฎหมาย ไม่เคยผ่านการอบรมหรือไม่เคยศึกษาทำความเข้าใจมาก่อน อีกทั้งกฎหมายบางฉบับที่เป็นกฎหมายเฉพาะ หรือกฎหมายใหม่ที่มีการปรับปรุงให้ทันกับยุคสมัยก็ไม่ได้รับการเพิ่มเติมความรู้ ๒) พระวินยาธิการขาดความแม่นยำในพระธรรมวินัย เมื่อเกิดข้อโต้แย้งให้อธิบายไม่สามารถอธิบายได้ เป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของตัวเอง ๓) พระวินยาธิการขาดความรู้ในกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงาน ๔) ขาดการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ของพระวินยาธิการ ที่ผ่านมานั้นการประชุมตามวาระเพื่อชี้แจงนโยบาย ๕) ถูกคุกคามหรือถูกข่มขู่จากผู้ที่พระวินยาธิการเข้าไปแนะนำหรือกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ปลอดภัยต่อชีวิต ๖) ถูกใส่ร้าย ใส่ความ กลั่นแกล้งจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ สร้างความเสียหาย ลดทอนขวัญและกำลังใจของพระวินยาธิการผู้ปฏิบัติหน้าที่ ๗) ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหาข้อมูลข่าวสาร ๘) มีคนต่างถิ่นต่างพื้นที่จำนวนมากเข้ามาในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี แล้วอำพรางตนปลอมบวชเพื่อหาเงินสักการะมากขึ้น

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	๙) การตรวจสอบหนังสือสุทธิที่ใช้แสดงตนและรับรองสังกัดของพระภิกษุใช้เวลานาน ขาดการตรวจสอบที่แม่นยำและถูกต้อง ๑๐) ขาดการสนับสนุนงบประมาณ เงินอุดหนุน เครื่องใช้ไม้สอย ยานพาหนะต่าง ๆ พระวินยาธิการต้องจัดหาเอง ขาดขวัญ กำลังใจ และแรงจูงใจในการออกตรวจ ๑๑) พระวินยาธิการบางรูปขาดทักษะการพูดที่ดี ๑๒) โทษทางกฎหมายของผู้ปลอมบวชมีอัตราโทษต่ำ ทำให้ผู้คิดจะกระทำความผิดขาดความยำเกรงต่อกฎหมาย ๑๓) อำนาจที่มอบให้พระวินยาธิการอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สามารถทำได้เพียงตรวจตรา ชี้แจง แนะนำ และนำพาเท่านั้น จึงทำให้แบ่งเบาภาระของพระสังฆาธิการไม่ได้มากเท่าที่ควรจะเป็น ๑๔) พระวินยาธิการที่แต่งตั้งใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง หรือทำการเกินอำนาจหน้าที่ก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง ๑๕) ขาดความรู้เรื่องการระมัดระวัง ป้องกัน การตรวจสอบ สังเกต สอดสวนกรณีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ๑๖) พระวินยาธิการบางครั้งใช้หลักกฎหมายมากกว่าพระวินัย ควรให้ความสำคัญยึดพระวินัยเป็นเกณฑ์แล้วใช้กฎหมายมาหนุนเสริม
(๔) บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการและวิธีการที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม	๑) พระวินยาธิการมีหน้าที่ช่วยเหลือพระสังฆาธิการในพื้นที่ดูแลคณะสงฆ์ในปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย แบ่งเบาภาระของพระสังฆาธิการ ๒) พระวินยาธิการมีหน้าที่ช่วยเหลือด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดโดยเฉพาะเรื่องความสงบเรียบร้อย การปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร ๓) พระวินยาธิการฝ่ายบริหารก็กำกับดูแลสอบถาม ประเมินผล ส่วนพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติภารกิจออกตรวจ การทราบเหตุมีทั้งสองแบบคือมีฝ่ายบ้านเมืองหรือประชาชนแจ้งมาหรือเราไปตรวจพบเอง ก็ประสานส่งให้พระวินยาธิการลงไปตรวจตราดู สอบถาม ตรวจสอบ

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	๔) พระวินยามีหน้าที่โดยเฉพาะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยด้านการปฏิบัติวินัยของพระภิกษุสามเณร หน้าที่ของพระวินยาคือตรวจตราแนะนำตักเตือนและชี้แจงระเบียบปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรในจังหวัดหรือที่เข้ามาในเขตจังหวัด ซึ่งหากพบบรรดาพระภิกษุสามเณรที่ประพฤติไม่เรียบร้อยและไม่ปฏิบัติตาม ข้อระเบียบหรือพบการกระทำความผิด ก็มีอำนาจจับกุม ส่งตัวให้เจ้าคณะผู้รับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่นั้น ๆ หรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจในการให้ละสมณเพศ ๕) พระวินยามีหน้าที่ผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนการปกครองของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับ ช่วยตรวจตรา ดูแล ชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อการปกป้องคุ้มครองและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป ๖) บทบาทหน้าที่ของพระวินยาก็ชัดเจนในตัวเองอยู่แล้วคือ ตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคมต่าง ๆ สิ่งที่น่ากังวลมากที่สุดคือ เรื่องการใช้อำนาจหน้าที่ที่เกินขอบเขตของพระวินยาคือ บางทีเขาไม่ได้ตั้งใจแต่ไม่รู้อำนาจหน้าที่ ๗) บทบาทหน้าที่ของพระวินยาคือที่กำหนดเอาไว้ในระเบียบ มีหน้าที่ ๓ ประการ คือ การตรวจตรา ชี้แจง แนะนำพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน นำพาพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติฝ่าฝืนในข้อ ๑ มอบให้เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ช่วยเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองในเขตนั้น ๆ ดำเนินการสอบสวนตามควรแก่กรณีหรือตามที่เจ้าคณะมอบหมาย

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
(๕) ศักยภาพของพระวินยาศิการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่	๑) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎหมายสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและ ระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ๒) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีทักษะการพูด การถ่ายทอดที่ดี เพราะ การตักเตือน แนะนำ ชี้แจง เป็นหน้าที่หลักของพระวินยาศิการ ๓) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีความคล่องแคล่ว มีไหวพริบ ปฏิภาณ ๔) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่าง ชัดเจน และปฏิบัติตนไปตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ ไม่ทำเกิน หน้าที่ ๕) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติ อาจารย์ที่งดงามเป็น ด้นแบบ น่าเชื่อถือ ๖) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีจิตประกอบด้วยเมตตา แสดงออก อย่างมีเมตตา เปิดรับฟังเหตุผล ๗) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่รู้จักยืดหยุ่น ละเอียดอ่อน และสุภาพ ๘) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ และสามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ ๙) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง ควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่ หวั่นไหวด้วยอคติทั้งปวง ๑๐) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีจิตอาสา ๑๑) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประยุกต์ให้เกิดประโยชน์กับงานที่ได้รับมอบหมาย และทราบ เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ๑๒) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง สามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้ ๑๓) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่มีประวัติขาวสะอาดไม่ต่างพร้อย ปราศจากมลทินทางคดีโลก ๑๔) พระวินยาศิการควรเป็นผู้ที่รู้จักเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เพื่อเป็นผู้ที่รู้ รอบและสามารถนำความรู้ต่างๆมาบูรณาการให้เกิดประโยชน์กับ การปฏิบัติหน้าที่ได้

หัวข้อ	สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ
	๘) ต้องสร้างทั้งความสงบภายนอกและภายในไปคู่กัน คือภายนอก รักษาพระวินัย มีอาจารย์ทั้งดงาม สมกับเป็นพระส่วนภายในต้องฝึก การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานให้เป็นสิ่งพื้นฐานของพระวินยาศึกษา ๙) สันติภายในต้องใช้เวลามาก ต้องอาศัยการบ่มเพาะนานจะให้อยู่ๆ มีหรือเป็นขึ้นมาเอง เป็นไปไม่ได้ และพระวินยาศึกษาต้องสมาธิด้วยเหมือนเป็นอุปนิสัยของแต่ละท่านจะทำสมาธิหรือเจริญภาวนาอย่างไรก็แล้วแต่ แต่ภายนอกให้ยึดหลักการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไว้ ๑๐) ระเบียบข้อกำหนดของพระวินยาศึกษาถือว่าเป็นสันติวิธีในตัวเอง อยู่แล้ว เพราะเป็นงานที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง ใช้ความเป็นกัลยาณมิตร แสดงออกด้วยจิตเมตตา คือ ตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง ชี้ให้เห็นผิดถูก ว่ากล่าว แล้วให้แนวทาง ให้โอกาส ทั้งหมดนี้เป็นสันติวิธีทั้งนั้น อยู่ที่ว่าพระวินยาศึกษาจะใช้ได้หมดทุกข้อหรือไม่ ๑๑) หลักการทั้งหมดเป็นสันติวิธี แต่กับผู้กระทำผิดเราจะใช้สันติไปทั้งหมดเลยไม่ได้ ต้องชี้ผิดถูกให้เห็น แต่การชี้ผิดถูกก็ต้องมั่นคงเที่ยงตรงในหลักพระธรรมวินัย เชื่อมมั่นในหลักพระธรรมวินัยว่าแก้ปัญหาก็ได้ ใช้พระธรรมวินัยแสวงหาทางออกของปัญหาได้ ๑๒) อบรม เสริมศักยภาพทางจิต ให้มีสติมั่นคง ปลอดภัย พัฒนาความคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์นั่นคือพื้นฐานการสร้างพลังแห่งสันติภาพที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปในเชิงสันติวิธีโดยอัตโนมัติ

๔.๓ ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา

ประกอบด้วย

๔.๓.๑ ความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา

๔.๓.๒ หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา

๔.๓.๓ สรุปการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตรวจสอบร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาศึกษาจังหวัดปทุมธานี

๔.๓.๑ ความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย บทความ วารสาร ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามหลักวิทยาการสมัยใหม่และหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท มีการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้าที่รัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการศาสนาแล้ว ศึกษาความต้องการและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เมื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์สู่การพัฒนาในรูปแบบตามวิธีการดำเนินวิจัย (D) เพื่อการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการฉบับร่างอันประกอบด้วย “หัวข้อ วัตถุประสงค์ หลักสูตร เนื้อหา กิจกรรม และการวัดประเมินผล” ผู้วิจัยได้รวบรวมเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการสรุปเป็น ๓ ประเด็นดังนี้

๑) “เกิดการเปลี่ยนแปลง” การประกาศใช้ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งทำให้พระวินยาธิการมีสถานะถูกต้องตามกฎหมายและมีโครงสร้างขอบเขต การปฏิบัติหน้าที่ที่ชัดเจน และในอนาคตพระวินยาธิการจะเข้าไปมีบทบาทในการดูแลคณะสงฆ์ สอดคล้องกับที่คณะกรรมการการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร จะได้ยกร่างกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยได้เพิ่มบทบาทของพระวินยาธิการเข้าในส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งบริบทของสังคม ประเทศชาติ โลก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พระวินยาธิการต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของดังกล่าว และจำเป็นต้องมีความรู้ อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพและความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ พร้อมกับทราบชัดในบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) “เกิดปัญหา” การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาและสนับสนุนการรักษาภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์โดยรวม การจะเป็นพระวินยาธิการนั้นเป็นโดยได้รับการแต่งตั้ง ซึ่งคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในระเบียบนั้นเป็นคุณสมบัติโดยกว้าง ยังไม่ได้กำหนดลงลึกในเชิงศักยภาพ หากพระวินยาธิการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการความรู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการขาดทักษะในการปฏิบัติงานแล้ว ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ ปี ๒๕๖๒ ที่เป็นบทรับรองตั้งคณะพระวินยาธิการขึ้น ก็ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เนื่องจากหน้าที่หลักของพระวินยาธิการคือการตักเตือน แนะนำ ชี้แจง ให้พระภิกษุปฏิบัติชอบตามพระวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศต่าง ๆ ดังนั้นพระวินยาธิการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบ่มเพาะศักยภาพด้วยการอบรมพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

๓) “เป็นนโยบายผู้บริหาร” เป็นการปฏิบัติตามแผนนโยบายปฏิบัติภารกิจ พระพุทธศาสนาด้านการปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ของมหาเถรสมาคมที่มุ่งหวังให้พระวินยาธิการมีส่วนช่วยเหลือพระสังฆาธิการในการสอดส่องดูแลพื้นที่ในปกครองให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม พระวินยาธิการจึงต้องมีการพัฒนาให้เกิดศักยภาพตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายของ

พระธรรมรัตนารณ ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ที่มีนโยบายให้พัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการด้วยการเสริมองค์ความรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Need) แล้วจึงเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการประกอบด้วย ๑) เพื่อให้พระวินยาธิการเข้าใจบทบาทหน้าที่ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. ๒๕๖๒ ๒) เพื่อให้พระวินยาธิการมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ ๓) เพื่อให้พระวินยาธิการสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดคุณลักษณะของพระวินยาธิการไว้ว่า **“วิชายอด จรณะเยี่ยม เปี่ยมด้วยกรุณา รักษาศรัทธาของสาธุชน”** จากนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดคุณลักษณะเชิงศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ซึ่งเป็น Training Road Map หรือแผนที่การอบรม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ คุณลักษณะเชิงศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ ของพระวินยาธิการ
จังหวัดปทุมธานี “T-W-E-L-V-E MODEL”

พระวินยาธิการ	รูปแบบ	รายละเอียดของคุณลักษณะเชิงศักยภาพ
มีสันติภายใน ที่เกิดขึ้นจากภายใน และสะท้อนออกมา ภายนอกด้วยบุคลิกที่ น่าเชื่อถือ	T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติ ภายใน	- มีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ใน การทำหน้าที่พระวินยาธิการ - มีการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติ ภายใน - มีความเป็นต้นแบบของความสงบ มีสมณสาธูปนำ เลื่อมใส
มีความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่และ ขอบเขตของงานตามที่ได้รับมอบหมาย	W (Worthy Model) ด้านพระวินยาธิการ ต้นแบบ	- มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ - มีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน - มีความรู้เข้าใจในขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมาย
มีความรู้ ในหลักกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง	E (Education) ด้านองค์ความรู้	- มีความรู้ในหลักการพระวินัยที่เกี่ยวข้อง - มีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง - มีความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้อง
มีภาวะผู้นำและทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ในการปฏิบัติหน้าที่ ได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัด	L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและ การทำงานเป็นทีม	- มีภาวะผู้นำ มีความมั่นใจ สามารถวิเคราะห์ปัญหา และกล้าตัดสินใจ - มีภาวะผู้นำและสามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น - มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานใน พื้นที่ตนเอง
มีทักษะการสื่อสาร ที่ดี สามารถแนะนำ ชี้แจง ตักเตือน เจริญ มีศิลปะในการพูด	V (Viable Communication) ด้านการสื่อสารอย่าง เหมาะสม	- มีทักษะวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูล - มีทักษะการพูดเชิงสร้างสรรค์ - มีทักษะการเจรจา
มีความรู้ความเข้าใจ ในการใช้งานเทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ ให้เกิด ประโยชน์กับงาน	E (E-learning & Technology) ด้านความเข้าใจ เทคโนโลยี สารสนเทศ	- มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร สารสนเทศ - มีความรู้ความเข้าใจสามารถใช้เครื่องมือสื่อสาร ค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ - มีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ เบื้องต้น

ผู้วิจัยสังเคราะห์ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ตามแนวทางของ “T-W-E-L-V-E MODEL” ซึ่งเกิดจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ หลักพุทธศาสนาเถรวาท และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการศาสนา ดังนี้

๑) T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน

ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาธิการต้องมีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ มีการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติภายใน มีความเป็นต้นแบบของความสงบ มีสมณสาธูปน่าเลื่อมใส เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจะต้องเจอปัญหาอุปสรรค เจอบททดสอบ ทั้งสติ ขันติ และสมาธิ จึงต้องอาศัยเครื่องมือเพื่อพัฒนาฐานของความมั่นคงทางด้านจิตใจจนสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ถึงแม้จะเจอโลกธรรมฝ่ายลบ

๒) W (Worthy Model) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ

ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาธิการต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระองค์ตนเอง มีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่ง Mindset หรือทัศนคติเป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของพระวินยาธิการ แบ่งออกได้ ๒ ประการ คือ ๑) ทัศนคติปิด (Fixed Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่กลัวความผิดพลาด วังนาคำวิจารณ์ มีความอดทนต่ำ ห่อเหี่ยว ล้มเลิกเร็ว มีวิทยากร ๒) ทัศนคติเปิด (Growth Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้ ทุกความผิดพลาดเป็นบทเรียนเป็นประสบการณ์ เป็นบททดสอบ มีความเข้าใจในขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมาย ทราบกฎระเบียบ เข้าใจในหลักการของพระวินยาธิการ สามารถวิเคราะห์บริบทของสังคม และประยุกต์ใช้ความรู้ในการเป็นพระวินยาธิการตามศาสตร์ร่วมสมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัยได้

๓) E (Education) ด้านองค์ความรู้

ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาธิการต้องมีความรู้ในหลักการพระวินัยที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายสงฆ์ กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ มีความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ กฎ มติ ประกาศ คำสั่ง มหาเถรสมาคมที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เคารพในความแตกต่าง มีความเข้าใจบริบทปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ พระวินยาธิการมีหน้าที่หลักคือ การตรวจตรา แนะนำชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ดังนั้น พระวินยาธิการจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายและข้อระเบียบต่าง ๆ อย่างที่ถูกต้อง เพื่อจะได้มีความมั่นใจในการทำงาน และออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างองอาจ ไม่เกิดอันตรายแก่ตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับคณะสงฆ์โดยรวม

๔) L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม

ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาศิการต้องมีภาวะผู้นำ มั่นใจในการออกปฏิบัติหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ สามารถวิเคราะห์หัดตัดสินใจ มองภาพรวมทั้งหมดและปฏิบัติงานได้ สามารถวางวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน ให้เข้ากัน กระจายและมอบหมายงานเป็น ตลอดจน การรับและควบคุมนโยบายต่าง ๆ หรือดำเนินแผนงานไปด้วยความเรียบร้อยจนบรรลุผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีความมั่นใจสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและ สามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งงาน กระจายงานให้กับสมาชิกในทีม สามารถ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและประสานงาน มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงาน ในพื้นที่ตนเองได้

๕) V (Viable-Communication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม

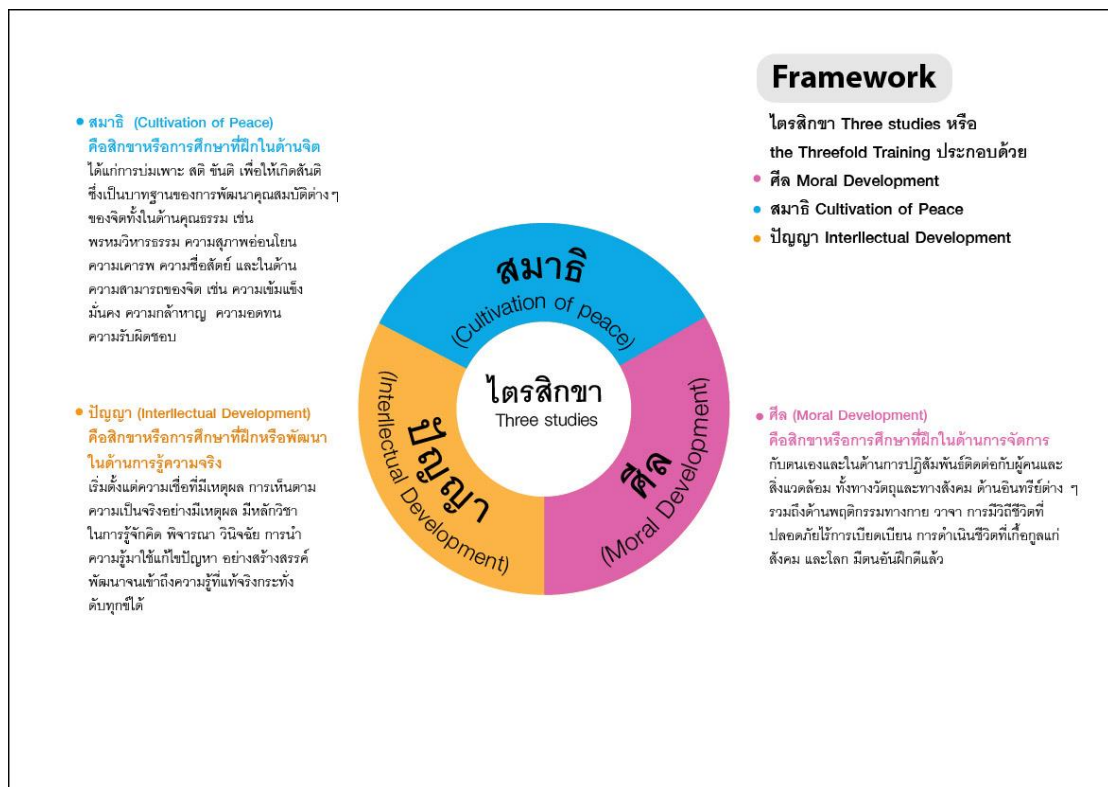
ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาศิการต้องมีทักษะวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูล เข้าใจรูปแบบการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาของการสื่อสาร และช่องทางการสื่อสาร รูปแบบการถ่ายทอด สามารถการชักนำ แนะนำ ชี้แจง ประสาน สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ มีทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการพูดจา วิเคราะห์ผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ มีทักษะ การพูดเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยการพูดเชิงสันติวิธีที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของพระ วินยาศิการอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) E (E-Learning & Technology) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ

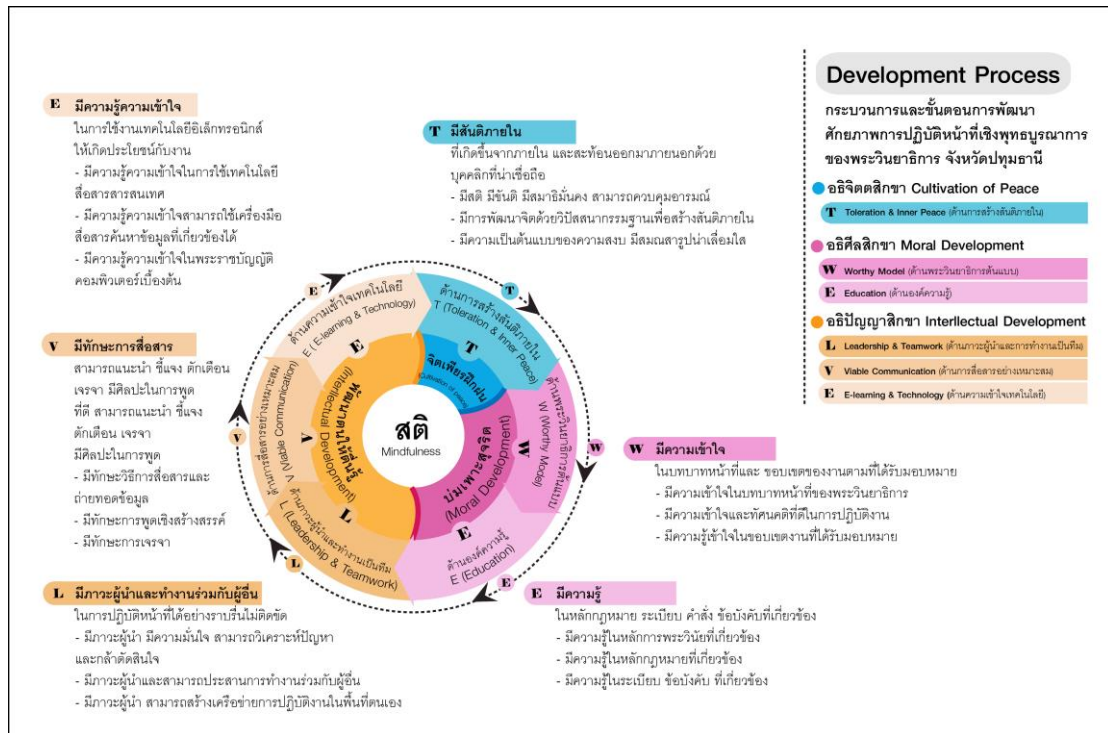
ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยาศิการต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี สื่อสารสารสนเทศ มีความรู้ความเข้าใจสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ มีความรู้ ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานที่จะเป็น ตัวช่วยสำคัญในการปฏิบัติงาน สำหรับพระวินยาศิการจะเน้นไปใน ๒ มิติ คือ การใช้ (Use) และ เข้าใจ (Understand)

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพด้วยวิทยาการ ร่วมสมัย หลักพระพุทธศาสนาเถรวาท อีกทั้งสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้าที่รัฐผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการศาสนามาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการองค์ความรู้ที่ได้มา จัดทำเป็น (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ ของพระวินยาศิการ

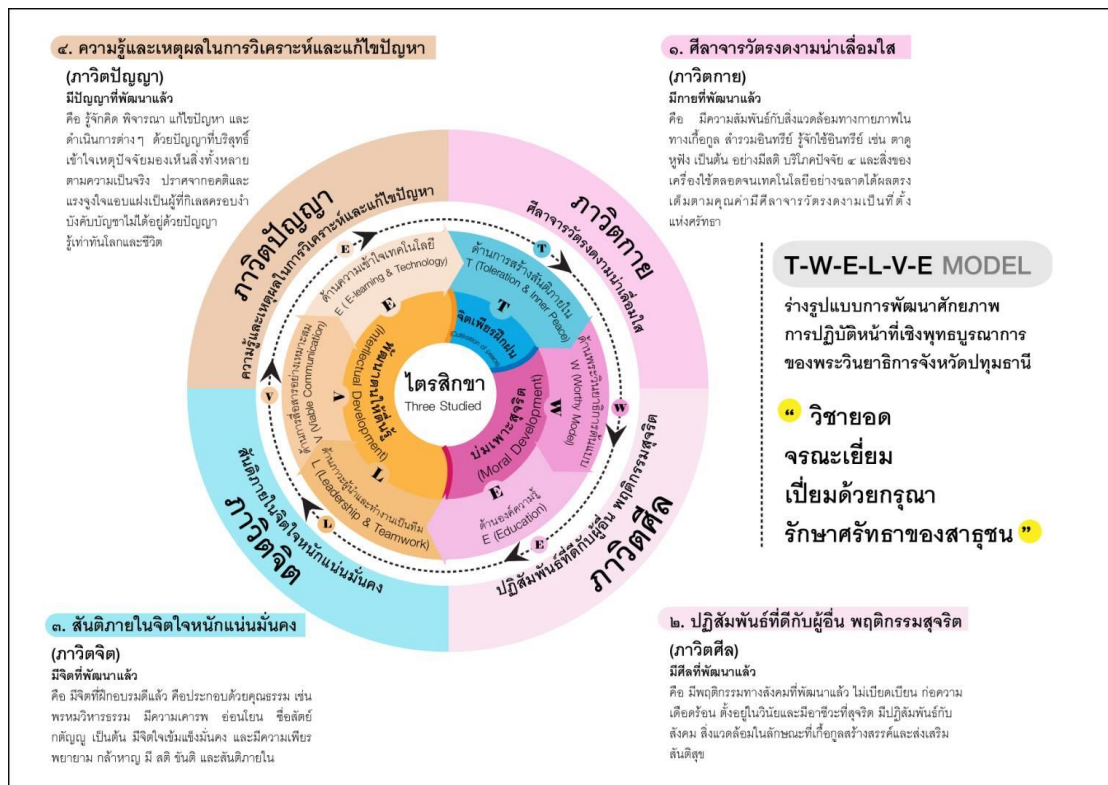
จังหวัดปทุมธานี โดยพระวินยาธิการที่จะเข้ารับการพัฒนาศักยภาพนั้นจะต้องผ่าน “กระบวนการ” หรือ “กฎเกณฑ์การปฏิบัติ” ตามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเรียกว่า “T-W-E-L-V-E MODEL” ซึ่งร่างรูปแบบและกระบวนการดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจะได้นำเข้ากระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลแนะนำแล้วนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนการนำรูปแบบที่ปรับแล้วไปทำการทดลองจริงต่อไป

ภาพที่ ๔.๒ ภาพแสดงกรอบแนวคิดของร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ

ภาพที่ ๔.๓ ภาพแสดงกระบวนการพัฒนาของร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ

ภาพที่ ๔.๔ ภาพแสดงร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการ

๔.๓.๒ หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี “T-W-E-L-V-E MODEL” แล้ว จากนั้นจึงได้กำหนดหลักสูตรการพัฒนาทั้ง ๖ ด้านที่สอดคล้องกับ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามที่ได้วางกรอบไว้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๑ T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน

๑. T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการยังไม่เคยมีการหยิบยกเรื่องความสำคัญของ สติ ขันติ และสันติ ซึ่งเป็นบาปฐานที่สำคัญของการทำงานเชิงสันติวิธีนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม
วัตถุประสงค์	เพื่อให้พระวินยาธิการสามารถสร้างความสงบจากภายในด้วยตนเอง มีวิธีการสร้างสติ ขันติ และสันติด้วยการปฏิบัติธรรม
เนื้อหา	๑. ความสำคัญของสติ ขันติ และสันติ ๒. วิธีการเจริญสติด้วยตนเอง
กิจกรรม/วิธีการ	๑. รับฟังบรรยายเรื่องสติ ขันติ และสันติ กับการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ ๒. ฝึกปฏิบัติเจริญสติ โดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอกสาขาสันติศึกษา วิปัสสนาจารย์
ผลลัพธ์	พระวินยาธิการได้วิธีการเจริญสติด้วยวิปัสสนากรรมฐาน มีสันติภายใน สามารถสร้างความมั่นคงทางจิตได้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีการฝึกอบรมจิตใจด้วยการเจริญวิปัสสนา

ตารางที่ ๔.๔ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๒ W (Worthy Model) ด้านพระวินยาศิการต้นแบบ

๒. W (Worthy Model) ด้านพระวินยาศิการต้นแบบ	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	พระวินยาศิการยังไม่ทราบถึงบทบาท หน้าที่ ขอบเขต และอำนาจของตนเอง
วัตถุประสงค์	เพื่อให้พระวินยาศิการมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และขอบเขตของงานตามที่ได้รับมอบหมาย
เนื้อหา	๑. ความเป็นมาของพระวินยาศิการ หลักการ อำนาจ ฐานที่มาของอำนาจของพระวินยาศิการ ๒. กฎหมาย กฎ ที่ใช้รองรับ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขอบเขต ๓. ความคาดหวังของคณะสงฆ์ และทิศทางของพระวินยาศิการ
กิจกรรม/วิธีการ	เข้าฟังการชี้แจงรายละเอียด นโยบายและแนวทางปฏิบัติงานโดยพระธรรมรัตนารักษ์, ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ประธานกรรมการพระวินยาศิการประจำจังหวัดปทุมธานี
ผลลัพธ์	พระวินยาศิการผู้เข้าอบรมเข้าใจในบทบาท ขอบเขต และอำนาจหน้าที่ของตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

ตารางที่ ๔.๕ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๓ E (Education) ด้านองค์ความรู้

๓. E (Education) ด้านองค์ความรู้	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	พระวินยาศึกษาความแม่นยำในพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง ข้อระเบียบที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากไม่มีพื้นฐานทางกฎหมายไม่เคยผ่านการอบรมหรือไม่เคยศึกษาทำความเข้าใจมาก่อน
วัตถุประสงค์	๑. เพื่อให้พระวินยาศึกษาความรู้ในหลักพระวินัย กฎหมายระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ๒. เพื่อให้พระวินยาศึกษาความรู้พื้นฐานในการป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติด
เนื้อหา	๑. ความรู้พระวินัยและหลักการวินิจฉัยพระวินัย ๒. กลุ่มแนวคิดทฤษฎีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา เช่น เรื่องร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน ๓. ความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศต่างๆ ๔. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและการระวังป้องกัน
กิจกรรม/วิธีการ	๑. อบรมสร้างความเข้าใจ ด้านพระวินัยและกฎหมายสงฆ์โดย พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ สถาปแทนราชวร ๓. อบรมสร้างความเข้าใจโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา ชีวิตร่างกาย ละเมิด ทรัพย์สิน การเก็บหลักฐานและวิธีลงบันทึกการตรวจตรา โดยคุณวิญญูติ ชาตมินตรี เลขาธิการสมพันธ์นักกฎหมายเพื่อสิทธิและเสรีภาพ (สทสส.) ๔. ทำกิจกรรมกลุ่มการป้องกันภัยจากยาเสพติด โดย นายสงวนศักดิ์ ศรีวัฒนพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค ๑
ผลลัพธ์	พระวินยาศึกษาผู้เข้าอบรมเข้าใจหลักวินัยพระธรรมวินัย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ และมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันภัยจากยาเสพติด นำไปใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ได้

ตารางที่ ๔.๖ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๔ L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม

๔. L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	พระวินยธิการใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาวะผู้นำ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการทำงานเป็นทีม
วัตถุประสงค์	เพื่อให้พระวินยธิการมีภาวะผู้นำและทำงานร่วมกับผู้อื่นในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัด
เนื้อหา	๑. ความรู้ในเรื่องภาวะผู้นำ สร้างความมั่นใจ สามารถวิเคราะห์ปัญหา และกล้าตัดสินใจ ๒. ทักษะประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓. การสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ตนเอง
กิจกรรม/วิธีการ	๑. เรียนรู้ด้านภาวะผู้นำผ่านกิจกรรมกลุ่ม โดย ดร.มงคล สามารถ และทีมงานวิทยากรอารมณ์ดี ๒. เรียนรู้ด้านการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมกลุ่ม โดย ดร.มงคล สามารถ และทีมงานวิทยากรอารมณ์ดี
ผลลัพธ์	พระวินยธิการมีภาวะผู้นำ สามารถประสานงานข้ามหน่วยงาน ขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ได้

ตารางที่ ๔.๗ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๕ V (Viable Communication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม

๕. V (Viable Communication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	พระวินยาศิการขาดการเสริมทักษะการเจรจา การพูด และการสื่อสารอย่างสันติ ไม่เคยผ่านการอบรมทำความเข้าใจมาก่อน
วัตถุประสงค์	เพื่อให้พระวินยาศิการมีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความสามารถในการพูด และเจรจา ด้วยสันติวิธี
เนื้อหา	๑. ความรู้ในเรื่องการสื่อสารด้วยภาษา และอวัจนะภาษา ๒. ศิลปะการเจรจาด้วยสันติวิธี
กิจกรรม/วิธีการ	๑. รับฟังบรรยายภาพรวมการฟังและการสื่อสารโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากมูลนิธิจิตตภาวิวัฒน์วิทยาลัย ดร.วรพล อังกูรัตน์ และทีมงาน ๒. เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมกลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญจากมูลนิธิจิตตภาวิวัฒน์วิทยาลัย ดร.วรพล อังกูรัตน์ และทีมงาน
ผลลัพธ์	พระวินยาศิการผู้เข้าอบรมเข้าใจหลักการพูด การเจรจา การแสดงออกด้วยภาษาและอวัจนะภาษา สื่อสารด้วยสันติวิธี

ตารางที่ ๔.๘ หลักสูตรการพัฒนาด้านที่ ๖ E (E-learning & Technology) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ

๖. E (E-learning & Technology) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ	
สาเหตุและสภาพปัญหาที่พบ	พระวินยธิการขาดการเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นต่อการสืบค้นข้อมูล
วัตถุประสงค์	เพื่อให้พระวินยธิการมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์
เนื้อหา	๑. ความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ๒. ความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์เบื้องต้น
กิจกรรม/วิธีการ	๑. รับฟังบรรยายภาพรวมและความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ ๒. เรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบต่างๆ ๓. Workshop การสืบค้นข้อมูลออนไลน์ โดยคุณฐิติวุฒิ สมสา วิศวกรผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศ และทีมงานบริษัท ดีเน็ต เทคโนโลยี จำกัด
ผลลัพธ์	พระวินยธิการผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจ สืบค้นข้อมูลออนไลน์ได้

๔.๓.๓ สรุปการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการ

ในวันพุธที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๓ ผู้วิจัยได้นำ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เข้าสู่กระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ณ ห้องประชุมพุทธปัญญา อาคารวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ปรึกษากับคณะกรรมการควบคุมคุณวินิพนธ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญอันจะเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยชิ้นนี้มากที่สุด ซึ่งคณะกรรมการควบคุมคุณวินิพนธ์ได้อนุมัติผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๘ ท่าน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้านที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครองคณะสงฆ์

๑) พระธรรมรัตนาภรณ์, ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ประธานกรรมการพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี

๒) พระมหาจุมพล จิตตพโล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เจ้าคณะอำเภอสามโคก

๓) พระแสนพล พลยุตโต ผู้แทนพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี

๒. ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการงานวิจัยและพุทธสันติวิธี

๑) พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรรมการควบคุมดัชนีพันธ

๓) พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม (Moderator)

๔) รศ.พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย อดีต รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๓. ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครอง

๑) ผศ.พิเศษ ดร.วิระศักดิ์ ฮาดดา นายกสมาคมองค์กรบริหารท้องถิ่นแห่งประเทศไทย

ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการสนทนากลุ่มเฉพาะจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี โดยสามารถสรุปผลการสนทนากลุ่มได้ตามลำดับคำถามที่ได้เรียนถามผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

๑. กรอบแนวคิดที่ใช้ออกแบบร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการคือ ไตรสิกขา มีความเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย

๒. กระบวนการพัฒนาที่ออกแบบมามีความสอดคล้องและเหมาะสมกับแนวทางการพัฒนา ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้บูรณาการหลักวิทยาการร่วมสมัย หลักพระพุทธศาสนาเถรวาทและแนวทางพุทธสันติวิธีเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างเป็นปัจจุบันทันยุคทันสมัย

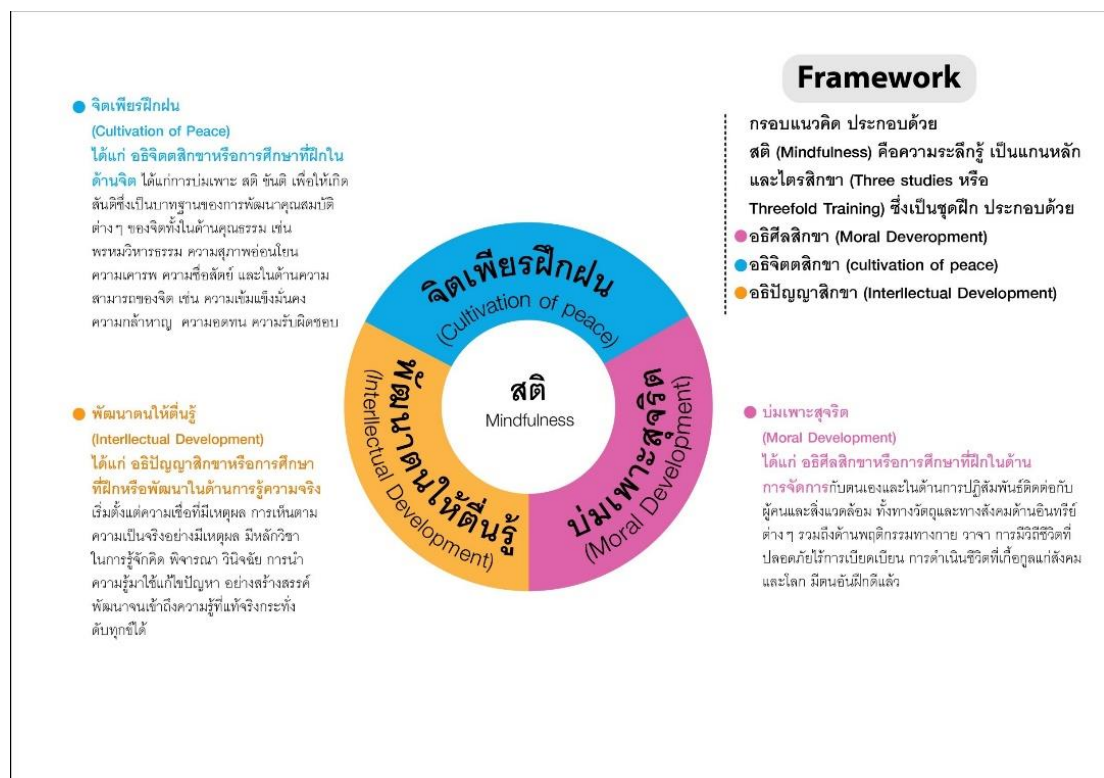
๓. หลักสูตรที่ผู้วิจัยออกแบบมามีมิติทางวิชาการที่สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ของพระวินยาธิการ สามารถใช้พัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการได้อย่างเหมาะสม การเขียนอธิบายเนื้อหาหลักสูตรทั้ง ๖ ด้าน ครอบคลุมสิ่งที่พระวินยาธิการต้องรู้และควรรู้อย่างครบถ้วน

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะต่อไปอีกว่า ในร่างรูปแบบที่ผู้วิจัยนำเสนอมานั้นควรปรับข้อความที่ใช้ในแต่ละหัวข้อหลักของกรอบแนวคิด (Framework) และตัวผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้หลังจากดำเนินกระบวนการพัฒนาแล้ว (Development Process) เพื่อการสื่อสารที่ชัดเจนว่ารูปแบบการพัฒนานี้เกิดขึ้นจากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านพุทธสันติวิธีและวิทยาการร่วมสมัยเข้าด้วยกัน และให้ผู้วิจัยจัดทำแบบทดสอบก่อนการพัฒนา และแบบทดสอบหลังการพัฒนาเพื่อเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงโดยให้สอดคล้องกับกรอบเนื้อหาการพัฒนาในแต่ละด้าน จากนั้นผู้วิจัยจึงได้

นำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มทั้งหมด ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบนี้มีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ รวบรวมข้อสรุปนำเรียนขอคำปรึกษากับอาจารย์ผู้ควบคุมคุณวุฒิฯ แล้วได้ปรับร่างรูปแบบเพื่อเตรียมจัดการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการตามร่างรูปแบบและหลักสูตรที่ผ่านการรับรองแล้วต่อไป

๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการร่วมสมัยและความรู้ด้านพุทธสันติวิธี รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากจากผู้ให้ข้อมูล ๓ กลุ่มคือ ๑) พระสังฆาธิการในพื้นที่ ๒) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ซึ่งพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี มีพื้นฐาน (Fundamental) คือสติ (Mindfulness) มีหลักไตรสิกขา (Tree Studies) อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เป็นกรอบแนวคิดหลัก (Framework)

ภาพที่ ๔.๕ กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

โดยมีกระบวนการพัฒนาซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการสร้างสันติภายใน ๒) ด้านพระวินยาศิการต้นแบบ ๓) ด้านองค์ความรู้ ๔) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ๕) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ๖) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแต่ละด้านมีกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ตอบโจทยการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

๑) T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่าพระวินยาศิการต้องมีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาศิการ มีการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติภายใน มีความเป็นต้นแบบของความสงบ มีสมณสาธูปนำเลื่อมใส เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจะต้องเจอปัญหาอุปสรรค เจอบททดสอบ ทั้งสติ ขันติ และสมาธิ จึงต้องอาศัยเครื่องมือเพื่อพัฒนาฐานของความมั่นคงทางด้านจิตใจจนสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ถึงแม้จะเจอโลกธรรมฝ่ายลบ

๒) W (Worthy Model) ด้านพระวินยาศิการต้นแบบ ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่าพระวินยาศิการต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระของตนเอง มีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่ง Mindset หรือทัศนคติเป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของพระวินยาศิการ แบ่งออกได้ ๒ ประการ คือ ๑) ทัศนคติปิด (Fixed Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่กลัวความผิดพลาด วังวนคำวิจารณ์ มีความอดทนต่ำ ท้อแท้ง่าย ล้มเลิกเร็ว มีวิทยากร ๒) ทัศนคติเปิด (Growth Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้ ทุกความผิดพลาดเป็นบทเรียน เป็นประสบการณ์ เป็นบททดสอบ มีความเข้าใจในขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมาย ทราบกฎระเบียบ เข้าใจในหลักการของพระวินยาศิการ สามารถวิเคราะห์บริบทของสังคมและประยุกต์ใช้ความรู้ในการเป็นพระวินยาศิการตามศาสตร์ร่วมสมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัยได้

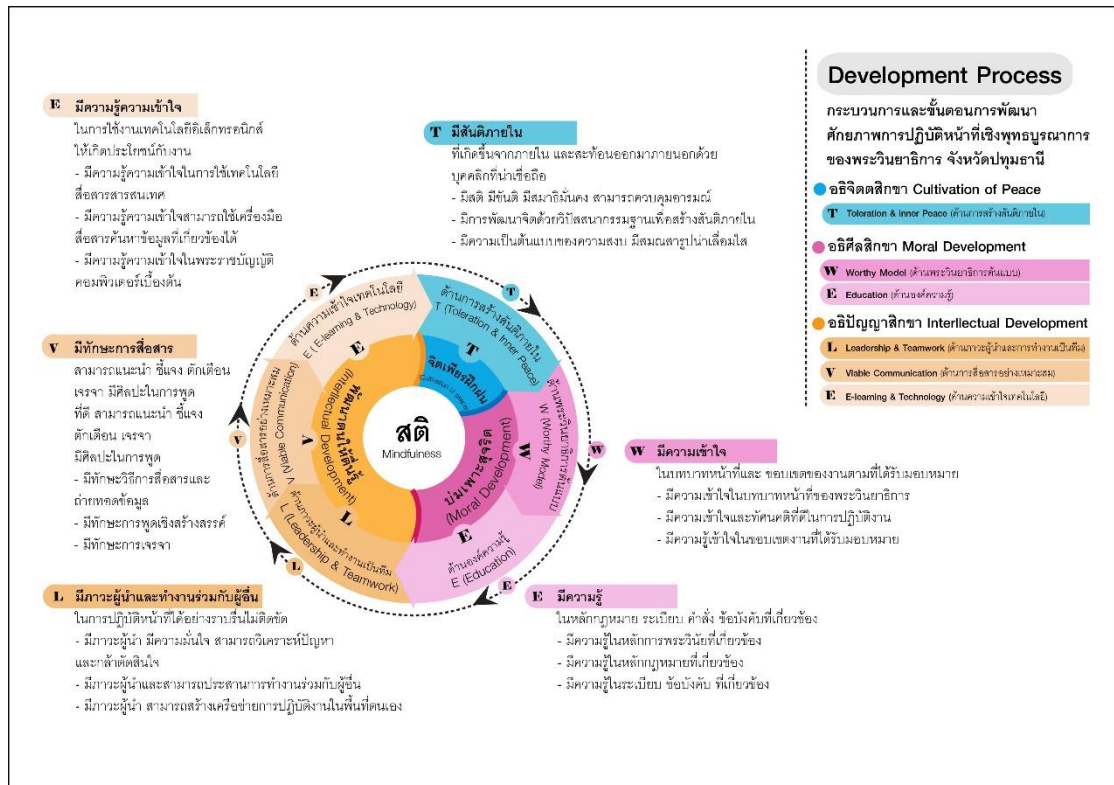
๓) E (Education) ด้านองค์ความรู้ ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่าพระวินยาศิการต้องมีความรู้ในหลักการพระวินัยที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายสงฆ์ กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ มีความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ กฎ มติ ประกาศ คำสั่ง มหาเถรสมาคมที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ เคารพในความแตกต่าง มีความเข้าใจบริบทปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ พระวินยาศิการมีหน้าที่หลักคือ การตรวจตรา แนะนำ ชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ดังนั้น พระวินยาศิการจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายและข้อระเบียบต่าง ๆ อย่างที่ถูกต้อง เพื่อจะได้มีความมั่นใจในการทำงาน และออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างองอาจ ไม่เกิดอันตรายแก่ตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับคณะสงฆ์โดยรวม

๔) L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่าพระวินยาศิการต้องมีภาวะผู้นำ มั่นใจในการออกปฏิบัติหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ สามารถ

วิเคราะห์ตัดสินใจ มองภาพรวมทั้งหมดและปฏิบัติงานได้ สามารถวางวัตถุประสงค์เป้าหมายและแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน ให้เข้ากัน กระจายและมอบหมายงานเป็น ตลอดจนการรับและควบคุม นโยบายต่าง ๆ หรือดำเนินแผนงานไปด้วยความเรียบร้อยจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีความมั่นใจสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและสามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งงาน กระจายงานให้กับสมาชิกในทีม สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและประสานงาน มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ตนเองได้

๕) V (Viable-Commumication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยธิการต้องมีทักษะวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูล เข้าใจรูปแบบการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาของสาร และช่องทางการสื่อสาร รูปแบบการถ่ายทอด สามารถการชักนำ แนะนำ ชี้แจง ประสาน สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ มีทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการพูดจา วิเคราะห์ ผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ มีทักษะการพูดเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยการพูดเชิงสันติวิธีที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของพระวินยธิการอย่างมีประสิทธิภาพ

๖) E (E-Learning & Technology) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า พระวินยธิการต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ มีความรู้ความเข้าใจสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ มีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กร ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานที่จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการปฏิบัติงาน สำหรับพระวินยธิการจะเน้นไปใน ๒ มิติ คือ การใช้ (Use) และ เข้าใจ (Understand)

ภาพที่ ๔.๖ กระบวนการพัฒนาของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยาริการจังหวัดปทุมธานี

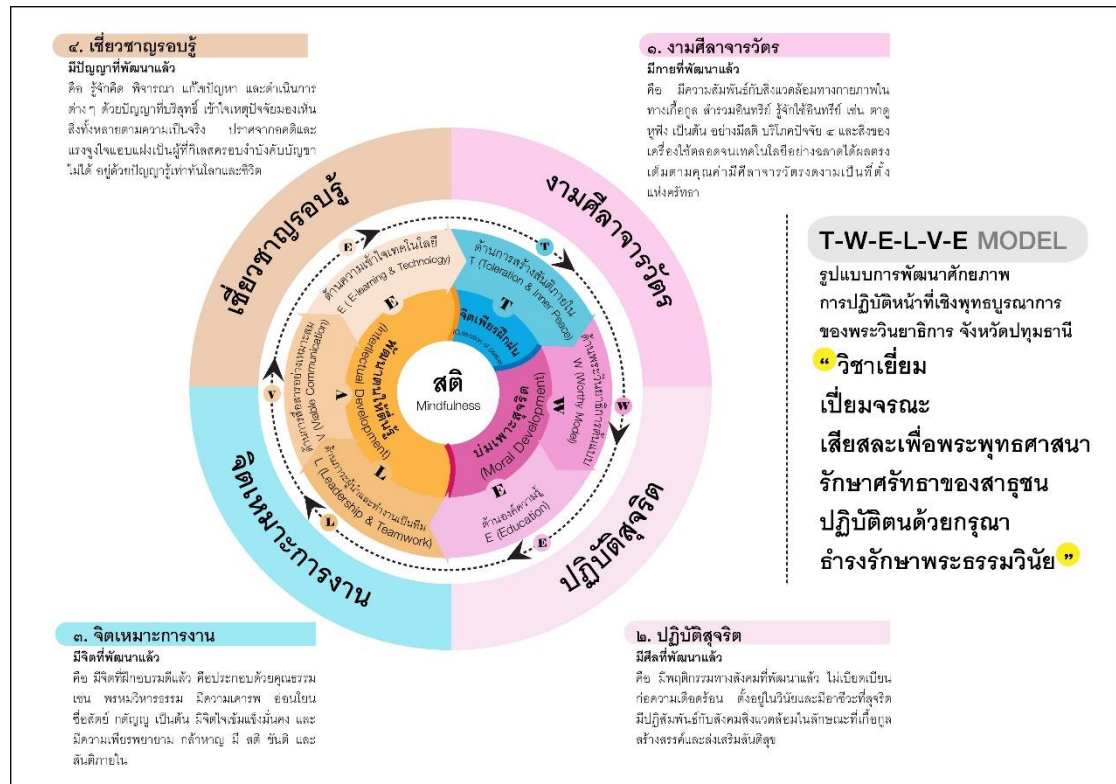
โดยพระวินยาริการที่ผ่านการพัฒนาตาม“กระบวนการ”หรือ “กฎเกณฑ์การปฏิบัติ”
ตามที่ได้ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเรียกว่า “T-W-E-L-V-E MODEL” นั้นจะปรากฏผลลัพธ์เป็นคุณลักษณะเชิง
พฤติกรรม ๔ ประการตามแนวทางของภาวิต ๔ ได้แก่

๑) **งามศีลาจารวัตร** (ภาวิตกาย) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพใน
ลักษณะที่เกื้อกูล สำนรวมอินทรีย์รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาหู หูฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ บริโภคปัจจัย ๔
และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ได้ผล ตรงเต็มตามคุณค่า มีศีลาจารวัตรตรงตาม
เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา

๒) **ปฏิบัติสุจริต** (ภาวิตศีล) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อ
ความเดือดร้อนตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่
เกื้อกูลสร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข

๓) **จิตเหมาะะการงาน** (ภาวิตจิต) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น
พรหมวิหารธรรม มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง และมีความ
เพียรพยายามกล้าหาญ มีสติ ขันติ และสันติภายใน

๔) **เชี่ยวชาญรอบรู้** (ภาวิตปัญญา) คือ รู้จักคิด พิจารณา แก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ และแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบังคับบัญชาไม่ได้ อยู่ด้วยปัญญา รู้เท่าทันโลกและชีวิต

ภาพที่ ๔.๗ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาศิการ จังหวัดปทุมธานี

๔.๕ การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาศิการ จังหวัดปทุมธานี

๔.๕.๑ รายละเอียดการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี

ในการทดสอบรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี นั้น ผู้วิจัยได้จัดให้มีการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี โดยใช้รูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ร่างขึ้นและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง ๘ ท่าน ซึ่งมีรายละเอียดกระบวนการพัฒนา (Development Process) ตามแผนกิจกรรมดังต่อไปนี้

รายละเอียด

แผนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๑. ด้านการสร้างสันติภายใน

กิจกรรมที่ ๑ - ๒

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๑

๑) ชื่อกิจกรรม “ความสำคัญของ สติ ขันติ และสันติ”

วิทยากรโดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอกสาขาสันติศึกษา
ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรม ความสำคัญของ สติ ขันติ และสันติ เป็นกิจกรรมสำหรับมุ่งสร้างการความเข้าใจ และปลูกฝังให้เห็นความสำคัญในเรื่องของ สติ ขันติ และสันติ อันเป็นพื้นฐานของการ ปฏิบัติหน้าที่ พระวินยาธิการ

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อปลูกฝังให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สติ ขันติ และสันติ
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นความสำคัญของการฝึกสติ
๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถประยุกต์ สติ สันติ และขันติ เพื่อปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการเจริญสติปัฏฐาน ๔
๒. มีทักษะการสื่อสารและอธิบายให้เข้าใจเรื่องสติ ขันติ และสันติ
๓. มีทักษะการใช้สื่อการสอน และทักษะการใช้เทคโนโลยี

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. บรรยายเรื่อง สติ ขันติ และสันติ
๒. บรรยายประกอบสื่อการเรียนรู้ เช่น โปรแกรมนำเสนอ และวีดิทัศน์
๓. วางเป้าหมายร่วมกันด้วยการทำบันทึก

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. การบรรยาย
๒. การสนทนาแลกเปลี่ยน
๓. การตอบข้อซักถาม

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ะฆัง

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๒

๑) ชื่อกิจกรรม “ฝึกปฏิบัติการเจริญสติ ด้วยสติปัฏฐาน ๔”

วิทยากรโดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอกสาขาสันติศึกษา
ระยะเวลา ๑ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรม “ฝึกปฏิบัติการเจริญสติ ด้วยสติปัฏฐาน ๔” เป็นกิจกรรมสำหรับการมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจในการเจริญสติ ด้วยการปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ เนืองด้วยทักษะการเจริญสติปัฏฐาน นั้นเป็นวิธีสร้างความมั่นคงทางอารมณ์กล่าวคือ ขันติและสันติ ซึ่งเป็นพื้นฐานพระวินยาศิการ จำเป็นต้องมีและพัฒนาให้ยิ่งขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาศิการ

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นความสำคัญของสติปัฏฐาน ๔
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเพิ่มพูนทักษะเจริญสติปัฏฐาน ๔
๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อสร้าง สติ ขันติ และสันติด้วยตนเอง

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการเจริญสติพื้นฐาน ๔
๒. มีทักษะการสื่อสารและอธิบายให้เข้าใจเรื่องสติ ขันติ และสันติ
๓. มีทักษะการใช้สื่อการสอน และทักษะการใช้เทคโนโลยี

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. เป็นห้องโล่งๆ
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากการบรรยายสร้างแรงบันดาลใจในปฏิบัติสติพื้นฐาน ๔
๒. ฝึกการปฏิบัติสติพื้นฐาน ๔ ด้วยตนเอง
๓. รับคำแนะนำจากวิทยากร

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. แบบบรรยาย
๒. ฝึกปฏิบัติ และพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. อาสนะ
๓. ปากกา สมุดบันทึก
๔. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ระวัง

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๒. ด้านพระวินยาศิการต้นแบบ

กิจกรรมที่ ๓

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๓

๑) ชื่อกิจกรรม “พระวินยาศิการต้นแบบ”

วิทยากรโดย พระธรรมรัตนภรณ์, ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ประธานกรรมการพระวินยาศิการประจำจังหวัดปทุมธานี

ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรม “พระวินยาศิการต้นแบบ” เป็นกิจกรรมสำหรับมุ่งให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการเป็นพระวินยาศิการต้นแบบในศตวรรษที่ ๒๑ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องบทบาทหน้าที่ ขอบเขตอำนาจของพระวินยาศิการ ความคาดหวังของคณะสงฆ์ที่มีต่อพระวินยาศิการ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ และสิ่งที่ต้องเรียนรู้และปรับตัว ในฐานะเป็นพระวินยาศิการต้นแบบ

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจถึงที่มาและวิวัฒนาการอดีตถึงปัจจุบันการในการปฏิบัติงานของพระวินยาศิการ

๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระวินยาศิการ

๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดพลังแรงบันดาลใจในการทำหน้าที่พระวินยาศิการ

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสอนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑

๒. มีทักษะการสื่อสาร มีทักษะการสอนผู้ใหญ่

๓. มีทักษะการใช้สื่อการสอน และทักษะการใช้เทคโนโลยี

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom

๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ

๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากการบูชาพระรัตนตรัย

๒. บรรยาย และอธิบายด้วยโปรแกรมนำเสนอ

๓. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปราย ชักถามข้อสงสัย

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. แบบบรรยาย
๒. การแลกเปลี่ยน การสานเสวนา

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๓. ด้านองค์ความรู้

กิจกรรมที่ ๔ - ๖

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๔

๑) ชื่อกิจกรรม “พระวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์กับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ”

วิทยากรโดย พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการพิจารณาการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ สภาผู้แทนราษฎร
ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ “พระวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์กับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ” เป็นกิจกรรมสำหรับการมุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในพระวินัย หลักวินิจฉัยพระวินัย ทราบความสำคัญของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น มติมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช เป็นต้นเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ ด้วยการเรียนรู้ผ่าน Case Study ที่เอื้อต่อการจดจำและนำไปประยุกต์ใช้ โดยวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านพระวินัย กฎหมายและกฎหมายมหาเถรสมาคม มีประสบการณ์ตรง ซึ่งได้รับการยอมรับและแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษา ด้านพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ของคณะอนุกรรมการการศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ สภาผู้แทนราษฎร

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในพระวินัยและหลักวินิจฉัยพระวินัย

๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายคณะสงฆ์ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีแนวทางในการหาความรู้เรื่องพระวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสื่อสาร
๒. มีความรู้ความชำนาญในพระวินัย
๓. มีความรู้ความชำนาญในกฎหมายคณะสงฆ์ ระเบียบ คำสั่ง มหาเถรสมาคม
๔. มีทักษะการตีความ อธิบาย มีทักษะการสอนผู้ใหญ่

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากการบรรยายพื้นฐานของพระวินัย
๒. อธิบายโครงสร้างของกฎหมายและลำดับของกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม มติ ประกาศ ระเบียบต่าง ๆ
๓. แบ่งปันประสบการณ์การใช้กฎหมายและพระวินัยในการทำหน้าที่พระวินยาธิการ

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. แบบบรรยาย
๒. ยกตัวอย่าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
๓. ทำกิจกรรมกลุ่มตามโจทย์ที่มอบให้
๔. อภิปราย ตอบคำถามถามข้อสงสัย

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
๔. Flip Chart

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๕

๑) ชื่อกิจกรรม “กฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ”

วิทยากรโดย คุณวิญญูติ ขาติมนตรี เลขานุการสมาพันธ์ นักกฎหมายเพื่อสิทธิและเสรีภาพ (สกสส.)

ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

๒) สารการเรียนรู้

กิจกรรม “กฎหมายบ้านเมืองที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ” เป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจว่า กฎหมายมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ของพระวินยาธิการ ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการนั้นมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับข้อกฎหมายอยู่ตลอดเวลา ปูพื้นฐานความรู้กฎหมายเบื้องต้นให้กับผู้เข้าอบรม ถอดบทเรียนการเป็นนักกฎหมายทนายความที่ประสบความสำเร็จในระดับต้นๆ ของประเทศไทย แง่มุมในการตีความกฎหมาย การขออารักขาจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่บ้านเมือง การลงบันทึกหลักฐานที่พระวินยาธิการจะต้องใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

๓) วัดดูประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นความสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีพื้นฐานความรู้กฎหมายเบื้องต้น

๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจขั้นตอนการขออารักขาและลงบันทึกหลักฐาน

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมาย

๒. มีทักษะความเชี่ยวชาญในการตีความและจับแง่มุมทางกฎหมาย

๓. มีทักษะการถ่ายทอดและอธิบาย มีทักษะการสอนผู้ใหญ่

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom

๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ

๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากการบรรยายพื้นฐานของกฎหมาย

๒. อธิบายโครงสร้างของกฎหมายและลำดับของกฎหมาย

๓. อธิบายรายละเอียดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เช่น กฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ละเมิด เป็นต้น

๔. ทำกิจกรรมกลุ่มตามโจทย์ที่มอบให้

๕. อภิปรายแบ่งปันประสบการณ์การใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. แบบบรรยาย

๒. ยกตัวอย่าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓. กิจกรรมกลุ่มย่อย

๔. อภิปรายผล ตอบคำถามถามข้อสงสัย

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม

๒. ปากกา สมุดบันทึก

๓. เครื่องฉาย โพรเจกเตอร์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

๔. Flip Chart

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๖

๑) ชื่อกิจกรรม “การป้องกันภัยจากยาเสพติด”

วิทยากรโดย นายสงวนศักดิ์ ศรีวัฒนพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค ๑

ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรม “การป้องกันภัยจากยาเสพติด” เป็นกิจกรรมสำหรับการมุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ มีความเข้าใจ มีทักษะ การป้องกันภัยจากยาเสพติด ซึ่งในปัจจุบันยาเสพติดเป็นปัญหาที่บั่นทอนสังคมในทุกพื้นที่ พระวินยาธิการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจ มีทักษะในการสังเกตอาการพฤติกรรม รูปแบบการแฝงตัวของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การตรวจตรา เก็บตัวอย่างด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ การเข้าตรวจยาเสพติด ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของพระวินยาธิการ การขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้พื้นฐานเรื่องยาเสพติด
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมตระหนักในพิษภัยของยาเสพติด
๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมทราบถึงวิธีการสังเกตอาการของผู้เสพและวิธีการตรวจตรา
๔. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจขอบเขตอำนาจหน้าที่ มีความรู้สามารถเฝ้าระวัง ป้องกันและขอการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. เป็นเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานกำกับดูแลด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
๒. มีประสบการณ์การทำงาน มีความรู้ความเข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน
๓. มีทักษะการถ่ายทอดเป็นวิทยากร

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. เป็นห้องโล่ง ๆ
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากการสร้างการบรรยายพื้นฐานและธรรมชาติของยาเสพติดชนิดต่างๆ
๒. ยกตัวอย่างจริงเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน
๓. ขยายความด้วยโปรแกรมนำเสนอ
๔. ทดลองใช้เครื่องมือจริง
๕. อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. การบรรยาย
๒. กิจกรรมกลุ่ม
๓. ฝึกปฏิบัติใช้เครื่องมือจริง
๔. การสอบถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
๔. อุปกรณ์ชุดการตรวจและเก็บหลักฐานยาเสพติด

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๔. ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม

กิจกรรมที่ ๗ - ๘

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๗

๑) ชื่อกิจกรรม “ภาวะผู้นำกับการทำหน้าที่พระวินยการ”

วิทยากรโดย ดร.มงคล สามารถ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และทีมงานธรรมะอารมณ์ดี
ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๒) สารการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ “ภาวะผู้นำกับการทำหน้าที่พระวินยการ” เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ตั้งภาวะผู้นำภายในตัวออกมา สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีทักษะและกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล แนวคิด สามารถจัดชุดปฏิบัติงานได้ เห็นความแตกต่างระหว่าง หัวหน้า และผู้นำ เพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ โดยวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตั้ง ศักยภาพและภาวะผู้นำภายใน ดร.มงคล สามารถ และทีมงานวิทยากรอารมณ์ดี

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ความหมาย ทักษะของผู้นำและเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้นำ
๒. เพื่อให้ผู้อบรมพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพ วิธีคิด สู่การเป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับของผู้ตามและทีม
๓. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ในการนำรูปแบบของผู้นำ ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้
๔. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ความเข้าใจ หลักการเป็นผู้นำ ผู้ตาม และทีมงาน

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสื่อสาร
๒. มีทักษะการสร้างอารมณ์ขัน
๓. มีทักษะการสอนผู้ใหญ่
๔. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom และแบบแยกกลุ่ม
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากค้นหาลักษณะเฉพาะของตนเองผ่านกิจกรรม
๒. บรรยายและชี้ให้เห็นถึงลักษณะของภาวะผู้นำที่มีในตนเอง
๓. ทำกิจกรรมกลุ่มเรื่องภาวะผู้นำ

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มย่อย SGA. (Small Group Activity)
๒. เน้นการเรียนรู้แบบกระตุ้นแนวคิดเชิงบวก (Ice Breaking)
๓. เน้นการเรียนรู้แบบส่วนร่วมในการกระตุ้นความคิด (Let everyone participate)
๔. เน้นการเรียนรู้แบบเกิดแรงบันดาลใจสู่ความสำเร็จของงาน (Simulation Scenario)

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
๔. อุปกรณ์การทำกิจกรรมกลุ่ม
๕. Flip Chart

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๘

๑) ชื่อกิจกรรม “การทำงานเป็นทีมกับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ”

วิทยากรโดย ดร.มงคล สามารถ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และทีมงานธรรมะอารมณ์ดี
ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๒) สาระการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ “การทำงานเป็นทีมกับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ” เป็นกิจกรรมสำหรับการมุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการทำงานเป็นทีม เปิดใจยอมรับและเข้าใจรูปแบบการทำงานร่วมกันในลักษณะองค์กรที่มีการจัดการ เพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ โดยวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม ดร.มงคล สามารถ และทีมงานวิทยากรอารมณ์ดี

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ เข้าใจความหมาย หลักการความสำคัญของทีมงานและองค์ประกอบ
๒. เพื่อให้ผู้อบรมพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน
๓. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ในการนำรูปแบบการทำงานเป็นทีมไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้
๔. เพื่อให้ผู้อบรมสามารถพัฒนา ต่อยอดจัดชุดปฏิบัติงานของตนเองได้

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสื่อสาร
๒. มีทักษะการสร้างอารมณ์ขัน
๓. มีทักษะการสอนผู้ใหญ่
๔. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom และแบบแยกกลุ่ม
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากค้นหาความหมายของการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรม
๒. บรรยายและชี้ให้เห็นถึงข้อดีลักษณะเฉพาะของการทำงานเป็นทีม
๓. ทำกิจกรรมกลุ่มเรื่องการทำงานเป็นทีม

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มย่อย SGA. (Small Group Activity)
๒. เน้นการเรียนรู้แบบกระตุ้นแนวคิดเชิงบวก (Ice Breaking)
๓. เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการกระตุ้นความคิด (Let everyone participate)
๔. เน้นการเรียนรู้แบบเกิดแรงบันดาลใจสู่ความสำเร็จของงาน (Simulation Scenario)

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
๔. อุปกรณ์การทำกิจกรรมกลุ่ม
๕. Flip Chart

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๕. ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ ๙

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๙

๑) ชื่อกิจกรรม “ความสำคัญของการสื่อสารกับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ”

วิทยากรโดย ดร.วรพล อังกูร์ตัน จากมูลนิธิจิตตภาวิวัฒน์วิทยาลัย

ระยะเวลา ๔ ชั่วโมง

๒) สารการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ “ความสำคัญของการสื่อสารกับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ” เป็นกิจกรรมสำหรับการมุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารทั้ง ภาษา และ อวัจนภาษา สามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่สนทนา มีทักษะการใช้ภาษาและการแสดงออกที่เหมาะสมกับคู่สนทนาในสถานการณ์ต่าง ๆ สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีทักษะและกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล แนวคิด โน้มน้าว ขอร้อง เพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ โดยวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ดร.วรพล อังกูร์ตัน จากมูลนิธิจิตตภาวิวัฒน์วิทยาลัย

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ความเข้าใจในความสำคัญและความหมายของการสื่อสาร

๒. เพื่อให้ผู้อบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมให้กับตนเอง

๓. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ ในการค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่สนทนาในสถานการณ์

ต่าง ๆ

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสื่อสาร

๒. มีทักษะการสร้างอารมณ์ขัน

๓. มีทักษะการสอนผู้ใหญ่

๔. มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom และแบบแยกกลุ่ม

๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เริ่มต้นจากค้นหาความหมายของการสื่อสารผ่านกิจกรรม
๒. บรรยายและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสาร
๓. ทำกิจกรรมกลุ่มเรื่องการสื่อสาร ถ่ายทอดข้อมูล
๔. ทำกิจกรรมกลุ่มเรื่องการค้นหาความต้องการที่แท้จริงภายใน

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มย่อย SGA. (Small Group Activity)
๒. เน้นการเรียนรู้แบบกระตุ้นแนวคิดเชิงบวก (Ice Breaking)
๓. เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการกระตุ้นความคิด (Let everyone participate)
๔. เน้นการเรียนรู้แบบเกิดแรงบันดาลใจสู่ความสำเร็จของงาน (Simulation Scenario)

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
๔. อุปกรณ์การทำกิจกรรมกลุ่ม
๕. Flip Chart

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๖. ด้านความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

กิจกรรมที่ ๑๐

แผนการจัดกิจกรรมที่ ๑๐

๑) ชื่อกิจกรรม “เทคโนโลยีสารสนเทศกับการทำหน้าที่พระวินยธิการ”

วิทยากรโดย คุณฐิติวุฒิ สมสา วิศวกรคอมพิวเตอร์ บริษัท ดีเน็ต เทคโนโลยี จำกัด
ระยะเวลา ๒ ชั่วโมง

๒) สารการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ “เทคโนโลยีสารสนเทศกับการทำหน้าที่พระวินยาธิการ” เป็นกิจกรรมมุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้เรื่องการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เทคนิคการสืบค้น เก็บรักษา เชื่อมโยง และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เพิ่มความรู้ความเข้าใจในระบบการเข้ารหัส การรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลและ พรบ.คอมพิวเตอร์เบื้องต้น โดยวิศวกรคอมพิวเตอร์ผู้มีความเชี่ยวชาญ คุณฐิติวุฒิ สมสา และทีมงานบริษัท ดีเน็ต เทคโนโลยี จำกัด

๓) วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๑. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ เข้าใจความหมาย หลักการความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศ
๒. เพื่อให้ผู้อบรมพัฒนาทักษะการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็น
๓. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้ในการสืบค้น รักษา จัดเก็บ นำเสนอและเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศ
๔. เพื่อให้ผู้อบรมมีความรู้พื้นฐานในเรื่อง พรบ.คอมพิวเตอร์

๔) ทักษะที่จำเป็นของวิทยากร

๑. มีทักษะการสื่อสาร
๒. มีทักษะการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
๓. มีทักษะการสอนผู้ใหญ่
๔. มีทักษะการถ่ายทอดและการนำเสนอ

๕) การจัดห้องสำหรับดำเนินกิจกรรม

๑. จัดห้องแบบ Classroom และแบบแยกกลุ่ม
๒. มีความเหมาะสมตามแนวทางสัปปายะ
๓. มีสื่ออุปกรณ์ที่มีพร้อมในการทำกิจกรรม

๖) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

๑. เชื่อมต่อคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กด้วย QR code
๒. บรรยายผ่านโปรแกรมนำเสนอ
๓. ทำกิจกรรมกลุ่มเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Digital Literacy)
๔. ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

๗) รูปแบบการเรียนรู้

๑. เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกลุ่มย่อย SGA. (Small Group Activity)
๒. ฝึกปฏิบัติใช้เครื่องมือจริง (Digital Literacy)
๓. การสอบถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๘) สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

๑. หนังสือคู่มือการฝึกอบรม
๒. ปากกา สมุดบันทึก
๓. เครื่องฉาย โทรทัศน์ เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก

๙) การประเมินผล

แบบประเมินภาคสนาม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๔.๕.๒ สรุปผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างคือพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๖๐ รูป โดยการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีนั้นจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๑-๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ตามแนวทางของ T-W-E-L-V-E Model ด้วยกรอบความรู้ ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการสร้างสันติภายใน ๒) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ๓) ด้านองค์ความรู้ ๔) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ๕) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ๖) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าอบรมทำแบบประเมินผลทั้งก่อนและหลังเข้ารับการอบรมพัฒนาศักยภาพทั้ง ๖ ด้าน เพื่อนำผลที่ได้มาประเมินความรู้ความเข้าใจและการเปลี่ยนแปลงของผู้ผ่านการอบรม โดยสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ไว้ดังนี้

๑) ข้อมูลด้านลักษณะส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๙ ตารางแสดงจำนวน ร้อยละ ของข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
อายุ		
๒๓ – ๓๒ ปี	๑๑	๑๘.๓๓
๓๓ – ๔๒ ปี	๒๓	๓๘.๓๓
๔๓ – ๕๒ ปี	๑๘	๓๐.๐๐
๕๓ – ๖๒ ปี	๑๐	๑๖.๖๖
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
อายุน้อยที่สุด	๒๗	
อายุมากที่สุด	๖๑	
อายุเฉลี่ย	๔๑.๑๗	

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
จำนวนพรรษา		
๒ – ๙ พรรษา	๑๐	๑๖.๖๖
๑๐ – ๑๗ พรรษา	๒๑	๓๕.๐๐
๑๘ – ๒๕ พรรษา	๑๙	๓๑.๖๖
๒๖ – ๓๓ พรรษา	๑๐	๑๖.๖๖
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
พรรษาน้อยที่สุด	๖	
พรรษามากที่สุด	๓๓	
พรรษาเฉลี่ย	๑๕.๖๑	
นักธรรม		
ตรี	๐	๐.๐๐
โท	๐	๐.๐๐
เอก	๖๐	๑๐๐.๐๐
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๐	๑๖.๖๖
ปริญญาตรี	๒๔	๔๐.๐๐
ปริญญาโท	๒๐	๓๓.๓๓
ปริญญาเอก	๖	๑๐.๐๐
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๙ ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้เข้ารับการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๖๐ รูป อายุเฉลี่ย ๔๑.๑๗ ปีอายุน้อยที่สุด ๒๗ ปี อายุมากที่สุด ๖๑ ปี ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ ๓๓-๔๒ ปี ร้อยละ ๓๘.๓๓ จำนวนพรรษา เฉลี่ย ๑๕.๖๑ พรรษา พรรษาน้อยที่สุด ๖ พรรษา พรรษามากที่สุด ๓๓ พรรษา ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม ๑๐-๑๗ พรรษา ร้อยละ ๓๕.๐๐ ระดับการศึกษาทางธรรม พระวินยาธิการทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐.๐๐ จบระดับนักธรรมเอก ระดับการศึกษาทางโลก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ ๔๐.๐๐

๒) ระดับความเปลี่ยนแปลง ก่อน-หลัง อบรม

ตารางที่ ๔.๑๐ ระดับทักษะของพระวินยธิการก่อนการอบรม รายด้าน (N=๖๐)

รายการ	$\bar{x}$	S.D.
ด้านการสร้างสันติภายใน	๕.๑๖	๑.๗๗
ด้านพระวินยธิการต้นแบบ	๖.๒๕	๑.๑๑
ด้านองค์ความรู้	๔.๐๓	๑.๔๐
ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม	๔.๙๓	๑.๓๕
ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม	๔.๕๑	๑.๗๔
ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ	๔.๕๑	๑.๕๖
รวม	๔.๙๐	๑.๔๙

จากตารางที่ ๔.๑๐ ระดับทักษะของพระวินยธิการก่อนการอบรม พบว่า ทักษะด้านพระวินยธิการต้นแบบอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๖.๒๕$, S.D. = ๑.๑๑) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ลำดับ คือ ด้านพระวินยธิการต้นแบบ ($\bar{x} = ๖.๒๕$, S.D. = ๑.๑๑) รองลงมา คือ ด้านการสร้างสันติภายใน ($\bar{x} = ๕.๑๖$, S.D. = ๑.๗๗) และด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = ๔.๙๓$, S.D. = ๑.๓๕)

ตารางที่ ๔.๑๑ ภาพรวมระดับทักษะของพระวินยธิการก่อนการอบรม (N=๖๐)

ช่วงคะแนน	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ	แปลผล
๐ - ๒๕ คะแนน	๙	๑๕.๐๐	มีทักษะระดับต่ำที่สุด
๒๖ - ๓๐ คะแนน	๒๙	๔๘.๓๓	มีทักษะระดับต่ำ
๓๑ - ๔๐ คะแนน	๒๒	๓๖.๖๖	มีทักษะระดับปานกลาง
๔๑ - ๕๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีทักษะระดับสูง
๕๑ - ๖๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีทักษะระดับสูงที่สุด
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ในภาพรวมพระวินยธิการมีระดับทักษะก่อนการอบรม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๓๖.๖๖ มีทักษะอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ ๔๘.๓๓ และมีทักษะอยู่ในระดับต่ำที่สุด ร้อยละ ๑๕.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๒ ระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว รายด้าน (N=๖๐)

รายการ	$\bar{x}$	S.D.
ด้านการสร้างสันติภายใน	๗.๐๓	๑.๐๔
ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ	๗.๑๗	๐.๙๖
ด้านองค์ความรู้	๗.๓๐	๐.๙๙
ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม	๗.๒๘	๐.๙๕
ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม	๗.๒๖	๐.๙๕
ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ	๖.๗๕	๑.๐๔
รวม	๗.๑๗	๑.๐๔

จากตารางที่ ๔.๑๒ ระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว พบว่า ทักษะด้านองค์ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = ๗.๓๐, S.D. = ๐.๙๙) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ลำดับ คือ ด้านองค์ความรู้ ($\bar{x}$ = ๗.๓๐, S.D. = ๐.๙๙) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ($\bar{x}$ = ๗.๒๘, S.D. = ๐.๙๕) และด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ($\bar{x}$ = ๗.๒๖, S.D. = ๐.๙๕)

ตารางที่ ๔.๑๓ ภาพรวมระดับทักษะของพระวินยาธิการเมื่อผ่านการอบรมแล้ว (N=๖๐)

ช่วงคะแนน	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ	แปลผล
๐ - ๒๕ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีทักษะระดับต่ำที่สุด
๒๖ - ๓๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีทักษะระดับต่ำ
๓๑ - ๔๐ คะแนน	๑๓	๒๑.๖๖	มีทักษะระดับปานกลาง
๔๑ - ๕๐ คะแนน	๔๗	๗๘.๓๓	มีทักษะระดับสูง
๕๑ - ๖๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีทักษะระดับสูงที่สุด
รวม	๖๐	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ในภาพรวมพระวินยาธิการมีระดับทักษะเมื่อผ่านการอบรมแล้ว อยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๗๘.๓๓ มีทักษะอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ ๒๑.๖๖

๔.๕.๓ ประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการด้วยการให้พระวินยาธิการผู้เข้ารับการอบรมทั้ง ๖๐ รูปได้ทำแบบประเมินความพึงพอใจในมิติ ๔ ด้านตามทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K.Berlo) ซึ่งสามารถเรียบเรียงผลการประเมินได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงจำนวนร้อยละของความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการ (N=๖๐)

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาธิการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
ด้านวิทยากร (Sender)		
๑. วิทยากรสามารถอธิบายถ่ายทอดข้อมูลชัดเจน ใช้ภาษาเข้าใจง่าย		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๖	๑๐.๐๐
มาก	๒๘	๔๖.๖๖
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๒. วิทยากรมีความรู้ในหลักสูตร		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๔	๖.๖๖
มาก	๓๑	๕๑.๖๖
มากที่สุด	๒๕	๔๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๓. วิทยาการมีความสามารถและยกตัวอย่าง		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๓	๕.๐๐
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๓๑	๕๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๔. วิทยาการมีการสรุปเนื้อหาแต่ละกิจกรรม		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๓	๕.๐๐
มาก	๒๔	๔๐.๐๐
มากที่สุด	๓๓	๕๕.๐๐
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
ด้านเนื้อหา (Message)		
๕. เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการการปฏิบัติหน้าที่		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๐	๑๖.๖๖
มาก	๒๕	๔๑.๖๖
มากที่สุด	๒๕	๔๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๖. เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๑	๑๘.๓๓
มาก	๒๓	๓๘.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๗. มีการบูรณาการเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑	๑.๖๖
มาก	๓๓	๕๕.๐๐
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๘. มีการสรุปเนื้อหาในแต่ละกิจกรรม		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๓	๕.๐๐
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๓๑	๕๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๙. เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ได้		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑	๑.๖๖
มาก	๓๓	๕๕.๐๐
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๑๐. ด้านการสร้างสันติภายใน		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๐	๑๖.๖๖
มาก	๒๕	๔๑.๖๖
มากที่สุด	๒๕	๔๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๑๑. ด้านพระวินยาริการต้นแบบ		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๑	๑๘.๓๓
มาก	๒๓	๓๘.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๑๒. ด้านองค์ความรู้		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๓	๕.๐๐
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๓๑	๕๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๑๓. ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๓	๕.๐๐
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๓๑	๕๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๑๔. ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๐	๑๖.๖๖
มาก	๒๔	๔๐.๐๐
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๑๕. ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๗	๑๑.๖๖
มาก	๓๔	๕๕.๖๖
มากที่สุด	๑๙	๓๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ด้านสื่อ อุปกรณ์/ช่องทางการสื่อสาร (Channel)

๑๖. วิธีการสอนและสื่ออุปกรณ์ประกอบการอบรมมีความน่าสนใจและทันเหตุการณ์ปัจจุบัน

น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๐	๑๖.๖๖
มาก	๒๓	๓๘.๓๓
มากที่สุด	๒๗	๔๕.๐๐
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

๑๗. สื่อการสอนเหมาะสมกับกิจกรรม

น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๒	๓.๓๓
มาก	๓๒	๕๓.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

๑๘. ความพร้อมของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ประกอบการอบรม

น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๑	๑๘.๓๓
มาก	๒๓	๓๘.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๑๙. กิจกรรมกลุ่มเหมาะสมกับเวลาและเนื้อหา		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๘	๑๓.๓๓
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๒๐. เอกสารประกอบการบรรยายครอบคลุมและชัดเจน		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๕	๘.๓๓
มาก	๒๙	๔๘.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Receiver)		
๒๑. ผู้เข้าอบรมมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๗	๑๑.๖๖
มาก	๒๗	๔๕.๐๐
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๒๒. ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑	๑.๖๖
มาก	๓๓	๕๕.๐๐
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ
๒๓. ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจ		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๗	๑๑.๖๖
มาก	๒๘	๔๖.๖๖
มากที่สุด	๒๕	๔๑.๖๖
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๒๔. ผู้เข้าอบรมอยากให้มิกิจกรรมแบบนี้		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๑๑	๑๘.๓๓
มาก	๒๓	๓๘.๓๓
มากที่สุด	๒๖	๔๓.๓๓
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐
๒๕. ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติหน้าที่ได้จริง		
น้อยที่สุด	๐	๐.๐๐
น้อย	๐	๐.๐๐
ปานกลาง	๗	๑๑.๖๖
มาก	๒๖	๔๓.๓๓
มากที่สุด	๒๗	๔๕.๐๐
จำนวนรวม	๖๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑๕ ระดับความพึงพอใจของพระวินยาศิการต่อการอบรม เป็นรายด้าน (N=๖๐)

รายการ	$\bar{x}$	S.D.
ด้านวิทยากร (S)	๔.๔๑	๐.๓๙
ด้านเนื้อหา (M)	๔.๓๔	๐.๕๓
ด้านสื่อ อุปกรณ์/ช่องทางการสื่อสาร (C)	๔.๓๒	๐.๔๘
ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม (R)	๔.๓๒	๐.๔๖
รวม	๔.๓๔	๐.๔๖

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงระดับความพึงพอใจของพระวินยาศิการต่อการฝึกอบรม พบว่า ภาพรวมความพึงพอใจด้านวิทยากร (S) อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๓๙) พิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านวิทยากร (S) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๓๙) รองลงมาคือด้านเนื้อหา (M) ($\bar{x} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๕๓) และอีกสองด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านสื่อ อุปกรณ์/ช่องทางการสื่อสาร (C) ($\bar{x} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๔๘) และด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม (S) ($\bar{x} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๔๖)

ตารางที่ ๔.๑๖ ระดับความพึงพอใจของพระวินยาศิการเมื่อผ่านการอบรม (N=๖๐)

ช่วงคะแนน	จำนวน (N=๖๐)	ร้อยละ	แปลผล
๑.๐๐ - ๑.๘๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีความพึงพอใจน้อยมาก
๑.๘๑ - ๒.๖๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีความพึงพอใจน้อย
๒.๖๑ - ๓.๔๐ คะแนน	๐	๐.๐๐	มีความพึงพอใจปานกลาง
๓.๔๑ - ๔.๒๐ คะแนน	๑๘	๓๐.๐๐	มีความพึงพอใจมาก
๔.๒๑ - ๕.๐๐ คะแนน	๔๒	๗๐.๐๐	มีความพึงพอใจมากที่สุด
รวม	๖๐	๑๐๐	

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระวินยาศิการมีระดับความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ ๗๐.๐๐ รองลงมาคือ มีความพึงพอใจมาก ร้อยละ ๓๐.๐๐

๔.๖ ผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการหลังการพัฒนาศักยภาพ

๔.๖.๑ ผลลัพธ์จากการลงพื้นที่สังเกตการทำงานของพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการ

หลังจากการอบรมพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการแล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมประมาณ ๑ เดือน รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จริงของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีที่ผ่านการอบรมทั้ง ๗ อำเภอ จำนวน ๑๙ รูป โดย พระครูวิบูลปทุมากร วัดสุขปุณฺธิการาม พระวินยาธิการ ต.บึงบอน อ.หนองเสือ กล่าวว่า สำหรับตนเองได้นำความรู้ในด้านของการสร้างสันติภายในมาปรับใช้ การเจริญวิปัสสนาก่อนออกปฏิบัติหน้าที่แม้จะเป็นเวลาสั้น ๆ ก็สามารถทำให้จิตใจโปร่ง ไม่เครียด กดดัน หรือกังวลกับการปฏิบัติหน้าที่มากนัก^{๑๑๔} พระครูสังฆรักษ์ สมศักดิ์ ชาตวิโร วัดราษฎร์บำรุง พระวินยาธิการ ต.บึงบา อ.หนองเสือ กล่าวว่าได้นำความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพมาปรับใช้ในการตรวจพื้นที่ การสังเกตพฤติกรรมของพระในพื้นที่^{๑๑๕} พระครูใบฎีกาบุญธรรม จิตตธมโม วัดบางเตยใน พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๑ อ.สามโคก ให้ข้อมูลว่า มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นเนื่องจากทราบบทบาทหน้าที่ชัดเจน ต่างจากเมื่อก่อนที่มีคู่มือเล่มเดียวแล้วต้องไปค้นเอาเอง โดยเฉพาะการออกตรวจพื้นที่ได้นำทักษะการพูดการอธิบายไปสร้างความเข้าใจ สร้างความร่วมมือกับชาวบ้านด้วยว่าเราทำหน้าที่ตรงนี้^{๑๑๖} พระเบญจรงค์ ขนติโพล วัดบางนา พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๒ อ.สามโคก กล่าวว่า ได้นำเทคนิคการใช้คอมพิวเตอร์ไปค้นหาข้อมูล และเก็บข้อมูลที่จำเป็นซึ่งไม่ได้ยากอย่างที่คิด ตรวจพื้นที่มาก็บันทึกลงในคอมใส่อีเมลไว้หาข้อมูลส่งต่อกันง่าย^{๑๑๗} พระครูสมุห์ประสิทธิ์ อาทิตตญาโณ วัดบัวทอง พระวินยาธิการ ต.กระแซง อำเภอสามโคก ให้ข้อมูลว่า ความรู้ด้านกฎหมายทำให้มีความมั่นใจขึ้นมาก ในการออกตรวจพื้นที่ถ้าเราไม่เข้าใจบทบาท ไม่รู้กฎหมายเราก็ไม่อยากไปเพราะไปแล้วก็ไม่รู้จะไปทำอะไรเดี๋ยวนี้อีกถ้าพูด กล้าเตือนมากขึ้น^{๑๑๘} พระมหาจักรี จันทวนโณ วัดเชิงท่า พระวินยาธิการ ต.บางกระปือ อ.สามโคก กล่าวว่า ผมไปสร้างเครือข่ายกับตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ว่าเราเป็นพระวินยาธิการ ให้เขาทราบบทบาทว่าทำหน้าที่อยู่ตรงนี้ มีเหตุหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับพระในเขตให้ติดต่อเบอร์นี้ แลกเบอร์ติดต่อกันไว้ เราตรวจเองได้เดือนละไม่กี่ครั้ง พอมีเครือข่ายช่วยได้เยอะ เหมือนไปตรวจ

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปทุมากร, พระวินยาธิการ ต.บึงบอน อ.หนองเสือ, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ สมศักดิ์ ชาตวิโร, พระวินยาธิการ ต.บึงบา อ.หนองเสือ, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาบุญธรรม จิตตธมโม, พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๑ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระเบญจรงค์ ขนติโพล, พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๒ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประสิทธิ์ อาทิตตญาโณ, พระวินยาธิการ ต.กระแซง อำเภอสามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

อาทิตย์หลายครั้งเพราะเขาช่วยเป็นหูเป็นตาให้ ผู้วิจัยสังเกตว่าเรื่องการสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานนี้ พระวินยาธิการที่ผ่านการอบรมมักจะกลับไปสร้างเครือข่ายกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองในพื้นที่เพื่อการประสานงานที่ใกล้ชิดขึ้น^{๑๑๙} สอดคล้องกับ พระครูวิจิตรปริยัตยากร, ดร. วัดลานนา พระวินยาธิการ ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา พระครูใบฎีกา สมศักดิ์ จารุณโม วัดอดิศร พระวินยาธิการ ต.บึงทองหลาง อ.ลำลูกกา และ พระครูปลัด ประสิทธิ์ ฐิติโก วัดทศทิศาราม พระวินยาธิการ ต.บึงทองหลาง อ.ลำลูกกา ที่ได้สร้างเครือข่ายการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในอำเภอลำลูกกา การสร้างเครือข่ายถือได้ว่าเป็นการขยายขีดความสามารถของพระวินยาธิการให้มากขึ้น พระใบฎีกา นิรันดร์ นรินโท วัดบ่อเงิน พระวินยาธิการ ต.บ่อเงิน อ.ลาดหลุมแก้ว กล่าวว่า หลังการอบรม ตอนไปเตือนพระ เราแยกแยะได้ชัดเจนบางอย่างผิดวินัยไม่ผิดกฎหมาย บางอย่างไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดวินัย เมื่อก่อนเตือนอย่างเดียว ตอนนี้นำมาบันทึกหลักฐานด้วยเพราะรู้แล้วว่าในอนาคตได้ใช้แน่^{๑๒๐} พระมหาอำนาจ อจฺญริยเมธี พระวินยาธิการ ต.บ่อเงิน เขต ๒ อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี กล่าวว่า ระหว่างที่ปฏิบัติหน้าที่พบผู้ที่กระทำความผิดดูแล้วอาจจะมีความรู้มากกว่าพระวินยาธิการ ก็เอาความรู้ที่ได้จากการอบรมมาบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายทางบ้านเมือง เนื่องจากเรียนนิติศาสตร์มาแล้วพอมีพื้นฐานอยู่ด้วย กฎมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ เอามาบูรณาการร่วมกันในการที่จะใช้สืบสวนสอบสวน พิจารณาการกระทำความผิดของแต่ละบุคคล ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาสื่อสารงานของพระวินยาธิการด้วย^{๑๒๑} พระครูใบฎีกา อาทิตย์ อคฺคธมฺโม วัดมะขาม พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง กล่าวว่า การตรวจพื้นที่ก็ไปตามปกติ แต่ช่วงที่ไม่ได้ไปตรวจก็เอาความรู้กฎหมายสงฆ์บ้าง กฎหมายบ้านเมืองบ้าง ไปอธิบายให้พระในตำบลเข้าใจ ได้ไปประสานงานกับแหล่งชุมชนต่าง ๆ ให้ช่วยเป็นหูเป็นตาดด้วย^{๑๒๒} พระครูประทีปธรรมนันทน์ เจ้าอาวาส วัดดาวเรือง พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง กล่าวว่า พระที่อธิบายกฎหมายได้น่าเชื่อถือ ยิ่งเราเป็นเจ้าของคณะผู้ปกครองอธิบายได้ชัดเจนยิ่งน่าเชื่อถือมากขึ้น^{๑๒๓} พระปลัดสถาพร สิทธิธมฺโม พระวินยาธิการ ต.บางพูน อ.เมือง และพระมหาศุภกิจ สารโท วัดบางหลวง พระวินยาธิการ ต.บางหลวง

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาจกัฏฐิ จันทวนโณ, พระวินยาธิการ ต.บางกระบือ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ พระใบฎีกา นิรันดร์ นรินโท, พระวินยาธิการ ต.บ่อเงิน อ.ลาดหลุมแก้ว, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาอำนาจ อจฺญริยเมธี, พระวินยาธิการ ต.บ่อเงิน เขต ๒ อ.ลาดหลุมแก้ว, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกา อาทิตย์ อคฺคธมฺโม, พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมนันทน์, เจ้าอาวาสวัดดาวเรือง, พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

อ.เมือง ได้ทำการศึกษาพื้นที่และออกแบบแผนที่การตรวจ เก็บสถิติการเกิดเรื่องร้องเรียน ทำให้การทำงานลงลึกชัดเจน^{๑๒๔} ๑๒๕ พระใบฎีกา สุรชัย ปณญาทิโป พระวินยาธิการ ต.ลำผักกูด อ.ธัญบุรี ให้ข้อมูลว่า สองอย่างที่ผมใช้มากที่สุดในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการคือ เรื่องบุคลิภาพ และการใช้คำพูด เขาจะฟังหรือไม่ฟังเราอยู่ที่ ๒ อย่างนี้เป็นหลัก^{๑๒๖} พระครูสิริจันทพิทักษ์ วัดศิริจันทาราม พระวินยาธิการ ต.คลองห้า อ.คลองหลวง ได้ตรวจสอบและส่งตัวพระภิกษุที่มาจอตลอดเรียไร และพักนอกวัด เหตุเกิดใน อ.คลองหลวง กลับต้นสังกัดเดิม โดยตรวจสอบหนังสือสุทธิและทำบันทึกการตักเตือนเป็นหลักฐานให้กับต้นสังกัดเดิม^{๑๒๗} พระมหาจรรยา จารุณโณ วัดพุทธชินวงค์วนาราม พระวินยาธิการ ต.คลองหก อ.คลองหลวง ให้ข้อมูลว่า ได้นำทักษะการพูดไปปรับใช้ในการอธิบายกฎระเบียบต่าง ๆ ให้กับพระในสังกัดได้รับทราบ และจัดประชุมกลุ่มย่อยพระวินยาธิการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้^{๑๒๘} พระแสนพล พลยุตโต วัดพระธรรมกาย พระวินยาธิการ ต.คลองสี่ อ.คลองหลวง ได้ทำการตักเตือนพระหฤทัย ซึ่งมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับสมณะวิสัย ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.คลองหลวง นำส่งเจ้าคณะอำเภอ เพื่อทำการตัดสิน ไม่ปรากฏสังกัดวัดที่ชัดเจน^{๑๒๙}

๔.๖.๒ ผลลัพธ์จากการนำข้อมูลของฝ่ายปฏิบัติการมาปรับเป็นนโยบายของจังหวัด

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลผลการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ พร้อมทั้งนำข้อมูลเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการกับคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดปทุมธานี (ฝ่ายบริหาร) จากนั้นจัดทำแผนการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีซึ่งประกอบไปด้วย ๑) ปฏิทินแผนปฏิบัติงานประจำปี (Annual Timeline) ๒) แบบรายงานผลการปฏิบัติงาน ๓) แบบรายงานการบันทึกหลักฐาน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีมีรูปแบบที่ชัดเจนเป็นมาตรฐาน มีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นเอกภาพ สอดคล้องกับภารกิจด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม และช่วยให้พระวินยาธิการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสะดวก ง่ายต่อการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวทั้งหมดมาปรับปรุงให้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ มีความสมบูรณ์แบบ ตอบโจทย์กับการนำไปใช้งานจริงมากยิ่งขึ้น

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระปลัดสถาพร สิทธิธมโม, พระวินยาธิการ ต.บางพูน อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระมหาศุภกิจ สารโท, พระวินยาธิการ ต.บางหลวง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระใบฎีกา สุรชัย ปณญาทิโป, พระวินยาธิการ ต.ลำผักกูด อ.ธัญบุรี, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริจันทพิทักษ์, พระวินยาธิการ ต.คลองห้า อ.คลองหลวง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาจรรยา จารุณโณ, พระวินยาธิการ ต.คลองหก อ.คลองหลวง ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระแสนพล พลยุตโต, พระวินยาธิการ ต.คลองสี่ อ.คลองหลวง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ตารางที่ ๔.๑๗ แผนการปฏิบัติงานประจำปีของพระวินยาธิการ จ.ปทุมธานี

แผนการปฏิบัติงานประจำปีของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่	รายละเอียดในการปฏิบัติการ	กรอบระยะเวลา
๑	ประธานคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัด (ฝ่ายบริหาร) นัดประชุมคณะกรรมการ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบมหาเถรสมาคม	ภายในเดือนมกราคม/เมษายน/กรกฎาคม/ตุลาคมของทุก ๆ ปี
๒	จัดประชุมคณะกรรมการพระวินยาธิการฝ่ายบริหาร/และฝ่ายปฏิบัติการ เพื่อกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานเฉพาะที่และเรื่องอื่น ๆ	ภายในเดือนมกราคมของทุก ๆ ปี
๓	พระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการดำเนินการปฏิบัติงานตามแผนตามตารางที่กำหนด	ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
๔	พระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการรายงานผลการปฏิบัติงานที่ดำเนินการมาแล้วอย่างน้อย ๒ ครั้ง	เดือนมีนาคม ๑ ครั้ง เดือนกันยายน ๑ ครั้ง
๕	ประธานคณะกรรมการและคณะกรรมการออกตรวจเยี่ยมติดตามผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการฝ่ายปฏิบัติการ	เดือนกันยายน
๖	ประธานคณะกรรมการจัดประชุมปัจฉิมนิเทศพระวินยาธิการทั้งสองฝ่าย (ฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการ) เพื่อพิจารณาปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติงานในปีต่อไป	เดือนธันวาคมของทุก ๆ ปี

แบบรายงานผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการประจำจังหวัด

ประจำปี พ.ศ.

ตอนที่ ๑ สถานภาพของพระวินยาธิการ

๑.๑ ชื่อ..... นาม..... อายุ..... พรรษา.....

เลขบัตรประชาชน.....

วัด..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

สังกัด มหานิกาย ธรรมยุต

โทร..... รหัสไปรษณีย์.....

๑.๒ ปัจจุบันมีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์

เป็น.....

เป็น.....

เป็น.....

๑.๓ ได้รับแต่งตั้งเมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

เป็นพระวินยาธิการ ประจำตำบล.....

ตอนที่ ๒ การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ตารางที่ ๔.๑๘ ตารางรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

ที่	หลักเกณฑ์	รายการตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	จำนวน ครั้ง	จำนวน รูป/คน	หมายเหตุ
๑	มีการประชุม วางแผน ปฏิบัติการ	- ร่วมประชุมกับเจ้าคณะ อำเภอ เพื่อวางแผนในการ ปฏิบัติการ					
		-ร่วมประชุมวางแผนในการ ปฏิบัติการร่วมกับหน่วยงาน อื่น ๆ					
		- ร่วมประชุมสัมมนาในเชิง ปฏิบัติการร่วมกับพระวินยาธิ การในเขตอำเภอ					
		- ร่วมประชุมกับหน่วยงาน ราชการและหน่วยงานอื่น ๆ					

ที่	หลักเกณฑ์	รายการตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	จำนวน ครั้ง	จำนวน รูป/คน	หมายเหตุ
๒	การตรวจตรา พระภิกษุที่มี อาจารย์ไม่ เหมาะสมแก่ สมณวิสัย	- การบิณฑบาตขาดความ สำรวม นั่งยื่นปากหลัก บิณฑบาต					
		- การเรียไรโดยไม่ได้รับ อนุญาต					
		- การปลอมบวชหรือการแต่ง กายเลียนแบบพระสงฆ์					
		- การดื่มสุรา และยาเสพติด					
		- การเล่นการพนัน					
		- การปิกกลดตามแหล่งชุมชน อันไม่ชอบด้วยธุดงควัตร					
		- การพักอาศัยอยู่ในที่ อโคจร					
		- การพักค้างแรมตาม บ้านเรือน และคลุกคลีกับ มาตุคาม					
๓	การตรวจเยี่ยม พระภิกษุตาม วัดต่าง ๆ	- ได้ออกไปตรวจเยี่ยม พระภิกษุและสามเณรในเขต ที่ปฏิบัติงานพร้อมทั้งให้ คำแนะนำ (ตามวัดต่าง ๆ)					
๔	การพิจารณา ดำเนินการ พระภิกษุที่มี อาจารย์ไม่ เหมาะสมแก่ สมณวิสัย	- ว่ากล่าวตักเตือน (ด้วย วาจา)					
		- ทำทัณฑบณ (บันทึกเป็น ลายลักษณ์อักษร)					
		- ให้สละสมณเพศ					
		- ส่งดำเนินคดีทางกฎหมาย					
		- ส่งตัวกลับไปยังสำนักที่ พระภิกษุรูปนั้นสังกัดเพื่อให้ ดำเนินการทางปกครอง					

ที่	หลักเกณฑ์	รายการตัวชี้วัด	มี	ไม่มี	จำนวน ครั้ง	จำนวน รูป/คน	หมายเหตุ
๕	เรื่องร้องเรียน	- ได้รับเรื่องร้องเรียนจาก หน่วยงานต่าง ๆ					
		- ได้รับเรื่องร้องเรียนจาก ประชาชน					
		- เรื่องอื่น ๆ (โปรดระบุ)					
๖	การลงพื้นที่ และดำเนินการ บูรณาการกับ หน่วยงานอื่นๆ	- หน่วยงาน					
		- หน่วยงาน					
		- หน่วยงาน					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ลงชื่อ).....ผู้รายงาน
(.....)

พระวินยาธิการประจำตำบล.....

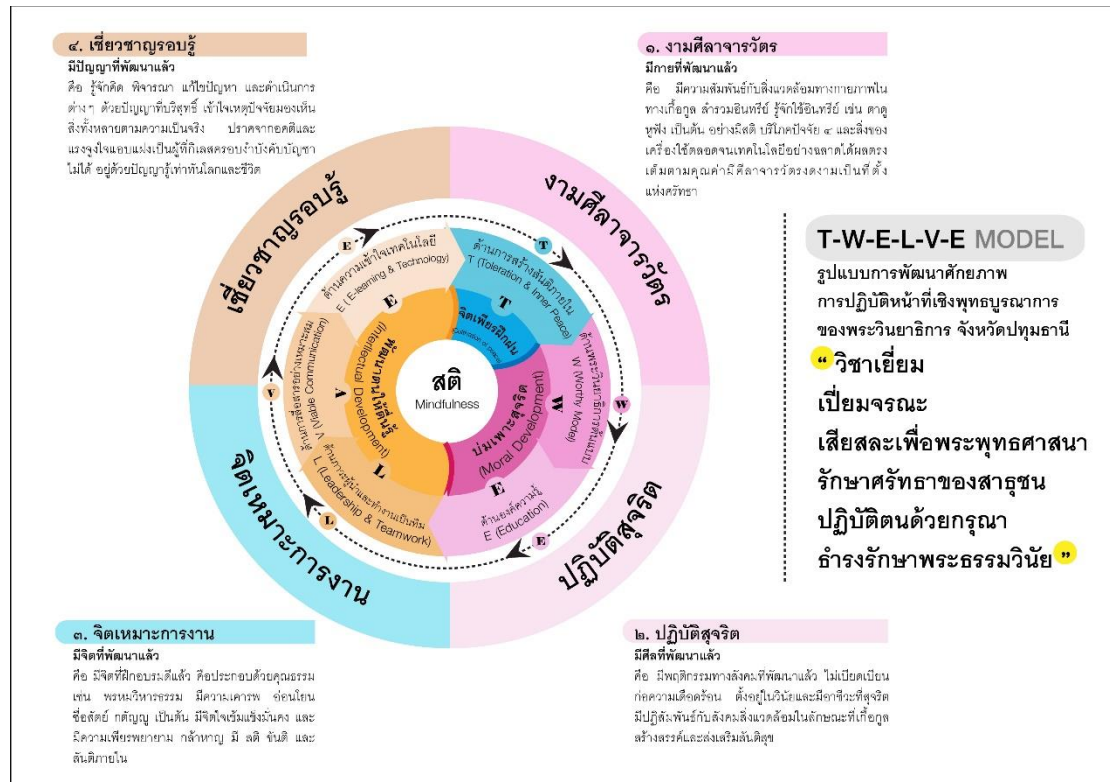
รายงานการบันทึกเพื่อเป็นหลักฐาน

สถานที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

[illegible]

ลำดับ	วัน/เดือน/ปี เวลา	รายการ
		ตามที่.....แนะนำว่ากรณีที่กระผมมี พฤติกรรมไม่เหมาะสมตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และ คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน กระผมพิจารณาแล้วเห็นว่า..... ขอรับรองว่า ในการให้ถ้อยคำครั้งนี้ ไม่มีผู้ใดกระทำการล่อลวง บังคับ ชู เชิญให้สัญญา หรือกระทำการใด ๆ เพื่อชักจูงใจให้กระผมให้ถ้อยคำอย่างใด ๆ หรือเรียกร้องทรัพย์สินหรือทำให้ทรัพย์สินของกระผมสูญหาย เสียหาย หรือ เสื่อมค่าแต่ประการใด และกระผมได้ฟังบันทึกถ้อยคำที่อ่านให้ฟัง/และได้อ่าน บันทึกถ้อยคำเองแล้ว ขอรับรองว่าเป็นบันทึกถ้อยคำที่ถูกต้องเป็นจริงทุก ประการ จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ลงชื่อ.....ผู้ให้ปากคำ (.....) ลงชื่อ.....ผู้สอบสวน (.....) ลงชื่อ.....พยาน (.....)

๔.๗ นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการ

ภาพที่ ๔.๘ ภาพแสดงรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากรูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี ที่ผู้วิจัยนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่ได้มาจากการบูรณาการองค์ความรู้ตามหลักวิทยาการร่วมสมัย องค์ความรู้ตามหลักพุทธสันติวิธี พร้อมทั้งสกัดองค์ความรู้ข้อคิดเห็นจากพระสังฆาธิการในเขตปกครอง เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการศาสนาดำเนินการวิจัย และจัดการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ จนกระทั่งถอดบทเรียนมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ ผู้วิจัยค้นพบว่า ในกระบวนการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ (Development Process) ทั้ง ๖ ด้านนั้นตอบโจทย์การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และตรงตามความต้องการของคณะกรรมการพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีแล้ว แต่หากจะลงรายละเอียดในแต่ละเนื้อหาต้องใช้ระยะเวลาการอบรมพัฒนามาก ซึ่งพระวินยาธิการส่วนใหญ่เป็นพระสังฆาธิการโดยตำแหน่งมีการกิจการทำงานมาก และพื้นฐานการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการที่ไม่เท่ากันส่งผลต่อการซึมซับองค์ความรู้อีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบวิธีที่สามารถย่นระยะเวลาการอบรมพัฒนาพระวินยาธิการลงและเพิ่มประสิทธิภาพการ

ซึมซับองค์ความรู้ให้มากขึ้นได้ หากมีการใช้เวลารวบรวมกรณีศึกษา (Case Study) การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการซึ่งมีเป็นจำนวนมากมาคัดกรองและเรียบเรียงเฉพาะ **แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)** กล่าวคือ วิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย อันเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้น ๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติหรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ที่ได้บันทึกเป็นเอกสารและเผยแพร่ให้พระวินยาธิการหรือคณะสงฆ์โดยทั่วไปสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้มีแนวทางเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งสังฆมณฑล

► **Best Practice** ที่เกิดจากตัวบุคคล เนื่องมาจากการทำงาน ทุกคนจะเกิดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายของหน่วยงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติจะเรียนรู้ Good Practice หรือ Best Practice ความริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี การแก้ปัญหาที่ดีหรือเกิดจากการได้รับรู้ข้อเสนอแนะผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน หรือจะเป็นหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างสรรควิธีการใหม่ ๆ ขึ้น หรือวิธีการที่ดีกว่าเดิม

► **Best Practice** ที่เกิดจากอุปสรรค การทำงานทุกอย่างย่อมมีอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นตัวขัดขวางไม่ให้งานเป็นไปตามเป้าหมายที่มุ่งหวังเอาไว้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาแนวทาง กระบวนการในการแก้ปัญหาและผ่านอุปสรรคไปได้ ก่อให้เกิด Best Practice

► **Best Practice** ที่เกิดจากแรงบันดาลใจที่อยากจะพัฒนา หรือค้นหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อความพึงพอใจของหน่วยงานหรือของตนเอง เพื่อสร้างประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม

การจัดการความรู้ให้บรรลุเป้าหมายนั้นจะต้องทำให้ **Best Practice** ที่เป็นความรู้ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) กลายเป็น **ความรู้ที่ปรากฏแจ้ง (Explicit Knowledge)** ให้ได้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการพระวินยาธิการ หากพระวินยาธิการที่มีประสบการณ์ มรณภาพ หรือไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่แล้ว จะไม่เกิดปัญหาตามมา ตัวอย่างเช่น ความรู้ที่มีประโยชน์ซึ่งอยู่ในรูปแบบเรื่องบอกเล่าสูญหาย ควรจัดทำเป็นคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อพระวินยาธิการที่ได้รับแต่งตั้งเข้ามาใหม่จะไม่ต้องเริ่มจากศูนย์ เปลี่ยนมาเป็นการเริ่มต้นจากการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่คณะสงฆ์ได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว สามารถที่จะเข้าถึงเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาให้เหมาะสมกับบริบทหรือต่อยอดได้ ดังนั้นนี่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารระดับสูงในองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับ Best Practice ในด้านการจัดการสอนงานหรือวิธีในการทำงานให้ดีกว่าเดิมยิ่ง ๆ ขึ้นไปปรับปรุงให้เกิดเป็นวงจรในการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ให้ก้าวหน้าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการวิจัยตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ๓ ข้อ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ ๓ ด้านดังนี้

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษาสภาพบริบทและปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานีและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยการร่วมสมัย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสภาพบริบทและปัญหาพบว่าจังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ ๑,๕๒๕.๘๕๖ ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ ๙๕๓,๖๖๐ ไร่ มีประชากรตามทะเบียนราษฎร ๑ ล้านกว่าคน มีประชากรแฝงอีกกว่า ๑ ล้านคน มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ๗ แห่ง อัตราการเติบโตของหมู่บ้านจัดสรรสูงเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ มีตลาดและชุมชนขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก สถิติปัญหาอาชญากรรมสูงเนื่องจากมีการกระจุกตัวของสภาพเศรษฐกิจในจังหวัด มีวัดจำนวน ๑๙๕ วัด แบ่งเป็นวัดในสังกัดมหานิกาย ๑๖๙ วัด สังกัดธรรมยุติกนิกาย ๒๖ วัด มีพระภิกษุสามเณรประมาณ ๕,๐๐๐ รูป เจ้าคณะจังหวัดเอาใจใส่ดูแลพระสังฆาธิการในปกครองอย่างใกล้ชิดดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์ บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ชุมชน คณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และสถานประกอบการต่าง ๆ มีความรู้จักเชื่อมโยงกันผ่านกิจกรรม บวร ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางมีการประชุมรับฟังนโยบายและให้พระสังฆาธิการได้มีส่วนร่วมเสนอข้อคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอเป็นคณะกรรมการพระวินยาธิการประจำจังหวัดจึงนำนโยบายมาใช้กำกับดูแลพระวินยาธิการได้โดยตรง พระวินยาธิการของจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมีครบทุกตำบล ๆ ละ ๒ รูป รวมทั้งสิ้น ๖๒ รูป การประสานงานระหว่างเขตพื้นที่ราบรื่น เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี มีการประสานงานกับคณะสงฆ์อย่างใกล้ชิด มีความหลากหลายของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากปทุมธานีเป็นจังหวัดที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ใกล้เคียงกรุงเทพฯ ความเจริญทางสังคมและชุมชนสูง การเดินทาง คมนาคมขนส่งสะดวก จึงเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้กระทำความผิดที่จะเข้ามาแฝงตัวอยู่โดยมากพบคนปลอมบวชจากจังหวัดอื่นเข้ามากระทำผิดในจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางวิทยาการร่วมสมัย ด้วยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจาก “ความหมายของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ รูปแบบการพัฒนา การตรวจสอบรูปแบบ และความสำคัญของรูปแบบการพัฒนา” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่า รูปแบบเป็นแนวทางในการทำหรือสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาหรือทำซ้ำ ๆ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความเชื่อมโยงกัน รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสวนหาความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการพัฒนา ถือว่าเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีองค์ประกอบตรงตามที่ต้องการ

ในด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระวินยธิการตามหลักวิทยาการร่วมสมัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจาก ความหมายของศักยภาพ องค์ประกอบของศักยภาพ ประเภทของศักยภาพ ความสำคัญของศักยภาพในการทำงาน การนำศักยภาพไปใช้ในองค์กร และองค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะ ศักยภาพถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พึงพัฒนาให้เกิดขึ้นในมนุษย์ เพื่อให้เกิดองค์ประกอบของศักยภาพในเชิงสมรรถนะอันได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทศนคติ อุปนิสัย และแรงขับจากภายใน เป็นผลให้เกิดประสิทธิภาพที่ตอบสนองต่องานที่ได้รับมอบหมายและตรงตามที่ต้องการ

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

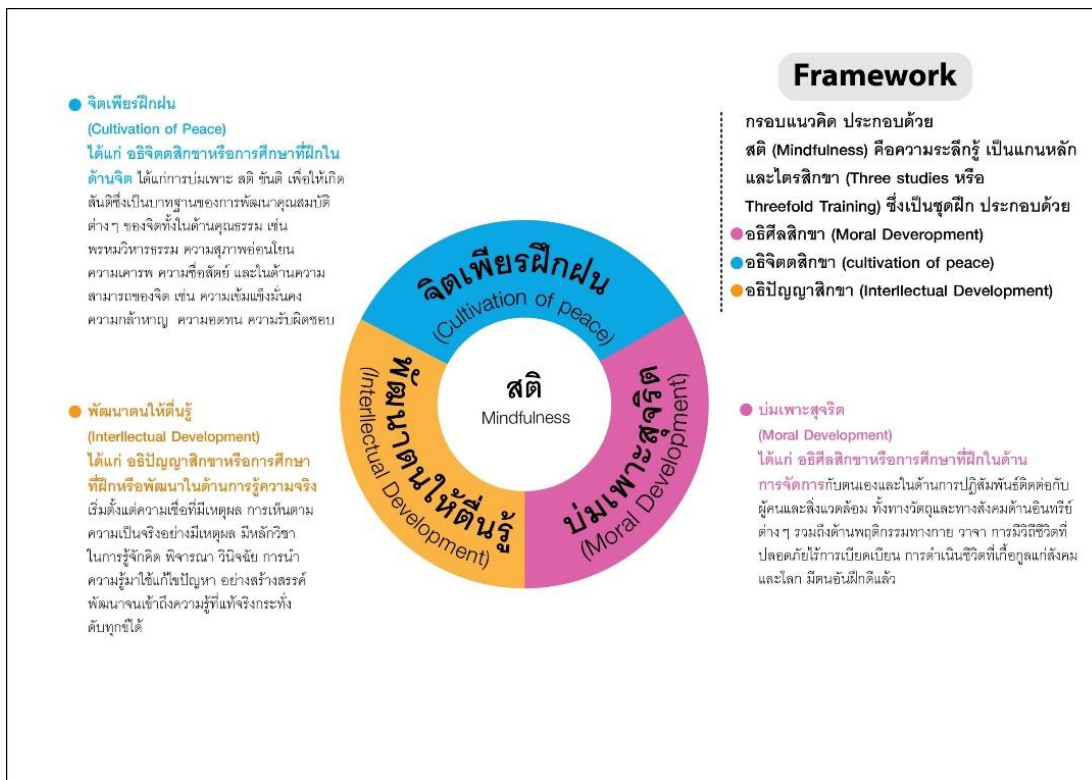
จากศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร พระไตรปิฎก คัมภีร์ และวรรณกรรมพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากรูปแบบสังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล เพื่อให้เห็นแนวทางการดูแลสถาบันสงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเริ่มตั้งแต่กำหนดขั้นตอน กฎเกณฑ์การคัดบุคลากรเข้ามาในหมู่สงฆ์ การมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมพิจารณารับบุคลากรเข้ามาในศาสนา การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ด้วยการมีพระบรมพุทธานุญาตให้มีการเข้าพรรษาและปวารณาเมื่อออกพรรษา การบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา อบรมกายวาจาของพระภิกษุให้เรียบร้อย การบัญญัติลักษณะการประชุมสงฆ์ ๔ ประเภทในการขอมติเรื่องต่าง ๆ จากสงฆ์ การสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการกระทำอุโบสถเพื่อกระตุ้นเตือนจิตสำนึกของพระภิกษุในทุกปักษ์ และการปวารณาเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดียิ่งขึ้น การบัญญัติพระวินัยและสิกขาบทเพื่อประโยชน์สุข

ของสังคมสงฆ์โดยรวม และที่สำคัญทรงวางหลักเกณฑ์สำหรับระงับเรื่องราวคืออธิกรณ์ทั้ง ๔ อย่างที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เรียกว่า อธิกรณสมณะ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์พบว่าพระวินัย ลิกขาบท และข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่พระพุทธองค์ได้กำหนดขึ้นไว้นั้นเป็นรากแก้ว แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่พระวินยามีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากหน้าที่ของพระวินยาคือการตรวจตรา แนะนำ ชี้แจง พระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติชอบตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน นอกจากนี้พระวินยาก็ยังต้องมีคุณลักษณะของบุคคลผู้มีสันติด้วยการดำเนินตามหลักพุทธสันติวิธีซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความสามัคคีแก่หมู่คณะและการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เป็นหลักการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างองค์กรเข้มแข็ง ซึ่งได้แก่การบริหารนิยธรรมและหลักพุทธสันติวิธีอันเป็นเครื่องมือที่ใช้จัดการกับปัญหาต่าง ๆ เป็นหนทางที่จะพาผู้ขัดแย้งออกจากกับดักของความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันได้แก่หลักมัชฌิมาธรรม การได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในหลักการภายนอกและคุณลักษณะสันติภายในดังที่กล่าวมานี้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทได้แก่ หลักไตรสิกขา ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยมีผลลัพธ์ซึ่งแสดงออกในรูปของภาวิต ๔ ซึ่งแบ่งออกเป็น การพัฒนาภายนอก ๒ ประการ คือ ภาวิตกาย และภาวิตศีล การพัฒนาภายใน ๒ ประการ คือ ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา

๕.๑.๓ สรุปผลการพัฒนาและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาคณะจังหวัดปทุมธานี

สรุปผลการศึกษาที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการร่วมสมัยและความรู้ด้านพุทธสันติวิธี รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากจากผู้ให้ข้อมูล ๓ กลุ่มคือ ๑) กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง ๒) กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ๓) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาคณะจังหวัดปทุมธานี ซึ่งพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาคณะจังหวัดปทุมธานี มีพื้นฐาน (Fundamental) คือสติ (Mindfulness) มีหลักไตรสิกขา (Three Studies) อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เป็นกรอบแนวคิดหลัก (Framework)

ภาพที่ ๕.๑ กรอบแนวคิดของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี

โดยมีกระบวนการพัฒนา (Development Process) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการสร้างสันติภายใน ๒) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ ๓) ด้านองค์ความรู้ ๔) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ๕) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม ๖) ด้านความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแต่ละด้านมีกิจกรรมพัฒนาศักยภาพที่ตอบโจทย์การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

๑) T (Toleration & Inner Peace) ด้านการสร้างสันติภายใน พระวินยาธิการต้องมีสติ มีขันติ มีสมาธิมั่นคง สามารถควบคุมอารมณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการ มีการพัฒนาจิตด้วยวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างสันติภายใน มีความเป็นต้นแบบของความสงบ มีสมณสาธูปนำเลื่อมใส เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจะต้องเจอปัญหาอุปสรรค เจอบททดสอบ ทั้งสติ ขันติ และสมาธิ จึงต้องอาศัยเครื่องมือเพื่อพัฒนาฐานของความมั่นคงทางด้านจิตใจจนสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ถึงแม้จะเจอโลกธรรมฝ่ายลบ

๒) W (Worthy Model) ด้านพระวินยาธิการต้นแบบ พระวินยาธิการต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพระของตนเอง มีความเข้าใจและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่ง Mindset หรือทัศนคติเป็นวิธีคิดในการนำไปสู่พฤติกรรมบวกหรือลบของพระวินยาธิการ แบ่งออกได้

๒ ประการ คือ ๑) ทศนคติปิด (Fixed Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่กลัวความผิดพลาด วังวน คำวิจารณ์ มีความอดทนต่ำ ท้อแท้ง่าย ล้มเลิกเร็ว มีวิทยากร ๒) ทศนคติเปิด (Growth Mindset) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีการเรียนรู้ ทุกความผิดพลาดเป็นบทเรียน เป็นประสบการณ์ เป็นบททดสอบ มีความเข้าใจในขอบเขตงานที่ได้รับมอบหมาย ทราบกฎระเบียบ เข้าใจในหลักการของพระวินยาศิการ สามารถวิเคราะห์บริบทของสังคมและประยุกต์ใช้ความรู้ในการเป็นพระวินยาศิการตาม ศาสตร์ร่วมสมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัยได้

๓) E (Education) ด้านองค์ความรู้ พระวินยาศิการต้องมีความรู้ในหลักการพระวินัยที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ในหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ กฎหมายสงฆ์ กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ มีความรู้ในระเบียบ ข้อบังคับ กฎ มติ ประกาศ คำสั่ง มหาเถรสมาคมที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ เคารพในความแตกต่าง มีความเข้าใจบริบทปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการ พระวินยาศิการมีหน้าที่หลักคือ การตรวจตรา แนะนำ ชี้แจงพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ดังนั้น พระวินยาศิการจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย และข้อระเบียบต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้มีความมั่นใจในการทำงาน และออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างองอาจ ไม่เกิดอันตรายแก่ตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นให้กับคณะสงฆ์โดยรวม

๔) L (Leadership & Teamwork) ด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม พระวินยาศิการต้องมีภาวะผู้นำ มั่นใจในการออกปฏิบัติหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ สามารถวิเคราะห์ตัดสินใจ มองภาพรวมทั้งหมดและปฏิบัติงานได้ สามารถวางวัตถุประสงค์เป้าหมายและแผนที่ชัดเจน จัดแผนงาน แผนคน ให้เข้ากัน กระจายและมอบหมายงานเป็น ตลอดจนการรับและควบคุมนโยบายต่าง ๆ หรือดำเนินแผนงานไปด้วยความเรียบร้อยจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ มีความมั่นใจสามารถวิเคราะห์ปัญหาและกล้าตัดสินใจ มีภาวะผู้นำและสามารถประสานการทำงานร่วมกับผู้อื่น สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แบ่งงาน กระจายงานให้กับสมาชิกในทีม สามารถสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานและประสานงาน มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ตนเองได้

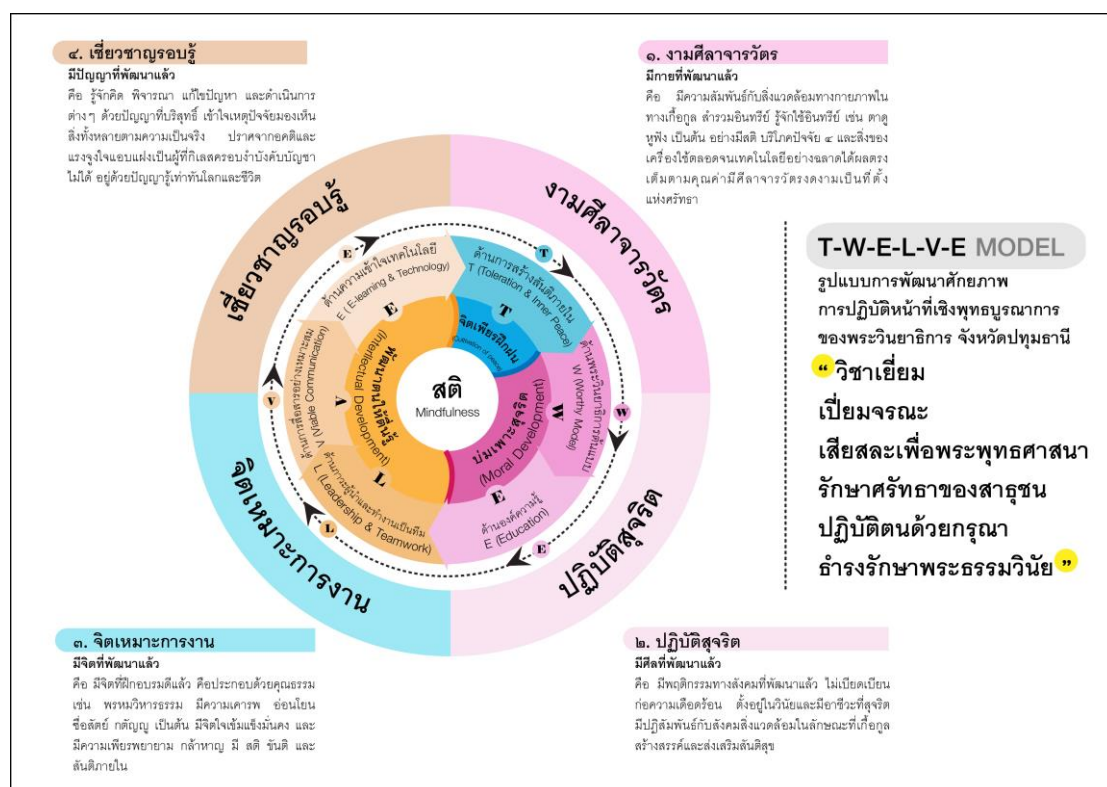
๕) V (Viable-Communication) ด้านการสื่อสารอย่างเหมาะสม พระวินยาศิการต้องมีทักษะวิธีการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูล เข้าใจรูปแบบการสื่อสาร การเลือกเนื้อหาของสาร และช่องทางการสื่อสาร รูปแบบการถ่ายทอด สามารถการชักนำ แนะนำ ชี้แจง ประสาน สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ มีทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ด้วยการพูดจา วิเคราะห์ผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ มีทักษะการพูดเชิงสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาด้วยการพูดเชิงสันติวิธีที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของพระวินยาศิการอย่างมีประสิทธิภาพ

๑) **งามศีลาจารวัตร** (ภาวิตกาย) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในลักษณะที่เกื้อกูล สรรวมอินทรีย์รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาหู หูฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ได้ผล ตรงเต็มตามคุณค่า มีศีลาจารวัตรตรงตามเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา

๒) **ปฏิบัติสุจริต** (ภาวิตศีล) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูลสร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข

๓) **จิตเหมาะการงาน** (ภาวิตจิต) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น พรหมวิหารธรรม มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง และมีความเพียรพยายามกล้าหาญ มีสติ ขันติ และสันติภายใน

๔) **เชี่ยวชาญรอบรู้** (ภาวิตปัญญา) คือ รู้จักคิด พิจารณา แก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ และแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่ไม่เลศรอบงำบังคับบัญชาไม่ได้ อยู่ด้วยปัญญา รู้เท่าทันโลกและชีวิต

ภาพที่ ๕.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยาธิการ จังหวัดปทุมธานี

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรมีนโยบายการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการทั่วประเทศ โดยกำหนดวงจรรอบการฝึกอบรมทบทวนทักษะความรู้เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ของมหาเถรสมาคม

๒) ควรมีการพัฒนาเครือข่ายและกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนภารกิจของพระวินยาธิการอย่างเป็นรูปธรรม อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมการปกครอง องค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๓) ควรมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูล และให้สิทธิพระสังฆาธิการในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ เช่น ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง ฐานข้อมูลอาชญากรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพระวินยาธิการในการติดตามตรวจสอบประวัติบุคคล

๔) ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนพระวินยาธิการ เพื่อให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการอย่างเป็นรูปธรรม มีมาตรฐานเป็นหนึ่งเดียวกันทั่วประเทศ

๕) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการให้สอดคล้องตรงกับความเป็นจริง เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการเป็นไปได้อย่างสะดวก

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความรู้ทักษะความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ ควรมีการกำหนดวงจรรอบเพื่อจัดสรรเวลาฝึกอบรม ทบทวน ปรับปรุงความรู้ให้กับพระวินยาธิการอย่างต่อเนื่อง

๒) การคัดเลือกพระภิกษุเข้ารับการแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการนั้น ควรคัดเลือกพระภิกษุที่ยึดมั่นในพระวินัย ยึดมั่นในหลักการ อุดมการณ์ วิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และมีการตรวจสอบประวัติของพระภิกษุก่อนได้รับการแต่งตั้งเป็นพระวินยาธิการ

๓) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองคณะสงฆ์อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประชาชน เป็นการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในแต่ละพื้นที่

๔) ควรมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายมหานิกายและเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุตเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ร่วมกันอย่างไว้วางใจต่อของพระวินยาธิการทั้ง ๒ นิกาย

๕) คัดเลือกพระวินยาธิการให้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๖๒ ของกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม หรือหลักสูตรแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งและสร้างสันติสุขด้วยสันติวิธีของสถาบันสันติวิธีต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในด้านการสร้างสันติสุขให้กับชุมชน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) นำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ ไปขยายผลอบรมพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้และบางจังหวัดในภาคเหนือ รวมทั้งประเมินผลปรับปรุงรูปแบบต่อไป

๒) ศึกษาลงรายละเอียดเรื่องพระธรรมวินัย และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ จัดทำหรือปรับปรุงเป็นคู่มือพระวินยาธิการให้ทันยุคทันสมัยเหมาะสมกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน

๓) ศึกษาการรักษาพระวินัย และการปฏิบัติเมื่อมีการร้องเรียนหรือมีข้อสันนิษฐานว่ามีการละเมิดพระวินัย เพื่อนำข้อดีไปประยุกต์กับวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในทางโลกสำหรับฆราวาสได้มากขึ้นเพียงใด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรค** แปล ภาค ๑ ตอน ๒. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระสูตรและอรรถกถาแปล และขุททกนิกายธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๓**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กวี วงศ์พุม. **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๓๙.

กิตติทัศน์ ผกาทอง. **ธรรมนิเทศ: หลักการเทศน์และการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๘.

กิตติพันธ์ รุจิกรกุล. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

กิติ ตัยคานนท์. **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: บัตเตอร์ฟลายการพิมพ์, ๒๕๓๕.

กาญจนา แก้วเทพ. **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๔๓.

เกรียงศักดิ์ ชะเอมไทย. **ความคิดเห็นและความต้องการของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ต่อการพัฒนาบุคลากร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๗.

จิรประภา อัครบวร. **สร้างคนสร้างผลงาน**. กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์, ๒๕๔๙.

ฉายศิลป์ เชี่ยวชาญพิพัฒน์ และคณะ. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

ชลวิทย์ เจียรจิตต์. ศาสนากับการพัฒนา: Religion and Development. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ดีไซน์ ดีไลต์ จำกัด, ๒๕๖๐.

จิตยา สุวรรณชฎ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ ภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๗.

ดนัย เทียนพุฒ. การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ถวัลย์ ทองมี. คู่มือพระวินยาธิการ. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๓๙.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพัฒน์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐.

ทศนา แคมมณี. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๘.

ธารพรรษ สัตยารักษ์. หลักการและมุมมองจากมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทงานดี จำกัด, ๒๕๔๘.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

ปกรณ์ ปรียากร. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช, ๒๕๓๘.

พระเทพสิทธิเมธี. คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธรรมจิตโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

_____. ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๔.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

- **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.
- **สลายความขัดแย้ง นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.
- **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๙.
- **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน ป.ธ.๙). **คู่มือพระอุปัชฌาย์**. กรุงเทพมหานคร: สหยาพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐.
- พระธรรมสุธี. **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยธิการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.
- **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). **พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **หลักธรรมมาภิบาลและประมุขศิลป์**. โรงพิมพ์มงคลชัยพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พัทธยา สายหู. **การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพของชุมชน**. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๔.

พิมพ์พิมล พลเวียง. **ศักยภาพและผลในการดำเนินงานพัฒนาระบบการบริหารงานของสถานสงเคราะห์เด็กในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: คณะพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วินัยวินิจฉัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ยงยุทธ เกษสาคร. **ภาวะผู้นำและการจูงใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๓.

ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.

เยาวดี วิบูลศรี. **การประเมินโครงการ: แนวคิด และแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.

ลูกซ์, ริชาร์ด และ โพลเซอร์, เจฟฟ์. **การบริหารจัดการทีมงาน**. แปลโดย สุริพร พิงพุดคุณ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมกลการพิมพ์, ๒๕๔๙.

วรารณ ตระกูลสถิตย์. **การทำงานเป็นทีม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๙.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. **ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๓๘.

วิทยากร เชียงกุล. **อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สายธาร, ๒๕๕๐.

ศิริพร พงษ์ศรีโรจน์. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: นนทชัยการพิมพ์, ๒๕๔๐.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.

_____. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐.

_____. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๑.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **วินัยมุข เล่ม ๓.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาพัฒน์, ๒๕๔๕.

_____. **องค์การและการจัดการ: Organization and management.** กรุงเทพมหานคร: วิทยาพัฒน์, ๒๕๕๓.

สมาน รังสิโยภักษ์. **การบริหารงานบุคคล.** กรุงเทพมหานคร: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๓๕.

สวัสดี จิรัฏฐิติการ. **ภาวะผู้นำและการประยุกต์ใช้เพื่อทรัพยากรมนุษย์.** (อัดสำเนา).

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สีปพนนท์ เกตุทัต. **วิสัยทัศน์กว้างไกล ปฏิบัติได้ผลจริง.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๑.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการ คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร.** นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือพระวินยาธิการ.** กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency.** กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๐.

เสถียร เขยประดับ. **การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศด้อยพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘.

แสวง อุดมศรี. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต. **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ.** กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕.

อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๖.

อุทุมพร จามรมาน. **วิธีทำประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฟีนี,
๒๕๔๔.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **การบริหารทักษะและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๐.

(๒) **ดุชนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:**

คชาภรณ์ คำสอนทา. “การศึกษากระบวนการและขั้นตอนการระงับอธิกรณ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

_____. “รูปแบบการระงับอธิกรณ์ของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธสันติวิธี”. **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๖๑.

ธัญญาพันธ์ สิทธิพงษ์. “ความต้องการพัฒนาตนเองของบุคลากรสังกัด องค์การบริหารส่วนตำบล
จังหวัดตาก”. **วิทยานิพนธ์ ร.บ.ม. การปกครองท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กำแพงเพชร, ๒๕๕๓.

เบญจมาพร แก้วมีศรี. “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัย
พยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชา
การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ปองปรัชญ์ ปือราแง. “การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศองค์การ: กรณีศึกษา
สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล”. **การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิร.

นุชนาฏ จันทรา. “รูปแบบภาวะผู้นำของคณบดีตามทัศนคติและความคาดหวังของบุคลากร:
กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการทั่วไป**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

พระครูใบฎีกาสุพรรณ ปสนนโม (สีกลาง). “การส่งเสริมการปฏิบัติงานของพระวินยธิการของคณะสงฆ์
จังหวัดชัยภูมิ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
ภาควิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระครูปลัด ทะเล มหณโณ, “บทบาทของพระวินยธิการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูพินิจปริยัติกิจ (สมบัติ วรรณโม). “เรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาการติดยาเสพติดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระครูสังฆรักษ์ปัญญาพล ปญญาพล. “กลไกการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **ดุขฎฐินิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎฐินิตติ สาขาพระพุทธานุสาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พระธนวัฒน์ พรหมเลิศ. “การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทของพระวินยาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.

พระบุญทอด สีนวนนา. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการของพระวินยาธิการ เพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค ๙”. **ดุขฎฐินิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุขฎฐินิตติ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๙.

พระมหาเจริญ จันทร์จริง. “บทบาทของพระวินยาธิการ ในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

พระมหาเฉลิมชัย จำปาไค. “บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติผิดพระธรรมวินัย”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๗.

พระมหาจรัญ เมลิกุล. “พระพุทธานุสาสนากับสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๙.

พระมหาชานนท์ อ่อนโพชา. “วินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิบัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**. วิทยาลัยศาสนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗.

พระมหาวันชัย สีสเตโช. “บทบาทของพระวินัยธรในพุทธปรัชญาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหาสุศักดิ์ สุวรรณ. “การศึกษาบทบาทพระวินยาธิการกับการลดปัญหาคณะสงฆ์ กรณีศึกษาเฉพาะ ในเขตพญาไทและเขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศาสนศึกษา**. วิทยาลัยศาสนศึกษา: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, (นิธิบุญยากร). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ. เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระวิจิตร สมคำภา. “บทบาทการปฏิบัติงานของศูนย์ปฏิบัติการ พระวินยธิการในการตรวจตราดูแลพระภิกษุสามเณร ที่ประพฤติไม่เหมาะสม”. **สารนิพนธ์ สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๓๙.

พูนสุข สิงหนานนท์. “การนำเสนอรูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เพชรน้อย ม่วงงาม. “ศักยภาพของชุมชน : กรณีการจัดตั้งหมู่บ้านปลอดภัยจังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.

มาลี สืบกระแสน. “การพัฒนาารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒.

วาสนา สุขประเสริฐ. “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

สมเกียรติ พูลทอง. “ปัจจัยที่ส่งผลในการปฏิบัติงานของพระวินยธิการ ที่มีต่อพระสงฆ์ผู้ประพฤติผิดวินัย”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๐.

อติเทพ ผาทา. “การศึกษาารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมณะ ๗ และกฎนิคกรรมของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

อัมพร เรืองศรี. “การพัฒนาารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาลังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔.

อำนวย ยัสโยธา. “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”. *วิทยานิพนธ์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๑.

(๓) บทความ:

พระศรีคัมภีรญาณ, รศ.ดร. “ความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์: ปริมาณหรือคุณภาพ”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทัศน์*. ฉบับพิเศษ (๒๕๕๖): ๓๓๕.

พิชศาล พันธุ์วัฒนา, พ.ต.ท. ดร. “พระวินยาดิการ : ตำรวจพระ”. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๑).

อุทุมพร จามรมาน. “โมเดลคืออะไร”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๕๑): ๔.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

ติน ปรัชญาพฤทธิ. “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”. *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ หน่วยที่ ๑๑*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ. “ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท”. *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาคหกรรมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน หน่วยที่ ๑-๗*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร., *สถานการณ์พุทธบริษัทในสังคมไทย: ศรัทธาวิปริต หรือวิกฤติศรัทธา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.mcu.ac.th/article/detail/460> [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

สมเกียรติ ชงศรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG190522201633246 [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

(๖) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร, ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ฉัตรชัย ชูเชื้อ, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ ชยุต มารยาทตร์, พล.ต.ต. ดร., ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ บรรจบ บรรณรุจิ, ศ. (พิเศษ) ร้อยโท ดร., นักวิชาการศาสนา, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล, ประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระเทพสุธี, รักษาการเจ้าคณะภาค ๑, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระเบญจรงค์ ขนติพล, พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๒ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร., ที่ปรึกษาคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระแสนพล พลยุตโต, พระวินยาธิการ ต.คลองสี่ อ.คลองหลวง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกา นิรันดร์ นรินโท, พระวินยาธิการ ต.บ่อเงิน อ.ลาดหลุมแก้ว, ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระใบฎีกา สุรัชย์ ปณฺญาทีโป, พระวินยาธิการ ต.ลำผักกูด อ.ธัญบุรี, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกา อาทิตย์ อคฺคธมฺโม, พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาบุญธรรม จิตฺตธมฺโม, พระวินยาธิการ ต.บางเตย เขต ๑ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมนันท์, เจ้าอาวาสวัดดาวเรือง, พระวินยาธิการ ต.บ้านกลาง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมวาที, เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรอาภากร, เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี, ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลปทุมากร, พระวินยาธิการ ต.บึงบอน อ.หนองเสือ, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลวรคุณ, เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูศรีธัญญาภรณ์, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสมุห์ประสิทธิ์ อาทิตตญาโณ, พระวินยาธิการ ต.กระแซง อำเภอสามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ สมศักดิ์ ขาตวิโร, พระวินยาธิการ ต.บึงบา อ.หนองเสือ, ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสิริจันทพิทักษ์, พระวินยาธิการ ต.คลองห้า อ.คลองหลวง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระครูสุจิตร์ตนากร, ดร., เจ้าคณะอำเภอนองเสือ จ.ปทุมธานี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระธรรมรัตนกรรณ์, ดร., เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โน, ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้าน
พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
สภาผู้แทนราษฎร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระปลัดสถาพร สิทธิธมโม, พระวินยาธิการ ต.บางพูน อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, ศ. ดร., รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาจรรุญ จารุณโณ, พระวินยาธิการ ต.คลองหก อ.คลองหลวง ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาจักรี จันทวนโณ, พระวินยาธิการ ต.บางกระบือ อ.สามโคก, ๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาจุมพล จิตตพล, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, ๒๒ กรกฎาคม
๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาชิต ฐานชิต, ป.ธ.๗, ผศ.ดร., เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี, ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาถาวร ถาวรจิตโต, ป.ธ.๙, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พระมหาศุภกิจ สารโท, พระวินยาธิการ ต.บางหลวง อ.เมือง, ๙ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ เพชรบรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล, ดร., รองประธานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและ
วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ สุริยา สิงห์กลม, พ.ต.ต., รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยา
เสพติด, ๓ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ อำนาจ บัวศิริ, รศ. (พิเศษ) ดร., ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

๒. ภาษาอังกฤษ

Secondary Source

(I) Books:

A. Caplan. **The Conduct to Inquiry: Methodology for Behavioral Science.** San Francisco:
Chandler Publishing, 1964.

A.M.M. Hoogvelt. **The Third World in Global Development.** London: Macmillan
Publisher, 1982.

- Barbar Kelleman. **Leadership as Political Act, in Leadership Multidisciplinary Perspectives.** (New Jersey: Prentice-Hall, 1984.
- Bardo & Hardman. **Urban sociology: A systematic introduction.** USA: F.F. Peacock, 1982.
- C.V. Good. **Dictionary of Education.** 3rd edition. New York: McGraw-Hill, 1973.
- Charles Kindleberger. **International Economics.** 4th edition. Illinois: Richard D. Irwin Inc., 1971.
- Chisholm, Margaret E., Ely and Donald P. **Media Personnel in Education : A Competency Approach.** New Jersey: Prentice-Hall, 1976.
- D. Willer. **Scientific Sociology: Theory and Methods.** New Jersey: Prentice-Hall, 1980.
- David K. Berlo. **The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice.** New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960.
- D.P. Forcese and S. Richer. **Social Research Methods.** New Jersey: Prentice-Hall, 1973.
- Eisner. **Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in education evaluation.** n.p., 1976.
- Gilley, J. W. and Eggland, S.A. **Principles of Human Resource Development.** New York: McGraw-Hill, 1992.
- Harold D. Lasswell. **“The Structure and Function of Communication in Society”, In Public Opinion and Communication.** New York: Free Press, 1966.
- Hodge Billy J. & Erber J. Johnson. **Management and Organization Behavior.** New York: John Wiley & sons, 1985.
- Husen and Postlethwaite. **The international encyclopedia of education.** 2nd edition. New York: Paragon, 1994.
- John M. Pfiffner and Robert V. Prethuis. **Public Administration.** New York: The Ronald Press Company, 1960.
- Joyce and Weil. **Model of teaching.** 2nd edition. New Delhi: Prentice-Hall of India Private limited, 1985.
- Koontz Harold and Cyril O. Donnell. **Principles of Management.** 2nd edition. New York: McGraw-Hill Book Company, 1959.
- Lohaus D. and Kleinmann M. **Analysis of Performance Potential, In Sonnentag (edition). Psychological Management of Individual Performance.** New York: John Wiley & Sons Ltd., 2002.

- Marianne Dainton and Elaine D. Zelley. **Applying Communication Theory for Professional life.** California: Sage, 2005.
- McClelland and David, C. **Business Drive and National Achievement.** New York: D. Van Nostrand, 1962.
- Mitchell, J.C.S. **Networks in Urban Situation.** Manchester: Manchester University Press, 1968.
- Nedler, L., and Nadler, Z. **Developing Human Resources.** California: Jossey-Bass, 1989.
- Nelson. D.L. & Quick. J.C. **Organizational Behavior Foundations Realities.** New York: McGraw-Hill Book Company, 1997.
- P.J. Keeves. **Educational Research Methodology Measurement: An International Handbook.** Oxford: Pergamon Press, 1988.
- Pace R.W, Smith P.C and Mills G.E. **Human Resource Development -The Field-. USA:** Prentice Hall, 1991.
- R. Schmidt. **Leadership.** New York: The Macmillan, 1984.
- R.H. Smith and Other. **Management: Making Organizations Perform.** New York: Macmillan, 1980.
- R.L. Daft. **Organization theory and Design.** Singapore: Info Access, 1992.
- Ralph M. Stogdill. **Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research.** New York: The Free Press, 1974.
- Rensis Likert. **The Human Organization.** New York: McGraw – Hill, 1967.
- Scott, W.G. & Mitchell, T.R. **Organization Theory: A Structural and Behavioral Analysis.** 3rd edition, Illinois: Homewood, 1976.
- T.R. Batten. **Community and Their Development.** London: Oxford University Press, 1959.
- Starkey, Paul. **Networking for Development.** London: IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development, 1997.
- Tosi and Carroll. **Management.** 2nd edition. New York: John Wiley and Sons, 1982.
- W.B. Brown and D.J. Moberg. **Organization Theory and Management: A macro Approach.** New York: John Wiley and Sons, 1980.
- Woodcock, M., **Team Development Manual.** 2nd edition. Worcester, Great Britain: Billing & Son.

(II) Articles:

Brookfield, S.D. "Self-Directed Adult Learning: Critical Paradigm". **Adult Education Quarterly**. Vol. 35 No. 2 (1984).

Brophy, M. and Kiely, T. "Competencies: A New Sector". **Journal of European Industrial Training**. Vol. 26 No. 2 (2002).

Raybould, M. and Wilkins, H. "Over qualified and under experienced: Turning graduates into hospitality managers". **International Journal of Contemporary Hospitality Management**. Vol. 17 NO .3 (2005).

(III) Report of the Research:

Waraporn T. **Guidelines for personnel's development municipality, Maesot District, Tak Province**. MEd thesis: Kamphaeng Phet Rajabhat University, 2011.

Woolner, P. **The purposes and stages of the learning organization**. Dissertation, 1992.

(VI) Electronics:

McClelland and David C. (1973). "Testing for Competence rather than Intelligence.", *American Psychologist*. [Online]. Source: www.ei.haygroup.com [December 11, 2005].

Strickland, ADDIE, Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education. [Online]. Source: <http://www.dd.isu.edu./index.html> [March 2, 2014].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มพระสังฆาธิการในเขตปกครอง รวม ๑๑ รูป ได้แก่

๑. พระครูวิจิตรอาภากร เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง สัมภาษณ์วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓	
๒. พระธรรมรัตนากรณ์, ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี สัมภาษณ์วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	

๓. พระครูศรีธัญญาภรณ์
เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด
ปทุมธานี

สัมภาษณ์วันที่
๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๔. พระมหาถาวร ถาวรจิตโต
ป.ธ.๙
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย

สัมภาษณ์วันที่
๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๕. พระมหาจุมพล จิตตพโล

ป.ธ.๙

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

สัมภาษณ์วันที่

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๖. พระครูวิบูลารคุณ

เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา

สัมภาษณ์วันที่

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๗. พระครูสุจิตร์ตนากร, ดร.
เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ

สัมภาษณ์วันที่
๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๘. พระครูวรธรรมวาที
เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว

สัมภาษณ์วันที่
๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๙. พระมหาชิต ฐานชิตโต

ป.ธ.๗, ผศ.ดร.
เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี

สัมภาษณ์วันที่
๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๐. พระเทพสุธี
รักษาการเจ้าคณะภาค ๑

สัมภาษณ์วันที่
๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

๑๑. พระพรหมบัณฑิต ศ. ดร.
รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง

สัมภาษณ์วันที่
๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวม ๖ ท่าน ได้แก่

๑๒. นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร

ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครอง
พระพุทธศาสนา สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สัมภาษณ์วันที่

๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๓. นายฉัตรชัย ชูเชื้อ

ผู้อำนวยการสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี

สัมภาษณ์วันที่

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๔. ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แบบบัญชีรายชื่อ รองประธาน
คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สัมภาษณ์วันที่

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๕. นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จ.ชัยภูมิ เขต ๓
ประธานคณะอนุกรรมการ
พิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา
และศาสนาอื่น ๆ ของ
คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สัมภาษณ์วันที่

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๖. พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทตร์

ผู้บังคับการตำรวจภูธร

จังหวัดปทุมธานี

สัมภาษณ์วันที่

๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๗. พ.ต.ต.สุริยา สิงห์กลม

รองเลขาธิการสำนักงาน

คณะกรรมการป้องกันและ

ปราบปรามยาเสพติด

สัมภาษณ์วันที่

๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา รวม ๖ รูป/ท่าน ได้แก่

๑๘. พระครูวินัยธร ภาณุมาศ

ภาณุปาโณ

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ
พิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา
และศาสนาอื่น ๆ ของ
คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สัมภาษณ์วันที่

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๑๙. พระปลัด ศานิตย์ นิจจงค์โณ

ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการ
พิจารณาศึกษาด้านพระพุทธศาสนา
และศาสนาอื่น ๆ ของ
คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ
และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สัมภาษณ์วันที่

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๒๐. พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร.

ที่ปรึกษาคณะกรรมการการ
ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
สภาผู้แทนราษฎร

สัมภาษณ์วันที่
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๒๑. ศ.พิเศษ ดร. บรรจบ บรรณรุจิ

นักวิชาการศาสนา

สัมภาษณ์วันที่
๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๒๒. พระมหาโพธิวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย สัมภาษณ์วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓	
๒๓. รศ.พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/ อธิการผู้อำนวยการสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ สัมภาษณ์วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓	

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

แผนกสารบรรณ	
สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนกลาง	
วันที่	๒๕ มิ.ย. ๖๓
วันที่	๒๕ มิ.ย. ๖๓
เวลา	๑๖:๐๐
วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร	

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตร่วมภาษาเพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขอเสนอขอขอบคุนล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

(พระพรหมบัณฑิต)

ผู้รักษาวินัยเจ้าคณะใหญ่หนกลาง

๒๕ มิ.ย. ๖๓

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระเทพสุธี รักษาการเจ้าคณะภาค ๑

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคหุภินิพนธ์เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ" ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคหุภินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคหุภินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

นพ. ๑ รก.

๔ ร.ด. ๖๓

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๔-๗๒๔-๕๕๐๓, ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๗๒๔-๘๒๕๖

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระธรรมรัตนารักษ์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออุไมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

๑๑ มิถุนายน
 ๒๕๖๓.๑.๖๓

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๔-๙๒๔-๕๔๐๓, ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๔-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาถาวร ถาวรจิตโต เจ้าคณะอำเภอเมืองปทุมธานี

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศึกษภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณวุฒินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขอเสนอขอคุณล่วงหน้านามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

พร: พญ. นอ. นิตยา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๗/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาจุมพล จิตตพล เจ้าคณะอำเภอสามโคก ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณูปการนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณูปการนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

อน.พ.ว. ๗๖๐๑๖๐๑๖๐๑๖๐
๖๖๐๑๖๐๑๖๐๑๖๐๑๖๐
๑๐ ก.ค. ๖๓

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ
ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๖๔-๕๕๐๑, ๐๙๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๖๔๖

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูวิจิตรธรรมากร เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง จ.ปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขอขอบุณนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

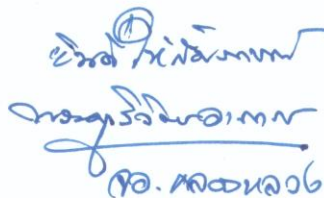

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔๕-๕๕๐๓, ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๙-๘๒๔๖

๑๐.๑๐๑๑๐๖

ที่ อว ๘๐๑๗/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูวิบุลวรคุณ เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา จ.ปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาริการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

รศ.ดร. วิมล วัฒนวิทย์
ผู้อำนวยการวิทยาลัย
พุทธศาสนานานาชาติ

พระครูวิบุลวรคุณ
(พระครูวิบุลวรคุณ)
จ.อ. ลำลูกกา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๖๒๖

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูสุจิตร์ตนากร เจ้าคณะอำเภอนองเสือ จ.ปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณูปการนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณูปการนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

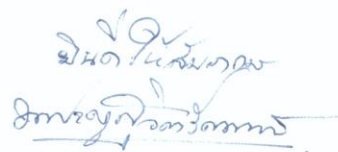
จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๐๔๐

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูวรธรรมวาทิ เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณวุฒินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙๙-๙๒๔๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๕๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔๔-๙๔๔๔-๘๒๕๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาชิต ฐานชิต ป.ธ.๗, ผศ.ดร. เจ้าคณะอำเภอดัชนี จ.ปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาพรสา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

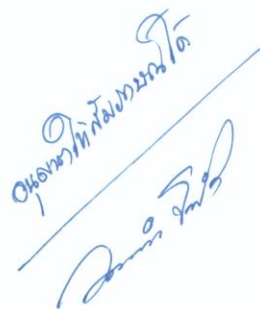
จึงขออุมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาพรสา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูศรีธัญญาภรณ์ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณวุฒินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณวุฒินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

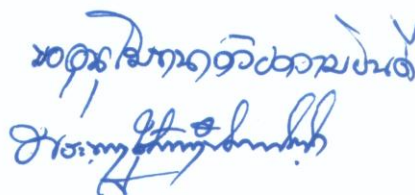

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙๔-๙๒๔๔-๕๕๐๓, ๐๙๕๔-๒๔๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔๔-๙๔๙๔-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร นายเพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ
รองประธานคณะกรรมการวิชาการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๒๕๒

จร.ดร.เพชรวรรต วัฒนพงศ์ศิริกุล

๒๖/๖/๖๓

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตร่วมสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ เขต ๓
 ประธานคณะกรรมการพิจารณาการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ
 ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาทรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาทรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

15/07/๖3

ยื่นต่อให้นิสิตสัมภาษณ์ที่อ.กัมพูชา

พิมพ์ ๒๕/๖

(นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.ชัยภูมิ

รองประธานกรรมการศาสนา ศิลป

และวัฒนธรรม -

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตร่วมสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร ผู้อำนวยการส่วนคุ้มครองพระพุทธศาสนา
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิตินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณนิตินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหามหาธรรมา ธมฺมมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณนิตินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขอเสนอไมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหามหาธรรมา ธมฺมมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร

ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๒๔๒๐

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

พศจ ปทุมธานี
เลขที่รับ.....
วันที่..... อ.ก.ค. ๒๕๖๓
เวลา.....

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร นายฉัตรชัย ชูเชื้อ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณภักดีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณภักดีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณภักดีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ
ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา
โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔๙-๕๔๐๓, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘
โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘
ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๙-๘๒๔๖

(นายฉัตรชัย ชูเชื้อ)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พล.ต.ต. ดร.ชยุต มารยาทธร ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณูปการนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณูปการนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๙๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๒๔๒

— อรรถกิจ
— อรุณ ๙-๖๓๐๙
เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์
พล.ต.ต. ชัยชนะ

(ชยุต มารยาทธร)

ผบก.ภ.จว.ปทุมธานี

๒ ก.ค. ๖๓

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติคร่าที่ดินให้สิทธิสัมภาระเพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาไพริวงศาจารย์ ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาระผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิตินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาริการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณนิตินิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณนิตินิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาระเชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาระข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๔-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๔-๘๒๔๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ อว ๘๐๑๗/๗๐๕

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตร่วมภาษาเพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระเมธีธรรมาจารย์, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส)

15 มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๗/๑๕๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระครูวินัยธร ภาณุมาศ ภาณุปาโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณา
 ศึกษาด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ
 และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับ
 ปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติ
 หน้าที่ของพระวินัยการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณ
 ุณินพธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำ
 คุณูปการนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้
 ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้
 สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์
 เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๙-๘๖๔๖

ด้วยพระคุณของ
 พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.
 (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)
 อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร พระปลัด ศานิตย์ นิจุจฺจุโณ ที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาด้าน
พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ของคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและ
วัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับ
ปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติ
หน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎี
นิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้
สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออุทธรณ์ขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์
เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

รับทราบ และยินดีให้ความร่วมมือ
ขอด้วย
พระปลัด ศานิตย์ นิจุจฺจุโณ
๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๔-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๒๔-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร ศาสตราจารย์พิเศษ ร้อยโท ดร. บรรจบ บรรณรุจิ นักวิชาการศาสนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินัยการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมคุณูปการประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาทรรษา ฐมมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำคุณูปการเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาทรรษา ฐมมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๐๒๔-๕๔๐๓, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๐๙๐๙-๘๒๕๒

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน/เจริญพร รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ

ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย/อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วย พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาทรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร. โดยในการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกแก่นิสิต ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

(พระมหาทรรษา ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๐๒๔๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๐๙๐๙-๘๒๔๒

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ อว ๘๐๑๓/ว๒๒๗

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต

เรียน พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในจังหวัดปทุมธานีและแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณูปการดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.โทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

๑๙ ค.ย. ๖๓
19 ค.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๔-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/๑๘๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๔๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๔๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
กราบเรียน พระธรรมรัตนารักษ์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รักษาสถาบันนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิตินิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชียงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชียงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปิยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณนิตินิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชียงพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๔ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำเสนอสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
๐๐.๖/๘๐๗
๑๗/๘.๖๓

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๙-๘๖๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/๑๘๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
เรียน พระมหาจุฬพล จิตตพล ป.ธ.๙ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย
เจ้าคณะอำเภอสสามโคก
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณูปการดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ในวันที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.โพธิ์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

รับทราบ

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๒๔๒

ที่ อา ๘๐๑๓/๑๘๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
เรียน พระแสนพล พลยุตโต พระวินยาธิการ จ.ปทุมธานี
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณูปการดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๔ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.โทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๙๔๙-๘๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๗/๑๘๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
 กราบเรียน พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.โทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออโนทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)
 ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
 ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

(พดเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)

๑๔ ส.ค. ๖๓

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๕๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๘๒๔๒

พ.อว ๘๐๑๓/๑๘๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
เจริญพร รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหลักสูตร สาขาวิชาสันติศึกษา
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคหุณินพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชนพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาพรธา ฐมมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคหุณินพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตามาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี เชนพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๔ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.โทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออนุโมนทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาพรธา ฐมมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ

ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

โทรสาร ๐๓๕-๒๔๔-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘

ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๙๙-๙๒๔๒

ที่ อว ๘๐๑๓/๑๘๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) งานวิจัยของนิสิต
เจริญพร ผศ.พิเศษ ดร.วิระศักดิ์ ฮาดดา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม
สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหานพพร ฉายา ปุณฺณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๑๐๑๑๐๕๐๒๑ นิสิตระดับปริญญาเอก แบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพบริบทการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการในจังหวัดปทุมธานี และแนวทางการพัฒนาศักยภาพตามหลักวิทยาการร่วมสมัย ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระวินยาธิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมี พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. เป็นคณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อเมตตาอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการจังหวัดปทุมธานี เชิงพุทธบูรณาการ” ในวันพุธที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น. ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสนนานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ที่ให้นิสิตได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและนำสิ่งที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะของท่านไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยต่อไป และขออโนไมทนาขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)
 ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสนานาชาติ
 ผู้อำนวยการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา

ดร.วิระศักดิ์ ฮาดดา
 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม

โครงการหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา
 โทรศัพท์ ๐๙๙-๙๒๔๕-๕๔๐๑, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘
 โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘
 ผู้ประสานงาน: พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๙-๙๔๔-๘๒๕๒

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ลงชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

นำเสนอโดย พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา

หลักสูตรแบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐-๑๑.๓๐ น.

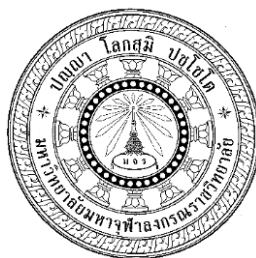
ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ	หมายเหตุ
คณะกรรมการควบคุมคุณภาพ				
๑.	พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร.	ประธานกรรมการ		
๒.	พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	กรรมการ		
ผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่ม (Moderator)				
๑.	พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย		
ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครองคณะสงฆ์				
๑.	พระธรรมรัตนารักษ์, ดร.	เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี		
๒.	พระมหาจุมพล จิตตพล ป.ธ.๙	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระธรรมวินัย เจ้าคณะอำเภอสามโคก		
๓.	พระแสนพล พลายโต	พระวินยาธิการ		
๔.	นายกิตติศักดิ์ แก้ววิเชียร	ผู้อำนวยการกลุ่มคุ้มครองพระพุทธศาสนา		
ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยและพุทธสันติวิธี				
๑	พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย		
๒	พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา		
๓	รศ.พิเศษ ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้เชี่ยวชาญงานวิจัย อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ		
ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครอง				
๑	ผศ.พิเศษ ดร.วิระศักดิ์ ฮาดดา	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม		

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์ และแบบทดสอบที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยการจังหวัดปทุมธานี”

A Capacity Building Model for Integrated Buddhist Practices
of Phravinayadhikara in Pathumthani Province

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการของพระวินยการจังหวัดปทุมธานี โดยมีคณาจารย์ จากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นที่ปรึกษาและกำกับดูแล และผู้วิจัยจะนำเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการ ถอดเทป สรุปประเด็นที่ตรงกันแล้วทำการ วิเคราะห์ อธิบาย ตีความ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อจัดทำและนำเสนอเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์ในโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ ต่อการวิจัย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อประกอบในการทำ วิจัยเท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็น อย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหานพพร ปุณฺณชโย

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**คำถามสำหรับพระสังฆาธิการในเขตปกครอง
เจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการศาสนา**

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-ฉายา/นามสกุล.....
๒. เชื้อชาติ.....อายุ.....ปี อายุพรรษา.....
๓. ตำแหน่ง.....
๔. สถานที่ปฏิบัติงาน.....
๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง.....
๖. วัน/เวลา.....
๗. สถานที่.....
๘. ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไป

๒.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัด ที่ส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้องต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ และในส่วนที่เป็นปัญหา อุปสรรค ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๒.๑.๑ บริบทพื้นฐานและสภาพทั่วไปของจังหวัดและคณะสงฆ์จังหวัดเป็นอย่างไร

๒.๑.๒ สิ่งที่ส่งเสริม เกื้อหนุน สอดคล้อง ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๒.๑.๓ สิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรค และผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ

๒.๒. การพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการ ตามแนววิทยการร่วมสมัยภายใต้หลักพระธรรมวินัย

๒.๒.๑ บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ และวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม มีอย่างไรบ้าง

๒.๒.๒ ศักยภาพของพระวินยาธิการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอย่างไรบ้าง

๒.๒.๓ การพัฒนาศักยภาพในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการ ตามหลักวิชาการสมัยใหม่เป็นอย่างไร

๒.๒.๔ การพัฒนาคุณลักษณะเชิงสันติวิธี ที่พระวินยาธิการควรมีจะพัฒนาหรือสร้างให้มีขึ้นในตนได้อย่างไร

----- จบการสัมภาษณ์ -----

แบบทดสอบความรู้พระวินยาศึกษา เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาศึกษา

แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย มีทั้งหมด 10 ข้อ

ให้ผู้เข้าอบรมรู้เลือกที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดมิใช่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา*

- ☐ (ก) หมิ่นประมาท
- ☐ (ข) ปลอมเอกสาร
- ☐ (ค) ทำให้เสียทรัพย์
- ☐ (ง) ละเมิด

2. ผู้มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่*

- ☐ (ก) พนักงานอัยการ
- ☐ (ข) ผู้เสียหาย
- ☐ (ค) ทนายความ
- ☐ (ง) ถูกเฉพาะข้อ (ก)และ(ข)

3. ผู้เสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนความเสียหายจะต้องเป็นผู้เสียหายในประเภทความผิดใด?*

- ☐ 1. ความผิดเกี่ยวกับเพศ
- ☐ 2. ความผิดต่อชีวิต
- ☐ 3. ความผิดต่อร่างกาย
- ☐ 4. ความผิดฐานทำให้แท้งลูก
- ☐ 5. ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนเจ็บป่วยและคนชรา

4. ข้อใดไม่เป็นความผิดฐานแต่งกายใช้เครื่องหมายในศาสนาตาม ม.208*

- ☐ (ก) ภิกษุ
- ☐ (ข) นักพรต
- ☐ (ค) แม่ชี
- ☐ (ง) สามเณร

5. ผู้ใดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญา*

- ☐ (ก) พนักงานสอบสวน
- ☐ (ข) พนักงานปกครอง
- ☐ (ค) พนักงานพิทักษ์ทรัพย์
- ☐ (ง) พนักงานราชทัณฑ์

6. ข้อใดถือว่าเป็นการลักทรัพย์ในเคหสถาน*

- ☐ (ก) ลักทรัพย์ในกุฏิพระ
- ☐ (ข) ลักทรัพย์ในร้านค้า ในเวลาที่เปิดขายสินค้าอยู่
- ☐ (ค) ลักทรัพย์โดยยื่นมือเข้าไปในบ้านเกร็ดขณะตัวอยู่นอกบ้าน
- ☐ (ง) ลักทรัพย์ขณะเจ้าของบ้านอนุญาตให้เข้าไปในบ้านได้โดยมีเหตุอันควร

7. ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุด เกี่ยวกับความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้*

- ☐ (ก) พนักงานอัยการฟ้องคดีไม่ได้ต้องให้ผู้เสียหายฟ้องเอง
- ☐ (ข) ผู้เสียหายฟ้องคดีเองไม่ได้ ต้องให้พนักงานอัยการฟ้องให้
- ☐ (ค) พนักงานสอบสวนจะสอบสวนได้ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์
- ☐ (ง) ราษฎรฟ้องคดีส่วนตัว ศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

8. พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการออกกฎหมายอาญาใด*

- ☐ (ก) หมายจับ
- ☐ (ข) หมายเรียก
- ☐ (ค) หมายค้น
- ☐ (ง) หมายขัง

9. ความผิดลหุโทษ หมายความว่าอย่างไร*

- ☐ (ก) ความผิดทางอาญาซึ่งผู้พิพากษาได้พิจารณาให้ลงโทษจำคุกจำเลย ไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- ☐ (ข) ความรับผิดทางแพ่ง ซึ่งเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และผู้พิพากษาเพียงนายเดียวก็นี้อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีได้
- ☐ (ค) ความรับผิดทางอาญา ซึ่งเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และสามารถยอมความกันได้
- ☐ (ง) ความผิดทางอาญาซึ่งอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

10. นายเด่น เรียนวิชาอยู่ยงคงกระพัน ยังไม่เข้าฟันไม่เข้า แล้วจิตใจฮึกเหิม ได้ทำให้นายดังทดลองฟันตน นายดังรับคำท้าใช้มีดฟันนายเด่น คอขาดถึงแก่ความตาย นายดังมีความผิดหรือไม่*

- ☐ (ก) ไม่มีความผิด เพราะนายเด่นยินยอมและบอกให้ฟันตน
- ☐ (ข) มีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา
- ☐ (ค) มีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาเล็งเห็นผล
- ☐ (ง) ฆ่าคนตายโดยประมาท

แบบทดสอบความรู้พระวินยาศิลปะ เรื่องการสื่อสารอย่างสันติ

แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย มีทั้งหมด 10 ข้อ

ให้ผู้เข้าเรียนรู้เลือกตัวเลือกที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. หากจะเล่าถึงการสื่อสาร ข้อใดอธิบายได้ตรงกับความหมายของการสื่อสารมากที่สุด *

- ☐ การเรียนรู้ที่สร้างความสัมพันธ์ร่วมกันโดยใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์
- ☐ การหาวิธีที่เราจะติดต่อกันให้ได้ไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม
- ☐ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่งโดยผ่านช่องทางต่างๆ
- ☐ การมีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องราวและสิ่งใหม่ที่เราต้องการ

2. องค์ประกอบของการสื่อสารประกอบไปด้วย

- ☐ ผู้ส่งสาร / สาร / ผู้รับสาร
- ☐ ผู้ส่งสาร / ทักษะการสื่อสาร / สาร
- ☐ ผู้ส่งสาร / ทักษะของผู้รับสาร / ผู้รับสาร
- ☐ ผู้ส่งสาร / สังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร / สาร

3. ข้อใดไม่สมเหตุผลที่สุด*

- ☐ ภาษาเป็นประตูเปิดรับสำหรับการสื่อสาร
- ☐ ภาษาเป็นกำแพงสูงต่อการสื่อสาร
- ☐ การสื่อสารอย่างสันติคือการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นทั้งสองฝ่าย โดยโฟกัสไปที่สิ่งที่ต้องการอย่างชัดเจน
- ☐ การสื่อสารอย่างสันติ ช่วยค้นหาความต้องการเบื้องต้นของเขา เพื่อให้เราหาทางออกเพื่อตอบสนองเหล่านั้น และทำให้เราตัดสินใจได้ทันที

4. ข้อใดคือปัญหาสำคัญที่สุดของการสื่อสาร*

- ☐ สติ
- ☐ การพูด
- ☐ การฟัง
- ☐ การโต้ตอบ

5. ความหมายในข้อใดที่ไม่สอดคล้อง*

- ☐ การสังเกต คือการพยายามบรรยายสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เฉพาะ เจาะจง และเป็นกลาง เหมือนกับ เป็นกล้องวิดีโอถ่ายภาพที่กำลังเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้สึกเป็นตัวบรรยาย
- ☐ การตัดสินใจ(Decision Making) เป็นเรื่องของเหตุผล สถิติปัญหาหรือตรรกะล้วนๆ แต่จริงๆแล้วการตัดสินใจใช้ ‘ความรู้สึก’ มากกว่าที่เราคิด
- ☐ ความต้องการหมายถึง สิ่งที่มีชีวิตชีวาที่สุดในตัวเรา เป็นคุณค่าและความต้องการที่ลึกซึ้งที่สุดที่มนุษย์มีความต้องการ เป็นตัวก่อให้เกิดความรู้สึกในขณะหนึ่ง ๆ
- ☐ การขอร้องเป็นการบอกให้อีกฝ่ายรู้ว่า เราารู้สึกอย่างไรและอะไรจะทำให้ความต้องการของเราได้รับการตอบสนองบ้าง

6. คำพังเพยในข้อใดสื่อถึงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ*

- ☐ ชุดด้วยปากถากด้วยตา
- ☐ ปลาหมอตายเพราะปาก
- ☐ ปากเป็นเอกเลขเป็นโท
- ☐ ฟังไม่ได้ศัพท์จับตามกระเดียด

7. ข้อใดจะไม่ถูกนำมาใช้ในการพูดคุยฝ่ายกระบวนการสื่อสารอย่างสันติสุข*

- ☐ ความต้องการ และความรู้สึก
- ☐ การสังเกต
- ☐ การตีความ และตอบโต้
- ☐ การร้องขอ

8. ความหมายในข้อใดที่ไม่สื่อให้เห็นถึงขบวนการหรือเป้าหมายของการสื่อสารอย่างสันติ*

- ☐ เป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารที่ใช้ความกรุณาเป็นพื้นฐาน
- ☐ มุ่งให้เกิดการฟังและพูดด้วยความเข้าใจ
- ☐ กล้าเผชิญหน้ากับอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงของตัวเองและของคนอื่น อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกัน
- ☐ คลี่คลายความขัดแย้งโดยให้ความสำคัญกับความต้องการของทุกฝ่ายอันจะนำไปสู่การตัดสินใจได้ง่าย

9. ประโยคต่อไปนี้ ประโยคใดแสดงความหมายถึง “การตัดสินใจ/ตีความ”*

- ☐ เขามาบ้านนี้อย่างน้อย 3 ครั้ง ต่อสัปดาห์
- ☐ เขามาบ้านนี้บ่อยมาก
- ☐ ทุกครั้งที่ เขามักจะกลับตอนสองทุ่ม
- ☐ ฉันทวนเขาไปดูหนัง 3 ครั้งแล้วแต่เขาบอกว่าไม่ยอมไป

10. กระบวนการไกล่เกลี่ยต่อไปนี้ข้อใดที่ไม่สะท้อนถึงการไกล่เกลี่ยบนแนวทางการสื่อสารอย่างสันติ*

- ☐ ถามถึงเรื่องราว ฟังอย่างเข้าใจ ค้นหาความรู้สึกและความต้องการของ A ผู้ไกล่เกลี่ยทวนสิ่งที่ได้ยินจาก A เพื่อให้ A รู้สึกว่าได้รับการรับฟังแล้ว
- ☐ ส่งต่อสิ่งที่ได้ยินให้ B และขอให้ B สะท้อนว่า A ต้องการอะไร โดยใช้ภาษาที่ง่ายไม่ซับซ้อน และถาม B ถึงเรื่องราวฟังด้วยความเข้าใจ ค้นหาความรู้สึกและความต้องการของ B
- ☐ ขอให้ A สะท้อนว่า B ต้องการอะไร
- ☐ ทำซ้ำ ข้อ ก-ค ให้ทั้งสองฝ่ายรู้สึกว่ามีคนได้ยินเสียงและเข้าใจตนเองแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยทำการตัดสินใจ

แบบทดสอบความรู้พระวินยการเรื่อง “ภาวะผู้นำ”

	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
การรับฟังอย่างจริงจังเป็นสิ่งสำคัญเสมอ					
ข้าพเจ้าพร้อมที่สนับสนุนความคิดเห็นของลูกน้องเมื่อเขามีเหตุผลที่น่าฟังประสงค์					
ข้าพเจ้ากลับมาพิจารณาพฤติกรรมของตนเองหลังจากที่ได้แสดงท่าทีออกไป					
การเอื้ออำนวยสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นเป้าหมายหลักของข้าพเจ้า					
ข้าพเจ้าให้ความสนใจในการพัฒนาคนในองค์กรโดยเริ่มจากตัวของข้าพเจ้าเอง					
การควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เป็นสิ่งที่ดีต่อข้าพเจ้าและลูกน้อง					
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเป็นผู้นำต้องการตัดสินใจอย่างรอบคอบ					
ข้าพเจ้าจะไม่ตัดสินใครโดยใช้อารมณ์เด็ดขาด					
เมื่อข้าพเจ้ากระทำผิดพลาด ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะอธิบายและขอโทษอย่างจริงจัง					

แบบทดสอบความรู้พระวินยาศีการเรื่อง “การทำงานเป็นทีม”

	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการทำงานคนเดียวสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย					
ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการสื่อสารอย่างไม่เข้าอกเข้าใจกันทำให้งานสำเร็จช้า					
ข้าพเจ้ายินดีที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างเต็มใจ					
การทำงานเป็นทีมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี					
ถึงแม้ว่าผลงานจะออกมาอย่างไร ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะยอมรับในความผิดพลาดกันกับเพื่อนร่วมงาน					
การร่วมมือร่วมใจทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุขอย่างแท้จริง ถึงผลจะออกมาอย่างไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็ตาม					
การทำงานย่อมต้องอาศัยทีมเป็นหลัก					
ข้าพเจ้าวางแผนไว้เพื่อความสำเร็จด้วยการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น					
เมื่อทำงานไม่สำเร็จข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะให้อภัยเพื่อนร่วมงานและพร้อมที่จะเริ่มต้นใหม่ด้วยกันเสมอ					

แบบทดสอบความรู้พระวินยาริการเรื่อง ความเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ

แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย มีทั้งหมด 10 ข้อ

ให้ผู้เข้าเรียนรู้เลือกตัวเลือกที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

1. คนส่วนใหญ่ในยุคสมัยนี้ใช้อะไรในการติดต่อสื่อสาร?

- ☐ โทรศัพท์
- ☐ จดหมาย
- ☐ ออนไลน์ผ่านอินเทอร์เน็ต
- ☐ การพบปะกัน

2. เครื่องมืออะไรบ้างที่ใช้สำหรับเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ต? (เลือกมากกว่า 1 ข้อ)

Check all that apply

- ☐ Google Chrome
- ☐ Microsoft Word
- ☐ Firefox
- ☐ Notepad
- ☐ Microsoft PowerPoint
- ☐ Internet Explorer

3. อะไรคือสิ่งที่ใช้ระบุตัวตนบนโลกออนไลน์?

- ☐ ที่อยู่ทางทะเบียนบ้าน
- ☐ เบอร์โทรศัพท์
- ☐ พิกัด GPS
- ☐ อีเมลล์

4. การตั้งรหัสผ่านควรทำอย่างไร? (เลือกมากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ตั้งให้สั้น ๆ ไม่เกิน 6 ตัวอักษร
- ☐ ตั้งรหัสให้ยาว ๆ เกิน 6 ตัวอักษร
- ☐ แสดงถึงข้อมูลส่วนตัว เพื่อการจดจำที่ง่าย เช่น วันเกิด ชื่อเล่น เป็นต้น
- ☐ ใส่ตัวอักษรพิเศษเพื่อการจดจำที่ยาก เช่น * - , + = เป็นต้น
- ☐ เป็นรูปแบบที่เป็นระเบียบเพื่อความสวยงาม เช่น 1234

5. การเพิ่มความปลอดภัยด้วยการยืนยันตน 2 ขั้นตอนมีอะไรบ้าง? (เลือกมากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ยืนยันด้วยการตั้งรหัสผ่านที่ 2
- ☐ ยืนยันตัวตนด้วยคำถาม ที่จดจำได้
- ☐ การส่งรหัสผ่านชั่วคราวผ่านทางโทรศัพท์ หรืออีเมลล์
- ☐ ใช้แอปพลิเคชันสำหรับยืนยันตัวตน
- ☐ ใช้ Yubikey

6. ถ้าต้องการทำข้อมูลในรูปแบบตาราง ร่วมกับเพื่อน ใช้เครื่องมืออะไรที่เหมาะสม และรวดเร็วที่สุด?

- ☐ Microsoft Word
- ☐ Microsoft Excel
- ☐ Google Doc
- ☐ Google Spreadsheet

7. ถ้าหากมีความจำเป็นที่ต้องประชุมงานด่วนร่วมกันกับเพื่อนร่วมงานที่อยู่ห่างไกลกัน โดยคนหนึ่งภาคเหนือ คนหนึ่งอยู่ภาคใต้ คนหนึ่งอยู่ภาคกลาง คนหนึ่งอยู่ที่ประเทศลาว จะทำอย่างไรให้เกิดการประชุมกันได้เร็วที่สุด มีประสิทธิภาพที่สุด ปลอดภัยที่สุด และประหยัดที่สุด?

- ☐ นัดประชุมกันที่ห้องพักพิเศษ ที่สนามบินสุวรรณภูมิ เพื่อความสะดวกของเพื่อนต่างประเทศ
- ☐ ประชุมผ่านทางโทรศัพท์โดยประชุมสาย 4 สาย
- ☐ ประชุมวีดีโอคอลล์ผ่านไลน์กลุ่ม
- ☐ ประชุมผ่าน Google Hangout

8. สังคมออนไลน์ อันไหนคือสังคมที่รักในการดูรูปภาพ?

- ☐ Facebook
- ☐ YouTube
- ☐ Instagram
- ☐ Twitter

9. หากท่านมีวีดิโอสื่อการสอนที่อยากจะเผยแพร่ จะเลือกใช้ช่องทางใดดีที่สุด ที่ทำให้คนสมัยนี้เข้าถึงได้อย่างทั่วถึงทั่วโลก และสามารถประชาสัมพันธ์ได้ยาวนาน?

- ☐ วิทยูกระยายเสียงในจังหวัด
- ☐ จัดกิจกรรมที่ห้องประชุมใหญ่
- ☐ ส่งวีดิโอการสอนผ่านไลน์กลุ่มและกระจายช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ
- ☐ อัปโหลดขึ้น ไลน์ ทามไลน์ และกระจายช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ

10. การใช้งานอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสมควรทำอะไรบ้าง?*

- ☐ ตรวจสอบข้อมูลก่อนเพื่อความแน่ใจ จึงกดไลน์
- ☐ ตอบคอมเม้นโดยใช้หลักการและเหตุผลวางตัวเป็นกลาง
- ☐ เป็นนักแบ่งปันที่ดี กดแชร์ทุกโพสต์
- ☐ แชร์เฉพาะโพสต์ที่แสดงถึงความดีไม่แชร์โพสต์ที่ไม่ดี

แบบทดสอบความรู้พระวินยาธิการ เรื่อง พระวินัยกับกฎหมายคณะสงฆ์

แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย มีทั้งหมด 10 ข้อ

ให้ผู้เข้าอบรมรู้เลือกที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุด

ข้อ 1 พระวินยาธิการ เป็นพระวินยาธิการโดยกฎหมายใด*

- ☐ ก. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
- ☐ ข. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
- ☐ ค. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560
- ☐ ง. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2563

ข้อ 2 ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยพระวินยาธิการ พ.ศ. 2562 ออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายใด*

- ☐ ก. มาตรา 15 ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
- ☐ ข. มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
- ☐ ค. มาตรา 15 ตีร แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
- ☐ ง. ถูกทั้ง ก. และ ค.

ข้อ 3 ผู้มีอำนาจแต่งตั้งพระวินยาธิการคือ*

- ☐ ก. เจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะจังหวัด
- ☐ ข. เจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะจังหวัด
- ☐ ค. เจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ
- ☐ ง. เจ้าคณะภาคและเจ้าคณะอำเภอ

ข้อ 4 ปัจจุบันเราใช้กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับใด*

- ☐ ก. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
- ☐ ข. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
- ☐ ค. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560
- ☐ ง. ไม่มี

ข้อ 7 ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยเรื่องพระวินยาธิการ กำหนดหน้าที่และอำนาจพระวินยาธิการไว้ในข้อใด*

- ☐ ก. ข้อ 20
- ☐ ข. ข้อ 21
- ☐ ค. ข้อ 22
- ☐ ง. ข้อ 23

ข้อ 8 พระวินยาศิการพ้นจากตำแหน่งเมื่อใด*

- ☐ ก. มรณภาพ
- ☐ ข. พ้นจากความเป็นพระ
- ☐ ค. ลาออก
- ☐ ง. ย้ายออกไปนอกเขตที่ดินมีสำนักอยู่
- ☐ จ. ถูกทุกข้อ

ข้อ 9 ในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลหนึ่งให้มีพระวินยาศิการกี่รูป*

- ☐ ก. 2 รูป
- ☐ ข. 3 รูป
- ☐ ค. 4 รูป
- ☐ ง. 5 รูป

ข้อ 10 ข้อใดไม่ใช่พระสังฆาธิการตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยพระวินยาศิการ พ.ศ. 2562*

- ☐ ก. เจ้าคณะตำบล
- ☐ ข. เจ้าอาวาส
- ☐ ค. รองเจ้าอาวาส
- ☐ ง. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ภาคผนวก จ
แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

คำถามที่ต้องการทราบจากผู้ทรงคุณวุฒิ
สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ
ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี”
นำเสนอโดย พระมหานพพร ปุณฺณชโย นิสิตปริญญาเอก สาขาสันติศึกษา
หลักสูตรแบบ ๒.๑ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วันพุธที่ ๑๙ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐-๑๑.๓๐ น.
ณ ห้องพุทธปัญญา อาคารเรียนวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ (IBSC) ชั้น ๒
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

๑. ท่านมีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี (ฉบับร่าง) คือหลักไตรสิกขา ว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ?

๒. ท่านคิดว่าองค์ประกอบในการสร้างกระบวนการ ขั้นตอนและวิธีการ สอดคล้องเหมาะสมกันหรือไม่อย่างไร ?

๓. จาก (ฉบับร่าง) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่เชิงพุทธบูรณาการ ของพระวินยธิการจังหวัดปทุมธานี ท่านเห็นประเด็นเพิ่มเติมในการพัฒนา หรือไม่อย่างไร ?

๔. หลักสูตรที่ผู้วิจัยออกแบบมา มีความเหมาะสม สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหรือไม่อย่างไร ?

ภาคผนวก ฉ
ประมวลภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ วันพุธที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

ภาพที่ ๓

ภาพที่ ๔

ภาพที่ ๕

ภาพที่ ๖

ภาพที่ ๗

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพการอบรม

ภาพการอบรมพัฒนาศักยภาพพระวินยาริการ วันที่ ๒๑ - ๒๓ กันยายน ๒๕๖๓

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

ภาพที่ ๔

ภาพที่ ๕

ภาพที่ ๖

ภาพที่ ๗

ภาพที่ ๘

ภาพที่ ๙

ภาพที่ ๑๐

ภาพที่ ๑๑

ภาพที่ ๑๒

นสพ.จำหน่ายมากที่สุดของประเทศ

ไทยรัฐ

ปีที่ 71 ฉบับที่ 22894 วันเสาร์ที่ 26 กันยายน พ.ศ.2563 ราคา 10.00 บาท

www.thairath.co.th โทร 55 ทีวี 52

ภาพที่ ๑๔

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระมหานพพร ปุณฺณชโย (บุญญธรรม)
วัน เดือน ปีเกิด	: วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๒
ภูมิลำเนาที่เกิด	: กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	: - นักธรรมชั้นเอก - เปรียญธรรม ๙ ประโยค - มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ - ศิลปศาสตรบัณฑิต (สารสนเทศ) - สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช - วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศ) - วิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยรังสิต
ประสบการณ์การทำงาน	: รองผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร วัดพระธรรมกาย
อุปสมบท	: วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๔
สังกัด	: วัดพระธรรมกาย ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
ตำแหน่ง	: รองผู้อำนวยการสำนักสื่อสารองค์กร วัดพระธรรมกาย
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๓
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๒๓/๒ หมู่ ๗ ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี